

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

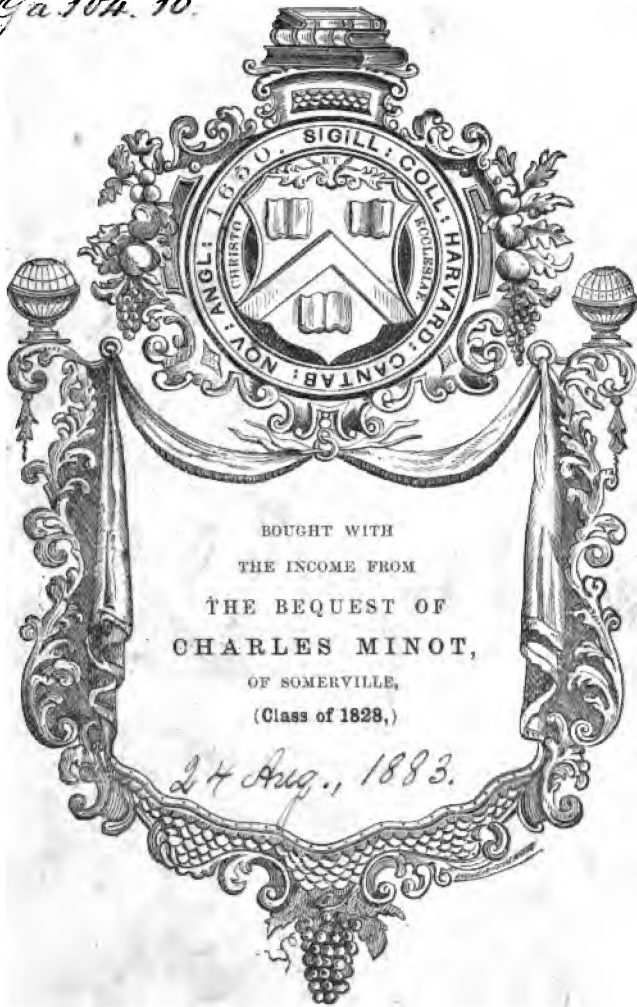
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

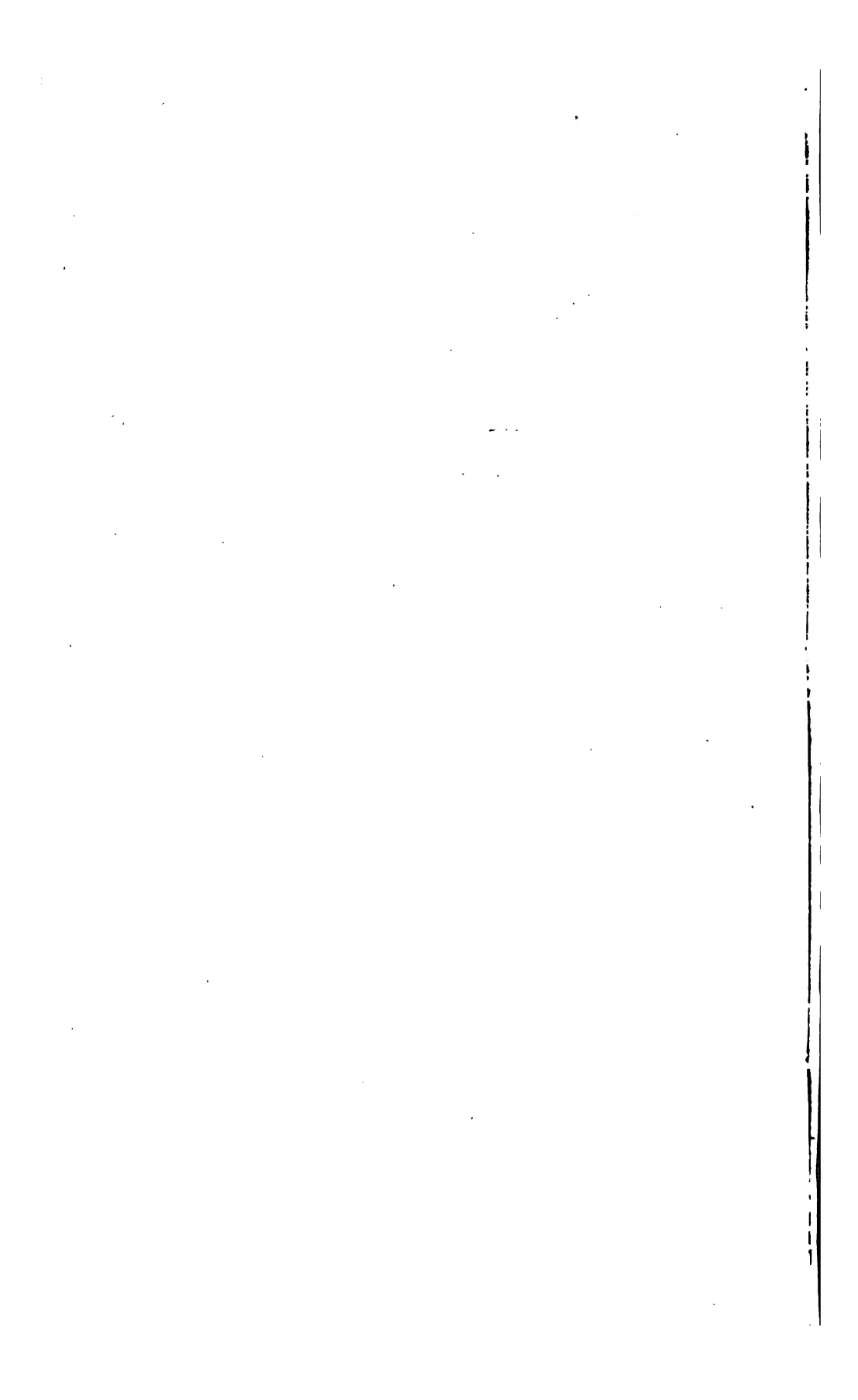
About Google Book Search

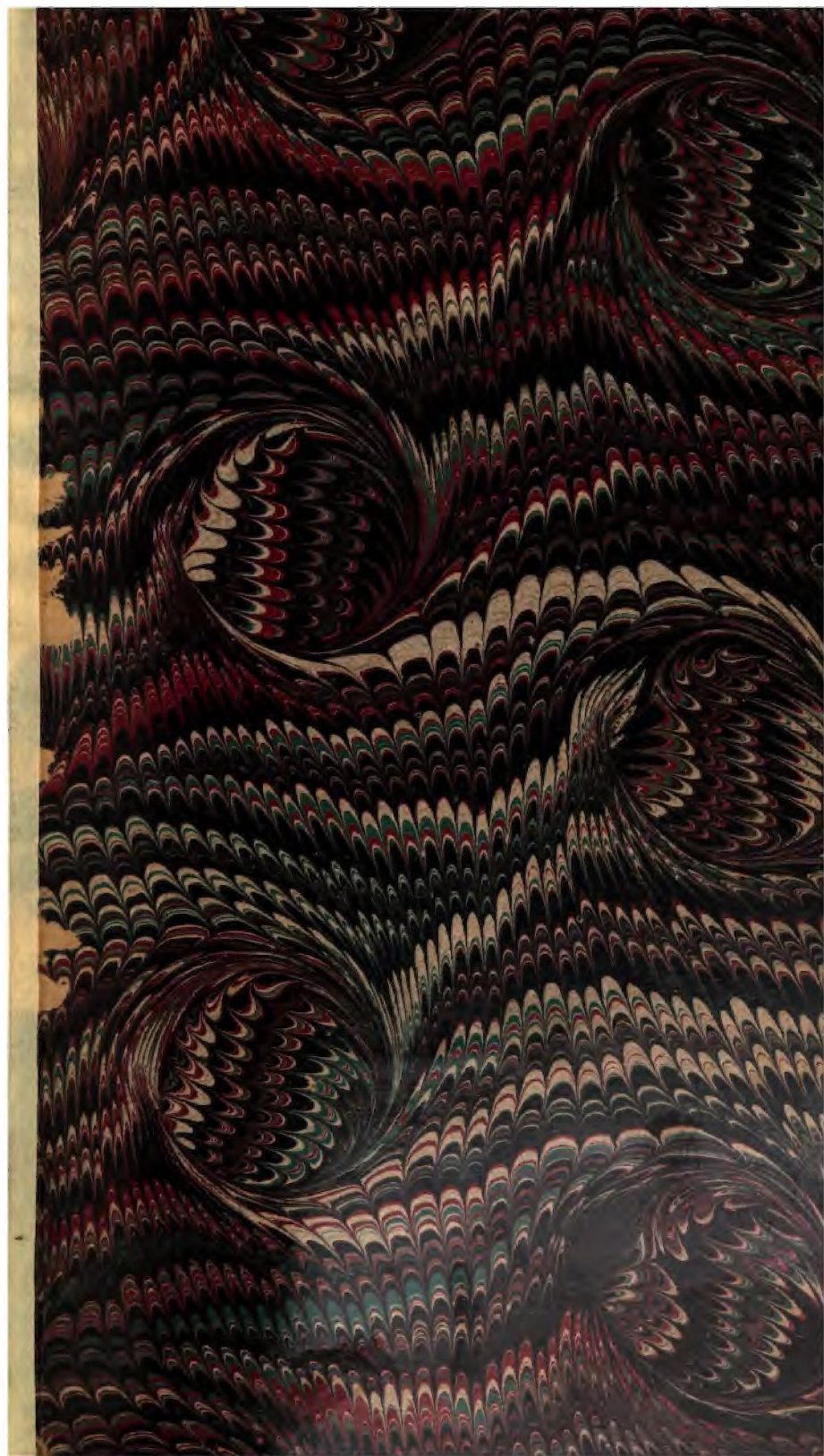
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

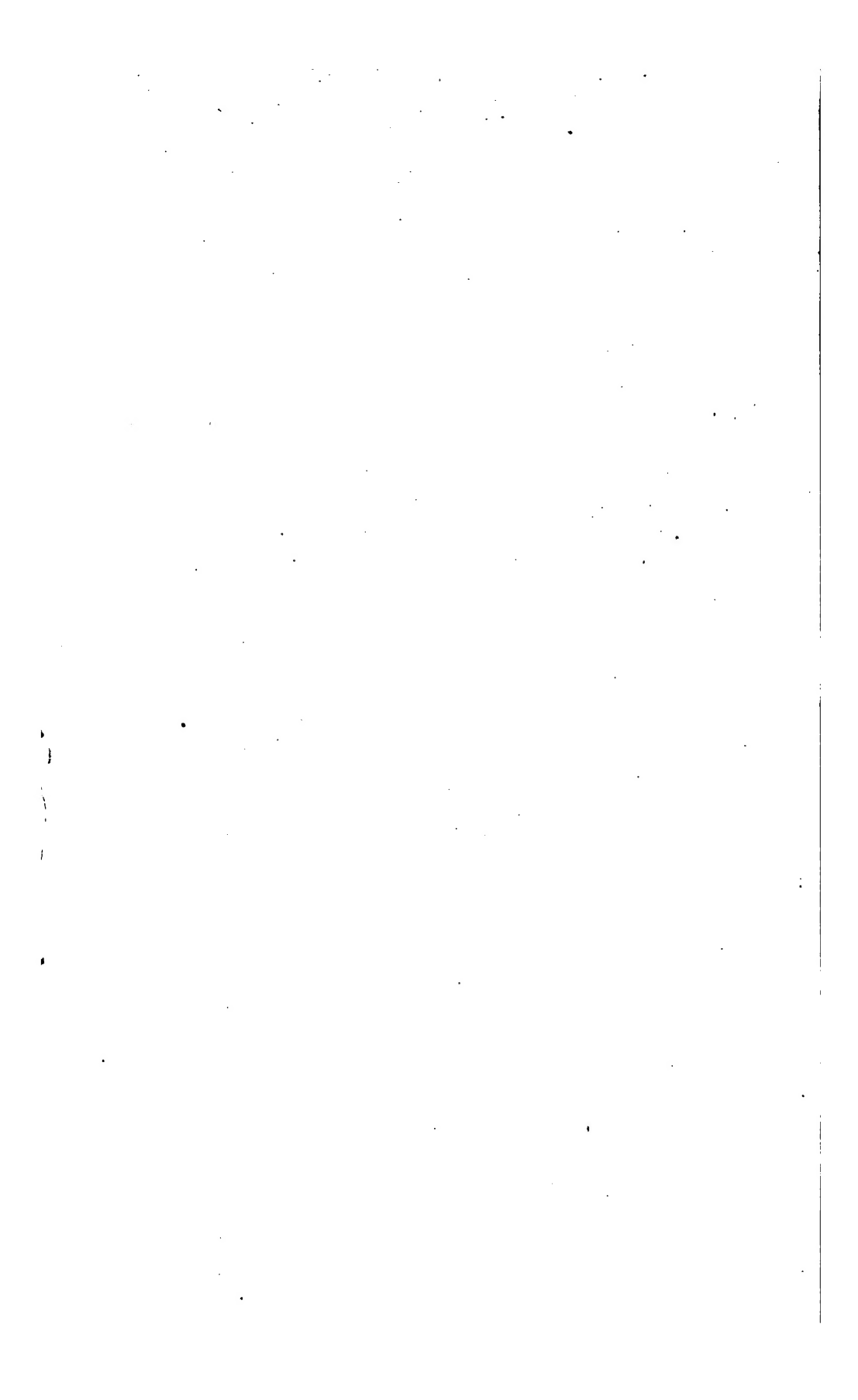
GA
104
10

Ga 104. 10.

3

ARISTIDES QVINTILIANVS DE MVSICA.

NUNC PRIMUM SEPARATIM EDIDIT,
E CODICIBUS MSS. RECENSUIT, EMENDAUIT, ANNOTAVIT
ET COMMENTATUS EST

Henrichs

ALBERTUS IAHNIUS

DOCTOR PHILOSOPHIAE HONORARIUS, SODALIS ACADEMIAE LITTERARUM
ET SCIENTIARUM REGIAE MONACENSIS CET.

PARS PRIMA.

BEROLINI

SUMPTIBUS S. CALVARYI ET SOCIORUM.

MDCCCLXXXII.

ARISTIDIS QVINTILIANI DE MVSICA LIBRI III.

CUM BREVI ANNOTATIONE

DE DIAGRAMMATIS PROPRIE SIC DICTIS, FIGURIS, SCHOLIIS CET.

CODICUM MSS.

EDIDIT

ALBERTUS IAHNIUS

DOCTOR PHILOSOPHIAE HONORARIUS, SODALIS ACADEMIAE LITTERARUM
ET SCIENTIARUM REGIAE MONACENSIS CET.

ACCEDUNT BINAE TABULAE LITHOGRAPHICAE.

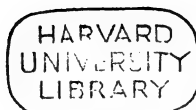
BEROLINI

SUMPTIBUS S. CALVARYI ET SOCIORUM.

MDCCCLXXXII.

Ga 104.10.

Aug. 24, 1893.
Minot fund.
(I.)

Μουσικὴν ποιεῖ καὶ ἐργάζου.
Plato Phaed 60. E.

PRAEFATIO.

Quemadmodum ego cum iuvenis tum vir aliquantum operae philologiae praestiti perlustrandis litterarum graecarum locis minus tritis (id quod praecipue testantur haec mea scripta: S. Basilius M. plotinizans. Bernae 1838; Animadversiones in S. Basilii M. opera, Fasc. I. Bernae 1842; S. Methodii opera et S. Methodius platonizans. Hal. 1865), ita iam senex factus similem operam navare studui Aristidi Quintiliano, iudice Tib. Hemsterhusio scriptori praestantissimo¹, sed eidem nimium neglecto.

1. Ita de Nostro iam Meibomius iudicavit in Dedicatione ad Christinam Suecorum Reginam scripta, ubi ait: »Sive scientiae, quae hic traditur, praestantiam inspiciamus, sive iudicium auctoris ubique limatum, sive ordinem admirandum, sive denique orationis venustatem cum summa perspicuitate coniunctam, dignus iudicabitur, qui cum praestantissimis scriptoribus nominis immortalitatem consequatur.« Hemsterhusius vero in Notis et emendationibus in Iamblichi Protrepticon, editis a Geelio in *Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft* a. 1840, num. 2. col. 16, ubi de loco Aristidis lib. III. p. 163sq. agit, Meibomium reprehendens haec de Aristide pronunciat: »De Meibomii versione nihil dicam; hic enim homo praestantissimum scriptorem pluribus in locis foede contaminavit.« Idem ibidem de Aristidis ingenio atque elegantia monet. Quod autem Clavierus, potissimum eorum rationem habens, quae Aristides libro secundo de moribus musica formandis docet, haec de eius opere dicit (v. *Biographie universelle* t. 2, Paris. 1811, p. 442): »Il est étonnant que cet ouvrage, plein de sages principes, d'esprit et de grâce, n'ait pas trouvé un traducteur français«, multo ma-

Etenim ex Aristidis opere de Musica tripartito, abdito ac tamquam sepulto in Marci Meibomii collectione Musicorum graecorum², quae in dies fit rarior et carior, hactenus tantummodo particulae quaedam, videlicet prooemium, diagrammata proprie sic dicta et ea, quae ad doctrinam de rhythmo deque metris pertinent ac potissimum libro primo, cuius argumentum est technicum, continentur, a viris doctis sparsim (partim bis, ter, quater) repetitae et critices vel explanationis causa commentario aut saltem annotatione instructae fuerunt³; quae-

gis est mirum, tale opus per ducentos et triginta annos, elapsos ex quo primum adparuit, novum editorem haud esse nactum. Scilicet valuerunt de Aristide nostro quodammodo hucusque ista, quae Meibomius l. c. scripsit: »Qui superiorum seculorum barbariem et inscitiam execrantur, quibus tot praeclara optimorum scriptorum monumenta perierunt, nostri summam negligentiam atque inertiam merito mirabuntur, quo tantus auctor negligi potuit.« Quis, verbi causa, credat, I. Bekkerum, virum eruditissimum, qui sedes locorum, in eius *Anecd. Graec.* variis ex scriptoribus hodie editis allatorum, in Annotatione ubivis accurate indicavit, ad locum ex Aristidis Quintiliani libro I de Musica (Meib. p. 8 inf. sq.), citatum in Schol. ad Theodos. (*Anecd.* II p. 685), prorsus tacere Annot. p. 1142, haud aliter ac si Aristides Quintilianus sit scriptor ineditus aut nullius census?

2. Titulus libri hic est: *Antiquae musicae auctores septem. Graece et latine.* Marcus Meibomius restituit ac notis explicuit. Amstelod., ap. Ludov. Elzevir., MDCLII. Liber constat ex duobus voluminibus formae quartae, quorum secundum Aristidem complectitur.

3. Vid. (Guil. Cleaver) *De rhythmo Graecorum.* Oxon. 1789. p. 20—28 (Aristid. l. II., Meib. p. 97 med. — 100 sup. de rhythmī vi ad animum, cum nonnulla annotatione, etiam critica Tyrwhitti); Th. Gaisfordus in *Hephaestionis* editione I. Oxon. 1810. p. 187—201, et in edit. II. Ox. 1855. p. 201—214 (Aristid. l. I. p. 43 m. — 58 inf. de metris, cum aliqua annotatione critica potissimum Meibomii); Fried. Bellermannus: *Die Tonleitern und Musiknoten der Griechen.* Berol. 1847. p. 61—77 (Aristid. l. I. pagg. 15. 22. 25—28, diagrammata et quae ad ea apud Aristidem pertinent, ex codd. mss. restituta, cum iusto commentario critico; idem Bellermann p. 62 sq. not. * commemorat commentationem

cunq̃ue autem libro secundo et tertio insunt moralia et physica (sive mavis metaphysica), pariter ac plurima, quae toto in opere ex genere grammatico et lexicographico, etiam praeter voces technicas, notabilia sunt, a plerisque philologis, vel litteratissimis, prae Aristidis rhetoris declamationibus ad satietatem usque citatis neglecta iacuerunt⁴, totius operis ut facies

L. Pernel, diagramma apud Aristid. l. I. p. 15 e codd. mss. restituere conati); R. Westphalus: Die Fragmente und die Lehrsätze der griechischen Rhythmiker. Lips. 1861. p. 47—63 (Aristid. l. I. p. 31s.—43m. de rhythmis, cum annotatione critica et locis parallelis ap. Martian. Capell. l. IX., adiecta, ut in reliquis, commentatione partim critica) et p. 63—65 (Aristid. l. II. p. 97m. = 100s. ut supra ap. Cleaver., cum annotatione critica); Idem: Metrik d. Griech. ed. II t. 1. Lips. 1867. Suppl. p. 26—43 (Eadem Aristidis, cum annot. crit. parum aucta); Jul. Caesar: Die Grundzüge der griechischen Rhythmik im Anschluss an Aristides Quintilianus erläutert. Marb. 1861. p. 39—46 (Aristid. l. I., prooemium p. 1m.—8m., cum iusta annotatione critica, praemissa disputatione litteraria de Aristide Quintiliano deque eius opere et adiecta, ut in reliquis, commentatione partim critica), p. 46—58 (Aristid. l. I. p. 31s.—43m. ut supra ap. Westphal., cum iusta annotatione critica) et p. 58—61 (Aristid. l. II. p. 97m.—100s. ut supra ap. Cleaver. et Westphal., cum iusta annotatione critica). Idem Caesar Indicibus lectionum Academiae Marburg. a. 1862/63. p. IV—XI »Aristidis Quintiliani de metris commentarium [l. I. p. 43m.—58i. ut supra ap. Gaisford.] emendatum atque annotationibus criticis instructum praemisit«, praefatus quaedam de Aristidis aetate deque Gaisfordi opera critica.

4. Quae olim A. Schottus et P. Nunnsius in Aristide, illorum aetate nondum edito, attigerunt, nonnisi ad res et voces technicas pertinent. Similia in Aristide hi fere adverterunt philologi: ex Anglis praesertim Wallisius, praeterea, licet raro, Uptonus, Toupius, Tyrwhittus, Gaisfordus, ex Batavis Dorvillius, Santenius, ex Gallis Vincentius, Perneus et Ruelleus, ex Italis Morellius, ex Germanis Gesnerus, Heerenius, Weiskius, Heinrichius, hi quidem raro, praecipue vero G. Hermannus, Boeckhius, Bellermannus, Volckmannus, Vetterus, Marquardus, Caesar, Rossbadius, Westphalus horumque aemuli. In tanta vero philologorum turba hi tantum, quod equidem scio, in Aristide res et voces, praeter technicas, licet fere perraro, respexerunt eumque hac parte interpretari

manserit subhorrida ac vel interpunctione foeda deterrens, quam editio prima et antehac unica ostendit. Et quamvis ii, qui de theoria, de historia deque re litteraria musices Graecorum, sive ex professo sive obiter, scripserunt, Aristidem certatim ad partes vocaverint (id quod nonnulli studio laudabili fecere etiam antequam ille in Meibomii collectione Muscorum prodiret⁵), tot tamen in historiis philosophiae veterum, etiam novissimis, Aristides noster vix ac ne vix quidem compareret⁶. Quid? quod etiam qui nuperrime de educatione atque institutione apud veteres duo grandia volumina, ceteroquin docta, conscripsit, Aristidem Quintilianum ne nomine quidem

vel emendare conati sunt aut saltem citarunt: ex Anglis Langbainius, Duportus, Galeus et Davisius, ex Batavis Hemsterhusius, Valckenarius, Ruhnkenius, Piersonus et Texius (Den Tex), ex Gallis Menagius, Martinus et Vincentius, ex Italis Rosinius et A. Maius, ex Germanis Spanhemius, Wernsdorffius, Reizius, Iacobsius, Schaeferus, Boeckhius, Lobeckius, I. G. et Chr. Schneiderus, Osannus, Astius, Stallbaumius, Caesar et Deitersius, ex Helvetiis I. C. Orellius et I. G. Muellerus. Omnino de neglecto a plerisque philologis Aristide valent, quae Wytttenbachius Philomath. III. p. 295 de neglectione Plotini (recte ille suo tempore) scripsit: eum numquam in argumento grammatico citari, »ubi de verbi aut dictionis usu probando agitur, quo in iudicio is nullam omnino testimonii dictionem habere existimatur.«

5. Hoc nomine laudandi sunt Franchinus Gaforus, Georg. Valla, Franc. Salinas et Ism. Bullialdus. Cf. Indic. codd. mss. annot. 2 et 4.

6. Excipio Roethii Historiam philosophiae occidentalis, in qua Aristidis Quintiliani testimonium aliquoties invocatur. De neglectione Nostri in rebus ad philosophiam veterum pertinentibus equidem iam questus sum in S. Basilio M. plotinizante p. 39, ubi ille in argumento philosopho cum Plotino citatur et ita a me vocatur: »scriptor *πλατωνικώτατος* idemque plus iusto neglectus«. Quod Wytttenbachius l. c. de Plotino (recte item suo tempore) scripsit: eum ab hodiernis hominibus rarissime citari, nec nisi in argumento philosopho, Noster omnino magis etiam in aliis quam in rebus ad veterum philosophiam et religionem spectantibus citatur, quamvis id a Boeckhio, Lobeckio, Caesare, aliis aliquoties factum sit.

novisse videtur, quippe qui de praeclaris illius praeceptis ad rem facientibus ne verbum quidem faciat⁷.

Studui igitur Aristidis opus tantopere neglectum, at meliore luce dignum ex parte mihi obvia codicum manu scriptorum, qui tamen omnes valde recentes sunt ac notae haud optimae, recensere, a crebris mendis, quibus vel meliores codices contaminati sunt, emendando purgare et arte critica cum interpretatione utiliter copulanda pertractare.

Nam quum Aristides in dictione quidem exempla attica, imprimis Platonem, imitatus sit, in rebus autem, exceptis technicis, in quibus auctores a nobis in Introductione litteraria indicatos secutus est, largiter hauserit ex fontibus veteris philosophiae, praesertim platonicae, tam merae quam cum pythagorica conflatae, id mihi pensi dedi, ut Aristidem, Platonicum *πυθαγορίζοντα*, his binis in rebus, quarum ex ignorantia magna pars corruptelarum fluxit, illustrarem eique suum honorem in historia litterarum graecarum vindicarem, quo quidem in negotio studia platonica inde a iuventute culta me haud parum adiutarunt.

Sed de hisce potissimum constabit ex Commentario, ante triennium inchoato, qui hanc meae editionis partem primam tamquam pars altera haud ita longo temporis intervallo secuturus est, si Deus, cuius clementiam, me antiquitatis studiis insensescere passi, gratissimo corde adoro, mihi plus quam septuagenario vires ac vitam porro servaverit.

7. Vid. L. Grasbergerus: *Erziehung und Unterricht im klassischen Alterthum*. 2 voll. Wirceb. 1864—1881, qui saltem ex iis, quae Texius, Ed. Muellerus et Caesar de illis Aristidis praeceptis docuerunt, proficere poterat. — Minus mirum est, Aristidis nec volam nec vestigium apparere in Dideroti et D'Alemberti *Encyclopaedia* inque Brockhausii et Meyeri *Lexicis*, quae a conversatione nomen habent, ac paucas lineas, quibus in Piereri *Lexico* universali de Aristide mentio facta est, errore non carere.

Ibidem amplius exponetur de codicibus manu scriptis, quibus in recensendo Aristide Quintiliano usus sum, deque ratione, qua id a me factum est; interim de hisce partim iam liquebit ex infra dictis, sicut ex adiecto Indice codd. mss. Aristidis et ex annotatione textui graeco subiecta.

Nunc vero, Lector benevole, utere, frui scriptore praestantissimo, qui quantum fieri potuit emendatus hodie primum editione peculiari lucem adspicit. Ne tamen careas Introductione, deprompta ex litterarum graecarum historia, luculentam memoriam de Aristide Quintiliano, quae in I. A. Fabricii Bibliotheca graeca exstat, a me annotatione partim auctam, partim correctam, praemisi. Quod annexi Summarium libri I. et II., a Gerardo Langbainio, erudito Anglo, olim factum et in bibliotheca Bodleiana asservatum, aequi bonique consule. Iis autem, qui in posterum operam criticam Aristidi Quintiliano impendere eumque ex codicibus manu scriptis porro recensere volent, horum Index, excerptus ex Notitia codicum mss. Musicorum graecorum, quam Harlesius Bibliothecae graecae Fabricii inseruit, et a me annotatione auctus, haud parum proderit.

Meibomii versionem latinam, quae sexcentis locis corrigenda est, addere supersedi; nam qui intelligendis graece scriptis pares sunt eiusmodi fulcro non indigent, qui autem graece indocti sunt a legendo Aristide etiam latine verso abhorrebunt.

Superest, ut gratias quas habeo hoc loco agam quam maximas cunctis et singulis viris humanissimis, qui me, hominem antiquitatis studia non publice profitentem (hoc enim sive hominum sive temporum invidia prohibuit), sed privatim subsecivis tantum horis tractantem, qualicunque modo mea in opera sanequam difficili adiuvarunt⁸. Ingratissimus autem

8. Cf. *Introd. litt. annott.* 20, *Corollar. Introd. ann.* 1, *Indic. codd. mss. ann.* 2. 5. 7. 14. 15. 16. 17. Praeter VV. DD. II. cc. laudatos cum cam gratiarum actione commemoro Praefectos bibliothecarum Bernensis, Aroviensis, Basileensis, Genevensis, Turicensis.

mortalium sim, si non simul summa cum gratia pie recorder fautorum defunctorum Ludovici Sinneri, eximii quondam Philologi Bernatis, et Georgii Krabingeri, doctissimi meique, dum vixit, amicissimi Custodis bibliothecae regiae Monacensis, quorum ille ante hos quadraginta annos exemplar Aristidis Meibomiani, a Sypsomo, docto Graeco Byzantio, tribus cum codd. mss. Parisiensibus collatum, mihi comparavit⁹, hic autem sub idem tempus binorum codicum Monacensium collatione accuratissime a se facta me donavit¹⁰.

9. Vide Indic. codd. mss. annot. 16.

10. Vide Indic. codd. mss. annot. 11.

Dabam Bernae Helvetiorum Cal. Febr. a. MDCCCLXXXII.

Albertus Iahnus.

INTRODUCTIO LITTERARIA.

(Fabric. Bibl. gr. III p. 259. 260 = ed. Harles. III p. 642. 643.)

[Pag. 642] ARISTIDES QUINTILIANUS¹ non post Euclidem modo, cuius geometricam canonis sectionem sequitur pag. 116sq.², sed etiam post Ciceronem scripsit³, ex cuius libris de Rep. quae adversus musicam disputata erant⁴ perstringit lib. II p. 70, opponens illa his quae idem Cicero in Roscii histrionis laudem dixerat⁵. Porro scripsisse videtur ante Ptolemaeum⁶, cuius in tam longo opere non omisisset mentionem, si eius Harmonicis uti potuisset; quamquam neque alios, excepto Aristoxeno lib. I p. 22 et 23, citat Musicos⁷, sed tantummodo Homerum⁸, Hesiodum⁹, Platonem¹⁰ et lib. II p. 106 Heraclitum¹¹, tum vetus Oraculum de Medorum clade ad Plataeas lib. III p. 161¹². Per *παλαιότερους* vero (quibus lib. I p. 21 *πάνυ παλαιωτάτους* et p. 23 *νεωτέρους* opponit) atque *ἀρχαίους* subinde intelligit Pythagoricos¹³, e quibus in prooemio adfert *θεῖον*, ut ait, *λόγον ἀνδρὸς σοφοῦ Πανάκμεω τοῦ Πυθαγορείου*¹⁴, et illorum vestigiis passim insistit, quos lib. III p. 145 et 158 vocat *σοφοὺς ἄνδρας καὶ ἀληθείας ἔχοντες*¹⁵, et Pythagoram laudat lib. I p. 28, lib. II p. 110, lib. III p. 116. 145¹⁶. Praecipuum vero argumentum, quo M. Meibomius ante Ptolemaeum scripsisse Aristidem evincat, promit ex eo, quod lib. I p. 22 et 23 tantum meminit eorum qui cum Aristoxeno tredecim et cum aliis post Aristoxenum quindecim tonos admittebant, non eorum qui cum Ptolemaeo septem solos recipiebant tonos¹⁷. Vossius ait, Aristidem hunc memorari ab Athenaeo in *Dipnosophistis*¹⁸. Sed Aristoclem de Musica laudat Athenaeus et Aristoxenum, Aristidem quod sciam nusquam, et in Indice scriptorum ab Athenaeo citatorum, qui in editione Rhotomagensi exstat, pro Aristide *περὶ μουσικῆς* 462. 40 legendum Aristocles

περὶ μουσικῆς¹⁹. Ceterum Marcianus Capella ex Aristide nostro multa ad verbum in librum suum transtulit, ut Meibomio probe animadversum²⁰, qui p. 269 monet de hiatu [in versione Marciani] et p. 208 etiam docet, accessiones libello Euclidis de Musica, in Codice Fulvii Ursini insertas, quas edidit Possevinus lib. XV. Bibliothecae selectae [t. 2 p. 226. 228. 233] ex Aristide [non ab hoc ex Euclide aut ab utroque ex auctore antiquiore, ut Possevino visum,] descriptas esse.²¹ Idem praestantissimus Meibomius²² Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ²³ περὶ μουσικῆς²⁴ βιβλία γ', Aristidis Quintiliani libros III de Musica, ad τιμωτάτους ἐταίρους suos Eusebium et Florentium²⁵ scriptos, primus e codice Josephi Scaligeri, qui exstat in Bibl. publica Academiae Lugd. Bat., etsi lacero et sexcentis locis corrupto²⁶, edidit et latine vertit notisque illustravit, in quibus usus est apographo Seldeniano codicis Magdalenensis²⁷ Bibl. Oxon. et variis lectt. codicis Bodleiani, tum ex codice bibl. regis Galliae [Pag. 643] et altero Barberino loca quaedam depravatiores et diagrammata restituit, beneficio Salmasii et Allatii, qui illa cum ipso communicaverunt²⁸. Lucem vidit Aristides Meibomii una cum reliquis²⁹ sex graecis Musicis et Marciani Capellae, quem circa Apuleii tempora vixisse putat³⁰, libro nono, qui de musica tractat, ad binos codices mss. Leidenses recensito Amst. 1652. 4° ³¹. *Incomparabilem antiquae musicae auctorem et vere exemplar unicum nunc primum graece et latine damus. Quicquid olim Aristoxenii de Harmonica et reliquis artis partibus docuerunt³², quicquid omnis antiquitas de moribus musica formandis³³, de naturalibus rebus musicae ab omnipotente deo constitutis adeoque de universi harmonia commentari potuit³⁴, unus Aristides Quintilianus tam concinna brevitate tribus libris exposuit, ut omnium veterum musicorum disciplinam aequae ac gloriam in suum opus congestisse videatur³⁵. Haec de Aristide suo Meibomius³⁶; notat tamen p. 311 plura ἀναχολούθου orationis exempla in eo occurrere³¹. — Intercidit eiusdem scriptoris liber de Poetica, in quo, ut lib. II. de Mus. p. 87 testatur, accurate egerat de artis poeticae partibus, μῦθεσι et διηγήσει³⁸.*

ANNOTATIO.

1. Ita Meibomius, Fabricius et recentioris aetatis VV. DD.; Quinctilianus scribunt Harlesius, Saxius Onom. lit. I p. 294, alii. Eadem est discrepantia in nomine Rhetoris, de qua M. Gesner. Praef. in Quintil. Instit. orat. § 2 iam monuit. Menagius Amoenit. iur. civ. ed. Hoffmann. p. 185 formas Quinctus, Quinctius, Quinctilis et Quinctilianus in veteribus denariis, inque Fastis Capitolinis exstare docet, neque tamen p. 189 in nomine Quintilius offendit. Cum forma Quinctilianus conspirat graeca *Κοῦντιλιανός*, de qua v. annot. 23. Fetisius qui in Biographie univers. des musiciens t. 1 (Brux. 1837) p. 105sq. constanter scripsit »Aristide Quintillien« (sic), nomina Quinctilianus et Quintillus commiscuisse videtur. (Hunc errorem idem vitavit in Historia generali musicae; altera editione Biographiae illius uti mihi non licuit). Sunt VV. DD., qui Aristidem Quinctilianum solo Aristidis aut Quinctiliani nomine laudant. Priorem rationem sequitur Lobeckius Paralipom. p. 56. 476 n. 24. 487. 488 n. 29; posterior placuit Anonymo, qui Historiam philosophiae paganae franco-gallice scriptam Hag. Com. a. 1724 edidit, t. 1 p. 180, et Lobeckio Aglaoph. p. 129. 385 n. o. 932 n. k. 945 et Paralip. p. 231. 261; idem tamen Lobeckius in Paralipomenis Nostrum subinde etiam pleno nomine citat. Alii VV. DD. Nostrum mox Aristidem Quinctilianum, mox Quinctilianum Aristidem nuncupant. Utramque rationem sequitur Possevin. Bibl. sel. (Col. Agr. 1607) p. 221. 223. Langbainius in Platoniorum — Syllabo alphabetico (post Alcinoium, Oxon. 1667) Nostrum non sub littera A, sed p. 104 sub littera Q, pleno tamen Aristidis Quinctiliani nomine, laudat. Ebertus in Catalogo codd. graec. et lat. biblioth. Guelferbyt. (Lips. 1827) p. 22 lectorem sub v. Aristides ad v. Quinctilianus ablegat et p. 141 Quinctiliani, Aristidis, codicem ms. consignat. Vincentius, qui in Notices et extraits des manuscrits cet. t. XVI, 2 (Paris 1847) Aristidem pleno nomine citat, in Indice auctorum tam Aristidis Quinctiliani quam Quinctiliani (Aristidis) nomen ponit, in hoc ad illud provocans. Contra Ruelleus, qui in annotatione versionis francogallicae Aristoxeni Elementorum rhythmicorum (Paris. 1871) Aristidem nostrum pleno nomine passim citat, eundem in Indice auctorum Quinctilianum (Aristidem) nuncupat. Tu v. ann. 23. — Iis, quae Fabricius initio de incerta Aristidis aetate disputat, haec praemittenda sunt, quae Fetisius l. c. p. 105

ponit: »Aristide Quintillien — est plus connu par son livre que par les circonstances de sa vie. On ignore le lieu et la date de sa naissance.« *Eum natione Graecum, vitae conditione libertum Romanum* (M. Fab. Quintiliani, Rhetoris) fuisse et sub Hadriano scripsisse, veri est simillimum; v. ann. 23. Certiora scit O. Paulus: *Handbuch der Tonkunst* (Lips. 1873), qui p. 68 ita docet: »Aristides Quintilianus, ein griechischer musikalischer Schriftsteller, lebte um's J. Chr. 130, war aus Adria in Mysien gebürtig, Lehrer der Tonkunst in Smyrna (sic) und berühmt durch sein von Meibom herausgegebenes Werk über die Musik (vgl. dessen Auctores septem).« Scilicet foedo ille errore Aristidem Musicum cum Aristide Rhetore confundit. Simili personarum confusione, paribus ex nominibus orta, haec docet G. Wolffius: *Porphirii de philosophia ex oraculis haurienda librorum reliquiae* (Berol. 1856) p. 14: »Ut [in] rhetoricis studiis Longini praeceptoris exemplum secutus est, ita *εἰς τὰ ἀρμονικά Πτολεμαίου δρόμῃμα* (cuius librum I et libri II initium Wallis edidit in *Mathematicorum* tomo 3. Oxon. 1690f. max.), et *πρὸς Ἀριστείδην* libros VII (Suid.), ni fallor in Aristidis Quintiliani tres de arte musica libros, commentatus est, sicut Longini in *Hephaestionis enchiridion* exstant scholia.« Commemorant sane Suidas v. *Πορφύριος* et Eudocia Violar. p. 364 Villos., quae ex Suida hausit, in scriptis illius philosophi istud: *πρὸς Ἀριστείδην ζ'*. Male hunc titulum cum praecedenti apud Suidam ita commiscet L. Holsten. De vita et scriptis Porphirii philosophi cap. 7 p. 35 ed. Cantabr.: *εἰς τὸ Θουκυδίδου προόμιον πρὸς Ἀριστείδην ζ'*. In Hemsterhusii *Animadv. in Lucian.* appendice, edita a Geelio (Lugd. Bat. 1824), p. 45sq. haec commixtio redit et insuper male scribitur: *εἰς Ἀριστείδην*. Parisotus De Porphyrio (Par. 1845) p. 77 Suidae locum ita deformat: *πρὸς Ἀριστείδην εἰς τὸ Θουκυδίδου προόμιον*, quae pessima negligentia sic vertit: Aristotelem in Thucydideae historiae prooemium; voluit nempe: ad Aristidem, sicut Holstenius l. c. vertit. Verumtamen *πρός*, sicut in titulo: *πρὸς Ἀριστείδην*, apud Suidam per se posito, ita saepe alias indicat refutationem cuiuspiam auctoris ac valet i. q. adversus; v. c. conf. titulos operum Porphirii apud Suid. l. c. *περὶ ψυχῆς πρὸς Βόηθον*. et *πρὸς Ἀριστοτέλην περὶ τοῦ εἶναι τὴν ψυχὴν ἐντελέγειαν*. quibus Suidae locis qui *πρός* verterunt ad, ab Holstenio l. c. cap. 9 p. 52 recte reprehenduntur. Contra *εἰς* indicat commentationem de aliquo opere; v. c. conf. Suid. l. c. *εἰς τὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Χαλδαίου — ἱστορίαν*. *εἰς τὸ Θουκυδίδου προόμιον*. *εἰς τὴν Μινουκτιανοῦ τέχνην* Aristides autem, adversus quem Porphyrius scripsit, nemo, opinor, alius fuit, quam Aristides, philosophus Atheniensis, cuius Apologeticus pro Christianis, contextus, ut Hieronymus refert, philosophorum sententiis, adhuc Eusebii aetate, hoc ipso testante, inter Christianos divulgatus et summo in honore fuit, quam ob rem Porphyrius, acerrimus Christianorum adversarius, satis causae habuit, cur eius operis auctorem, quamvis iam sub Hadriano vixerit, sibi refutandum putaret. Sic Porphyrius adversus Boethum, Augustei seculi philosophum, quin etiam adversus Aristotelem scripsit; v. Holsten. l. c. cap. 9 p. 51sq.

2. Meibomius Not. p. 311b (ad p. 116 inf.): »Euclides canonis sectionem geometricam primus, quod sciam, scripto tradidit; quem Aristides deinde, Boëthius alique sunt secuti.« Idem in Praefatione (»Benevolo Lectorie) Euclidis Harmonica celebri huius nominis Mathematico, qui circa annum 306 a. Chr. floruit, tribuens haec adiicit: »post hunc Aristidem Quintilianum colloco.« Verum enimvero illa quae feruntur Euclidis Harmonica Euclidem auctorem mentiri hodie constat. Gevaertus: *Histoire et théorie de la musique ancienne* t. 1 (Gandavi 1875) p. 8, commemoratis quae feruntur Euclidis scriptis musicis, Introductione harmonica et Divisione canonis, haec scite subiicit: »le dernier opuscule seul a pour auteur le célèbre mathématicien.« Idem p. 14 Euclidem Mathematicum, auctorem Divisionis canonis, merum Pythagoreum, auctorem vero Introductionis harmonicae, quem personatum Euclidem vocat, purum putum Aristoxenianum esse docet. Conf. C. de lan: *Die Harmonik des Aristoxenianers Kleonides*. (Progr. Gymn. Landsberg. a. 1869/70) p. 17 sqq. et C. E. Ruelleus in *Archives des missions scientifiques*, Ser. III t. 2 (Paris 1875) p. 519. 576sq. Ceterum in Euclidis Divisionem canonis prorsus cadunt illa, quae Ruhnkenius Opusc. ed. Friedemann. p. 105 scripsit: »— Musica, quae et ipsa cum olim Mathesis pars esset, insignem Mathematicorum opem et auxilium experta est.«

3. Meibomius in Praefat.: »Cicerone — iuniorem [esse, ex eo manifestum est], quod hic ab ipso libro II. citetur.« Hoc argumentum certatim repetunt VV. DD.: Russavius in *Dictionnaire de musique* v. Musique: »Aristide Quintilien écrivait après Ciceron«; Rosin. *Prolegomm.* in Philodem De musica p. 13: »eum post Ciceronem — floruisse certo certius est«; Jacobs. in notitia de Aristide Quintiliano, inserta *Encyclopaediae Erschii et Gruberi* t. 5 p. 262: »Wenigstens schrieb er später als Cicero, dessen Ansichten von der Musik [tu v. annot. 4] er (L. II p. 70) widerlegt«; Fetisius l. c. p. 106: »Il est certain qu'il est postérieur à Cicéron, car il cite cet auteur dans son traité de musique (V. Aristid. Quintil. ex edit. Meib. lib. 2 p. 69).« H. Martinus in *scriptione: Passage du traité de la musique d'Aristide Quintilien relatif au nombre nuptial de Platon* — (Rom. 1865. 40), idque in Nota sic inscripta: »Époque d'Aristide Quintilien«, p. 10 ex laudatis ab Aristide p. 70 s. m. locis Ciceronis De republica et Pro Roscio comoedo haec concludit: »l'auteur (Noster) écrivait non seulement après l'an 106 avant notre ère, date de la naissance de Cicéron, non-seulement après l'an 77 avant notre ère, date certaine du discours de Cicéron Pro Q. Roscio comoedo, mais après l'an 55 avant notre ère, date certaine du traité de Republica.« — Sed longe angustior fit temporis terminus, post quem Aristides vixisse putandus est, si ille, quod videtur Westphalo: *Die Fragmente u. Lehrsätze der griechischen Rhythmiker* (Lips. 1861) p. 17, in libro II. ex Dionysio Halicarnassensi iuniore, qui testante Suida sub Hadriano (a. 117—138) Musicus claruit, profecit Sed hoc Westphalus magis optavit, quam demonstravit. Magis cautus idem: *Metrik*, t. 1

p. 500. Maiori quispiam iure contendat, Aristidem scripsisse post Nicomachum Gerasenum, quem Saxius et alii anno 147 assignant, Hochius vero Praef. in Nicom. Geras. Introd. Arithm. p. IV exeunte saeculo I floruisse censet. Nimirum Aristides III p. 145 sq. in declaranda natura concentus planetarum partim ipsis verbis cum Nicomacho Harm. Man. I p. 6 idem argumentum explicante consentit, id quod Meibom. Not. in Nicom. p. 44a iam advertit. Sed quum Aristides non minus quam Nicomachus plura peculiariora in eadem doctrina proferat, verisimile est, suo utrumque modo ex fonte antiquiore hausisse. Idem valet de consensu Aristidis II p. 147 sqq. cum Ptolemaeo Tetrab. I, cap. *περι ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ἀστέρων*, ed. Norimb. a 1535 fol. 5b, in doctrina de natura planetarum mascula et feminina, et II p. 76i. sq. cum Hermete Trismeg. ap. Stob. Ecl. I, 52, 41. ed. Heeren. I, 2 p. 986 sq. in doctrina de natura animalium mascula et feminina. Indidem, opinor, factum est, quod Aristides libro III plura cum Ptolemaeo in Harmonicis communia habet, qua de re in Commentario dicetur.

4. Immo quae ille ibi musices calumniatorum contra eam declamantem facit. Cf. p. 70s. τὸν — τὰ κατὰ μουσικῆς ῥητορεύοντα (ῥηθέντα codd.).

5. Vid. Ciceronis De re publ. quae supersunt ed. A. Mai. (Stuttg. et Tubing. 1822) p. 292 — 294, ubi editor merito repudiat commentum Meibomii Not. p. 287b verba Aristidis p. 70s. οὐ γὰρ ἔγωγ' ἂν φατὴν ἐκείνην τὰ τοιαῦτα εἰρησθαι male ita accipientis, quasi ille interpolationem in Cicerone factam suspicatus sit. Meibomii errorem H. Martinus l. c. p. 10 recoquit et interpolationis suspicionem, quae in Aristide omnino nulla, refellere frustra conatur. Quid? quod idem Meibomii errore ad definiendam Aristidis aetatem ita abutitur: »Je conclus de ce soupçon d'interpolation qu' Aristide Quintilien vivait assez longtemps après la mort de Cicéron, pour qu' une interpolation pareille fut supposable. Cicéron est mort à la fin de l' année 44 de notre ère. Il me paraît très-probable qu' Aristide Quintilien écrivait depuis le commencement de notre ère.«

6. Adde Meibomii notas p. 235. Fabric. (ap. Harles.). At Meibomius l. c. primum, quod Fabricius post tangit, argumentum profert, quo Aristidem ante Ptolemaeum vixisse comprobet; v. ann. 17. Longe latiore temporis terminum, ante quem Aristides Quintilianus vixisse putandus sit, Meibomius in Praefat. ita ponit: »Antiquiorem esse Martino Capella ex eo manifestum est, quod hic illius Harmonica et Rhythmica in opus suum de Nuptiis Philologiae et Mercurii transtulerit.« De aevo autem Martiani Capellae v. ann. 30. (Meibomii argumentationem repetit H. Martinus l. c. p. 11.) Etiam Albino, viro magnifico, cuius Compendium de musica Cassiodor. libro de musica laudat, Noster antiquior fuit, si quidem Meibomius Not. p. 206a. b et Wallisius Append. ad Ptolem. Harm. p. 153 recte coniiciunt, ea quae Boeth. De musica I, 12 Albino tribuit ex Aristide hausta esse. (Nam Albinum a Boethio fortasse pro Aristide citari, nemo Wallisio credit.) Albinum autem illum Caesar: Die Grundzüge der griech. Rhythmik — (Marburg. 1861) p. 4 Martiano Capella

non seriores et verisimiliter eundem ac Ceionium Rufinum Albinum, qui a. 335 Consul fuit et philosophus appellatus est, fuisse censet. Sed quod terminum definiendae aetatis Aristidis nostri a Ptolemaeo summum adinet, confidentius quam Fabricius, quocum H. Martinus l. c. p. 11 consentit, ita iudicat Rosin. l. c. p. 13: »Eum — ante Ptolemaeum floruisse certo certius est.« Seculorum supputatione facta, alii eum seculo p. Chr. primo, alii initio secundi vixisse putant, prout de Cl. Ptolemaei aetate statuunt; hunc enim alii ad Hadriani imperium, alii, in quibus Saxius Onom. lit., ad initium imperii Marci Aurelii ca. a. 161 referunt. Priorem opinionem Iacobs. l. c. sic exponit: »Aristides Quintilianus — scheint in dem ersten Jahrhundert n. Chr. geschrieben zu haben. Wenigstens schrieb er später als Cicero [cet. ut supra ann. 3] — und früher als Claudius Ptolemaeus (im Anfang des 2. Jahrhunderts), von dessen Verdiensten um die Theorie der Musik er noch keine Kenntniss zu haben scheint.« (Jacobsium sequuntur Baehrius in Real-Encyclopädie der class. Alterthumswissensch. t. 1 (Stuttg. 1839) p. 758 et qui in Piereri Encyclopaedia universali t. 2 p. 140 scripsit: »Aristides Quintilianus wahrscheinlich im 1. Jahrhundert n. Chr.«) Posteriorem opinionem profert Meibomius, in Praefat. Aristidem circa tempora Plutarchi collocans, eumque sequuntur Saxius, Clavierus, Weissenbornius, alii. Saxius l. c. I p. 294 Aristidem cum Bacchio et Alypio (sic) circa a. 116 ponit, hac adiecta notula: »Scriptores musici, omnes, ut credibile est, Ptolemaeo antiquiores, quamdiu incertum.« Clavierus in notitia de Aristide Quintiliano, inserta Michaudi Biographiae universali, haec dicit: »Aristide Quintilien vivait, à ce qu'on croit, vers le commencement du deuxième siècle de notre ère, un peu avant Ptolémée.« Weissenbornius in Erschii et Gruberi Encyclopaedia Sect. I t. 81, p. 179 enarrata Meibomii opinione, p. 256 dicit, videri Aristidem seculo II vixisse. Ad Hadriani aetatem Aristidem referre videtur Bernhardus: Grundriss der griech. Litt. t. 1 (Hal. 1836) p. 426, ubi Aristidem cum Dionysio Musico, de quo supra ann. 3, ita coniungit: » — die Theorie der Musik, mit welcher nicht wenige gelehrte Männer (unter anderen Dionysius *ὁ Μουσικός* und Aristides Quintilianus) sich beschäftigten.« Idem tamen p. 526, ubi haec ponit: »100 — 117. Plutarchus — — Aristides Quintilianus und andere Musiker —«, magis ad Saxii sententiam accedit, quocum etiam in eo consentit, quod Ptolemaeus ad Marci Antonini imperium (a. 161 — 180) refert. Tempora commiscendo Gelderus in Praemonendis ad Theon. Smyrn. Arithm. p. LI in pluribus, qui ante Theonem de musica scripserint, praeter Euclidem Mathematicum et Aristoxenum commemorat Alypium, Nostrum et Gaudentium Bacchium (sic), sed p. XIII Theonem Plutarchi aequalem facit et p. XIVsq. Ptolemaeus sub extremam Theonis vitam, Hadriano adhuc imperante, inclarescere coepisse putat. In scriptoribus musicis generatim enumerandis Franzius Comment. de Musicis graecis (Berol. 1840) p. 8 Plutarcho Aristidem comitem adiungit nec nisi interpositis Theone Smyrnaeo, Gaudentio et Alypio (sic) Ptolemaeus commemorat, certe melius quam Fetisius, qui l. c. p. CXXII auctores musicos nullo ordine

chronologico recensens Aristidem post Plutarchum, Alypium, Gaudentium Bacchium seniore et ante Ptolemaeum ponit. (Quid idem Fetisius de argumento senserit, quo Meibomius comprobare conatus est, Aristidem ante Ptolemaeum vixisse, indicavi ann. 17.) Ruelleus in *Archives des missions scientifiques*, Ser. III t. II, 2 (Paris 1875) p. 498sq. in enumeratione, ut ait, quantum fieri potuit chronologica auctorum musicorum Aristidem quidem post Theonem Smyrnaeum et Plutarchum, Ptolemaeum vero post Aristidem, Philodemum (?), Alypium, Gaudentium, Nicomachum ponit. Misso Ptolemaeo (quem H. Martinus l. c. in *Disquisitionibus de aetate, deque vita et scriptis Ptolemaei* p. 7—9. et p. 12—14 sub Traiano, tertio anno seculi II natum esse, sub Hadriano et Antonino Pio et usque ad initia imperii Marci Aurelii vixisse et mortuum a. 167 Harmonicorum opus imperfectum reliquisse demonstravit), in omnia alia abeunt Requeno et Caesar, quamvis secum maxime discrepent. De illo Fetisius l. c. p. 105sq., commemorata opinione Meibomii, Aristidem Plutarchi aequalem facientis, ita refert: »mais d'après la doctrine qu'il a exposée dans son ouvrage et qui est celle de la plus ancienne école grecque, d'après la pureté de son style, enfin d'après sa dévotion aux Dieux du paganisme, l'abbé Requeno (*Saggi sul restabilimento dell' arte armonica* t. I p. 2, c. 10) conclut qu'il a vécu sous le règne d' Auguste, ou au commencement du suivant.» (Hanc opinionem repetit Fetisius in *Histoire générale de la musique* t. 3, Paris. 1872, p. 27: »Aristide Quintilien, qu' on croit avoir vécu à l'époque du règne d'Auguste; quamquam idem parum sibi constat his locis: p. 28: »Aristide Quintilien, écrivain grec qui paraît avoir vécu dans le premier siècle de l'ère chrétienne; p. 57: »Aristide Quintilien, qui écrivait vraisemblablement son traité de musique à la fin du premier siècle ou au commencement du deuxième», et p. 160: »le deuxième livre du traité de musique d'Aristide Quintilien, écrit, selon toute vraisemblance, dans la première moitié du premier siècle de l'ère chrétienne.» De falsa ratione, qua H. Martinus Aristidem ad initium seculi I retulit, vid. annot. 5.) E contrario Caesar l. c. p. 13 — 21 Aristidem tertio demum seculo ac post Plotinum scripsisse iis ex argumentis conclusit, quae infra refelluntur annot. 10 et 25. Hunc tamen Westphalus, Gevaertus, alii temere sequuntur. Et Westphalus quidem: *System der antiken Rhythmik* (Vratisl. 1865) p. X Aristidem vel ad quartum seculum detrudere conatur. Quid? quod idem, ut est omnino Aristidis detractor, in graecis scriptoribus musicis, quos sub finem imperii Romani vixisse putat, Aristidem postremo loco ponit (*Metrik der Griech.* t. I p. 85; ibid. p. VII Aristides vocatur »der späte Compiler«). Ita, si diis placet, Aristides Martiani Capellae aequalis erit; v. annot. 30. Gevaertus autem mire tricatur; nam l. c. t. I p. 15 Bacchium, Aristidem Quintilianum, Martianum Capellam et Gaudentium inter sec. III et initium seculi V vixisse generatim ponit; p. 18 Aristidem aetate posteriorem Alypio facit, quem non ante finem seculi II vixisse ex certis, ut ait, indiciis concludit; eundem p. 59 cum Alypio et Bacchio ante medium sec. III vixisse vi-

deri dicit, p. 72 initio seculi III, t. 2 p. 7 autem seculo III assignat, denique p. 86 ann. 2 post medium seculum III expresse collocat. Ceterum Possevinus l. c. t. 2 p. 221 iam eo deliravit, ut, laudatis Aristoxeno et Ptolemaeo tamquam de disciplina musica optime meritis, »eorum fere interpretes« esse diceret Porphyrium, Nicomachum, Gaudentium, Bryennium, Alypium, Aristidem Quintilianum (sic).

7. P. 95 inf. *οἱ περὶ Δάμωνα*, i. e. Damo eiusque schola, commemorantur; sed Caesar l. c. p. 5 et 8 dubitat, an Aristides, quae de harmoniis celeberrimi illius Musici refert, ex ipso fonte hauserit atque adeo haurire potuerit. Gevaertus l. c. t. 2 p. 451, ubi exultam a Damone doctrinam veterum Graecorum de vi musices morali tangit et paucas eius doctrinae reliquias ad nos venisse docet, in annot. 4 quaerit: »peut-on considérer comme tel le fameux passage d'Aristide Quintilien (p. 93—96 [imo p. 95—96])?« Tu v. Deitersium in Progr. Gymn. Duerensis a. 1870 (De Aristidis Quintil. doctrinae harm. fontib. P. I.) p. 4sq. In tradenda doctrina de rhythmo ab Aristide p. 40 med. tamquam auctores distinguunt *οἱ συμπλέκοντες τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ τὴν περὶ ῥυθμῶν* et *οἱ χωρίζοντες*, qua de re Gevaertus l. c. t. 1 p. 67 annot. 1, collato Westphalo: Metrik t. 1 p. 581—599, monet. Adde Westphal. l. c. t. 1 p. 89—98. Ceterum conf. quae in annot. 13 huc pertinent.

8. Homerus saepenumero laudatur: p. 80—85 in argumento rhetorico, p. 87. 88 in doctrina morali, p. 105. 106 in allegorica, quam Aristides Od. 2. 278sq. reperit, philosophia de animae et corporis copulatione, p. 158 rursus in doctrina morali, p. 160. 162 in doctrina de fato. Singulos locos post Meibomium Commentarius noster indicabit, ex quo me hisce in annotationibus tantummodo necessaria promere expresse profiteor. Nobilissima est Homeri laudatio, qua ille a Nostro p. 162m. *ὁ τοῦ παντὸς προφήτης*, universi vates s. interpretes, vocatur. Duportus, cui ceteroquin Noster haud ignotus fuit, hunc locum praetermisit in collectis post Gnomologiam Homericam Elogiis seu testimoniis de Homero.

9. Huius celeberrimi de virtute et vitio versus O. et D. 287—292 p. 142 ad partes vocantur. — Ex poetis Aristides praeter Homerum et Hesiodum laudat Aristophanem; is enim est p. 88i. *ὁ φαειρότατος τῶν Κωμικῶν*, cuius ad Vesp. v. 1017 alludi vidit Meibomius Not. p. 296b, et quem se lectitasse Aristides prodit formis loquendi atticis Aristophani usitatis, v. c. crebris *ἄα, ἄαεῖ, ἄν, ἄς*, de quibus monuit Hemsterhusius Not. et emend. in Iambl. Protrept. in Zeitschrift f. d. Alterthumswissensch. a. 1840 col. 20. Qua in re succurrit illud I. Scaligeri in Scaligeranis (Amst. 1740) t. 2 p. 17: »Aristophanes — Atticus et primus legendus, nec se quisquam iactat Atticismum intelligere, qui hunc ad unguem non teneat.« Universe de poetis haec dicit Aristides p. 4i.: eos in enarrandis rebus vetustis nonnisi particula quadam musices uti eamque in rem Musas et Apollinem Musarum praesidem invocare; porro p. 14m. eosdem dicit astrorum chorum celebrare. Mythologiam Aristides haud semel suum in usum convertit. Etsi enim p. 4i. profitea-

tur, nolle se exemplo poetarum fabulas antiquas enarrare, idem tamen quasdam ad musicam pertinentes fabulas suo quidem modo, id est allegorice, tractat, velut illas de Apolline citharoedo (p. 108 m.), de Marsyae certamine cum Apolline (p. 108 s. 109 i. sq.), de Sirenis (p. 108 m. i.), de instrumentis musicis, quae Apollini et Musis attribuuntur (p. 108 i. sq.), de tibiis a Minerva abiectis (p. 109 m. i.), de Pane eiusque pedo (p. 156 m.). Quomodo Aristides fabulam de Martis et Veneris concubitu et vinculis, ab Homero Od. 8, 278 sqq. narratam, allegorice explicet, indicavi ann. 8. Mythologiae et theologiae conditores Nostro sunt οἱ λόγοι p. 110 m., ubi οἱ παρ' ἐκάστοις τῶν ἀνθρώπων λόγοι testes invocantur doctrinae de numinibus pro duplici eorum ordine musica varie colendis, et p. 156 m., ubi οἱ Ἑλλήνων λόγοι fabulam symbolicam de Pane eiusque pedo exco-gitasse dicuntur. Lunae μυστιπόλοι et ὀργιασταὶ p. 147 m. ad testimonium vocantur in declaranda illius natura.

10. Plato, qui Nostro non simpliciter ὁ σοφός, ut Caesar l. c. p. 12 falso dicit, sed saepius etiam ὁ θεῖος, hisce locis, quorum partim Meibomius in Notis ad sedes suas revocavit, sed quos Platonis interpretes fere neglexerunt, expresse laudatur: p. 22 s. ὁ θεῖος Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ, III, 398 D; p. 68 s. ὁ θεῖος Πλάτων — ἐν Πολιτείᾳ, III, 413 E, quo p. 69 s. verbis τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ῥηθέντων rursus respicitur; p. 68 i. παρὰ τῷ σοφῷ Πλάτωνι, Pol. III 413 E. 414 A; p. 71 i. τῶν ὑπὸ Πλάτωνος — ἐν Πολιτείᾳ χρησιμωδουμένων, VIII 565 E; p. 115 i. ὁ θεῖος Πλάτων ἐν Τιμαίῳ, Tim. 36 A. B; p. 144 s. τὸ τῷ θεῷ Πλάτωνι ῥηθέν, Pol. III 403 C; p. 152 s. Πλάτων, Pol. VIII 546 C; p. 153 i. ὁ θεῖος Πλάτων ἐν Τιμαίῳ, p. 35 A. B. C (idem locus, in quo explicando Commentatorum discrepantias Aristides p. 154 s. refert, ab eodem rursus respicitur p. 155 i., ubi ὁ σοφός Plato, et p. 157 m.); p. 163 m. ὁ τοῦ θεοῦ Πλάτωνος προφήτης, i. e. interpres divinae voluntatis apud Platonem Pol. X 617 D. Quid? quod Noster Platonis etiam non nominatim laudati sententias imitando saepe exprimit, nec non dictionem eiusdem sedulo imitatur. Prioris imitationis illustre exemplum deprehenditur p. 73 m. — p. 74 s., ubi docemur, civitates immutata musica labefactari; conf. Plat. Pol. IV 424 B. C, quo loco Damo Musicus tamquam auctor illius sententiae laudatur. Quae Plato Pol. IV 435 E de varia variorum populorum indole docet, ab Aristide p. 72 sq., ubi de vi musices in civitates et populos agit, amplificari viderunt Caesar l. c. p. 7 sq. ann. 6 et Deitersius l. c. p. 4 ann. 2. Adde ann. 5 et 16 ad Corollar. Introduct. De dictione Aristidis platonica primus monuit Tib. Hemsterhusius ap. Ruhnken. ad Timaei Lex. voc. plat. p. 254, ubi Aristides occasione verbi τευράζω ab eo adhibiti »sedulus Platonis imitator« vocatur. De utroque apud Aristidem imitationis genere, et in sententiis et in vocibus, bene monet Deitersius l. c. Plura nos in Commentario dabimus. — Sed hoc loco haud praetereunda est quaestio de ratione, quae inter Aristidem et Platonicos intercedit. Langbainius quidem, qui inter antiquiores et recentiores Platonicos omnino non distinguit, l. c. p. 104 Nostrum universe Platonici

ita adnumerat: »Aristides Quintilianus — libro praesertim secundo fere totus est Platonicus; Caesar vero ex vocibus et sententiis quibusdam, in schola recentiorum Platoniorum usitatis, Aristidem post Plotinum, quippe illius scholae conditorem, vixisse et Neoplatonicum fuisse concludit. Et voces quidem Aristidi cum Neoplatonicis communes hae a Caesare l. c. p. 16 commemorantur: *ένάς*, tamquam divinitatis nomen, *ένιαίος* in locutione *ένιαίος λόγος*. Sententias autem neoplatonicas idem l. c. p. 16—18 hasce apud Aristidem reperiri docet: de descensu animarum ad terras deque corporibus *αἰσινιδεῖ*, *πνευματωιδεῖ* et *δοτρεώδει* inde assumtis (p. 103 sq.), porro de Homero (Od. 8, 278 sqq.) allegorice explicando (p. 105 sq.), tum de daemonibus sublunaribus et aethereis diverso modo colendis (p. 110) Esto: voces et sententiae eiusmodi post Plotinum celebrantur; num idcirco propter eundem demum in usum venerunt? Minime vero, siquidem Longinus, Plotini aequalis, apud Porphyry. Vit. Plot. 20 disertè testatur, Plotinum in doctrina sua antecessores, licet ipso longe inferiores, habuisse Numenium, Cronium, Thrasylum, Moderatum. Quantum autem, quaeso, ex operibus horum scriptorum superest? Et quis contendere ausit, apud illos nihil eorum, quae Neoplatonici decantent, exstitisse? Immo vero, Longini testimonio innixi, pro veri simillimo habeamus necesse est, tum voces tum sententias, Plotini auctoritate a Neoplatonicis celebratas, iam diu ante Plotinum pullulasse. Tantum igitur abest, ut Aristides Neoplatonicis adnumerandus sit (id quod alii, Caesaris auctoritate freti, certatim, licet temere, repetunt, in quibus sunt C. de Ian l. c. p. 11 ann. 17, Deitersius l. c. p. 4 ann. 1 et Westphalus: Metrik t. 1 p. 86. 125), ut potius ex philosophis a Longino l. c. commemoratis aetate priores, Thrasylum, inquam, et Moderatum, secutus esse et lacunam, quae ex deperditis eorumdem scriptis orta est, cum Plutarcho aliquatenus explere censendus sit, praesertim quum idem principia pythagorica cum platonice committere studeat, id quod Longinus l. c. philosophos supra dictos iam ante Plotinum conatos esse testatur. Nam quominus Aristidem post Numenium et Cronium vixisse censeamus, plura vetant; v. ann. 23. Quae denique Caesar l. c. p. 18 sqq. de littera T mystica apud Aristidem p. 159 ita disputat, ut eum hac in re ex doctrina Christianorum symbolica profecisse probet, nihili sunt, siquidem non christiana, sed mere graeca est sententia, quam illic Aristides, littera T cum plectro comparata, profert, et qua docemur, deum, i. e. solem, universi plectrum esse; vide Scythium ap. Plutarch. De Pythiae oracc. c. 16 p. 402 A, Dorylaum ap. Censorin. c. 13, Varro-nem ap. Non. vv. Diis et Veget, et conf. G. I Vofs. De Musice (Quat. art. popul. Amst. 1650) c. 4 § 3 p. 37, Porson. Adverss. p. 82 ed. Lips. Veritati multo propior est Caesar l. c. p. 12 sq. haec disse-rens: Aristidem praeter Platonem praecipue Pythagoreismum sectari inque eius placitis platonice praesertim elementa pythagorica elucere (hinc, opinor, Westphalo: Metrik t. 1 p. 86 Aristides audit »ein neu-platonischer oder neu-pythagoreischer σοφιστής«, quamquam sophistam de suo adiecit); porro Aristidem, propter commixta ab ipso

placita platonica cum Pythagoreorum de numeris doctrina symbolica et tam theologica quam metaphysica, Platoniciis pythagorissantibus adnumerari et ex opinione recepta aequalem Plutarchi haberi posse, si recentioris aevi indicia non obstarent [quae tamen nulla esse nos ostendimus]; denique quasdam opiniones et locutiones apud seriores Neoplatonicos obvias probabiliter ab antiquioribus Pythagoreis novis repetendas esse, quin etiam partim ex veteri Academia, cuius inclinationem in theologiam mathematicam Epinomin testari. Adde Creuzer. Prolegomm. in Plotin. ed. Paris. p. VIII sq., qui docet, Xenocratem numerorum doctrinam pythagoricam persecutum esse et doctrina sua de daemonibus deque eorum natura et cultu ei rationi ansam prae buisse, quae post Plotinum maxime a recentioribus Platoniciis frequentata sit. De allegorica Homeri interpretatione etiam a Platoniciis Plotino antiquioribus exercitata v. ann. 20 ad Corollar. Introd.

11. Huius, qui Aristidi est *ὁ σοφὸς Ἡράκλειτος*, bina effata, reapse illa cognata, p. 106 m. excitantur: videlicet animam, quae sit lux sicca, esse sapientissimam, et animas humidafactas emori.

12. Citatur ibi pars posterior vaticinii, quod Bacidi attribuit Herodot. 9, 43, unde illud Opsopoeus in sua Oracula metrica (Paris. 1599) p. 81 retulit. Herodoti locum Meibom. Not. p. 336 b adscripsit. — Proverbiis Noster raro utitur, uno tamen ita, ut eius auctorem Aesopum, licet non nominatim, laudet; nam p. 69 m., ubi proverbium de rumpente arcu nimium tenso significatur, *ὁ σοφὸς* non Homerus est aut Plato, ut Meibom. Not. p. 287 b et 334 b hariolatur, sed Aesopus; v. Phaedr. Fab. 3, 14 v. 10—13 et cf. Interpp. ed. P. Burmann. p. 209, Not. p. 69. 161. 237 sq., ubi Rigaltius apte comparat Amasidis dictum apud Herodot. 2, 173; cf. illic Wesseling. Adde p. 164 sub fin. *οὐδ' οὕτω, φασί, κακῶς*. et conf. Wytttenbach. Anim. in Plut. Mor. p. 147 C. Omitto alia proverbialia, quae ab Aristide non tamquam talia distinguuntur.

13. Fabricius h. l. non satis discernit variam rationem, qua ab Aristide *οἱ παλαιοὶ* et *οἱ ἀρχαῖοι* laudantur. Et primum quidem *οἱ παλαιοὶ* ab eo aliquoties universe veteres Graeci vocantur, sive lingua eorum respicitur, ut p. 10 m. et p. 11 m., sive educandi ratio, ut p. 64 i., sive denique mythologia, velut p. 108 m. Deinde *οἱ παλαιοὶ* in rebus musicis veteres musici intelliguntur his locis: p. 4 m. *διὰ τὸ μηδένα τῶν παλαιῶν ἐντελῶς τοὺς περὶ αὐτῆς λόγους μὴ καταβαλέσθαι πραγματείας*. p. 6 m. *ὡς οἱ παλαιοὶ διέγνωσαν*. p. 17 i. *παρὰ μέντοι τοῖς παλαιοῖς τὸ μὲν διὰ τεσσάρων ἐκαλεῖτο συλλαβή* cet.; p. 18 m., ubi *οἱ παλαιοὶ* systemata *ἀρχὰς τῶν ἡθῶν* vocasse dicuntur; p. 28 m., ubi *ἐκβολή, ἐκλυσις* et *σπονδειασμός* tamquam nomina *τοῖς παλαιοῖς* nota commemorantur; p. 43 m., ubi *τινὲς τῶν παλαιῶν* rhythmum marem, cantum vero feminam vocasse dicuntur; p. 114 i. *λείμμα τοῦτο τὸ διάστημα — ἐκάλεσαν οἱ παλαιοί*. (P. 17 i. 43 m. musici pythagorici, quorum princeps Philolaus, respiciuntur. De loco p. 17 i. cf. Boeckh.: Philolaos des Pythagoreers Lehren, p. 66. 68. Locum p. 43 m. respiciens, Is. Voss. De

poemat. cantu et virib. rhythmī (Ox. 1673) p. 14 recte docet, Pythagoricos cantum feminam, rhythmum vero marem appellasse; cf. Boeckh. De metr. Pind. p. 203. Minus verisimile est, ab Aristide, ubi in doctrina harmonica οἱ παλαιοὶ testes ab eo citantur, Damonem intelligi, id quod Deitersius l. c. p. 5 suspicatur.) Remotissimae antiquitatis musici p. 21 s. οἱ πάνυ παλαιότατοι. Veteres musici item οἱ ἀρχαῖοι p. 14 i. οὗτω δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι συνετίθεσαν τὰ συστήματα. et p. 15 s. ἢ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κατὰ διέσεις ἁρμονία. Porro οἱ παλαιοὶ universe veteres philosophi p. 1 s. τὴν τῶν παλαιῶν περὶ ἅπαν μᾶθημα σπουδὴν (ubi φιλοσόφων, quod plures codd. post παλαιῶν adiiciunt, scoli est glossema). Tum ex veteribus philosophis praesertim Pythagorei οἱ παλαιοί, παλαιοὶ τινες et παλαιοὶ ἄνδρες (nonnunquam adiecta voce θεῖοι vel σοφοί) vocantur: sic p. 60 s. παλαιοὶ ἄνδρες καὶ θεῖοι (θεοὶ male Meib.) doctrinam de animae natura haud simplici protulisse dicuntur; p. 75 m. verbis τὰ παλαιῶς τισιν εἰρηγμένα significantur, quae Pythagorei de moribus cantu et rhythmō emendandis praeceperunt; p. 121 i. οἱ παλαιοὶ tamquam auctores symbolicae numerorum doctrinae laudantur; p. 153 i. παλαιοὶ τε ἄνδρες καὶ σοφοὶ placitum de anima mundi ex numeris consonis composita professi esse feruntur, simul accito teste Platone in Timaeo. Eodem pertinet, quod Aristides p. 102 i. λόγον παλαιὸν μέν, σοφῶν δὲ ἀνδρῶν vocat placitum de animae natura ex numeris composita. Pythagorei item οἱ παλαιότεροι p. 123 m. et p. 133 m. Contra p. 23 m. οἱ νεώτεροι sunt musici Aristoxeno recentiores. Denique τῶν ἀρχαίων τινὲς sunt quidam poetae veteres p. 47 n. 57 i.

14. Locus exstat p. 3 s. Meib. = p. 2, 14 sq. nostrae edit. Ibi Πανάκω codd. o p l h g l m l m 2 (de signis codd. v. annot. ad Aristidem p. 4 et p. 9), atque sic Bullialdus ad Theon. Smyrn. Arithm. p. 214 (ubi Aristidis locus e cod. Thuan. adfertur) et ex eo Gelder. ad Theon. Smyrn. Arithm. p. 119; Fabric. Bibl. gr. I p. 498 = 512 Harl.: »Panaceus laudatur ab Aristide Quintil. Praef. Musicae.« Recepit Πανάκω Caesar l. c. p. 40, 20. Πανάκμω Meib. cum s; Meib. in vers.: »Panacmae«, quem praeter Fabricium h. l. sequitur Rosin. l. c. Praef. p. 13: »Panacmae Pythagorei.« Gelderus l. c. voci Πανάκω ap. Bulliald l. c. ista adiicit: »An Πανάκμω?« collato Fabricio l. c., qui tamen illic alteram scripturam sequitur; rursus Texius (Den Tex) De vi musices — (Traj. ad Rh. 1836) p. 155: »Panacmas Pythagoreus«, Ambrosus: Gesch. d. Musik t. I p. 317: »Panakmos.« Recte vero Meib. Not. p. 201b praefert πανάκω, quod vertit Panacmae et a πᾶν et ἄκος repetitum explicat: omnibus remedium adhibens, comparato feminino πανάκεια ap. Suid. Πανάκεια senarius vocatur in Theolog. arithm. p. 39 Wechel. hac ratione adiecta: διὰ τὰ περὶ ὕγιαιας προειρηγμένα εἰς αὐτὴν (τὴν ἐξάδα dicit), quamquam statim post optio nominis πανάκεια alia ex ratione datur. Osann. Auctar. lex. gr. p. 121 commemorat τὰ Πανάκεια, Aesculapio, ut videtur, celebrata, ap. Theodos. Gramm. p. 69. Plura Caesar l. c. p. 5 ann. 4. — Qui ab Aristide l. c. laudatur λόγος

θεῖος Panacae, est huius effatum de musica universitatis rerum modetrice, quo quidem ab effato Ambrosus l. c. orditur disputationem sic inscriptam: »Die astronomische Symbolik der griechischen Musik.—« Conf. infra ann. 16. Similiter p. 124 m. *θεῖός τε καὶ ἀπόρητος λόγος* vocatur, quod p. 124—126 exponitur placitum de claudicante communione rerum terrestrium cum coelestibus et divinis. Quod autem Panaces *ἀνὴρ σοφὸς* vocatur, voce *σοφὸς* vel *θεῖος* a Nostro potissimum Pythagorei et Plato ornantur. De illis conf. p. 5 m. *ἄνδρες θεῖοι καὶ σοφοί*. p. 60 s. *παλαιοὶ ἄνδρες καὶ θεῖοι*. p. 102 i. *λόγον παλαιὸν μὲν, σοφῶν δὲ ἀνδρῶν*. p. 116 m. *σοφοὶ ἄνδρες καὶ ἀληθείας ἔχοντες* (v. ann. 15). p. 131 i., ubi *θεῖοί τε ἄνδρες καὶ σοφοί* placitum de gradibus rerum universitatis excogitasse dicuntur; p. 153 i. *παλαιὸν ἄνδρες καὶ σοφοί*. Idem sunt *οἱ σοφώτεροι* in verbis p. 159 m. *ὁ τῶν σοφωτέρων λόγος* et *οἱ σοφοί* p. 161 s. De Platone v. ann. 10.

15. P. 116 m. *σοφοὶ ἄνδρες καὶ ἀληθείας ἔχοντες*, qui ab Aristide tamquam auctores doctrinae de harmonia sphaerarum laudantur, revera sunt Pythagorei, a quibus haec doctrina profecta est. Contra p. 158 m. *ἄνδρες σοφοί* non sunt Pythagorei, ut opinatur Fabricius, sed philosophi, quos omnem animi affectum *μικρὰν ἐπιληψίαν* vocasse dicit Aristides, memoria, ut videtur, falsus, siquidem Democritus et Hippocrates de *συνουσίᾳ* ita pronunciassent feruntur; v. Sylburg. et Collect. ad Clem. Alex. Paedag. II p. 266 Pott., Menag. ad Diog. L. 9, 43 et Interpp. Macrob. Sat. 2, 8, 16. Etiam Heraclitus a Nostro *ὁ σοφὸς* vocatur; v. annot. 11.

16. Loci a Fabricio indicati ita habent: p. 28 s. *Πυθαγόρου τῶν στοιχείων ὄλων ἐκθέσεις τῶν ἐν τρόπων τὰ κατὰ τρία γένη*, de quo loco Gevaert. l. c. t. 1 p. 423 ita disputat: »Un passage d'Aristide attribue à Pythagore l'invention des notes musicales et leur donne l'épithète de caractères de Pythagore (*στοιχεῖα Πυθαγόρου*); mais n'étant appuyé par l'autorité d'aucun écrivain antérieur, il ne saurait inspirer une grande confiance.« Dubitat etiam Volkmar. ad Plutarch. De mus. p. 65. Conf. tamen Fetisius in Hist. gén. de la musique t. 3 p. 109. — P. 110 s. Pythagoras discipulis suasisse dicitur, ut audita tibia aures tamquam flatu inquinatas abstergerent, ad lyram vero ritis carminibus (*ἐναισίοις μέλεσι*, male Meib. et codd. *ἐναιυσίοις μέλεσι*) animae motus rationi contrarios expurgarent. — P. 116 s. Pythagoras moriturus discipulis *μονοχορδίξειν* praecepisse dicitur; cf. Schneider. Lex. gr. v. *μόνοχορδος* et Roeth. Hist. philos. occident. t. 2 Not. p. 228. — P. 145 s. Idem anni tempora ad rationes musicas retulisse fertur; cf. Boeckh. in Daubii et Creuzeri Studiis t. 3 p. 93. — Omnino oportet teneas, quae Gevaert. l. c. t. 1 p. 72 sq. recte sic docet: »Aristide Quintilien, dans la partie non aristoxénienne de son livre, expose un système d'enseignement musical [potius systema artium musicarum], où les trois grandes divisions de Lasos [v. Mart. Cap. p. 181 sq. Meib. et cf. Gevaert. t. 1 p. 69 sqq.] sont rétablies, mais accrues cette fois d'une section nouvelle, laquelle s'occupe de la recherche des phénomènes physiques servant

de base à la science musicale et des rapports mathématiques qui régissent les diverses combinaisons des sons. — L'introduction d'une section physico-mathématique dans le programme des sciences musicales est l'oeuvre des pythagoriciens. « Quod argumentum idem explicat p. 74 sq., ubi de schola pythagorica haec dicit: »Entre ses mains, la musique devint une science symbolique, occulte, réservée aux seuls initiés, embrassant dans ses spéculations transcendantes le cours des astres, la formation de l'âme humaine, tous les phénomènes du monde physique et moral enfin. « Atque hoc ipsum est argumentum libri III Aristidis Quintiliani; v. ann. 34. Gevaertus l. c. hos testes praeter Panacem Pythagoreum apud Aristid. Q. p. 3s. [cf. ann. 14] invocat: Plat. Epin. p. 991 [E], Nicomach. [Harm. Man. ed. Meib.] p. 6. 33, Ptolem. [Harm. ed. Wallis.] 3, 3 sqq., Censorin. c. 13, Macrob. in S. Sc. 2, 1—4, Boeth. Mus. 1, 27, Bryenn. [Harm. ed. Wallis.] p. 363. 411. Praeterea conferri iubet Westphalum: Metrik t. 1 p. 64—68, Th. H. Martinum: Etudes sur le Timée t. 1 p. 383 sqq., Vincentium in Notices des Mss. [t. XVI, 2] p. 137—152. 176—194. 250—253. 406—410 et passim, denique Thimur: Die harmonikale Symbolik des Alterthums (Colon. 1868). Adde Ambrosium l. c. t. 1 p. 317 sqq. — Praeter Pythagoram et Pythagoreos, Heraclitum et Platonem, de quibus supra, Noster Aristotelem cum sua secta, licet non nominatim, sed tantum voce *τινές* usus, laudat p. 134s., ubi verbis *νοῦς θύραθεν* et *ἐντελέχεια* placita de anima in libris De Gener. Anim. 2, 3 et De Anima 2, 1 declarari Meibomius Not. p. 324b nonnisi ex parte vidit. Porro p. 141 i. sq., ubi *τινές τῶν σοφῶν* in homine *θεώητα* (male Meib. et codd. *θεόητα*) et *θηρωδία*, tamquam virtutis et vitii culmina, distinxisse dicuntur, Aristot. Eth. ad Nicom. 7, 1 respicitur. Alia, quae Noster ex aristotelica philosophia, nulla tamen auctoris significatione facta, subinde profert, hic consulto transeo, contentus de illis universe monuisse. Quaedam ex hoc genere Caesar l. c. pp. 15. 19 ann. 14 attigit. Egregiam Theophrasti sententiam de tribus musicis fontibus, laetitia, luctu, entusiasmo (ap. Plutarch. Probl. symp. 1, 5 p. 623; conf. Rosin. ad Philodem. De musica p. 24 sq. et Tyrwhitt. ad Aristot. Poet. ed. III p. 121 sq.), Noster pariter ac Longinus (v. Apsinis et Longini Rhetorica ed. Bakius p. 146, 1 sqq. ibique Bak. p. 212 sq.) tacite suam fecit p. 65 i. 66 i. 67 s. Est etiam, ubi simpliciter posito *φασί* ad quandam doctrinam philosopham provocatur, v. c. p. 157 i. 158 s.; nec non *ἔφασαν* sic ponitur p. 7 s., ubi Platonis et Stoicorum de voce placita tangi vidit Menag. ad Diog. Laërt. 7, 55. Aliorum ratio philosopha *ἕτερος λόγος* vocatur p. 103 m., ubi in seqq. Platoniorum doctrina de formatione corporis humani explicatur. Suam ipsius argumentationem Aristides locutionibus *ὁ λόγος αἰρεῖ* — *δείκνυσι* p. 157 m. 158 m. more platonico declarat. — Denique etiam veteres medicos, universe commemoratos, Aristides identidem laudat: sic p. 102 s. *οἱ σοφοὶ τῶν Ἀσκληπιαδῶν* non ubique fortia remedia adhibere dicuntur; p. 106 m. quid *λατρῶν παῖδες* de meningibus, deque arteriis et pul-

sibus doceant exponitur; p. 137 m. *ἰατρῶν παῖδες* animo deficientes odoribus servasse feruntur.

17. Meibom. Praefat.: »Quicumque post Cl. Ptolemaeum de Musica scripserunt et veterum tonos recensuerunt, quorum XIII Aristoxenus, ipso iuniores XV, Ptolemaeus VII, statuebant, huius discrepantiae auctores nominarunt.« Idem Not. p. 235 a (ad p. 23 s.) docet, »Aristidem, si post Ptolemaeum scripsisset, non praetermissurum fuisse occasionem recensendi VII tonos, quos ille dumtaxat recipiendos statuebat.« Huius argumenti summam reddunt Caesar l. c. p. 5, Weissenbornius l. c. p. 179 et H. Martinus l. c. in Nota de Aristidis Q. aetate p. 11, qui Meibomii argumentationem solummodo pro valde probabili, haud pro certa habet. Quae Meibomius ibidem adiicit: »quamvis ab omni antiquitate VII aut VIII modi in usum atque praxin musurgorum tantum venerint,« a Caesare l. c. p. 26 sq. eiusque exemplo ab aliis VV. DD. ita urgentur, ut argumentum illud Meibomii nullum esse contendat et Aristidem infra Ptolemaei aetatem deprimere conentur. Licet reprobato Meibomii argumento, Aristidem tamen ante Ptolemaeum vixisse sic statuit Fetisius in Biogr. univ. des music. t. I p. 106: »Cette considération n'est pas concluante; mais il y a d'autres motifs pour croire qu'Aristide est antérieur à Ptolémée: Meibomius ne les a pas aperçus.« De illis quae Fetisius significat argumentis v. ann. 6.

18. Voss. de scient. Math. [Amst. 1650] p. 94. Fabr. Errorem a Vossio commissum praeivit Meursius in Catalogo Musicorum graecorum, inserto Prolegomenis ad Musicos graecos ab eo editos, ubi de Aristide Quintiliano agens, »Hunc, inquit, esse arbitror, qui citatur ab Athenaeo.«

19. Vid. Athenae. 14, 13 p. 620 C.

20. Meibom. Praefat.: »Celebritatem — Aristidis unus ex antiquitate adseruit Marcianus Capella, qui Harmonica et Rhythmica (ut primi observavimus) ex illo in Latinum sermonem transtulit. Quam feliciter, in Notis nostris interdum ostensum; certe non ubique Aristidis mentem adsecutum esse, lector eruditus conspiciet.« Iacobs. l. c.: »Martianus Capella — hat ihn [Nostrum] fleissig benutzt und mehrere Stellen seiner Abhandlung [i. e. solummodo libri I] in sein Werk de nuptiis Philologiae et Mercurii übertragen.« De ratione, quae Aristidem inter et Martianum Capellam intercedit, accuratius, licet partim secum ipse discrepans et adhaerens Westphalo: Die Fragm. u. Lehrs. d. gr. Rhythm. pp. X. 17, sic iudicat Gevaertus l. c. t. I p. 8: »Martianus Capella — est considéré à tort comme une simple traduction de l'écrit d'Aristide;« p. 15: »Après Aristide Quintilien vient son imitateur, l'africain Martianus Capella;« p. 16: »Dès les premières pages le traité de Martianus s'annonce comme la traduction d'un texte grec, traduction faite par un homme peu ou point usé en musique, et par suite remplie d'erreurs et de contre-sens.« ibique ann. 2: »Les principaux points sur lesquels il diffère d'Aristide sont les suivants: division des sciences musicales p. 181 Meib.; systèmes d'octaves p. 186; tétracordes, pentacordes p. 188.« Idem t. 2

p. 7 ann. 5 ad Aristid. p. 32: »Martianus Capella (p. 190. 191), selon son habitude, traduit son texte d'une manière inintelligible, et le parseme d'additions extravagantes.« Sed v. Deiters. in Progr. gymn. Duerens. a. 1870 p. 7 ac praecipue in Progr. gymn. Poseniens. a. 1880/81 (Ueber das Verhältniss des Martianus Capella zu Aristides Quintilianus), quod scriptum auctoris benevolentiae refero acceptum.

21. Idem valet de Euclidis cod. ms Leidensi, qui olim B. Vulcani fuit et a Meibomio ibidem commemoratur.

22. Manet ac manebit Marco Meibomio sua laus, quod post praecocem Meursii laborem Musicorum veterum collectionem edidit eam, quae hucusque perduravit. Qua de laude viri vide quae Marquardus ad Aristoxeni fragmenta harmonica (Berol. 1868) p. XXXIII sq., potissimum ille respiciens ad operam a Meibomio in Aristoxeni Harmonicis positam, pronuntiavit. Neque tamen diffitendum est, Meibomium interiore cognitione linguae et litteraturae graecae haud polluisse ideoque negotium critices et interpretationis mediocriter exercuisse. Qua de re eruditi Batavi iam questi sunt. Hemsterhusii iudicium de opera a Meibomio in Aristide collocata cognoscas ex annot. I Praefationis nostrae. Piersonus ad Moer. Attic. p. 14b. Koch. acumen Meibomii, Not. p. 338b apud Aristid. p. 164, ubi imperativus atticus ἐχόντων occurrit, invitis codicibus ἐχέτωσαν conicientis, iure meritoque perstringit, hisce insuper adiectis: »Nimirum huic mandes, si quid recte curatum velis.« Dorvillius Animadv. in Charit. p. 602 Beck., ubi de lacunarum supplementis, e codd. mss. contextui novarum editionum inserendis, monet, haec ponit: »Miror, aliam inter alios viam secutum fuisse M. Meibomium in Musicis auctoribus, et contentum plerumque fuisse, ea in notis exposuisse.« Sed hac culpa Meibomius in Aristide quidem liberandus est, siquidem ille collationes codicum oxoniensium, qui multas lacunas codicis Scaligerani explent, demum post editum fere ex isto codice Aristidem nactus est, unde coactus fuit codicum oxoniensium supplementa in Notis exponere; v. annot. 28. Mitius quam Batavi, sed reapse cum iis consentiens Iacobsius l. c., commemorata editione Meibomiana Aristidis Quintiliani, sic indicat: »— mit kritischen Anmerkungen, die noch vieles zu wünschen übrig lassen.« Idem ad Achill. Tat. p. 401 Meibomium Not. p. 202b in verbis Aristidis I p. 4m ἡδὲ δὲ καὶ ἡμῖν ἐκτέον τοῦ πρόσω cet. (Meib. ἀρχτέον, τὸν πρόσω cet.) »mire trepidare« dicit. Adde Westphal.: Die Fragm. u. Lehrs. d. gr. Rhythm. p. 17 et Caesar l. c. p. 2. Fetisius l. c. p. 107, mentione facta eorum quae Meibomius in Praefatione de codicibus mss. a se adhibitis refert (v. infra ann. 28), hoc de eo fert iudicium, potissimum rationem notans, qua Meibomius diagrammata apud Aristidem tractavit: »L'identité des textes dans les bons manuscrits aurait dû éclairer Meibomius sur la nécessité de les étudier avec soin pour en saisir le sens; mais arrêté en plus d'un endroit par des difficultés qu'il ne pouvait surmonter, il se persuada légèrement que ces passages avaient été corrompus par les copistes, et il leur substitua des corrections, qui sont

autant d'erreurs.α Dein haec citat, quae Meibomius de suis codd. mss. indicat Not. p. 224a: »Ita inter se conveniunt, ut ab uno omnes manasse non difficulter perspiciatur,α et Praef.: »Ab his ferme alia ratione non sum adiutus, quam quod sua auctoritate vetera ubique menda confirmarent.α Ad quae Fetisius: »Préoccupé de l'idée de ces fautes prétendues, il a changé le sens de plusieurs phrases importantes, et a substitué à un exemple curieux d'une notation très ancienne de la musique grecque [p. 15] les signes plus modernes de la notation d'Alypius.α Qua de re, sicut p. 59 v. Alypius, provocat ad Perneum in Revue musicale t. 3 p. 481 — 491. Sed v. omnino Bellermannum: Die Tonleitern u. Musiknoten d. Griech. (Berol. 1847) p. 62 sqq. et Ruelleum in Archives des missions scientifiques Ser. 3 t. II, 2 (Par. 1875) p. 566 sq.

23. τοῦ ante Κοῖντ. omittunt codd. s m2, Meib. cum s; addunt τοῦ codd. o pl g h l m1 (de signis codd. v. annot. 14), praeterea vatic. riccard., scorial., monac. august. 418, vindob., de quibus v. Indic. codd. mss. ann. 6. 8. 11. 15. Ἀριστείδης ὁ κοιντιλιανός (sic) in Excerptis cod. marci (v. Ind.; codd. mss. ann. 5) f. 1 r. Meibom. Not. p. 199a scripturam τοῦ K., e codd. regg. pariss. et oxonn. ipsi communicatam, male vocat soloecismum non ferendum eique diffidet, quod v. c. Κλαύδιος Πτολεμαῖος, non Κλαύδιος ὁ Πτ. dicatur, diversa autem sint Ἀλέξανδρος ὁ Φιλέππου, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου. Atqui, si praeunte Caesare l. c. p. 39 articulum recipias, ex genitivis Ἀριστείδου τοῦ Κοιντιλιανοῦ nomen Ἀριστείδης ὁ Κοιντιλιανός emergit, in quo bina nomina, graecum Ἀριστείδης et latinum Κοιντιλιανός, i. e. Quintilianus, copulata vides. Nam quod Meibom. in Collectan. mss. in bibl. civit. Hamburg. asservatis, de quibus v. Indic. codd. mss. annot. 14, ista scribit: »num Romanorum Quintilianus, videatur,α certe Κοιντιλιανός idem est ac Quintilianus, quemadmodum latinum nomen Quintus graece Κόιντος, Κοῦντος, Κόιντος pronunciatur, siquidem omnino Graeci litteram Q littera K reddunt; v. Syllog. scriptor. de linguae gr. pronunciat. ed. Haverkamp. p. 79 sq. et P. Horreum Miscell. crit. Prooem. p. XIX. Qui autem factum, ut Graecus, cui nomen Ἀριστείδης fuit, nomen romanum Quintiliani adsciceret? Videlicet libertus, natione et nomine Graecus, solemniter apud Romanos usu heri nomine appellatus fuit, et Ἀριστείδης ὁ Κοιντιλιανός reapse idem est atque Ἀ. ὁ ἐπίκλην K. sive Ἀ. ὁ καὶ K. καλούμενος ea ellipsi, de qua v. Bos. p. 213 sq. 885 Schaeef. Byzantinis tamen Noster audit ὁ Κοιντιλιανός Ἀριστείδης (corrupte ὁ Καντιλ. Ἀ., v. ann. 36) usu magis romano, quo heri nomen primo, nomen liberti secundo loco poni solet. Vid. Salmas. Comm. in Arnob. in S. Hippol. Opp. ed. Fabric. t. 2 p. 123 et Cannegieter. Diss. de Fl. Aviano (post Av. Fab.) c. 8 p. 260. De hisce nihil subluat Caesari, qui l. c. p. 2 nomina Στεπίων ὁ Αἰμιλιανός, Δίων ὁ Κοκκητιανός comparat, neque plus proficit H. Martinus l. c. p. 11, qui, recte praemissis hisce: »Des deux noms d'Aristide Quintilien, le premier est grec et le second est romain,α ita pergit: »Cette réunion d'un nom grec et d'un nom romain est rare avant l'époque d'Auguste, et très fréquente sur-

tout depuis l'avènement des Antonins (voyez mon *Mémoire Sur Oppien de Cilicie*, p. 31, note 130).« Non est autem, cur mireris, scriptorem nostrum libertum fuisse. Quum enim vel servi interdum litteris et philosophia imbuti fuerint (v. Gell. 1, 26. 2, 18), magis etiam (sicut A. Schott. Obs. hum. 2, 19 p. 57 sq. docet) »pereruditi exstiterent liberti, scriptis etiam clari, Ciceronis quidem Tiro, Augusti Hyginus, Tiberii [immo item Augusti] Phaedrus, Hadriani Phlego Trall., et alii Suetonio commemorati.« Accedant liberti P. Terentius Terentii Lucani, Erotes Virgilii, Zosimus Plinii iunioris. Cuiusnam autem Quintiliani Romani Aristides Graecus fuit libertus? Aimerichius in *Specim. vet. rom. litteraturae* (Ferr. 1784) P. II p. 81, quum egisset de M. Fab. Quintiliano eiusque patre et avo, »Ignoro, inquit, an ex hac gente fuerit Aristides Quintilianus, qui de Musica graece scripsit.« Perduravit quidem Quintilianorum nomen ad seriora Imperii tempora; attamen veri est simillimum, Aristidem nostrum libertum fuisse M. Fab. Quintiliani rhetoris, qui sub Flaviis floruit, sed usque ad initia Hadriani vixit; nam Aristides haud uno loco operis sui mire quam consentit cum illo in iis quae in Institut. orat. de musica deque optima educandi ratione docentur; qua de re in Commentario dicendi copia erit. (Commentum eius, qui Nostrium pro filio Quintiliani rhetoris habendum duxit, merito respuit Caesar l. c. p. 3 ann. 1.) Porro scripsisse Aristidem Hadriano imperante, concludas ex eius verbis, a Caesare l. c. p. 21 sq. frustra elevatis, p. 75 i. *ὡνὶ δὲ τοσαύτης ἐπιπολαζούσης φιλομουσίας*, quae in Hadriani aevum prorsus cadere ex historia litterarum apparet, quamvis Aristides adiectis verbis: *δεῖ γὰρ εὐφημεῖν*, haud obscure significet, se illum, quem tangit, Musarum artiumque amorem haud pro genuino, sed pro facticio habere. Quod Rossbachius: *Griech. Rhythmik* (Lips. 1854) p. 101 et Benloevius: *Des rhythmes grecs* (Par. et Lips. 1863), permoti rationibus musicis, Aristidem ad aetatem eius poetae retulerunt, qui celebrem hymnum doricum in Solem scripsit, ille hymnus cum nonnullis aliis vulgo Dionysio cuidam adtribuitur, quem sub finem sec. III vixisse putant; sed Bergkii Antholog. lyr. gr. ed. II p. XCIV ostendit, hymnos illi Dionysio adscriptos re vera esse Mesomedis, qui sub Hadriano floruit. Ceterum, ut agnoscas, Aristidem, licet natione Graecum, tamen interiorem notitiam tum historiae tum rei litterariae et militaris Romanorum hausisse, comparanda tibi sunt, quae ille p. 71 i. — 74 s. disputat.

24. De hac inscriptione Fetisius c. l. p. 106: »L'ouvrage d'Aristide n'a qu'un titre général qui en indique peu la nature: ce titre est *περὶ μουσικῆς* (Sur la musique).« Falso Langbainius l. c. p. 104 Aristidis opus tamquam eius Harmonica laudat, quum tamen eius doctrina harmonica tantummodo particulam libri I efficiat; v. ann. 32. De argumento totius operis v. Meibom. ap. Fabric. in seqq. ibique ann. 32—35.

25. Haec nomina Iacobsium quidem (at quam sagacem virum) minime impediverunt, quominus verisimile putaret, Aristidem Quintilianum primo p. Chr. seculo scripsisse; sic enim ille l. c.: »Aristides Quintilianus,

Verfasser eines Buches über die Musik, welches er zwei Freunden, Eusebius und Florentius, gewidmet, scheint in dem ersten Jahrhundert n. Chr. geschrieben zu haben. Caesar vero l. c. p. 13 sqq. hisce ex nominibus conclusit, Aristidem tertio demum seculo vixisse. Invaluit sane nomen *Φλωρέντιος* aevo byzantino (Nicephori Gregorae dialogum hoc nomine inscriptum ego ipse primus edidi); sed idem nomen antea haud prorsus inusitatum fuisse ex analogia consequitur. Ac simplex quidem Flori nomen tam stante adhuc Republica romana, quam sub Imperio in usu fuit (v. Aimerichius l. c. P. I p. 145); Florentii autem nomen, quamvis non congenerum, at geminum tamen est notis in Republica romana nominibus Cluentii, Terentii, Iuventii, quorum duo posteriora in Imperio romano perduraverunt (cf. Terentii, laudati ab Aimerichio l. c. P. II p. 134 sq., et P. Iuventius Celsus, Ictus a. 129, ap. Sax. l. c. I p. 300); sed plane eiusdem generis haec sunt nomina; Iubentius ap. Plin. Ep. 4, 5 p. 207 Gesn., ubi variatur Iuventius (Genserius scite: »Iubentius haberet formam Vincentii, et Venantii, et Vigilantii etc.); Licentius, quod fuit nomen poetae, qui sub Hadriano floruit (Aimerich. l. c. P. I p. 193). Eusebii vero nomen, quod Caesar apud Christianos demum neque ante seculum III in usum venisse opinatur, iam *ἐθνεαδὸν* fuit, non minus quam nomina *Τιμόθεος*, *Θεόφιλος*, sim. Recte Valckenar. Opuscul. t. 2 p. 138: »Vulgo – Christiani imprimis omnis erant in nominibus propriis captandi studiosissimi; et iam antiquissimo aevo Graeci nomina etiam bene ominata consectabantur. Plato Crat. p. 397 B. *πολλὰ ὥσπερ ἐνχομένοι τιθενται, οἷον Εὐτυχίδην καὶ Σωσίαν καὶ Θεόφιλον, καὶ ἄλλα πολλὰ.* Exstant apud Io. Stobaeum Eusebii cuiusdam fragmenta, ionica dialecto scripta et potissimum ad morum doctrinam spectantia. Quem quidem auctorem Heerenius Comment. de fontibus Eclogarum Io. Stobaei (Eclog. phys. et eth. II, 2) p. 198 eodem errore, in quem Caesar incurrit, Christianum propter nomen videri posse opinatur; attamen idem, a se ipse dissentiens, propter epicteteae doctrinae vestigia in Eusebii fragmentis obvia recte suspicatur, eum ex Stoicorum, ipsius forte Epicteti schola, prodierisse. Omnino perparum verisimile est, Christianum fictitia dialecto ionica de morum doctrina scripsisse. Huc accedit, quod Eusebii nomen etiam invalescente religione christiana apud gentiles in usu permansit; nam certe gentiles fuere, quos Aimerich. l. c. P. I p. 134 excitat, Eusebius rhetor, unus ex interlocutoribus in Macrobianis Saturnaliis, et Eusebius medicus laudatus a Symmacho.

26. Huius codicis mentionem parum honorificam ante Meibomium iam fecit Meursius l. c., ubi de Aristide Quintiliano: »Cuius liber *περὶ μουσικῆς*, corrupte admodum scriptus, asservatur in Bibliotheca nostra Lugduno-Batava.« Quae repetiit G. I. Vossius De scient. mathem. (Amst. 1650) p. 94. Conf. nostrum Indic. codd. mss. annot. 9.

27. Magdalenensis codex est vetustior [licet »pessimus,« iudice Meibomio Not. p. 294b]. Vide notas Historicas ad Chron. marmoreum Arun-

delianum p. 171 ed. Prideauxii. Exstat etiam Ms. in bibliotheca Caesarea, teste Lambecio VII. p. 215. Fabric. ap. Harles., qui ablegat ad suam notitiam de codicibus mss. Musicorum graecorum, unde nos Indicem codd. mss. Aristidis infra sequentem excerptimus. Vide illic annott. 7 et 14.

28. Meibomius in Not. ad Aristid. [I p. 26 sq.] p. 242 sq. »Ex Scaligeri, ait, Musicorum volumine Aristidem edimus. Postea loca quaedam corruptiora [Meibom. Praefat.: loca, quae ut corruptiora notaram] et omnia notarum diagrammata ex duobus reg. Parisiensibus descripta accepi [a Cl. Salmasio, ut ex Meibonii Praef. patet; codd. illi Paris signati sunt numeris 2455 et 2460, teste Fetisio l. c. p. 10; cf. tamen Index codd. mss. Arist. Quint. ann. 16]: nec multo post eadem diagrammata et alia quaedam loca, ex cod. Barberino exscripta a Leone Allatio. Quum autem ad finem prope huius auctoris pervenisset typographus [videlicet usque ad p. 153; v. Meibom. Not. p. 333 b] codicem [immo apographum] ex Anglia accepi, Jo. Seldeno curante, ex codice Oxoniensi descriptum et cum eodem et altero diligenter collatum a Gerardo Langbainio. [Meibomius in Praef. accuratius narrat, se nactum esse codicem, Oxonii ex Magdalenensis bibliothecae libro Seldeni cura descriptum et cum alio bibliothecae publicae, seu Bodleianae, collatum ab eximio viro Gerardo Langbainio. Ipse Langbainius de hoc negotio ita refert l. c. p. 104, ubi Aristidis opus tangit: »Opus illud cum Authoribus aliis Musicis - e Mss nostris Oxoniensibus Clarissimi Seldeni sumptibus describendum curavimus. Quos ille omnes ad Marcum Meibonium Amstelodamum edendos transmisit.«] Tum adfirmat, se restituendis diagrammatis plus operis insumsisse, quam toti Aristidi interpretando. [Tu v. ann. 22 sub fin.] Insuper diagrammata illa [p. 26 sq.], iis notis, eoque situ depicta, quo in Scaligeri libro reperiuntur, accuratissime (ut contendit) adposuit, ac deinde reliquorum codd. variantes figuras adnotavit. Idem [Not.] p. 308 lacunam notans circa finem libri secundi [p. 110 inf.] se sex codicum varias lectiones profitetur adscribere, et fragmentum, quod ibi sequitur, nec Aristidis esse arbitratur, et praecedentibus minus bene connecti. Harles., qui haec ad praegressa Fabricii verba »e codice Josephi Scaligeri« minus apte annotavit.

29. Reliquis Fabricius dixit, fortasse respiciens ad titulum Meibomianae collectionis: »Antiquae musicae auctores septem.« Sed praestabat dicere: aliis sex. Certe erravit, qui in Piereri Lexico univers. t. 2 p. 140 scripsit: »Aristides Quintilianus schrieb über die Musik; nebst den andern sechs vorhandenen Schriftstellern über diesen Gegenstand mit Anmerkungen herausgegeben von Meibom. Amst. 1652. 4°.« Quasi vero omnino septem tantum auctores musicae exstent.

30. Meibom. Praef. de Martiano: »Hunc — circa Apuleii tempora [c. a. 174] vixisse autumo, qui similiter ac Marcianus [Harmonica et Rhythmica Aristidis] Gaudentii Harmonicam et Nicomachi Geraseni

Arithmeticam vertit.« Dissentit, licet ambigens, Iacobs. l. c.: »Martianus Capella (aus dem 3. oder 5. Jahrhundert).« — Plerique eum seculo V adscribunt, in quibus est H. Martinus l. c. p. 11. Accuratus eundem Saxius l. c. I p. 323 ad aetatem Severi (461 — 456), Huebner. Grundriss zu Vorles. üb. d. röm. Litteraturgesch. ed. II p. 81 ad annos 410 — 439 refert. Eyssenhardtus Praef. in Martian. Capell. p. VIII docet, verisimile esse, Martianum ante a. 439 vixisse; aetatem accuratus definiri posse negat; nam quod ille Byzantii mentionem ita faciat, ut credas, eam urbem tunc nondum caput imperii Orientis factam esse, id hominis socordiae tribuendum esse putat. Nihilominus Gevaertus l. c. t. 1 p. 15sq. rem pro certa habet et Martianum non post a. 330 vixisse censet; quid? quod idem t. 1 p. 59 hariolando dicit, eum postremis annis ante Constantinum Imperatorem (a. 300) scripsisse.

31. Collectionis Meibomianae Musicorum graecorum titulum indicavi in Praef. ann. 2. Aristides inest volumini II p. 1 — 164 cum Meibomii Notis p. 199 — 338 eorumque Supplemento p. 362. 363. Aristidem subsequitur Martiani Capellae de Musica liber IX = De Nuptiis Philolog. lib. IX p. 165 — 198, cum Meibomii Notis p. 339 — 362. Satis negligenter Gevaertus l. c. t. 1 p. 8: »Meibom y a joint le traité latin (quodnam?) de Martianus Capella.« Clavierus l. c. falso tamquam de pluribus Aristidis Quintiliani editionibus ita loquitur: »la meilleure édition est celle que M. Meibomius a donnée en grec et en latin.« Quem errorem Fetisius l. c. notavit et correxit. Recte Iacobsius l. c., commemorato Aristidis opere: »Die einzige Ausgabe dieses Werkes ist von Meibomius in den Autoribus septem antiquae musicae. Amstelod. 1652. 4°. im 2. Bande.«

32. Haec Meibomius de libro I, cuius argumentum est pars musicae technica, de qua Noster p. 8 s. ita: τοῦ — τεχνικοῦ μέρη τρία, ἀρμονικόν, ρυθμικόν, μετρικόν. — Aristidem in Harmonica ipsi Aristoxeno aliquatenus anteponit Fetisius l. c. t. 1 p. XCVII, de Elementis Harm. Aristoxeni ita iudicans: »Nous n'y pouvons puiser de lumières que sur la constitution du système de tonalité et sur l'échelle des sons; sous ce rapport même il est inférieur à un autre ouvrage écrit par Aristide-Quintillien (sic), longtemps après la mort d'Aristoxène. Dans celui-ci la méthode est lucide partout, et l'on y peut trouver des renseignements plus précis et mieux exposés sur le système musical des Grecs que dans aucun autre ouvrage du même genre.« Non minus honorifice idem Fetisius de Aristide iudicat p. CXIII, ubi, commemoratis scriptoribus, qui praeter Aristidem de Harmonica tractant, ita pergit: »Un autre auteur, celui peut-être de tous les écrivains grecs dont le livre a pour nous le plus d'importance, Aristide Quintillien.« — Doctrinam tamen Aristidis de melopoea idem minus probat in Hist. gén. de la musique t. 3 p. 206sq. ubi, comparatis inter se, quae Pseudo-Euclides Introd. harm. p. 23 et Aristides p. 29 de usu ἀγωγῆς, περτάσας, πλοῦτης in melopoea docent, et posthabitis Aristideis tamquam minus ve-

ris, haec ponit p. 207 sq.: »Evidemment Aristide Quintilien n'avait que des notions confuses de ce qui concerne les éléments des formes mélodiques.« Singillatim de divisione scalae musicae apud Aristidem Fetisius in Biogr. univ. des music. t. 1 p. 106 sic indicat: »A l'égard de la doctrine exposée par Aristide sous le rapport de la division de l'échelle musicale, elle est conforme à la théorie des nombres de Pythagore.« Deinde refutat Martinium, qui in Hist. mus. t. 3 p. 516 contendit, Aristidem in verbis I p. 13 i. λόγον δέ φημι — p. 14 s. — τόνος δὲ ὁ ἐκρόδος Aristoxeno auctore tonum in duo semitonia aequalia dividere, sed eundem III p. 113 m. pythagoricae doctrinae se conformare; Martinium enim prioris loci sensum non satis attendisse, et proxima p. 14 m. ἔτι δὲ αὐτῶν 2 μὲν ἐστὶν ἄρτια — ὡς αἱ γ' διέσεις cet. ad quendam ordinem intervallorum potius spectare, quam ad normam proportionis eorum. Denique haec subiicit: »Tout le reste de l'ouvrage prouve d'ailleurs que la doctrine de Pythagore était celle qu'Aristide avait adoptée.« Quae si de Pythagoreorum doctrina musica ab Aristide adoptata dicta sunt, recte habent (v. ann. 16); nam alioquin Aristides magis est Platonici pythagorissans (v. ann. 10). Nonnulla, in quibus Aristides Quintilianus a doctrina Aristoxeni harmonica differt et ad Pythagoreos accedit, indicantur a C. de Ian l. c. p. 11 ann. 17. Minus honorifice quam Fetisius, Gevaertus, Westphali assecla, de Aristidis doctrina harmonica sentit; ita enim ille t. 1 p. 15: »La partie harmonique d'Aristide Quintilien présente un mélange plus considérable de doctrines aristoxéniennes, puisées à la même source que le Pseudo-Euclide [v. supra ann. 2] et Bryenne. C'est une compilation faite avec des matériaux de valeur inégale, mais dont quelques-uns sont très anciens et absolument inconnus aux autres écrivains. (Not. 4: Par exemple le programme complet de l'enseignement musical [immo artium musicalium] p. 7—8 [v. ann. 35]; les échelles enharmoniques des très-anciens pp. 21 et 22; le chapitre de la mélodie p. 28 et suiv. [v. tamen superius dicta]).« De diagrammatis enharmoniis, quae Gevaertus Not. 4 tangit, conf. haec eiusdem t. 1 p. 302: »Cette espèce de diagrammes, dont Aristide nous a transmis un spécimen intéressant, ne s'étendait pas au delà de l'octave.« Idem t. 1 p. 303 de loco apud Aristoxenum Element. Harm. p. 23 Meib., ubi τρόποι ἀρχαῖοι commemorantur, haec monet: »Ces termes jusqu'ici inexpliqués, désignent sans doute des échelles enharmoniques analogues à celles des »très-anciens« transmises par Aristide.« Sed omnino videndus H. Deitersius: De Aristidis Quintiliani doctrinae harmonicae fontibus (Progr. Gymn. Duerensis a. 1870). — Aristidis doctrinam de rhythmo ita praedicat Fetisius l. c. p. 106: »Aristide Quintilien a exposé d'une manière plus claire qu'aucun autre auteur les principes du rythme de l'ancienne musique grecque.« Idem tamen in Hist. génér. de la musique t. 3 p. 181 sq. Aristidis loco p. 41 m., quem, ut dicit, Meibomius, Caesar, Westphalus silentio praeterierunt, eum in finem utitur, ut in Aristide comprobet, quod p. 181 sic enunciat: »Ce que nous possédons d'Aristide Quintilien et de

Bacchius sur le rythme ne s'applique pas, à vrai dire, à ce que nous appelons de ce nom en musique. De fontibus doctrinae Aristidis rhythmicae Iac. Morellus Praef. in Aristoxeni Rhythmicorum elementorum fragmenta, cum aliis Anecdotis graecis Venet. a 1783 edita, p. XXXIX haec dicit: »Ex Aristide quoque Quintiliano — aliisque, qui de Aristoxeno bene multa in suos libros derivarunt, ac rhythmica quoque praecepta ab eodem hausere, identidem profeci.« Adde haec Gevaerti l. c. t. 1 p. 17: »les lacunes que présente le texte aristoxénien [de rythme] sont comblées en grande partie par les paragraphes rythmiques d'Aristide et de Martianus Capella, de source aristoxénienne aussi.« Audi tamen eundem l. c. t. 2 p. 7, ubi de historia doctrinae graecorum rhythmicae agit: »nous trouvons — chez Aristide deux doctrines bien distinctes, l'une procédant de la donnée aristoxénienne, modifiée en quelques détails, l'autre empruntée aux métriciens.« Qua de distinctione provocat ad Aristid. p. 40 eo loco, de quo conf. supra ann. 7. In discernendis et aestimandis fontibus rhythmicae Aristidis doctrinae satagit Westphalus: Die Fragm. u. Lehrsätze d. gr. Rhythm. p. 16, Harm. u. Melop. d. Gr. p. XL sq. et Syst. d. ant. Rhythm. pp. X sq. 102. 192; sed retractavit se idem: Metrik t. 1 p. V. 89—98. Conf. C. de Ian l. c. p. 13, et vide omnino Franc. Susemihli Commentationem de hoc argumento in Progr. univ. litterar. Gryphiswald. a. 1866. — Metrica Aristidis doctrina eruditissimo Dorvillio Vann. Crit. p. 413 tanti visa est, ut eam libri primi partem, qua illa continetur, Hephaestioni in posterum adiungi suaderet; ita enim de hac parte iudicavit: »continet — concinnam et Hephaestioneae methodo plane similem metricae doctrinae Epitomen.« Dorvillio obtemperavit Gaisfordus, vir non minus eruditus, in duabus quas paravit Hephaestionis editionibus, ac nostra adhuc aetate Caesar Aristidis de metris commentarium dignum habuit, quem separatim ederet (v. nostram Praef. ann. 3). Quum autem olim G. Hermannus in Praefat. Elem. doct. metr. nonnisi de nimia Aristidis brevitate in explicandis metris questus sit, plerique nostrae aetatis VV. DD., Westphali potissimum auctoritate freti, iam fere despiciunt metricam Aristidis doctrinam. Sic Gevaertus l. c. t. 2 p. 86 ann. 2 in historia doctrinae metricae veterum ista pronunciat: »A partir du IIIe siècle on ne rencontre plus que des copistes serviles et inintelligents; la série s'ouvre par Aristide Quintilien [hunc scilicet seculo III adscribit; tu v. supra ann. 10 et 23], dont la partie métrique est au-dessous du médiocre.« De fontibus metricae Aristidis doctrinae videas Caesarem: Die Grundzüge d. gr. Rhythm. p. 31 sqq. et Westphalum: Metrik t. 1 p. 229—232, qui simul quae Aristides, aliunde sumpta, peculiariora habet discernit et aestimat, sed de Aristide ipso, tamquam Metrico, adeo contemtim iudicat, ut eum non critica emendandum esse contendat, quippe qui se in describendo instar negligentissimi librarii gesserit.

33. Haec Meibomius de libro II, cuius argumentum est musices

pars activa, de qua Noster p. 8 s. *πρακτικὸν δὲ τὸ κατὰ τοὺς τεχνικοὺς ἐνεργοῦν λόγους καὶ τὸν σκοπὸν μεταδιῶκον, ὃ δὴ καὶ παιδευτικὸν καλεῖται.* ubi neque cum Marquardo ad Aristox. fragm. harm. p. 193 τὸν τῆς παιδεύσεως post μεταδιῶκον adiiciendum, neque cum Wagenero ap. Gevaert. t. 1 p. 77 sq. ann. 1 καὶ τινα σκοπὸν scribendum; nam verba τὸν σκοπὸν certum τοῦ πρακτικοῦ propositum significant, idque esse παιδεύειν, ex insequentibus ὃ δὴ καὶ cet., in quibus Wagenerus δὴ interpretatur: comme on sait, statim intelligitur. Wagenerus l. c., reprobata Marquardi coniectura, apte comparat Aristid. II p. 69 s. σκοπὸς δὲ ὁ προκείμενος ἢ πρὸς ἀρετὴν ὠφέλεια. Ceterum cf. Westphal: Metrik d. Gr. t. 1 p. 14. 86.

34. Haec Meibomius de libro III, cuius argumentum est pars musices contemplativa et naturalis, de qua Noster p. 71 sq. *θεωρητικὸν μὲν ἐστὶ τὸ — τὰς ἄνωθεν ἀρχὰς καὶ φυσικὰς αἰτίας καὶ πρὸς τὰ ὄντα συμφωνίας ἐπισκεπτόμενον.* — τὸ μὲν θεωρητικὸν εἰς τε τὸ φυσικὸν καὶ τεχνικὸν διαιρεῖται, ὃν τοῦ μὲν φυσικοῦ τὸ μὲν ἐστὶν ἀριθμητικόν, τὸ δὲ ὁμώνυμον τῷ γένει, ὃ καὶ περὶ τῶν ὄντων διαλέγεται. Falluntur igitur, qui τὸ φυσικὸν apud Aristidem solummodo ad doctrinam ἀκουστικὴν referunt, in quibus sunt Trinklerus in Progr. Gymn. Poson. a. 1842 p. 9 et Westphalus: Harm. u. Melop. d. Gr. p. 12 et Metrik t. 1 p. 14. Verum viderunt Westphalus: Metrik t. 1 p. 86 et Deiters. l. c. p. 1.

35. Summam trium Aristidis librorum optime ita comprehendit Iacobsius l. c.: »Die Schrift des Aristides ist in drei Bücher getheilt, deren erstes von dem Begriffe der Musik, den Tönen und Intervallen und dem Rhythmus handelt, wobei die Sylbenmasse und ihre Anwendung in der Poesie erläutert werden; das zweite von den sittlichen Wirkungen und der bildenden Kraft der Musik; das dritte von den Zahlenverhältnissen in der Musik und den physischen und sittlichen Kräften jener Verhältnisse überhaupt.« Quae Baehrius l. c. ita sua fecit: »Ar. hat in dieser für unsere Kenntnis der griechischen Musik sehr wichtigen Schrift von dem Begriffe der Musik, den Tönen, Intervallen, insbesondere vom Rhythmus, von den Wirkungen und dem Einflusse der Musik u. dergl. ausführlicher gehandelt.« Falso Clavierus l. c. de Aristidis opere haec pronunciat: »Aristide ne s'appesantit point, dans ce Traité, sur la partie technique de la musique, mais sur la partie morale.« Quasi vero ille non integro libro I de ratione musices technica aequae ac libro II de moribus musica formandis tractaverit. Contrariam in partem peccat, licet melius quam Clavierus de Aristidis opere iudicans, Fetisius in Biogr. univ. des musiciens t. 1 p. 106: »Ce traité est divisé en trois livres: on le considère avec raison comme ce qui nous reste de plus clair et de plus satisfaisant sur la musique des Grecs, bien qu'il soit plutôt theorique que pratique, ainsi que la plupart des traités de l'art musical qui nous sont venus de l'antiquité.« Haec restrictio tantummodo de libro I valet, ac potius Aristidi laudi dandum, quod veterum scripta musica e populari et venusto genere, quod cum morali et historico argu-

mento coniunctum erat, in usum suum pariter atque illa convertit, quae ex interiore ac difficiliore erant genere, quod ad elementa artis refertur; qua de distinctione scriptorum musicorum Wytttenbach. Bibl. crit. Vol. 3 P. 2 p. 131 Aristoxeni occasione monet, Desiderat tamen Fetisius in Hist. gén. de la musique t. 3 p. 207 in Aristide, ut in ceteris Graecorum musicis theoreticis, Aristoxeno non excepto, exempla ad artis exercitationem spectantia, quibus definitiones illustrentur. Solo voluminis modulo Aristidis opus metitur Weissenbornius l. c. p. 179: »Seine drei Bücher *περί μουσικῆς* zeichnen sich durch Umfang aus (164 Seiten bei Meibom).« Similiter Gevaertus l. c. t. 1 p. 8: »C'est l'ouvrage le plus étendu de la littérature musicale des anciens.« Idem tamen p. 72 de universae musices partitione in certas classes, ab Aristide I p. 7 sq. facta et in operis decursu declarata, perhonorifice sic iudicat: »Cette classification, la plus complète que l'antiquité ait connue, est remarquable par sa symétrie et mérite à tous égards de fixer notre attention.« Eandem partitionem Ambrosus l. c. t. 1 p. 346 his laudibus effert: »Wenn von der griechischen Musik gar nichts Anderes erhalten und gerettet wäre, als das Schema dieser Eintheilungen, so könnten wir schon nach diesen allein auf die bedeutende Ausbildung der Kunst schliessen.« Pro manco tamen Westphalus: Metrik t. 1 p. 14 illud systema artium musicarum habet, quod scilicet poetica sive poeseos theoria ab eo excludatur. Encyclopaediam artium musicarum Aristidis opus recte vocat Westphalus: Die Fragmente u. Lehrs. d. gr. Rhythmiker p. 15, Harm. u. Melop. d. Gr. p. 36. 51. et Metrik t. 1 p. 89. 125. De encyclopaediae nomine consentit Caesar l. c. p. 6, qui p. 6–12 argumenta trium Aristidis librorum satis diligenter enarrat. Breviter Westphalus: Die Fragm. u. Lehrs. cet. p. 15sq. et Metrik t. 1 p. 86 et Deitersius l. c. p. 1 summam horum librorum indicant. Argumentum libri I fuse, libri II et III breviter exponit Westphalus: Metrik t. 1 p. 12sq., qui tamen p. 13sq. 86 non vidit, Aristidem τὸ ὄργανικόν et τὸ ὑποκριτικόν, licet hoc breviter, tangere libro II p. 100sq. Nos in Corollario huius Introductionis Summarium libri I et II, a Langhainio olim factum, typis exscribendum curavimus. Ceterum Westphalo: Die Fragm. cet. p. 16 Aristides magis est »rhetor«, quam »technicus musicus«; rursus idem illi: Metrik t. 1 p. 86 audit »Sophista«, idque »ein neu-platonischer oder neu-pythagoreischer.« Tu v. annot. 10.

36. In Praefatione, ubi haec sequuntur: »Quo magis mirandum est, tanti auctoris nomen a veterum scriptorum nullo commemoratum legi.« Idem tamen ibidem paullo post: »Celebritatem Aristidis unus ex antiquitate adseruit Marcianus Capella« cet (v. ann. 20). Iacobsius l. c.: »Ihn selbst erwähnt kein alter Schriftsteller«, quibus tamen item mentio subicitur Martiani Capellae, Aristidem compilantis et partim vertentis (v. ann. l. c.). Fetisius in Biogr. univ. d. mus. t. 1 p. 109: »Il est au reste remarquable qu'aucun auteur de l'antiquité n'a parlé de cet écrivain.« Sed alii quoque scriptores veteres in antiquitate non citantur;

v. Bentlei. Opusc. philol. ed. Lips. p. 436. Aristidis mentio byzantino demum fit aevo; vide Schol. in Dionys. Thrac. ap. Villoison. Anecd. II p. 109 = Bekk. Anecd. II p. 685, ubi citatur *ὁ Κοιντυλιανὸς Ἀριστείδης ἐν τῷ περὶ μουσικῆς πρώτῳ* (ap. Meib. I p. 8 i. sq.), et Epistolographum anonymum sec. XI ap. Cramer. Anecd. Oxon. III p. 189, ubi *ὁ Καντυλιανὸς* (sic) *Ἀριστείδης* tamquam Musicus laudatur et de metris scripsisse fertur. Hos locos, quorum prior mihi dudum innotuit, indicavit Caesar: Grundzüge etc. p. 2 et in Progr. Marb. 1862/63 p. III. Idem V. D.: Grundzüge etc. p. 3 post Meibom. Not. p. 203 a docet, Em. Bryennium (sec. XIV) in Harmonicis cum multa alia ex Aristide transscripsisse, tum in Prooemio eundem I p. 5 m. compilasse. Conf. C. de Ian l. c. p. 19. Nemini, opinor, hactenus notum fuit, lo. Protospatharium in Prooemio Commentarii in Hesiod. O. et D. p. 181 a. Heins. ex Aristide III p. 129 i profecisse et Grammaticum a Titzeo editum p. 22 m. — p. 23 i. sua ex Aristide p. 88 i. — p. 90 m. hausisse. De ratione, quae inter Aristidem et Alfarabium, Arabem graece doctum, qui de Musica scripsit, intercedit, v. Ambrosium l. c. t. 1 p. 94 et Westphalum: Harm. u. Melop. d. Gr. p. XLsq. et Metrik t. 1 p. 91.

37. Videlicet p. 116 m. et p. 155 m. Sed anacolutha, quae Meibomius l. c. et alias in Aristide notat, aut nulla sunt aut levia, aut librorum errori debentur. Sic p. 126 s., ubi Meibomius Not. p. 322 a ad *Ἀγρυπτον παρὰ τὸ Νεῖλῶον* haec scribit: »quod non intelligo. sermo hic est *ἀναχόλουθος*, ordo orationis a nobis recte interpungendo restitutus est; porro p. 116 m. in verbis *μέση δὲ ἔσται*, ubi *μέσην δέ*, ut in seqq. *νῆτην δὲ* pro *νῆτη δὲ* expectaveris, oratio leniter variatur; denique p. 155 m. in verbis *δυσάδει δὲ ἀνδρία*, ubi Meibom. Not. p. 334 b sermonem *ἀναχόλουθον* rursus notat, librarii ordinem, ut in seqq., turbarunt; quem nos emendatione restituimus. — Gravius est illud, quod Meibom. Not. p. 222 a (ad p. 14 s.), p. 227 a (ad p. 16 s.) et p. 249 a (ad p. 28 i.) in Aristide reprehendit: dicit enim, videri eum in doctrina harmonica plura ex diversis veterum scriptis descripsisse neque tamen semper in ordinem optimum congessisse. Hanc Meibomii notam censoriam repetunt Caesar Grundzüge cet. p. 25 not. 18 et Deitersius l. c. p. 2, qui p. 1 omnino technicam partem operis Aristidei eodem nomine reprehendit, Westphalum, opinor, secutus, acerbissimum Aristidis vituperatorem. Huic enim Aristides audit »ein Abschreiber, der noch dazu oft recht gedankenlos abschreibt« (Fragm. u. Lehrs. cet. Einleit. p. 16), »ein gedankenloser Compiler aus früheren Schriften sehr verschiedenen Werthes« cet. (Syst. d. antik. Rhythm. p. VII), »der unwissende Compiler« (ibid. p. IX), »der leichtsinnige Epitomator« (ibid. p. X), »ein schlechter, unverständiger und seines Stoffes durchaus unmächtiger Compiler« (ibid. p. X), denique »ein liederlicher Abschreiber« (ibid. p. 187). Piget propemodum taedetque repetere, quae idem: Metrik t. 1 in Aristidem rursus effutiit; is enim vocatur p. VII »der späte Compiler«, p. 97. 470 (ann.) »gedankenloser Abschreiber« sive »Compiler«,

et exprobrantur eidem p. 87. 332 »leichtsinniges Excerptiren«, p. 87 »abgeschmackte Zusätze«, p. 88 »musikalische Thorheiten«, denique p. 176 »gedankenlose Inconsequenz«. Istiusmodi tamen conviciorum ansam id potissimum dedisse videtur, quod Caesar, Aristidis auctoritate fretus, ea quae Rossbachius, Westphali amicus, de doctrina rhythmica scripsit recensere conatus est. Sed utut haec se habent, priusquam Aristides e codicibus mss., quoad eius fieri poterit, restitutus fuerit, ampliandum erit. Interim cavendum, ne ille opinionum commentis, quae dies delet, porro obruatur. Conferantur, verbi causa, quae C. de Ian l. c. p. 11. 13 monet de Westphalo, acerrimo censore Aristidis, quem Hemsterhusius (at quantus vir) praestantissimum scriptorem vocare non dubitavit (vid. Praefat. p. V.).

COROLLARIUM INTRODUCTIONIS.

SUMMARIUM LIBRI I ET II.

(Bibliothecae Bodleianae cod. chart. 4°: Langbainii Adversaria III, 1. Notitia de Aristidis Quintiliani libris de musica ex cod. ms. misc. 85 fol. 1.)¹

Aristidis Quintiliani De Musica libri tres.

[Meib. p. 1 med.] Pr: Ἀεὶ μὲν ἐμοὶ θαυμάζειν ἔπεισιν[,] ὦ τιμωτάτοί μοι ἑταῖροι Εὐσέβιε καὶ Φλωρέντιε², τὴν τῶν παλαιῶν φιλοσόφων³ etc.

[Pag. 1 inf. — 3 supr.] Musicam imprimis laudat, eiusque ad alias disciplinas usum.

1. Haec Coxeus Catal. codd. mss. bibliothecae Bodleianae I. v. 876; quae mihi indicavit Dr. Alfred. Goeldlinus de Tiefenau, V. D., de cuius in me officiis plura in annot. 1 ad Indic. codd. mss. Aristidis Quintiliani. Langbainii Notitia, a Coxeo l c. consignata, constat ex Summario libri I et II (usque ad p. 106 Meib.); cetera desiderantur. Apographum huius Summarii acceptum refero egregiae benevolentiae Bywateri, V. Cl., Sodalis Collegii Oxoniensis, quod Exeter vocatur, et Bodleianae Praefecti, cuius bona officia in suppeditandis subsidiis litterariis ad Aristidem pertinentibus mihi conciliavit A. Neubauerus, Subbibliothecarius Bodleianae, V. D. humanissimus. Orationem latinam Summarii a Langbainio festinanter scripti (ut ex quibusdam lituris et omissionibus apparet) hic illic leniter refinxī, nec non supplevi; uncinis inclusi, quae a me adiecta sunt. Barbaram scripturam auctor corrigere supersedi. In locis a Langbainio e cod. Bodl. 85 adscriptis scripturas huius codicis etiam aperte mendosas immutare religioni habui.

2. De hisce nominibus v. annot. 25 ad Introductionem.

3. φιλοσ. Langb. e cod. suo addidit; tu v. ann. 13 ad Introd.

[P. 3 m.] Testimonium adducit ἀνδρὸς σοφοῦ πανάχρῳ⁴ τοῦ πυθαγορείου.

[P. 5 m.] Ad calcem prooemii authorem omnium, quem variis nominibus (Platonico more) compellat, invocat⁵.

[P. 6 i.] πᾶν γὰρ εὐκαταφρόνητον τὸ τοῦ πρέποντος⁶ ἔσσεσθαι ρημένον.

[P. 7i.—58i.] Primus liber totus in speculatione artis musicae versatur: et (qua eo faciunt) [de] pedum metrorum et demum de poematis generibus variis [tractat].

[P. 22s.] Citat divinum Platonem in Politia de modis musicis verba facientem⁷.

[P. 22i.sq.] Citat et Aristoxenum, uti cui toni sunt tredecim⁸, [p. 28s.] et Pythagoram etiam, ubi [de] quindecim modis eorumque notis⁹.

[P. 43s.] De optimo pessimoque rhythmopoeiae genere se dicturum promittit ἐν τῷ παιδευτικῷ¹⁰.

4. Ita Langb. e cod. suo, πανάχρῳ Meibom.; tu v. ann. 14 ad Introd.

5. Apud Plat. Tim. 27 C. in exordio disquisitionis de universo dii deaeque omnes generatim invocantur. Ibid. 84 D. in principiis universi accuratius explicandis deus tanquam servator in quaestione difficili rursus invocatur. Porro Legg. X. 893 B. in demonstranda natura divina deus ita invocatur, quasi de pluribus diis sermo sit; v. Ast. Anim. p. 479 sq. Sed noster tum h. l., tum p. 129 m., ubi huc respicitur, unum solum deum invocat, quamvis h. l. dubius haereat, quo eum ex variis nominibus compellet, in quibus δημιουργός ac, si quaeris, λόγος platonica sunt divinitatis nomina; v. Caesar: Grundzüge — p. 15 sq. Deum autem vel deam variis nominibus simul invocare alioquin magis poetarum mos est. Plura in Commentario, quem hic compilare nolumus.

6. Τὸ πρέπον h. l. vocatur quod pulcritudine et decore conspicuum est, eo ex usu verbi πρέπειν, de quo v. Stallb. ad Plat. Pol. I. 327 A.

7. Locum post Meibom. Not. p. 232 b. sq. indicavi in ann. 10 ad Introd.

8. Vid. ann. 17 ad Introd.

9. Vid. ann. 16 ad Introd.

10. Meib. Not. p. 272 a: »Librum secundum intelligit, quo illud fuse est explicatum.« Idem confert p. 59 i. ὁ παιδευτικὸς τρόπος. Adde ann. 33 ad Introd. nostram. Respicit autem Aristides potissimum hos locos libri II: pp. 75. 97 sqq.

[P. 59i. — 61 m.] Libro secundo, ut de usu musicae ad mores et disciplinas plenius agat, et de anima nonnulla praemittit, de qua fusius alibi se tractaturum spondet¹¹.

[P. 66 s.] τὴν ἡδονὴν ἰσχυρότατον δέλεαρ¹² (appellat) ἥ καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων ἀλίσκεται.

[P. 68s.i. 69s. al.] Citat non semel Platonem¹³.

[P. 69i.sq.] Citat et Ciceronem Romanum ἐν τοῖς πολιτικοῖς atque inibi quae contra musicam disseruerat improbat, quasi non ex propria sententia (utpote cum iis quae de Roscio histrione dixerat minime congrua) locutus esset¹⁴.

[P. 72s.] ποιήσομαι τὸν λόγον οὐκ ἐπὶ τοῦ¹⁵ καθ' ἕκαστον. δυσχερὴς γὰρ ἐν τοῦτοις ἡ κατανόησις. ἀλλ' ἐπὶ πόλεων καὶ δυνάμεων. εὐμαρὴς γὰρ [ἐν τοῖς μείζουσιν ἡ θεωρία]¹⁶.

[P. 87s.] Author se ipsum citat ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς¹⁷.

[P. 87. 88.] Adductis ex Homero exemplis variis, quam apposite ille figuris etc. usus sit, demonstrat.

[P. 88i.] Citat ex Comico illud μουσῶν στόματα ἡνιοχοῦντες¹⁸.

[P. 95i.] Citat harmonias a Damone relictas¹⁹.

[P. 105 m. i. sq.] Fabulam Homericam de Martis Veneris-

11. Promisso Aristides stat II pp. 103. 153 sq.

12. De voce δέλεαρ ad voluptatis illecebras translata monui Anim. in S. Basil. M. I p. 44 sq.

13. Vid. ann. 10 ad Introd.

14. Tu conf. Introd. sub init. ibique ann. 4 et 5. Langbainius primum Rhodisco, deinde Roscio scripsit. Apud Aristid. ῥώισκον plures codd. pro ῥώσκιον. Ex Oxonn. tamen nihil discrepantiae apud Meibomium.

15. τοῦ Langb.; τῶν Meib. et codd., recte. Ex Oxonn. nihil discrepantiae apud Meibomium.

16. De hac disputandi ratione conf. Plat. Pol. II. 368 D — 369 A, ubi praesertim haec attendas: πρῶτον ἐν ταῖς πόλεσι ζητήσομεν cet. — Παρίσσεις, quae inest verbis: δυσχερὴς γὰρ — — εὐμαρὴς γὰρ, Ἰοργίον quiddam sonat.

17. Conf. Introd. in fine ibique ann. 38.

18. Vid. ann. 9 ad Introd.

19. Vid. ann. 7 ad Introd.

que vinculis (Odyss. θ') interpretatur de coniunctione corporis et animae²⁰.

[P. 106 m.] Illud Heracliti urget *ψυχὴ αὐτὴ ξηρὴ σοφωτάτη* et *ψυχὴν θάνατον ὑγρῶσι γενέσθαι*²¹.

20. Vid. ann. 8 ad Introd. Quod Caesar l. c. p. 18 Stoicos tantum et Platonicos Plotino recentiores interpretationem Homeri allegoricam exercuisse putat, nescit, Cronium, quem Longinus apud Porphyrium V. Plot. 20 in praecursoribus Plotini nominat, idem iam fecisse. Vid. Porphyr. De antro Nymphar. c. 3 et conf. Rhoer. Anim. in eundem p. 85. Neque vero Cronius primus inter Platonicos illi interpretationis generi indulsisse putandus est.

21. Ita Langh. e cod. suo; sed legendum primo loco *ψ. αὐτὴ ξηρὴ σ.*, secundo *ψυχῶσι θάνατος δ. γ.* Cf. annot. 11 ad Introd. Plura in Commentario.

INDEX CODICUM MSS. ARISTIDIS QUINTILIANI.¹

(Ex Harlesii Notitia codicum mss. Musicorum graecorum, Fabric. Bibl. gr. ed. Harles. III. p. 635 — 637.)²

[Pag. 635.] In bibl. Ambrosiana Mediolan. Aristides Quintil. (vid. Montfaucon diar. ital. p. 16)³. — In bibl. Veronensi (teste Maffeo in Verona illustrata, part. II p. 244) praeter alios de Musica libros exstat Aristidis Quintiliani Musica e graeco in latinum conversa per Jo. Francisc. Buranam, Veronensem, adhortatione Franchini Gafori Laudensis; explicit XV. April. 1494⁴. — In bibl. Veneta D. Marci cod. CCCXXII Aristidis Quintiliani de musica libri III cum Bryennio, Plutarcho de musica, Euclid. Isag. harm. et Sect. can., Aristox. Elem. harm., Alypio, Gaudentio, Nicomacho Geras., Ptolem. Harm. et Porphy. comm.⁵. — In bibl. Veneta S. Michaelis (teste Mittarell. in catal. illius bibl. pag. 70. 973. 983) Aristid. Quintil. cum Ptol. Harm.⁶ — In bibl. Coll. Eman. Cantabrig. Aristidae [sic, ut alias infra] musica. — In bibl. Bodl. Oxon. Aristid. Quintilianus⁷. — In bibl. Escorialensi (teste Pluero in Itinerario Hisp. p. 157) [Pag. 636.] Aristidis Quintil. de musica libri III⁸. — In bibl. Lugdunensi Bat. (teste catalogo p. 341) inter libros scriptos a Scaligero legatos Aristides Quintilianus de musica cum Alypio, Nicomacho, Aristox. Elem. harm., Bacchio, hymnis in Nemesin⁹, item p. 394 nr. 68 Aristid. Quintiliani de musica libri III cum Porph. comm. in Ptol. et Bacchio¹⁰. — In bibl. electorali Bavarica, teste catalogo p. 68, cod. CLXXV Aristidae Quintiliani, Bryennii, Euclidis, Aristoxeni, Alypii, Gaudentii, Nicomachi Geras. opp. musica¹¹. — In bibl. Augustana Vindel. est Plut. VII nr. 4 Aristidae Musica¹².

— In bibl. Guelferbytana Aristidae musica, eiusdem et Ptolemaei, Bryennii et Alypii musica opp.¹³. — In bibl. Hamburgensi ex bibl. Uffenbachiana Excerpta et adnotata ad Aristidis music. et Bryennii harm. cum Excerptis ex Gaudentio et Variis lectt. ex Euclidis harmon. codice Lugd. Bat¹⁴. — In bibl. Caesarea Vindob. teste Nesselii catal. Aristidis Quintiliani libri III de Musica ad Eusebium et Florentium (part. IV p. 9 nr. 1, coll. Lambecii comment. de bibl. Vindob. vol. VII cod. CXVII p. 458, ubi v. Kollarii notam).¹⁵ — [Pag. 637.] In bibl. Paris. teste Catal. tom. II cod. MMCCCCLV ex cod. Veneto D. Marci descriptus, Aristidae Quintiliani de re musica libri III cum Bryennio. — cod. MMCCCCLVI Aristidae et Bryennii, Plutarchi, Euclidis, Aristoxeni, Alypii, Gaudentii, Nicomachi, Cl. Ptolemaei, Porphyrii, Bacchii scripta musica. — cod. MMCCCCLVII eadem, exceptis Gaudentio et Bacchio. — cod. MMCCCCLVIII Aristidis Quintiliani libri III de musica, cum Anonymo de rhythmo, Bacchio sen. et Dionysii hymnis, editis Oxonii [a. 1672] in notis ad Aratum. — cod. MMCCCCLIX Aristidis Quintiliani de musica libri III cum Ptolemaei Harm. — cod. MMCCCCLX Alypii, Gaudentii, Bacchii, Euclidis, Nicomachi, Aristidis Quintil., Bryennii scripta musica etc. — cod. MMDXXXII Aristidis Quintiliani de musica cum Anonymo de rhythmo, Bacchio sen., hymnis in Calliopen, Apollinem et Nemesin, editis Oxonii ad calcem Arati, ubi Dionysio cuidam tribuuntur. — cod. MMDXXXIII Excerpta ex Aristid. Quintil. libris de musica etc. — cod. MMDXXXIV continet eruditi cuiusdam Itali notas atque emendationes in Aristidis Quintiliani, Man. Bryennii et Gaudentii harmonica. — Occurrunt vero (ut paucis et generatim omnia comprehendam) in biblioth. Paris. regia codd. decem Aristidis Quintil.¹⁶. — In bibl. Argentoratensi sunt Aristoxenus, Alypius et Aristides Quintil. manu exarati.¹⁷

ANNOTATIO.

1. Hoc loco profiteor, me in Annotatione scribenda non tam id egisse, ut Aristidis codicum mss. pretium interius pensitarem eorumque familias rimarer (quibus de rebus, ut de ratione, qua ego codicibus a me adhibitis usus sum, in Commentario exponetur), quam ut, quae Harlesius in notitia codicum mss. Musicorum graecorum de Aristidis codicibus monuit, partim corrigerem, sicubi opus esset, partim confirmarem atque augerem enumerandis codicibus iis, qui mihi aliunde innotuerunt. Neque tamen reseui, quae VV. DD. a me laudati in commemorandis codicibus de pretio interiore deque affinitate eorum obiter monent.

2. In excerptenda Harlesiana notitia codicum mss. Musicorum graecorum fere ita versatus sum, ut, si in codice quopiam Aristides alios Musicos praecedit, eum cum illis ibi exstare dicerem; sin vero alii scriptores Aristidem praecedunt, hunc inter illos suo ordine nominavi. — Priusquam vero de Aristidis libris mss., per bibliothecas Europae sparsis, singillatim agamus, honoris causa laudandi sunt VV. DD., qui eorum aliquam saltem mentionem ante editum Aristidis opus fecerunt; sunt autem hi potissimum, quantum equidem scio: C. Gessnerus, Franc. Salinas, Andr. Schottus, Luc. Holstenius et Ism. Bullialdus. Et Gessnerus quidem in Bibliotheca univ., Tig. 1545, fol. 71 r. haec habet: »Aristidae Quintiliani de Musica libri 3 graeci, servantur in bibliothecis Italiae.« Salinas autem in Praefatione operis de Musica, Salmanticae a. 1577 editi, inter alios Graecorum antiquorum libros manu scriptos, quibus se plurimum adiutum esse profitetur, commemorat Aristidis libros tres — »quos Cardinalis Burgensis Venetiis ex divi Marci bibliotheca sibi transscribendos curaverat.« (Haec, ut locos Aristidis a Salina latine versos et citatos, ex rarissimo eius opere mecum communicavit Dr. Alfred. Goeldlinus de Tiefenau, doctissimus scriptor bibliothecae Palat. Vindobon., qui epistolis officii plenis me plurimum adiuvit ad cognoscendos codices mss. Aristidis Quintiliani, unde magno opere profeci in conficienda Annotatione, Indici horum codicum subiecta.) Porro Schottus Not. in Procli Chrestom. (post Observatt. hum. Hanov. 1615) p. 45 commemorat »Aristoxeni, Ptolemaei, et in eius Harmonica Porphyrii Comm., Manuelis Bryennii et Aristidis Quintiliani libros,« hisce adiectis: »quos ego auctores graece in bibliothecis Italiae et Hispaniae adhuc latentes videre memini.« (Neque tamen idem Schot-

tus, qui ad Procli Chrestom. Aristidem aliquoties verbatim laudat, quo eius codice hac in re usus sit, indicat. Idem valet de P. Nunnesio, qui ad Phrynich. et ad Fragm. post Censorin. nonnulla Aristidea protulit.) Deinde Holstenius in Epistt. ad diversos, a Boissonadio editis, p. 20 a. 1624 Londino ad Io. Meursium haec scribit: »— apud me habeo: Aristidis Quintiliani Musica descripta a me Oxonii et ad alium Ms. codicem diligenter collata.« ubi Boissonad.: »Anglicis his codicibus usus est Meibomius; Seldeni beneficio: cf. Fabr. Bibl. Gr. t. 3 p. 642.« Vide nostram Introduct. ann. 28. Quod autem idem Holstenius l. c. p. 27 a. 1624 Londino ad Io. Meursium scribit: »Musicos Graecos cuperem iterum abs te edi. Mittam Aristidem, ubi totum descripsero et forte meam versionem Latinam,« apparet, Holstenium apographum Oxonii a se factum, de quo supra, in Meursii usum describere coepisse. Ad vocem Aristidem recte Boissonadius annot. 3 addit: »Quintilianum, quem Meibomius posthac edidit.« Denique Bullialdus Not. ad Theon. Smyrn. De Mathematicis ad Plat. lect. utilibus (Par. 1644, 4°) p. 210, allatis ex Aristide verbis: ἀρχῆς-ἐπέχουσα λόγον (Meib. p. 1 i.), et δὲ παντὸς δέχεται — — ῥυθμοῖς εὐπρεπέσει (Meib. p. 2 i.), haec adiicit: »Aristidis Quintiliani liber exstat manu scriptus in Bibliotheca Thuanea,« unde sponte intelligitur, eundem p. 214 eodem ex codice protulisse haec Aristidis: τὸ μέγιστον δὴ καὶ τελεώτατον — — καὶ συναρμόττειν (Meib. p. 3 s.). De Aristidis codice Scaligerano Meursium et G. Vossium mentionem fecisse antequam Meibomius ex eo Aristidem ederet, supra diximus ann. 26 ad Introd. litt. Ceterum commemorat quidem Possevinus Bibl. sel. Nostrum cum aliis scriptoribus musicis tunc nondum editis (t. 2 p. 221. 223) et locos ex eo citat (t. 2 p. 226. 228. 233), neque tamen idem prodit, quo Aristidis codice usus sit.

3. Dr. Alfr. Goeldlinus de Tiefenau, a Directione bibliothecae Ambrosianae sciscitatus, an et quinam illic exstent codices mss. Aristidis Quintiliani, hoc responsum tulit, quod mecum communicavit: »Dell'opera di Aristide *περὶ μουσικῆς* sono nell' Ambrosiana tre Mss.: 1) E. 19. Inf. Raccolta di opere di Musica; la prima è quella di Aristide. Codice cartaceo; sec. XV—XVI; 2) I. 30. Inf. Codice miscellaneo; la prima è l'opera di Aristide. Cartaceo, sec. XVI; 3) I. 89. Inf. Raccolta di opere di Musica: la prima è l'opera di Aristide. Cartaceo, sec. XVI.«

4. Glareanus in Dodecachordo (Bas. 1547) p. 59, ubi Franchini Gafori opus De harmonia musicorum instrumentorum (Mediol. 1518) examinat, haec ex capite primo refert: »ipsius opera ait Bryennium, Baccheum [sic], Aristidem, Quintilianum [sic] ac Ptolemaeum e Graeco in Latinum conversos sermonem.« Apparet tamen ex supra dictis, Gaforum, qui in opere: Practica Musicae (ed. princ. Mediol. 1496), Aristidis locos latine versos aliquoties citat, huius scriptoris latine vertendi operam non tam ipsum suscepisse, quam Fr. Buranum ad eam hortatum esse. Quo autem ex codice graeco Aristides latine versus sit, Gaforus non dicit. Neque magis Georg. Valla, qui in opere De rebus expetend. et fugiend.

(Venet. 1501), ut Meibomius Not. p. 204b iam vidit, Aristidis nominatim laudati aliquot locos latine versos adfert (multo plures tacite suum in usum convertit), quo codice in vertendo Aristide usus sit fatetur.

5. De hoc codice lac. Morellius in Catalogo codd. mss. Marcianae ita refert: »Cod. CCCXXII. membran. in fol^o. sec. XV. Scriptores de musica omnes in hoc codice Ioannes Rhosus descripsit Bessarionis facile iussu. Aristides Quintilianus ut plurimum lectiones habet a Meibomio ex codicibus Oxoniensibus vulgatas; accuratius tamen in hoc opus excerptum est. Scholion in librum primum a Meibomio in annotationibus editum p. 205 non textui insertum, sed in margine literis rubris accedit.« [Vide nostram edit. p. 4 annot. 1.] (Io. Rhosus ille inde ab anno MCCCCLV usque ad exitum sec. XV innumeros libros manu exaravit, quod Dr. Goeldlinus de Tiefenau se ex Montefalconio compertum habere mihi scripsit; v. Boerner. De doct. hom. graec.—, Lips. 1750, p. 65). Conf. Marquard. Prolegomm. ad Aristox. fragm. harm., Berol. 1868, p. XXV, qui codicem chartaceum esse dicit; itaque aut ipse errat, aut Morellius, qui eundem membranaceum vocat. — Praeterea Excerpta ex Aristidis libro I, a manu recentiore adscripta sunt foliis 1 r. — 6 vs. codicis Marciani sec. XII, nunc num. III classis VI mss. graecor., olim num. 643 notati, ex quo Iac. Morellius Aristoxeni Rhythmicorum elementorum fragmentum cum Aristidis rhetoris Leptinea et aliis Anecdotis graecis aliunde sumtis Venet. a. 1785 edidit (v. eius Praefat. p. XXXVI sq.). Io. Veludus, Eques Praefectus Bibliothecae ad D. Marc. Venet., intercedente Vict. Ceresoleo, Helvetiorum Consule Venetiis, viro humanissimo, apographum illorum Excerptorum per Dan. Riccobonium, Prof. linguae graecae, mihi fieri curavit, idemque V. Cl. iam antea per accuratam hancce de iis notitiam, a se a. 1862 scriptam, officiosissime mecum communicari fecit: »Il cod. 643 è registrato ora nell'Append. Ms. al Catalogo dei Codici greci della Marciana, ed appartiene alla Classe VI, segnato col No. III. È membranaceo, in 4°, di carte numerate 95, ascritto al secolo XII, e proveniente del Card. Bessarione. E contiene: chart. 1—8. Euclidis *εἰσαγωγή ἀρμονική*, cum Excerptis ex Aristide Quintiliano, recentiori caractere in margine adscriptis. — ch. 9—15. Eiusdem *Κατατομή κανόνας*. — ch. 15—36 v°. Aristoxeni *Περὶ τῶν ἀρμονικῶν στοιχείων* Libri tres. — ch. 56 (66) — Excerpta ex Nicomacho in margine accedunt. — ch. 35. Bacchii senioris *Εἰσαγωγή τέχνης μουσικῆς*. Scripta est in margine textus Aristoxeni. — ch. 67. Alypii *Εἰσαγωγή μουσική*. Aliqua desunt sub finem. — ch. 91—95. Aristoxeni *Ρυθμικῶν στοιχείων*. Ammettendo esse la scrittura testuale di questo Codice sia del secolo XII, attribuisco al secolo XIV quanto si legge scritto nei margini. Dal confronto di alcuni luoghi col ms. mi risulta, ch'esso non offre varianti di grande importanza. Pei confronti ebbi sott'occhio l'edizione del Meibomio.« Deinde idem V. Cl. ita pergit: »Non vi ha dubbio quindi che il Cod. 643 è proprio quello indicato dal Morelli [l. c.] e che ora figura nella Classe VI. Cod. III;

poichè l'altro 423 [ap. Morell. l. c. p. XXXVII] non contiene che i quaedam Aristidis Rhetoris. Gli Excerpta poi marginali, che non sono così facili a leggersi, perchè in molte parti l'inchiostro è svanito e perchè il margine inferiore dei primi 16 fogli è alquanto rosicchiato, incominciano dal fol. 1, ed arrivano a tutta la seconda faccia del fol. 6. — Il testo marginale principia [Meib. p. 5 i. sq.] *Μουσική ἐστὶν ἐπιστήμη μέλους καὶ τῶν περὶ μέλος συμβαινόντων*. Finisce [Meib. p. 31 s.] *ἀπὸ τοῦ ἀρμονικοῦ τῆς μουσικῆς τρόπου ἐπὶ τὴν ῥυθμικὴν θεωρίαν.* Conf. Marquard. l. c. pp. XII. XIII. 393 inf.

6. Accedunt codices ex hisce Italiae bibliothecis: ex Vaticana, Barberina, Farnesiana Romae, ex Neapolitana, Riccardiana, quae est Florentiae, denique ex bibliotheca quadam Patavina. In Serapei vol. XII ex vetusto, sub Papa Pio IV a. 1471 — 1484, ut videtur, confecto indice codicum graecorum Vaticanae, quem Haaseus, quondam Prof. Vratislaviensis, illic e codice Rehdigerano edidit, p. 171 n.º. 200 praeter alios libros mss. commemorantur *Ἀριστείδου τοῦ Κιντιλιανοῦ* [sic] *περὶ μουσικῆς* γ. A. Maius in editis ab ipso M. Tulli Ciceronis de re publica quae supersunt (Stuttg. et Tub. 1822) p. 292. 293, ubi Aristidis Quintiliani locum ex lib. II p. 69 — 71 Meib. affert, in annotatione critica duobus codicibus Vaticanis se usum dicit, quorum unum antiquiorem, alterum recentiorem vocat. Musicorum graecorum codici Vaticano, bipartito et numeris 192 et 193 notato, etiam Aristidem inesse, Westphalus: *Die Fragm. u. Lehrs. d. gr. Rhythm.* (Lips. 1861) p. X ex apparatu Franziano Musicorum graecorum refert. Utrum Aristidis codex, qui olim in bibliotheca Palatina Heidelbergensi exstitit, in Vaticana, in quam cum illa bibliotheca haud dubie migravit, adhuc reperiatur necne, alii videant. Sylburgius in Catalogo mss. graec. bibl. Palat. (Monumm. — virorum — illustrium selecta. Francof. ad M. 1701. 4º) p. 123 eum codicem ita designat: »392. Aristidis Quintiliani Musica, in quibus et de Rhythmo seu Numero metrico. De Metris et pedibus. fol.« unde quispiam suspicetur, illum codicem tantummodo librum primum continuisse. — Aristidis codex Barberinus, ex quo Allatius nonnulla in usum Meibomii descripsit (v. nostram Introd. litt. ann. 28), videtur esse is, qui notatur numero 270 et a Bellermano in Anonymi scriptione de musica cet. (Berol. 1841) p. 1, ut a Marquardo l. c. p. XXVI sq., commemoratur. — Farnesianum Aristidis codicem ms. voco, quem olim in bibliotheca Cardinalis S. Angioli fuisse testatur Vinc. Galileus in Praefatione Dialogi de musica antiqua et hodierna, italice scripti (Flor. 1581); commemoratur enim ibi tamquam in illa bibliotheca repertus »uno libro antichissimo in penna, della Musica d'Aristide Quintiliano e di Briennio.« Vide Bellermann.: *Die Hymnen des Dionysius u. Mesomedes* — (Berol. 1840) p. 7, qui bibliothecam Cardinalis S. Angioli in Farnesianam migrasse ex Fabricii Bibl. gr. ed. Harles. t. 3. p. 653 refert. Quo autem recentiores fere sunt Aristidis codices mss., eo magis investigandus est antiquissimus ille codex, cuius mentionem Galileus

Aristides Quintilianus.

fecit; nam quominus cum Driebergio mentionem illam pro ementita habeamus (vid. Bellermann. l. c. p. 23), vetat illud, quod notae musicae, Hymnis Dionysii et Mesomedis, ut Galileus refert, in codice illo superscriptae, etiam in aliis Musicorum graecorum codicibus, licet varie, iisdem in Hymnis consignatae reperiuntur. Vid. Bellermann. l. c. p. 8 sqq. — Neapoli tres exstant Aristidis codices mss. chartacei, notati numeris CCLIX, CCLXII et CCLXIII, testante Salvatore Cyrillo: Codices graeci mss. regiae bibliothecae Borbonicae — (Neap. 1832) t. 2 pp. 339. 347. 348, qui duo priores seculo XV, tertium seculo XV inclinanti vel potius sec. XVI assignat. Codicem CCLIX ita describit Cyrillus t. II p. 339: »chart. in fol^o. habens 219 folia, inter quae nonnulla folia membranacea interiecta conspiciuntur, descriptus sec. XV, exhibet schemata et figuras ad res, quae in opere pertractantur, pertinentes.« (Codex subscribitur: *θεοῦ δῶρον καὶ πόρος ταπεινοῦ Πέτρου*, de quo scriba Dr. A. Goeldinus de Tiefenau se aliunde nihil compertum habere mihi scripsit. Petrus quidam scriba codicem Paris. 2458, cui praeter alia Aristides Quintilianus inest, subscripsit, adiecta notatione anni 1544; v. Bellermann l. c. p. 8 sqq.) Conferatur Bellermannus l. c. p. 9 et in Anonymi scriptione de musica cet. p. 1; idem V. D. hisce codicibus, ut aliis inferius commemoratis, ad constituenda diagrammata apud Aristidem exposita usus est in hac scriptione: Die Tonleitern und Musiknoten d. Griech. (Berol. 1847), ubi v. pp. 61. 77. — De Aristidis codice Riccardiano ita refert Lamius Catal. manuscriptorum in bibliotheca Riccardiana p. 41: »Aristides Quintilianus De musica. Graece (1). K. II. Codex chartaceus in fol^o. num. II (1) Titulus: *Ἀριστίδου [sic] τοῦ Κοιντιλιανοῦ περὶ μουσικῆς*. Initium: *Τόδε κατὰ τοῦτο κ. τ. λ.* [videtur esse initium libri II: *Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο* cet., quod si ita se habet, ordo librorum in codice turbatus est.] Codex scriptus ut videtur saeculo XV.« Hic codex, de quo cf. Additamenta nostra, non videtur idem esse atque ille, cui Aristoxeni Harmonica insunt; v. Marquard. l. c. p. XXVsq. Ceterum in Bandinii Catalogo codd. mss. Laurentianae Aristides manu scriptus non comparet. — Ab Iac. Phil. Tomasino in opere sic inscripto: Bibliothecae Patavinae manuscriptae publicae et privatae (Utini 1639. 4°) p. 115 in voluminibus, quae olim Nicol. Trivisanus, medicus, a Matthaeo Macino, philosopho sua aetate celeberrimo, habuerit et quae nunc apud virum nobilem Hectorem nepotem in aedibus elegantissimis in vico S. Bernardini videantur, commemoratur: »Aristides Quintilianus de musica. f. ch. superiori similis.« Praecedit autem hoc volumen: »Claudii Ptolemaei Harmonica. Codex integer, elegantissime scriptus. In ch. bomb. f^o.« De fati illius codicis, et an adhuc quove loco existat, inquirent alii.

7. Coxeus Catal. codicum mss. bibliothecae Bodleianae, Vol. I p. 870: »Codicum miscell. 85. Cod. chartaceus in fol^o. sec. XVI«; ibid. p. 779: »Codd. miscell. 225. Cod. chart. f^o. sec. XVI ineuntis«; ibid. p. 876 mentio fit codicis chart. 4°, quo continetur Notitia Langbainii de Ari-

stide Quintiliano; v. annot. 1 ad Coroll. Introd. litt. Praeterea in Bodleiana exstat exemplar Collectionis Meibomianae Musicorum graecorum, in quo A. Neubauerus, humanissimus Subbibliothecarius, notas marginales ad Aristid. Quintil. inesse mihi tale exemplar anquirenti sic perscripsit: »Dans l'exemplaire de Meibom 1652 marqué dans notre Catalogue Auct. S. VIII. 10. il y a des notes marginales: 1° en rouge des variantes tirées des Mss.; 2° des conjectures assez nombreuses de l'éditeur dans le texte grec; 3° des corrections de la traduction latine.« Specimen harum notarum (ad p. 5 Meib.) Bywaterus, V. Cl., Bodleianae Praefectus, pro summa sua liberalitate mihi transmisit, et spes est fore, ut quantivis pretii copiis illis in perficiendo Commentario uti possim. Codicibus mss. Bodleianae adde codicem Magdalenensem, i. e. bibliothecae Collegii Oxoniensis, quod Magdalenense vocatur; v. Introd. ann. 27. — Codicibus Oxoniensibus adiungamus Londinensem, i. e. eum qui exstat in Museo Britannico et continetur volumine, cuius in dorso haec impressa leguntur: »Bryennii Harmonica. Aristides de Musica. Prolegomena in Hephaest. Theocriti Bucolica. Graece. Cod. Sec. XV. Mus. Brit. Bibl. Harl. 5691. Pl. LXVIII. e.« id quod me edocuit vir humanissimus Stilon Henningius, Rev. Pastor Londinensis, parens meus, qui me specimine codicis illius donavit, descriptis iis quae p. 5 Meib. continentur.

8. E. Millerus in Catalogo librorum mss. graecorum bibliothecae Scorialensis (Paris 1848. 4°) pp. 69. 72. 191. 295 quatuor indicat codices mss., in quibus Aristides noster exstat: sunt a Millero notati numeris 72. 75. 250. 351, chartacei et sec. XVI. De cod. 351 C. E. Ruelleus in Relationibus de missione litterarum et philologiae causa in Hispaniam suscepta (Archives des missions scientifiques et littéraires — Sér. III t. II, 2) p. 523 singillatim ita refert: »Manuscrit grec de l'Escorial X. I. 12. (Voir le Catalogue de Mr. Miller no. 351.) 1° Aristide Quintilien, sur la musique« cet. (Sequuntur Man. Bryenn. Harm., Pseudo-Euclid. Introd. harm., Aristoxen. Elem. harm., Alyp. Introd. mus., Gaudent. Introd. harm., Nicomach. Man. harm., Claud. Ptolem. Harm., Porphyrr. Comm. in Ptolem. Harm.) Deinde idem ita pergit: »Très beau volume provenant de la bibliothèque de don Diego Hurtado de Mendoza. 1°. Fol. 1 r. à 56 r. Aristide Quintilien, sur la musique.« Porro p. 524, exhibito specimine discrepantiae lectionum eius codicis, in quibus apparet τοῦ, in inscriptione ante Κοιντικιανὸς additum (v. nostram Introd. ann. 23), Ruelleus haec adiecit: »Il ressort de ces observations que, dans notre manuscrit, le texte d'Aristide Quintilien se rapproche des Oxoniens, et plus encore de ceux de Paris, qu'il se sépare aussi quelques fois des premiers, et qu'enfin il donne généralement les meilleures variantes. Toutefois je doute que la collation complète en soit vraiment fructueuse.« Ceterum cf. Bellermann.: Die Tonleitern cet. p. 61. — Codicibus Scorialensibus adiungamus Madritensem, de quo Ruelleus l. c. p. 564 sic refert: »Manuscrit grec O. 35 de la Bibliothèque Nationale de Madrid. 1°. Claude Ptolémée, Har-

moniques. — 2°. Porphyre, Commentaire sur les Harmoniques de Ptolémée. — 3°. Aristide Quintilien, sur la musique. cet. (Sequuntur Aristox. Elem. harm., Nicomach. Man. harm., Man. Bryenn. Harm., Cl. Ptolem. Harm.) Ce volume, écrit au XVIe siècle sur papier in-folio, est composé de plusieurs traités relatifs à la musique —.α Deinde idem, expositis iis quae ad numeros 1 et 2 pertinent, p. 565 haec scribit: »3°. Fol. 200 r. à 259 v. Aristide Quintilien, sur la musique. Cette copie est exécutée avec soin; la ponctuation est assez correcte, ce qui est, comme on sait, de la plus grande rareté dans les manuscrits. Je n'ai relevé que les variantes qui se rapportent aux deux premiers diagrammes (ed. de Meyb. p. 15 et 22). Ces relevés, dont je vais reproduire la partie importante [v. Ruell. p. 566. 567 et p. 608] font voir que l'exemplaire de Madrid se rapproche assez des manuscrits de Paris cités par Meybaum, mais que la disposition des notes musicales grecques, dans cet exemplaire, est beaucoup plus admissible que celle des cinq manuscrits que Meybaum avait à sa disposition. (Cf. Meyb. in Arist. Quint. p. 224).α Denique Ruelleus haec adiicit: »Les variantes relevées en quelques passages du texte grec proprement dit m'ont permis de reconnaître que cet exemplaire d'Aristide Quintilien est une bonne copie appartenant à la famille oxonienne, ainsi que le beau manuscrit de Paris n°. 3460.α

9. De codice Scaligerano sive Leidensi v. Introd. litt. ann. 26. Notatur n°. 47, v. Ruell. l. c. p. 518 ann. 1; Marquard. l. c. p. XXXII: »ein junger Papiercodex — des XVI. Jahrhunderts ohne alle Bedeutung.α Conf. Bellermann.: Die Hymnen des Dionys. und Mesomed. p. 9.

10. De hoc altero, quem Harlesius commemorat, Aristidis codice Leidensi mihi aliunde nil compertum est.

11. In bibliotheca regia Monacensi (olim electorali Bavarica) tres exstant Aristides codices mss., teste Hardtio Catal. codd. mss. graec. bibliothecae regiae Bavar. (Monach. 1806 [1804] — 1812. 4°.) I p. 551. II p. 418 sq. IV p. 299: videlicet Monac 104 (olim bibl. elect. Bavar. cod. 175, de quo Harles. supra), Monac. 215 et Augustan. 418. Codicem Mon. 104 G. Krabingerus, de quo in Praefatione dixi, post collationem ab ipso factam ita descripsit: »Codex Monac. 104 chartaceus Saec. XVI in fol., maximam partem scriptus Venetiis a Franc. Cladio Cretensi, constans foliis 383, Aristidis Quintiliani de Musica Libros III foliis 55 prioribus continet. Praeter Aristidem insunt Manuelli Bryennii Harmonicorum L. III, Euclidis Introductio harmonica, eiusdem Sectio canonis, Aristoxeni Harmonicorum III, Alypii Isagoge, Gaudentii philosophi Introductio harmonica, Nicomachi Geraseni Pythagorici musicae Enchiridium, quae omnia Cladii manus exaravit. Fol. 239 a leguntur haec: ἐνετίησιν ἐξεγράφη διὰ χειρὸς Φραγγίσκου Κλαδίου τοῦ κρητὸς, ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας αὗ φῶ' υἱῶ' νοεμβρίου ὀγδόῃ φθίνοντος. ὁ γράψας ὡς ἀπὸ τῆς βίβλου. ἔμπλεον ἐλλαδικῶν χαρίτων βίβλον εἴ με καθέξης, |

γνοίης ἂν μουσῶν εὐτονον ἁρμονίην, | φεῦ, ἦν βησσαρίων ὁ πολλὸς μὴν,
οἶδας ὃν αὐδᾶν, | πᾶσι χαριζομένην λείπε με μουσοπόλοισ· | ἄσμενος ἀλλὰ
δέχου φίλε μουσῶν· τῆςδε γὰρ αἰεὶ | τερωπλὴν κραδίη γευόμενος κομίσῃ.
Accedunt alia opuscula, partim philosopha, partim theologica, partim
musica etc. Cf. Caesar l. c. p. 37. Ex versiculis illis apparet, hanc Mu-
sicorum graecorum collectionem a Bessarione institutam fuisse. Idem
ille Krabingerus collationi codicis 215 hanc eius descriptionem adiunxit:
»Cod. Monac. 215 item chartaceus, Saec. XV—XVI. in fol. min. exa-
ratus, constat foliis 457. Aristidis Quintiliani Libri III continentur
foliis 372—374b. 359c. — 366b. 383a. — 423b.; nam foliorum ordo male
turbatus in hoc cod. est Aristidem praemittuntur Porphyrii de vita
Plotini et ordine librorum ipsius libellus, Plotini Enneades, a Michaele
Lygizo eleganter scriptae, Claudii Ptolemaei de criteriis in harmonia
L. III, Porphyrii in Ptolemaei Harmonica Commentarius, Anonymi de
musica opusculum. Nostrum subsequuntur Anonymi de musica liber,
introductio artis musicae Bacchii senioris, Dionysii Epigramma et tres
Hymni.« Cf. Bellermannus: Die Hymnen des Dionys. u. Mesomed,
p. 9 et Caesar l. c. p. 37 ann. 25. Codicem Augustan. 418 ita descri-
bit Hardt. l. c. IV p. 299: »Chartaceus — in folio, titulis et initialibus
miniatis, literis minutis et nitidis, manu Andreae Darmarii exaratus Saec.
XVI — signatus p. 75 n. 4 [v. infra ann. 12] optime conservatus et in-
scriptus: Ἀριστείδου τοῦ Κοιντιλιανοῦ περὶ μουσικῆς. Init. Ἀεὶ μὲν ἐμοὶ
θαυμάζειν. Fin. μὲν κατὰθέσθαι πραγματεία. Πόνος ἀνδρέου δαρμαρίου
ἔτει ἀπὸ χν ρφξδ δκτωβ. ζ. ἐλήφε τέρμα.« (Subsequitur Io. Pediasimi
synopsis de dimensione et partitione terrae.) Cf. Caesar l. c. p. 38.

12. Haec Harlesius ex A. Reiseri Indice manuscriptorum bibliothecae
Augustanae (Aug. Vind. 1675. 4°) p. 75: »Plut. VII n. 4: Aristidis quin-
tiliani de Musica libri tres.« Codex dudum migravit in bibliothecam
regiam Monacensem, ubi notatus est: »August. 418.« Vide supra
annotata.

13. Ita Harlesius, quasi Aristides bis occurrat in codd. mss. biblio-
thecae Guelferbytanæ; sed unus solus ibi exstat Aristidis codex, de quo
F. A. Ebertus: Bibliothecae Guelferbytanæ codices graeci et latini p. 141
No. 740: »Quintiliani, Aristidis, περὶ μουσικῆς βιβλία γ'. Incip. Ἀεὶ μὲν
ἐμοὶ θαυμάζειν. — Chart. in folo. Sec. XV. (Gud. gr. 2).« Cf. Beller-
mann.: Die Tonleitern cet. p. 61, Caesar l. c. p. 37. 38 et Westphal.
l. c. p. X.

14. Tacet Harlesius de Aristidis codice ms., qui exstat in bibliotheca
civitatis Hamburgensis. Eum Chr. Petersenius: Gesch. d. Hamburg.
Stadtbibliothek (Hamb. 1838) p. 205 inter codices mss. Musicorum
graecorum ibi asservatorum obiter sic commemorat: »Den Mathematikern
lassen wir die Musiker folgen, von denen wir Manuel Bryennius, Gau-
dientius, Bacchius, Aristides Quinctilianus und einen Theil des
Meibom'schen Apparats besitzen.« Nondum cognita hac notitia, quum
ego a. 1878 Hamburgum profecturus illic sciscitatus essem, si forte in

bibliotheca civitatis Aristides manu scriptus exstaret, ac deinde Hamburgum venissem, Arreyus de Dommer, eius bibliothecae Subpraefectus, V. D. edita Historia musices clarus, mihi Aristidis codicem a Petersenio indicatum perliberaliter obtulit inspiciendum. Quid? quod Dr. Mart. Islerus, V. Cl., eiusdem bibliothecae Praefectus humanissimus, mihi domum reverso eum codicem ulterius excutiendum officiosissime transmisit. Est autem ille codex, notatus No. 103, chartaceus, seculi XV exeuntis vel sec. XVI ineuntis, foliorum 367 formae quam vocant quartae. In inferiore parte obversi tegumenti superius agglutinata est scidula, litteris impressis haec indicans: »ex Bibliotheca Hamburgensi Wolfiana.« (Wolfii nomen manu tremula inferius sic adscriptum »Wolf.«) Insequuntur haecce, partim Wolfii manu scripta: »1. Manuelis Bryennii Musica, graece, n. 1 p. 1—234; 2. Aristidis Quintiliani Musica n. 2 p. 235—367.« Sinistrorsum manus recens adscripsit: N. 103. In medio a manu vetusta *I*. 15 atramento virido scriptum. Supremae paginae primae inscriptum: »Ex bibliotheca Samuelis Petiti.« Hinc satis patet, eum codicem, de quo in Commentario plura dicendi copia erit, neque ex Legato Holsteniano Hamburgum venisse, neque ex codice Vaticano descriptum esse. Pars apparatus Meibomii, de qua Petersenius l. c. loquitur, continetur ipsis illis Excerptis cet., ab Harlesio commemoratis, sed ab eodem minus accurate indicatis. Liber ms., de quo agitur, est formae octavae minoris; in dorso inscribitur »Meibomii Varia Mss.« et inferius: »Mus. Gr. I. 8.« In fronte primi folii puri: »Contenta vol. vide hic in fine«; in infima pagina prima conscripta: »NB. Ex Marci Meibomii Bibliotheca Ultraj. emi Z. C. ab Uffenbach. vid. Catal. Ms. Meib. num. 48.« qui numerus auctionarius in supremae paginae angulo sinistro comparet. In fronte postremi folii puri: »Marci Meibomii Collectanea gr. lat. varia de musica vet. autogr. in quibus continentur: I. Io. Meursii ad Aristoxenum, Nicomachum et Alypium notae p. 1—39. [Sunt Prolegomena et Notae editionis Meursii] II. Ex harmonicis Aristidis Quintiliani et Mich. Bryennii Item Gaudentii p. 1—56. III. Ex Ms. Biblioth. Leydens. discrepantes lectiones in Harm. Eucl. p. 57—61. IV. M. Meibomii notae variae de Musicis ex variis libris collectae p. 64—93 [immo 94; sed 92—94 numeris carent]. V. Quaedam alia annotata musica, insertis nonnullis aliis [de re navali veterum cet.], p. 1—[32] usque ad fin. vol. [absque paginarum numeris; postremum fol. r. a manu rec. numero 145 notatum].« In fronte folii puri, quod paginam 1 seriei II. praecedit: »Ex Bibliotheca Marci Meibomii emi Z. C. ab Uffenbach. vid. Catal. Ms. Meib. hum. 29.« qui numerus auctionarius in supremi folii angulo sinistro comparet. Hunc librum ms., de quo plura in Commentario, mihi tam Hamburgi inspiciendum, quam domi excutiendum perliberaliter commisit supra laudatus Dr. M. Islerus. — Aristidis Quintiliani codicibus mss. hactenus indicatis, qui in Germaniae bibliothecis exstant, accedit Lipsiensis, quem A. G. Rob. Naumannus in Catalogo librorum mss. qui in bibliotheca Senatoria civitatis Lipsiensis asservantur (Grim. 1838. 4º) p. 9 ita describit: »Cod. XXV. Codex chartaceus saeculo XV. scriptus,

rubris inscriptionibus et litteris initialibus, folior. 178. — Continentur haec — fol. 66a. — 108. b. *Ἀριστείδου τοῦ Κοιντιλιανοῦ περὶ μουσικῆς βιβλία γ.α* Praecedunt Euclid. Introd. harm. et Sect. can., Aristox. Elem. harm. L. III, Alyp. Introd. mus., Gaudent. Introd. harm., Nicom. Geras. Man.; insequuntur Man. Bryenn. Harm. L. II. Conf. Bellermann.: Die Tonleitern cet. p. 61 et Caesar l. c. p. 37. 38. — Vratislaviae Aristidem manu scriptum in bibliotheca Rehdigerana non exstare, rescivi a Frenzelio, V. D., Custode bibliothecae civitatis.

15. Lambecius l. c. (quem Nesselius l. c. sub. n.º. 11 codd. philos. et philol. sequitur): »Undecimus codex manuscriptus philosophicus et philologicus graecus est chartaceus, antiquus et bonae notae in folio, constatque foliis quinquaginta sex et ad V. Cl. Sebastianum Ericium, ut ipse solita propriae manus inscriptione testatur, olim pertinuit. Continentur eo haec: Primo, et quidem fol. 1 pag. 1 usque ad fol. 58 p. 1, Aristidis Quintiliani libri tres de Musica ad Eusebium et Florentium, amicos suos et familiares, quorum primus inscribitur atque incipit his verbis: *Ἀριστείδου τοῦ Κοιντιλιανοῦ περὶ μουσικῆς βιβλίον πρῶτον. Ἀεὶ μὲν ἐμοὶ θαυμάζειν ἔπεισιν, ὃ τιμωτάτοί μοι ἑταῖροι Εὐσέβει καὶ Φλωρέντι* etc. Secundo: Iamblichi Chalcidensis ex Coele-Syria, philosophi Platonici, libri quatuor de Secta Pythagorica fol. 59 p. 1 — f. 251 p. 2. Tercio: Aristotelis liber de insecabilibus lineis f. 252 p. 1 — f. 256 p. 2. Cf. Bellermann. l. c. p. 61. Saepius a me laudatus Dr. Goeldlinus de Tiefenau, cuius benevolentiae, praeter collationem paginarum 5 et 163 Meib., larga specimina diagrammatum, figurarum et notarum marginalium huius codicis accepta refero, mihi scripsit, se ex eius charta et scriptura concludere, eum seculo XV, nec nisi fragmentum Iamblichi f. 146—251 in charta orientali et a manu multo antiquiore exaratum esse. Idem V. D. me certiore fecit, Aristidem manu scriptum Pragae non existere.

16. De codicibus mss. Parisiensibus L. Sinnerus, de quo in Praefatione dixi, a. 1838 Parisiis haec ad me perscripsit: »Von Aristides Quintilianus sind eine grosse Anzahl von Mss. hier, so No. 2460, 2456, 2457, 2459, 2460, 2532, 2533, 2534 und 3027. Ich glaube, Codex 2455 ist der von Meibomius höchst oberflächlich benutzte Codex regius [v. infra].« Idem V. D. plenior hunc Indicem codicum Parisiensium, cui seculorum notatio partim adiecta est, postmodum mecum communicavit: »2455. Camillo Veneto, copie d'un Ms. de Venise; 2456. 16e S.; 2457. A. Verguè [sic] a. 1537; 2458. 16e S.; 2459. 16e S.; 2460. 16e S.; 2532. 15e S.; 2533. Il ne contient que des extraits du premier et 2e livre; 2534. des Extraits; 3027. des Extraits.« De codicibus 2458, 2460, 2532 cf. Bellermann.: Die Hymnen des Dionysius u. Mesomedes p. 8. 9 et in Anonymi scriptione de musica p. 1. Porro audias Ruelleum l. c. p. 523 sp. haec disputantem: »Parmi les notes inédites que M. Vincent a laissées et dont j'ai fait l'acquisition à la vente de sa bibliothèque, se trouve une collation des manuscrits d'Aristide Quintilien conservés à la Bibliothèque nationale. Ce sont les n.ºs 2458 (noté A par M. Vin-

cent), 2460 (B), 2532 (C), 2455 (D), 2456 (E), 2457 (F), 2459 (G), 20 du supplément grec, contenant *Excepta Bullialdi* (commencement de collation correspondant à la lettre H), et 2453 (I).« Ad quae idem V. D. haec annotat: »La comparaison que j'ai faite de cette collation avec les variantes communiquées à Meybaum par Saumaise montre clairement que le célèbre érudit français avait consulté plus particulièrement les manuscrits B, D, E, F, i. e. numeros 2460, 2455, 2456, 2457, quorum duo tantum priores a Salmasio examinatos putavit Fetisius; v. *Introd. litt. ann.* 28. De codice Paris. 2460 Ruelleus l. c. p. 567 honorificam mentionem facit occasione codicis Madrit. O. 35; v. supra ann. 8. (Eundem codicem significare videtur Fetisius in *Hist. gén. de la musique* t. 3 p. 29 annot. 1, ubi codicem 2450, quo Aristides non continetur, tamquam unum ex optimis eius codicibus laudat.) Quae Ruelleus commemorat *Excepta Bullialdi*, reapse sunt eius *Excerpta*, testante ipso Ruelleo ad versionem francogallicam Aristoxeni *Elementorum harmon.* (Par. 1871) p. XVII annot. Omnes Aristidis codices mss. Parisienses L. Sinnerus a. 1837 cum Sypsomo, docto Graeco Byzantio, mea gratia inspexit, si forte confirmarent certissimas emendationes meas, scribentis p. 163 m. Meib. *ῥάχῃ* pro *ῥάχεϊ* (*ῥαχίᾱ* vel *ῥαχοῖς* coni. Meib. Not. p. 337 b) et p. 163 inf. *ῥαλεῦτῇ* pro *ῥαλεῦτῇ*. (Posteriorem emendationem ab Hemsterhusio Not. et Emend. in *Iambl. Protrept.* [in *Zimmermanni Diar. antiquit. stud.* a. 1840 col. 20] occupatam eiusque auctoritate confirmatam postmodum vidi.) Sed, ut agnoscas, Aristidem mendis laborare, quorum ex libris mss. medela vix speranda est, cuncti codices Parisienses in mendis illis consentiunt, nisi quod in cod. 2459 littera *υ* in voce *ῥαλεῦτῇ* lineola subducta notatur. Exemplari collectionis Meibomianae, quod Sinneri beneficio me possidere in Praefatione p. XI dixi, inest integra collatio codicis Paris. 2456 cum selectis variis lectionibus duorum aliorum codicum Parisiensium. Nuperrime autem, Aristidis contextu iam impresso, saepius a me laudatus V. D. Parisiensis, C. E. Ruelleus, Praefectus bibliothecae S. Genovevae, me, pro egregia sua generositate ac benevolentia, munere collationis Vincentianae supra indicatae beavit; qua quidem ex collatione amplius in Commentarium fructus criticus redundabit. Interim videas Addimenta nostra.

17. Quod Harlesius Aristoxeni codicem Argenteratensem indicat, facit quidem C. E. Ruelleus: *Éléments harmoniques d'Aristoxène* — (Paris. 1871) p. XX perhonorificam mentionem de codice ms. Aristoxeni *Elementorum harmonicorum*, sibi a Prof. Reussnero, Conservatore bibliothecae seminarii Protestantium Argenteratensi, antehac submisso, idemque p. 122 specimen variarum lectionum codicis Argenteratensis profert. Sed hic codex, ut idem V. D. in *Archives des missions scientifiques* Ser. III t. 2 (Par. 1875) p. 500 narrat, a. 1870 in flammis obsidionis Argenterati periiit. Id. ibid. p. 518 eum codicem ita designat: »MS. du séminaire protestant de Strasbourg. C. III. 31.« Sive autem Aristides Quintilianus manu scriptus, de quo Harlesius mentionem facit, cum Aristoxeno

in illo codice fuit, sive Noster in alio codice Argentoratensi exstitit, certe cum ceteris libris mss. Argentoratensibus flammis obsidionis illius consumtus est. — His iam scriptis, quum nuper a C. E. Ruelleo quaesivissem, ut mihi dubium de Aristidis codice Argentoratensi eximeret, vir humanissimus meique amicissimus haec respondit: »Le ms. de Strasbourg contenant Aristide Quintilien, s'il était unique, portait la cote C. III. 1; celui d'Aristoxène, que j'ai eu dans les mains, la cote C. III. 31.« — Agmen codicum mss. Aristidis Quintiliani, per Europae bibliothecas sparsorum, qui mihi quidem innotuerunt, claudat ille, qui exstat in bibliotheca regia Havniensi et de quo Grauxius in Relatione de codicibus graecis eius bibliothecae (Archives des missions scientif. et litt., Sér. III, t. VI, 2. Par. 1880) p. 182 sq. haec refert: »num. 1871 in 4°. En papier. Du XVIe siècle. De 40 feuillets. Aristide Quintilien, *Περὶ μουσικῆς*. — S'arrête inachevé (au bout de 12 feuillets) sur les mots (p. 45 l. 14 Meib.): *τεταρτημόριον ἔστιν ὡς ἡ δίσις* . . .« Sequuntur fragmentum Theonis Smyrn. De mathemat. utilib. ad leg. Plat., Euclid' Introd. Harm., Gaudent. Introd. harm.

ADDITAMENTA.

Praefat. p. VIII annot. 6 extr. — Particula quaedam eorum, quae Aristides ex numerorum doctrina philosopha profert, tractatur hac scriptione, cuius notitiam debeo doctissimo eidemque officiosissimo C. E. Ruelleo Parisiensi, Praefecto Bibliothecae S. Genovevae: Passage du traité de la musique d'Aristide Quintilien relatif au nombre nuptial de Platon [p. 3 = ed. Meibom. p. 150 i. τὸν γὰρ δὴ ζῶδιαχόν — p. 152a. — γαμικὸς τοῦ γάμων δι' αἰτίαν.] traduit et annoté par M. A. J. H. Vincent, membre de l'Institut impérial de France [p. 4] et M. Th. Henri Martin, Doyen de la Faculté des lettres de Rennes [p. 5. 6. ubi ab H. Martino citatur »mon Memoire sur le nombre nuptial et le nombre parfait de Platon (Extrait de la Revue archéologique, XIII. année)«] —. Romae 1865. 4°. Quae praeterea huic scriptioni insunt, cognoscas ex nostra Introd. litt. annot. p. XVI (ann. 3) et XIX.

Aristid. Quintil. I p. 9 ed. Berol., annot. 2 l. 4 (post p. 134): porro Westphalum: Metrik der Griech. t. 1 p. 468 sq., Fetisium in Hist. gén. de la musique t. 3 p. 28 sqq. 31. 106 sqq. 130 et Ruelleum in Archives des miss. scientif. et litt. Ser. III t. III, 2 p. 566 (tab. VI fig. 1), qui p. 567 annot. notat ingentem Fetisii errorem, numeros ordinis α. β. γ. cet. pro notatione primitiva ab Aristide descripta capientia.

I p. 14 annot. 1 post l. 3: eundem: Metrik d. Gr. t. 1 p. 470—476, Ambrosium: Gesch. d. Musik t. 1 p. 381 sq. et Ruelleum l. c. p. 566 sq. (tab. VI fig. 2).

I p. 18 annot. 1 extr.: De proximis: Πυθαγόρου — — τρία γένη. conf. Introd. litt. annot. p. XXVI num. 16 et Ruelleum l. c. p. 567.

Haec hactenus. Restat, ut ex Vincentii collatione codicum parisiensium, de qua v. Indic. codd. mss. p. LV sq., horum codicum scholia et lemmata deinceps adponam simulque doceam, quatenus illa cum iis consentiant, quae ego hoc ex genere in annotatione ad Aristidem aliunde attuli; nec non ad libr. I p. 8 m. II p. 111 i. III p. 115 i. afferam, quae Vincentius ex Aristidis codice riccardiano sumta illis locis rubro colore adscripsit.

Lib. I. ed. Meib. p. 5 i. Μουσική ἐστίν cet. E codd. pariss. C mg rub (i. e. in margine litteris rubris) Ὅρος μουσικῆς = bodl. p. 3 annot. 1, ed. Berol. — P. 6 m. post καὶ μὴν BE mg rub, DG in textu haec habent, quae ex B, notata discrepantia reliquorum codicum, adponam: τέχνην αὐτὴν καλεῖ διὰ τὸ χρηστικὸν αὐτὸ (αὐτῆς DEG recte)

καὶ πρακτικὸν ἦ (,δ DG recte, ἦ E) ἐν δλῃ (δλῃ DEG recte) καὶ σωμα-
 τικαῖς εὐρημένον κινήσεσιν ὅτε δὴ μερικὸν τέχνη προσηγορεύθη. Conf. p. 4
 annot. 1 et supra p. XLVIII num. 5 init. — P. 7 s. δλῃ δὲ μουσικῆς
 cet. AB EF mg rub *Τίνες αἱ δλαι μουσικῆς*. — P. 7 i. τῆς δὲ πάσης cet.
 C mg *Διαιρέσεις τῆς μουσικῆς*. — P. 8 m. ἐν ᾧ λοιπὸν cet. C mg *Ὅρα τὸν
 ῥόσκιον*. Hic est ille, quem Noster p. 70 m. vocat *Ῥόσκιον τὸν ὀρχη-
 στήν*. — P. 8 m. περὶ μὲν οὖν τοῦ πολυμεροῦς cet. BDEG mg rub
*δοκεῖ μοι περὶ τοῦ συνεχοῦς διαλαμβάνειν καὶ τοῦ μέσου, ἦτοι τοῦ ἐν
 ταῖς ἀναγνώσεσιν ὀποριτικοῦ· αὐτὸν γὰρ ἐξεῖνον (αὐτὸ γὰρ οἰκεῖον E) τὸν
 ἀμερῆ φθόγγον ὁ λόγος αἰνέττεται*. Eadem depravata exstant in cod. riccard.
 41, ex quo Vincentius hanc discrepantiam, ipsi, ut refert, ab Adr. La-
 fargio communicatam, adposuit: *ἤγουν (pro ἦτοι) et dein: αὐτῶν γοι (sic)
 ἐξεῖνων τῶν ἀμεριφθόγγων (sic) ὁ λ. αἱ*. Conf. p. 5 ann., ubi quod in
 pl μέσου sup. lin. minio scriptum dixi, postea vidi, Sypsomum illud
 ex alio codice sumtum rubris litteris super μέρου scripsisse. — P. 9 s.
πᾶσα μὲν οὖν ἀπλῇ κίνησις φωνῆς τάσις. Huc pertinent ista, quae
 BDE inferius ad *ὅτι τῆς ἀπάσης cet.*, non suo loco, exhibent: *γενι-
 κώτατον τὸ τῆς τάσεως (τάξεως D) εἶδος τοῦ φθόγγου ὡς κατὰ πάσης
 φωνῆς λεγόμενον*. In cod. riccard. 41 haec temere annectuntur illis, quae
 inde supra allata sunt. Conf. p. 6 ann. 1, ubi rursus evenit, quod supra
 de Sypsom dixi. — P. 9 s. *ὅτι τῆς ἀπάσης cet.* ABD mg rub *Ὅτι ἡ
 ἀρμονικὴ περὶ ἐπτά τινῶν διαλαμβάνει*. = m1 p. 6 ann. 2, ubi quae se-
 quuntur in codd. pariss. BE paullo aliter, sed aptius infra exhibentur.
 — P. 9 m. *φθόγγων δὲ δυνάμεις cet.* AF mg rub *Περὶ φθόγγων,
 πόσαι φθόγγων δυνάμεις*. BE mg καὶ πρῶτον περὶ φθόγγων, πόσαι φθόγ-
 γων δυνάμεις *κη*. C mg *περὶ φθόγγων*. D mg *Σημειῶσαι δυνάμεις φθόγ-
 γων*. — P. 11 i. *τούτων δὴ τῶν φθόγγων cet.* AB EF mg rub *πόσα
 φθόγγων εἶδη*. — P. 12 i. *διαφοραὶ δὲ φθόγγων cet.* ABDEF mg rub
πόσαι διαφοραὶ φθόγγων. — P. 13 s. *διάστημα δὲ cet.* ADEF mg rub
Περὶ διαστήματος ποσαῶς λέγεται. C mg rub *Περὶ διαστήματος*. —
 P. 13 m. *ἰδίως δὲ κατὰ μουσ. γίνεται διάστημα*. B mg rub *δεύ-
 τερον περὶ διαστήματος*. — P. 13 m. *τῶν δὲ διαστημάτων cet.* A mg
 rub *Πόσα εἶδη διαστήματος*. BDEF mg rub *Πόσα εἶδη διαστημάτων*. —
 p. 14 i. *πρώτη μὲν ἡ εἰς cet.* BE mg rub *Ἡ εἰς καὶ δωδεκατημόρια. βᾶ δὲ
 ἡ εἰς διέσεις. γῆ δὲ ἡ εἰς τριτημόριον ζ. δῆ δὲ ἡ εἰς ἡμιτόνια δ. CD mg ἡ
 εἰς καὶ δωδεκατημόρια. δευτέρα δὲ ἡ εἰς διέσεις ῆ. τρίτη δὲ ἡ εἰς τριτη-
 μόρια ζ. τετάρτη δὲ ἡ εἰς ἡμιτόνια δ*. Conf. p. 9 ann. 1. — P. 15 i. *σύ-
 στημα δὲ ἐστὶ cet.* BE mg rub paullo superius, non suo loco: *Τρίτον
 περὶ συστήματος πόσα εἶδη*. = v p. 10 ann. — P. 18 m. *γένος δὲ ἐστὶ
 cet.* ABDEF mg rub *Περὶ γένους. Πόσα εἶδη*. — P. 18 m. *ἀρμονία μὲν
 οὖν cet.* ABDEF mg rub *Ὅρος ἀρμονίας*. — P. 18 m. *διάτονον δὲ cet.*
 AB EF mg rub *Ὅρος διατόνου*. — P. 18 m. *χρῶμα δὲ cet.* ABDEF mg
 rub *ὅρος χρώματος*. — P. 18 i. *χρῶμα προσεῖρηται*. ABDEF mg rub
Σημειῶσαι πόθεν χρῶμα, καὶ τί ἐστὶ χρῶμα, ἀπλῶς ἐκτεθὲν καὶ ληφθέν.
 — P. 19 s. *ἀκριβέστερον δὲ τὸ ἐναρμόνιον cet.* ABDE mg rub
Σημειῶσαι περὶ τῆς τοῦ ἐναρμονίου τέχνης καὶ δόξης. = m1 p. 12 ann. 1.
 — P. 19 m. *πλοκῇ*. BDEF mg rub *Τί ἐστὶ πλοκῇ*. quae hic non suo

loco posita ad inferiora *πλοχὴ δέ, ὅτε* cet. pertinent; v. illic annot. — P. 19 m. *ἀγωγὴ μὲν ἐστὶν* cet. AB mg rub *Τί ἐστὶν ἀγωγή.* — P. 19 m. *πλοχὴ δέ, ὅτε* cet. A mg rub *τί ἐστὶ πλοχὴ.* Vide supra ad *πλοχὴ* annotata. — P. 19 m. *εὐθεία μὲν ἢ ἀπὸ βαρύτητος εἰς ὀξύτητα.* B mg rub *τουτέστιν ἢ ἀπὸ ὀξύτητος εἰς βαρύτητα.* = m1 p. 12 ann. 3. E mg *τί ἐστὶν ἢ ἀπὸ ὀξύτητος εἰς βαρύτητα.* — P. 19 i. *πάλιν τῶν γενικῶν* cet. AB mg rub *ἐτέρως περὶ μελωδίας.* D mg *ἕτερον περὶ μελωδίας.* — P. 20 s. *γίνεται τοίνυν* cet. AB EF mg rub *Πόσα εἶδη τοῦ χρώματος καὶ τοῦ διατόνου.* — P. 22 i. *Τὰ νῦν δὲ περὶ τόνων* cet. AB DF ^{ον} *περὶ τόνων ποσαχῶς λέγονται.* = v p. 14 ann. 2. — P. 22 i. *ἢ γὰρ ὅπερ τὴν τάσιν* cet. BDE mg rub *Πόσοι τόνοι καὶ τίνες.* — P. 25 m. *εἰσὶ δὲ τῷ γένει* cet. ABDE mg rub *Ὅτι τῷ γένει τόνοι εἰσὶ τρεῖς.* — P. 28 ad lin. 5 diagrammatis EF *τῶν δὲ φθόρων στοιχεῖα τάδε.* Conf. p. 18 ann. 3. — P. 28 i. *Μελοποιία δὲ cet.* ABDEF mg rub *Περὶ μελοποιίας.* — P. 29 i. *διαφέρει δὲ cet.* ABDEF mg rub *Τί διαφέρει μελοποιία μελωδίας.* — P. 30 m. *διαφέρουσι δ' ἀλλήλων* cet. ABDE mg rub *Τίνι διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ μελοποιῖαι.* — P. 31 s. *Μεταβῶμεν δὲ λοιπὸν* cet. ABDE mg rub *Περὶ ρυθμοῦ.* C mg *Περὶ ρυθμικοῦ.* — P. 31 m. *ρυθμὸς τοίνυν* cet. D mg *ἔχ τῶν Πορφυρίου εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς ἀρμονικῆς. ἢ ὀξύτης καὶ ἢ βαρύτης οὐκ ἔστιν οἶον ἔκτασις καὶ συστολή, ἢ ταχυτῆς καὶ βραδυτῆς, ἰδιότητης δὲ μόνον παραλλαγὴ, καθ' ἣν καὶ ἐν τῇ λογικῇ φωνῇ ἄλλαι μὲν αἱ ἐκτάσεις καὶ συστολαὶ τῶν συλλαβῶν, αἷ τε μακρότητες καὶ αἱ βραχύτητες, ἄλλαι δὲ εἰσιν αἱ ταχυτῆτες καὶ αἱ βραδυτῆτες, ἄλλαι αἱ ὀξύτητος καὶ βαρύτητες. τριῶν οὖν τάξεων θεωρουμένων, ταῖς μὲν χρῆται ἢ ρυθμικῇ, ταῖς δὲ ἢ μετρικῇ, ταῖς δὲ ἢ ἀναγνωστικῇ, περὶ τὴν ποιὰν προφορὰν τῆς λέξεως πραγματευομένη.* Conf. p. 20 sq. annott. — P. 34 m. *ὥς οἱ τρίσημοι.* C mg *ἤγουν οἱ τρίχρονοι.* — P. 36 m. *ἀπλοῦς προκελευσματος.* AB *πυρρίχιος super προκελευσμ.* Cf. p. 24 ann. 3. — P. 36 m. *ἀνάπαιστος ἀπὸ μελίζ.* AB *ἤγουν δάκτυλος super ἀνάπ.* Cf. p. 24 ann. 6. — P. 36 i. *κατὰ δὲ συζυγίαν* cet. B mg rub *κατὰ συζυγίαν.* Male h τοῦ συζ. p. 24. ann. 11. — P. 43 i. *στοιχεῖον μὲν οὖν* cet. ADEF mg rub *Περὶ στοιχείων* = h m1 p. 28 ann. 1. — P. 51 m. *Εἴπωμεν δ' ἣ cet.* ABCEFG mg rub *Περὶ δακτυλικοῦ.* = h m1 p. 33 ann. 1. — P. 51 i. *τομαὶ δὲ cet.* AD mg rub *Περὶ ἐλεγείου.* quae ad p. 51 s. pertinent; v. ibi annot. — P. 52 s. *τὸ ἐλεγείον.* BEF mg rub *Περὶ ἐλεγείου.* quae AD ad p. 51 i. non suo loco exhibent; idem valet de h ed. Berol. p. 33 ann. 1; m1 ibid. haec istic suo loco ponit. Ego brevitatibus causa lemmata codd. h et m1 in unum conflavi. — P. 52 i. *Τὸ ἀναπαιστικὸν* cet. ABF mg rub *Περὶ ἀναπαιστικοῦ.* = h m1 p. 33 ann. 3. — P. 53 s. *Τὸ δὲ λαμβικὸν* cet. ABDEFG mg rub *Περὶ λαμβικοῦ.* = h m1 p. 34 ann. 1, nisi quod m1 haec in inscriptione habet. — P. 53 i. *Τὸ δ' ἀντικείμενον* cet. BEFG mg rub *περὶ τροχαικοῦ* = h m1 p. 34 ann. 2, nisi quod h negligentius *τροχαικοῦ* scribit et m1 *τροχαικοῦ* in inscriptione habet. — P. 54 m. *τὸ μὲν οὖν χοριαμβ.* ABDEFG mg rub *Περὶ χοριαμβικοῦ.* = h m1 p. 34 ann. 3, nisi quod h haec ad praecedens *χοριαμβ.* minus apte exhibet, m1 eadem istic in

titulo ponit. — P. 54 m. τὸ δὲ ἀντισπαστικὸν cet. ABDEFG mg rub *Περὶ ἀντισπαστικοῦ* = h m1 p. 35 ann. 1. — P. 55 s. τῶν δὲ ἰωνι-
κῶν τὸ μὲν ἀπὸ μείζ. cet. ABDFG mg rub *Περὶ ἰωνικοῦ τοῦ ἀπὸ
μείζονος*. adiecto τοῦ, quod h m1 om. p. 35 ann. 2. E solummodo *περὶ
ἰωνικοῦ*. — P. 55 m. τὸ δ' ἀπ' ἐλάσσονος cet. AEG mg rub *Περὶ ἰω-
νικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος*. = h m1 p. 35 ann. 3. BDF mg melius *Περὶ ἰωνι-
κοῦ τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος*. — P. 55 i. Τὸ δὲ παιωνικὸν cet. ABDFG mg
rub *Περὶ παιωνικοῦ*. = h m1 p. 35 ann. 4.

Lib. II. p. 64 i. καὶ τὰ κατὰ τὰς ψῆδας cet. D mg *ὅτι ἡ ψῆδη
φύσει πᾶσι προσγίνεται παισί*. — P. 65 s. οὐχοῦν ἔνεστι cet. C mg
μουσικῆς σεμνώματα. — P. 69 m. εἴρηται. C mg *ῥήγνυται σοφίας τόξον
ἀνιέμενον*. ex Epigrammate Diogenis Laërtii 5,40 de Theophrasto: — *ῥή-
γνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον*. parum apte; respicitur enim illic dictum
Dionysii senioris ap. Plutarch. An seni ger. resp. c. 16, qui Aesopi prover-
bium, a Nostro citatum, de arcu nimium tenso se rumpente ita invertit: *τόξον
μὲν γὰρ (ὡς φασι) ἐπιτείνόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιέμενη*. Tu vide
Gataker. ad M. Antonin. 4, 26, Wytttenbach. ad Plutarch. Mor. p. 9 C. et
a nobis annotata ad Introd. litt. p. XXIII num. 12. — P. 69 m. τῷ σοφῷ.
C mg *ἀμάσιδι*. Immo Aesopo; v. annot. ad Introd. litt. l. c., ubi tamen
idem dictum ab Herodoto Amasidi tribui vidimus. — P. 71 s. τὴν μὲν
κατὰ πυρρίχην cet. B mg *κατὰ πυρρίχην ἢ τῶν τακτικῶν μελέτη παρὰ
ῥωμαίοις ἐγένετο*. = o h m1 p. 44 ann. 1. — P. 72 m. δύο μὲν οὖν cet.
C mg *ὅτι πρὸς παιδείαν ἰσχυρὸν ἢ μουσική*. Quae non suo posita sunt
loco; pertinent enim ad p. 72 s. *ὅτι γὰρ ἰσχυρότατον* cet. Quae in
Aristidis codd. mss. occurrunt marginalia, sic saepius dimota sunt. —
P. 75 m. ποῖα μὲν μέλη cet. DEF mg *ποῖα (οἷα E male) μέλη καὶ
ποιοὶ ῥυθμοὶ καταρτίζουν (καταρτίζουν E male) τὰ πάθη*. — P. 90 i.
μελῶν τε καὶ ῥυθμῶν πέρι. ABDEFG mg rub *Περὶ τῶν τῆς μου-
σικῆς μελῶν καὶ ῥυθμῶν*. = h m1 p. 55 ann. 1. — P. 91 m. οἱ μὲν γὰρ
στερεοὶ cet. ABDEF mg rub *Ὅτι τῶν φθόγγων οἱ μὲν στερεοὶ καὶ
ἄρρενες, οἱ δὲ ἀνιέμενοι καὶ θηλύτεροι*. = h p. 55 ann. 2. — P. 92 s.
ἐν τε τοῖς μακροῖς cet. ABDEF mg rub *ὡς ἐν τοῖς μακροῖς καὶ βρα-
χεῖσι φωνήσιν ἢ τῶν φθόγγων ὁρᾶται διαφορά*. = h p. 56 ann. 1. —
P. 94 m. τοῦ δὲ πρώτου συστήματος cet. ABDE mg rub *Περὶ
τοῦ πρώτου τετραχόρδου συστήματος*. melius et expressius quam h p. 57
ann. 1. — P. 94 i. πάλιν μὴν τῶν φθόγγων cet. ABDF mg rub *Περὶ
τῶν φθόγγων*. = h p. 57 ann. 2. — P. 96 s. τὰ μὲν βαρύτερα cet.
ABDEF mg rub *τὰ βαρύτερα τῷ ἄρρени, dein ad p. 96 m. τὰ ὀξεῖα τῷ
θήλει* iidem mg rub *πρόσφορα τὰ ὀξεῖα τῷ θήλει*. Quae h p. 58 ann. 1
coniunctim ad p. 96 s. exhibet. — P. 97 s. αἱ γὰρ cet. ABDEF mg rub
Τίνα τῶν ὀργάνων ἡρῶνωμένα καὶ τίνα θηλύτερα καὶ τίνα μέσα. = h p. 59
ann. 1. — P. 97 m. Τῶν δὲ ῥυθμῶν cet. ABDEF mg rub *Περὶ ῥυθμῶν*.
= h p. 59 ann. 2. — P. 100 m. περὶ γε μὴν ὑποκρίσεως. ABDEF mg
rub *Περὶ ὑποκρίσεως*. = h p. 61 ann. 1. — P. 101 s. ἄρρεν — τὴν σάλ-
πιγγα. ABDEF mg rub *ἢ σάλπιγξ ἄρρην*. = h p. 61 ann. 2. — P. 101 i.
τελεία δὲ cet. ABDEF mg rub *Τίς τελεία μουσικῆς ἐνέργεια*. = o h p. 62
ann. 1. — P. 102 s. ἐνίοτε δὲ μικτέον. ABDEF mg rub *Πῶς μικτέον*

τὰ μουσικῆς εἶδη. = h p. 62 ann. 2. ubi del. τῆς, quod h non magis quam codd. pariss. habet. — P. 103 s. *ἅπαντες μὲν ἴσασι*. ABDEF mg rub *διατί ἡ ψυχὴ ἀλλίσκεται τῇ μελωδίᾳ*. non suo loco; recte h p. 62 ann. 3 haec ad p. 104 i. *τί τὸ τὴν ψυχὴν* cet. exhibet. Mendose tamen h *ἐλίσσεται*. — P. 103 m. *ἕτερος δὲ λόγος*. ABEF mg rub *ἕτερος λόγος*. Secus *ἕτεροι λόγοι* h p. 63 ann. 1. — P. 111. In fine libri II Vincentius diagramma adpinxit, cui haec subscripsit: »à la bibliothèque Riccardienne de Florence No. 41. Communiqué par M. Adr. de Lafarge.« Hoc diagramma, arte xylographica accuratè expressum, ita se habet:

T	Γ	L		F	C	U		Π	I		F	U	Z	Ν	Υ	Π	2

Differt autem hoc diagramma aliquantum ab illo, quod exstat in cod. neapol. 262; v. ed. Berol. p. 67 annot.

Lib. III. p. 115 i. post *διελέγχων* Vincentius plura adscripsit, hisce in fine adiectis: »Communiqué par M. Adr. de Lafarge d'après le Ms. No. 41 de la bibliothèque Riccardienne de Florence.« Ita autem habent, quae ex illo cod. Vincentius adposuit:

δ η λ γ β

θεώρημα τόνδε τὸν τρόπον · οἶον εἰ ληφθεῖν ἡ $\overline{αγ}$ [.] με. [i. e. μέσην] ἡχὺν (sic; ἡχον?) [immo ἡχεῖν] ποιήσει. ἡ [l. εἰ] δὲ ἡ $\overline{δ}$ [.] νήτην [l. νήτην] ὑπερβολαίων · αὕτη γάρ ἐστι τέταρτον τῆς αβ. ἡ [l. εἰ] δὲ ἡ $\overline{αε}$ [lacuna] αὕτη γάρ ἐστι τρία τέταρτα ὑπάτων διάτονος. ἡ [l. εἰ] δὲ [add. ἡ] $\overline{α}$ [.] νήτην [l. νήτην] συνημμένων · αὕτη γὰρ τῶν τριῶν τέταρτον [l. τετάρτων] τὸ ἡμισυ. ἡ [l. εἰ δὲ] ἡ $\overline{δη}$ [.] νήτην διεzeugμένων · αὕτη γάρ ἐστι δίμοιρον + τῆς αβ. ἡ [l. εἰ] δὲ ἡ $\overline{ακ}$ [.] παράμεσο [i. e. παράμεσον] · αὕτη γάρ ἐστι τῆς αδ τριτημόριον. ἡ [l. εἰ] δὲ ἡ $\overline{αλ}$ [.] ὑπάτη [l. ὑπάτην] ὑπατῶν · αὕτη γάρ ἐστι τῆς αδ $\frac{1}{2}$ δίμοιρον.

+ ἡ. τὸν δὲ $\overline{δβ}$. [?] ἡ [l. εἰ] δὲ ἡ $\overline{α}$ [.] ὑπάτη [l. ὑπάτην] μέσων · αὕτη ἐστὶ [l. γάρ ἐστι] δίμοιρον.

Liquido autem patet, hoc *θεώρημα* non ad p. 115 i., sed ad p. 116 i sq. pertinere. — P. 123 m. *ἔστι δέ τις* cet. EG mg eadem habent, quae o h paullo superius ad *ἐκ τῆς ἐννεάδος* (ed. Berol. p. 74 ann.), nisi quod E pro *ἀγνεία, σῶμα*. male scribit: *ἄγνοια, αἷμα*. — P. 128 i. *ἡ δὲ τοίνυν* cet. D mg *ὄρα ἐντεῦθεν*. = h ad τὰ καθ' ἑκαστα — *διεξ.* p. 77 ann. E mg secus: *ὄρα ἐνταῦθα*.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΝΤΙΑΙΑΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Βιβλία γ'.

2

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΝΤΙΑΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Βιβλίον πρῶτον¹.

Meib.
p. 1

I. Ἰ. Ἀεὶ μὲν ἐμοὶ θαυμάζειν ἔπεισιν, ὧ τιμιώτατοί μοι ἐταῖροι
Εὐσέβιε καὶ Φλωρέντιε, τὴν τῶν παλαιῶν περὶ ἅπαν μάθημα 5
σπουδῇ, καὶ ὥς τὰ μὲν αὐτοὶ παρ' αὐτοῖς ἀνευρίσκοντες, τὰ δὲ
ἄλλοις τισὶν εὐρημένα παρειληφότες εἰς τέλος τε τὸ προσῆκον
ἐξεπόνησαν καὶ τοῖς λοιποῖς ἀφθόνως τὴν ἀπ' αὐτῶν ὠφέλειαν
ἔδειξαν τε καὶ παρέδωκαν· πολλὰ δὲ μάλιστα τῶν ἀνδρῶν ἄγαμαι
τὴν μεγαλόνοϊαν, ἥνιχ' ἂν συνήθως τοὺς περὶ μουσικῆς λόγους 10
πρὸς ἀλλήλους ποιῶμεθα· οὐ γὰρ τῶν ἐπιτυχόντων ἦν παρὰ σφίσι
τὸ ἐπιτήδευμα, ὥς πολλοὶ τῶν τοῦ πράγματος ἀπείρως ἐχόντων
καὶ μάλιστα τῶν νῦν ὑπενόησαν, ἀλλὰ καὶ καθ' αὐτὴν ὑπῆρχε
τιμία, καὶ ὥς πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας χρήσιμος, ἀρχῆς καὶ
p. 2 σχεδὸν εἰπεῖν τέλους ἐπέχουσα λόγον, ὑπερῷ φουῶς ἐθαυμάζετο. 15
ἐμοὶ δὲ μάλιστα τῆς τέχνης κάκεῖνο ἴδιον ἀγαθὸν συνοραῖται· οὐ
γὰρ ὥσπερ οἱ λοιπαὶ περὶ μίαν ὅλην πραγμάτων ἢ περὶ χρόνου
διάστημα μικρὸν χρησιμεύουσα θεωρεῖται, ἀλλὰ πᾶσα μὲν ἡλικία
καὶ σύμπας βίος, ἅπαντα δὲ πρῶξις μουσικῇ μόνῃ τελέως ἂν κατα-
κοσμηθεῖ. γραφικὴ μὲν γὰρ καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι, τὸ πρὸς ὅψιν 20
μετιωῦσαι καλόν, σμικρὸν μέρος ὠφελείας εἰσφέρονται, καὶ πᾶσιν
εὐκατάληπτοι γενόμεναι οὐδεμίαν εἰς τὸν ἐξῆς χρόνον γνώσεως
ποικίλης ἐπίδοσιν ἐμφαίνουσιν· ἱατρικὴ δὲ καὶ γυμναστικὴ τὴν
μὲν ὠφέλειαν περὶ σῶμα εἰσπνέγχαντο, τοῖς δὲ ἐκ μαθήσεως

1. In Annotatione tantummodo diagrammata et figurae, scholia, lemmata et notae tam marginales quam interlineares librorum mss. tractantur; cetera Commentario reservantur.

Aristides Quintilianus 1.

ἀγαθοῖς ἀδυνατοῦσιν ἐκ παίδων ὠφελῆσαι τοὺς πλησιάζοντας·
 διαλεκτικὴ δὲ καὶ ἡ ταύτης ἀντίστροφος ψυχὴν μὲν ὤνησε πρὸς
 φρόνησιν, εἰ μουσικῇ παραλάβοι κεκαθαρμένην, ἄνευ δὲ ταύτης
 οὐ μόνον οὐκ ὤνησεν, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ διέφθειρε. μόνῃ δὲ ἡ
 προειρημένη διὰ πάσης ὥς εἰπεῖν ὕλης παρατέταται καὶ διὰ παντὸς 5
 διήκει χρόνου, ψυχὴν τε κοσμοῦσα κάλλεσιν ἁρμονίας καὶ σῶμα
 καθιστάσα ῥυθμοῖς εὐπρεπέσι, παῖσί τε πρόσφορος τοῖς ἐκ με-
 λωδίας ἀγαθοῖς καὶ προβαίνουνσι τὰ τε τῆς ἐμμέτρου λέξεως καὶ
 ἀπλῶς λόγου σύμπαντος παραδιδούσα κάλλη, προϊοῦσι δὲ τὴν τε
 p. 3 τῶν ἀριθμῶν ἐξ||ηγουμένη φύσιν καὶ ἀναλογιῶν ποικιλίαν, ἁρμο- 10
 νίας δὲ τὰς διὰ τούτων ἐν πᾶσι σώμασιν ὑποφαίνουσα, τὸ μέγιστον
 δὲ δὴ καὶ τελεώτατον, καὶ περὶ τοῦ δυσκαταλήπτου πᾶσιν ἀνθρώ-
 ποις, ψυχῆς τῆς τε καθ' ἕκαστον, ἤδη δὲ καὶ τῆς τοῦ παντὸς
 λόγους ἔχουσα παρασχέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ θεῖος λόγος
 ἀνδρὸς σοφοῦ Πανάκew τοῦ Πυθαγορείου, ὃς φησιν ἔργον εἶναι 15
 μουσικῆς οὐ τὰ φωνῆς μόνον μέρη συνιστᾶν πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ
 πάνθ' ὅσα φύσιν ἔχει συνάγειν τε καὶ συναρμόττειν. ταῦτα μὲν
 οὖν καὶ ὕστερον εἰπεῖν ἔσται συμπεριόντι τῷ λόγῳ.

II. Ἐμὲ δὲ ἐπῆρεν ἐπιχειρῆσαι τῷ συγγράμματι μάλιστα μὲν
 ἡ τῶν πλείστων περὶ τὸ πρᾶγμα ὀλιγωρία, ἐπιδείξει προηρημένον 20
 οἶον μάθημα οὐ προσηκόντως δι' ἀτιμίας ἄγουσι· τῶν γὰρ ἄλλων
 ἥτοι διὰ τὸ δυσχερές, ὥς ἱατρικῆς, ἢ διὰ τὸ τοῖς πολλοῖς ἀτερπές,
 ὥς γεωμετρίας, ἡμελημένων κατ' οὐδέτερον τούτων τῆς μουσικῆς
 ἀφεκτέον· οὔτε γὰρ πολλὴν ἐπιφαίνει τὴν δυσκολίαν οὔτ' ἄνευ
 συμμέτρου τέρψεως τοῖς μετιοῦσι πλησιάζει, ἀλλ' ἔνεστι καὶ διὰ 25
 τάχους ὠφελῆθῃναι τοῖς φιλοπόνοις καὶ ἡδονὴν ἔνδοξον καὶ οὐ
 μετρίαν καρπώσασθαι. καίτοι γε ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις τέχναις εἰ
 πονοίη τις, ἀλλοιοτέρας αὐτῷ διαγωγῆς χρεῖα πρὸς παραμυθίαν·
 p. 4 τοῖς δὲ κατὰ μουσικὴν ἀσκουμένοις ἐν||αὐτῷ τῷ πόνῳ καὶ τὰ τῆς
 ῥασιώνης παραπέπηγεν, οὐκ ἐλάττω τῆς κατὰ τὴν γνῶσιν ὥφε- 30
 λείας τὴν θυμηδίαν ἐπιφέροντα. οἱ δὲ πολλοὶ καὶ ταῦτα παρ' οὐδὲν
 τίθενται, τὴν ἐξ ἀργίας καὶ ἀπαιδευσίας ἡδονὴν τῆς μετὰ λόγου
 καὶ ὠφελείας προτιμήσαντες. ἀλλὰ μὴν καὶ δι' ἐκείνους, οἱ περὶ
 μὲν τὴν τέχνην οὐ μικρὸν ἔρωτα εἰσηνέγκαντο, τῷ δὲ μὴ σύμπαν
 αὐτῆς μέρος μετεληλυθέναι οὔτε σεμνόν τι μετέδωκαν τοῖς πλη- 35
 σιάζουσιν, αὐτοὶ τε οὐδενὸς ἐπαίνου παρ' αὐτῶν διὰ μουσικὴν
 ἡξιώθησαν. ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τὸ μηδένα σχεδὸν εἰπεῖν τῶν πα-
 λαίων ἐντελῶς τοὺς περὶ αὐτῆς λόγους μᾶ καταβυλέσθαι πρα-

γματεία, ἀλλὰ κατὰ μέρος ἕκαστον καὶ διεσπαρμένως περὶ τινων ἐξηγήσασθαι, καὶ τὰς μὲν πλείστας ἀρχὰς αὐτῆς καὶ φυσικὰς αἰτίας σεσιωπηκέναι, αὐτοῦ δὲ που περὶ τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν τῶν μελῶν χρῆσιν τὴν σπουδὴν κατατεθεῖσθαι. ἀλλὰ προοιμίων μὲν ἄλλες.

5

III. Ἦδη δὲ καὶ ἡμῖν ἐκτέον τοῦ πρόσω, θεὸν μουσηγέτην κατὰ νόμον καλεσαμένους. τοῖς μὲν γὰρ ποιηταῖς, καὶ ταῦτα μηδὲν μουσικῆς πέρι διαπονουμένοις, μικρῷ δὲ τινι ταύτης μορίῳ πράξεων παλαιῶν ἀφήγησιν ποιούμενοις, Μοῦσαι τε καλοῦνται καὶ Ἀπόλλων Μουσῶν ἐπιστάτης· ἡμῖν δὲ τοῖς οὐ διὰ μέρους μουσικῆς παλαιούς μύθους διηγησομένοις, ἀλλ' αὐτὴν τε σύμ-
 πασαν, ἣτις καὶ ὁποία ποτ' ἐστί, παραστήσαι πειρωμένοις, καὶ
 p. 5 πᾶσαν μὲν ἰδέαν αὐτῆς τὴν ἐν φωνῇ, πῦσαν δὲ τὴν ἐν σώμασιν ὑπόστασιν δηλῶσαι πραγματευομένοις, ἔτι δὲ εἴ τινες πρὸς ἀριθμοὺς σχέσεις καὶ τό γε τιμιώτατον τῶν ἐν ἡμῖν, τὴν ψυχὴν, λόγοι 15 τυγχάνουσιν ὁμοιότητος, πρὸς δὲ τούτοις οἷα τις ἀνόδῳ χρώμενος καὶ περὶ τοῦδ' ἔτι τοῦ παντὸς οὐκ ἀμούσως ἂν ἀποφῆναιτο, τίνα πρῶτον συλλήπτορα τῶν τηλικούτων προσήκει καλεῖν; ἢ οὐχὶ τὸν ἅπαν μὲν τόδε τὸ ὁρώμενον ἀοράτοις τέχναις ἁρμοσάμενον, πᾶσαν δὲ ψυχὴν ἁρμονίας λόγοις τελεώτατα τεχνησάμενον — εἴτε δη- 20 μουργὸν ὀνομάζειν θέμεις, ἐξ ὧν εἴργασται καλῶς θεμένους τὴν προσηγορίαν, εἴτε εἶδος καλεῖν εὐαγές, ἐξ οὗ παρέσχε τοῖς μετ' αὐτὸν δυνάμεις ἀνθρώποις σημαίνοντας, εἴτ' οὖν λόγον εἶδ' ἐνάδα, ὡς ἄνδρες θεῖοι καὶ σοφοὶ λόγον ἐνιαῖον, καλεῖν ἔστιν ἐπιτυγχάνοντας, τῷ μὲν ὡς πάντα ἁρμόττει καὶ κατακοσμεῖ δη- 25 λούντας, τῷ δὲ ἐμφαίνοντας ὡς πολλὰ τὰ ὄντα καὶ διαφερόμενα παύσας δεσμοῖς ἀλύτοις ἐνὶ συλλαβῶν ἔχει —; τοῦτον δὲ καλῶμεν καὶ εὐχόμεθα πᾶσαν μὲν ἡμῖν βεβαίαν κατάληψιν ὑπουργεῖν, πᾶσαν δὲ τοῦ περὶ τῶν προκειμένων εἰπεῖν ἐπαξίως ῥαστώ- νην προξενεῖν. καὶ ταυτὶ μὲν ἀρκούντως ἡῤῃθω· ἤδη δὲ ἀρχώμεθα 30 τοῦ λόγου, περὶ πάσης μουσικῆς, ὥσπερ ὑπεσχόμεθα, ποιούμενοι παράδοσιν.

p. 6 IV. Μουσική ἐστιν ἐπιστήμη μέλους καὶ τῶν περὶ μέλος συμβαινόντων. ὀρίζονται δ' αὐτὴν¹ καὶ ὠδί· τέχνη θεωρητικὴ καὶ

1. Ma. (Meibom. Not.) p. 204b: »in Bodleiani codicis margine adscriptum erat, ὅρος μουσικῆς. cuiusmodi lemmata, a studiosis lectoribus, puto, adscripta, in his libris interdum reperiuntur.« De lemmatis sicut de scholiis in textum temere illatis haud uno loco monemus.

πρακτικὴ τελείου μέλους καὶ ὀργανικοῦ· ἄλλοι δὲ οὕτως· τέχνη
 πρέποντος ἐν φωναῖς καὶ κινήσεσιν· ἡμεῖς δὲ τελεώτερον ἀκο-
 λούθως τε τῇ προθέσει· γινώσις τοῦ πρέποντος ἐν σώμασι καὶ
 κινήσεσιν. ἐπιστήμη μὲν οὖν ἐστίν, ἥ γινώσις ἀσφαλῆς ὑπάρχει καὶ
 ἀδιάπτωτος· τῶν γὰρ ἐν αὐτῇ λεγομένων ἢ ὡς προσβλημάτων ἢ ὡς 5
 ἀποτελεσμάτων οὐκ ἂν ποτε μεταβολὴν ἢ ἀλλοιώσιν ἐπιδέξαιτο. καὶ
 μὴν καὶ τέχνην¹ αὐτὴν εὐλόγως ἂν ἀποκαλοῖμεν· σύστημά τε γὰρ
 ἐστίν ἐκ καταλήψεων, καὶ τούτων ἐπ' ἀκριβὲς ἡσχημένων, καὶ
 οὐκ ἄρχηστος τῷ βίῳ, ὡς οἱ παλαιοὶ διέγνωσαν καὶ ὁ παρ' ἡμῶν
 ἐπιδείξει λόγος· τελείου δὲ μέλους εἰκότως· χρῆ γὰρ καὶ μελωδίαν 10
 θεωρεῖσθαι καὶ ρυθμὸν καὶ λέξιν, ὅπως ἂν τὸ τέλειον τῆς ψῆδης
 ἀπεργάζεται· περὶ μὲν γὰρ μελωδίαν ἀπλῶς ἡ ποιὰ φωνή, περὶ
 δὲ ρυθμὸν ἡ ταύτης κίνησις, περὶ δὲ τὴν λέξιν τὸ μέτρον· τὰ
 δὲ περὶ μέλος τέλειον συμβαίνοντα κίνησις φωνῆς τε καὶ σώ-
 ματος, ἔτι δὲ χρόνοι καὶ οἱ ἐκ τούτων ρυθμοί. τὸ δὲ τοῦ πρέ- 15
 ποντος εἶναι τέχνην οὐκ ἀπεικότως· πᾶν γὰρ εὐκαταφρόνητον τὸ
 τοῦ πρέποντος ἐστερημένον· πρέπον γὰρ ἐστὶ καλῶν καὶ αἰνετῶν
 ἢ τοῖς μὴ φαύλοις κόσμου μετάδοσις ἢ ἡ πρὸς ἄλληλα συμφωνία.
 θεωρητικὴν δ' αὐτὴν ἀποφαίνονται καὶ πρακτικὴν διὰ τοιαύδε
 p. 7 || αἰτίας· ἡνίκα μὲν γὰρ τὰ μέρη τὰ ἐαυτῆς ἐπισκοπεῖ καὶ περὶ 20
 τὴν διαίρεσιν καὶ τεχνολογίαν διαγίνεται, θεωρεῖν αὐτὴν λέγουσιν·
 ἡνίκα δ' ἂν κατ' αὐτὰ ἐνεργῇ μελοποιούσα χρησίμως καὶ πρε-
 πόντως, πράττειν αὐτὴν ἀποφαίνονται· ὕλη δὲ μουσικῆς φωνῆ
 καὶ κίνησις σώματος. τὴν δὲ φωνὴν οἱ μὲν ἀέρα πεπληγμένον,
 οἱ δὲ ἀέρος πληγὴν ἔφασαν, οἱ μὲν αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ πεπονθὸς 25
 ἦχον, οἱ δ', ὅπερ ἄμεινον, τὸ τούτου πάθος ὀρισάμενοι· ἡ δὲ
 δὴ κίνησις ὑφέστηκεν ἐν διαφόροις χρόνοις· χρόνος γὰρ ἐστὶ
 μέτρον κινήσεως καὶ στάσεως. τῆς δὲ φωνῆς ἡ μὲν ἀπλὴ πέφυκεν,

1. Codd. h (hamburgensis) l (lipsiensis ap. Caesarem: Grundzüge der gr. Rhythmik —, Marb. 1861, p. 43) ml (monacensis primus, num. 104) aug. (augustanus 418 ap. Caes. l. c.) in margine hoc scholium habent, quod in codd. o (oxoniensibus Meibomii, i. e. bodleiano et magdalenensi) p1 (parisiensi primo, 2456) g (gudian ap. Caesar. l. c) post καὶ μὴν in textum temere, ut Ma. p. 205 b vidit, illatum est: τέχνην αὐτὴν καλεῖ διὰ τὸ χρηστικὸν αὐτῆς (αὐτοῦ ο g h l, αὐτῆς, quod reliqui codd. habent, emend. Langbain. ap. Ma. p. 205 a) καὶ πρακτικόν, δ (ἢ l ml, ὁ Caes. l. c.) ἐν ὕλῃ καὶ σωματικαῖς ἐδρημένον κινήσεσιν, ἅτε δὴ μερικόν, τέχνην προσηγορεύθη. Ma. l. c. pro δ ἐν ὕλῃ legit τὸ ἐν φωνῇ, vel τούτεστι φωνῇ post ἐν ὕλῃ adiici vult.

ἡ δὲ οὐχ ἀπλῇ· καὶ ταύτης ἡ μὲν συνεχῆς, ἡ δὲ διαστηματική, ἡ δὲ μέση. συνεχῆς μὲν οὖν ἐστι φωνὴ ἡ τὰς τε ἀνέσεις καὶ τὰς ἐπτώσεις λεληθότως διὰ τε τάχους ποιουμένη, διαστηματικὴ δὲ ἡ τὰς μὲν τάσεις φανεράς ἔχουσα, τὰ δὲ τούτων μέτρα λεληθότα, μέση δὲ ἡ ἐξ ἀμφούιν συγκειμένη. ἡ μὲν οὖν συνεχῆς ἐστὶν ἡ δὲ διαλεγόμεθα, μέση δὲ ἡ τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα, διαστηματικὴ δὲ ἡ κατὰ μέσον τῶν ἀπλῶν φωνῶν πυσὰ ποιουμένη διαστήματα καὶ μονάς, ἥτις καὶ μελωδικὴ καλεῖται.

V. Τῆς δὲ πάσης μουσικῆς τὸ μὲν τι θεωρητικὸν καλεῖται, τὸ δὲ πρακτικόν· καὶ θεωρητικὸν μὲν ἐστὶ τό τε τοὺς τεχνικοὺς 10 λόγους αὐτῆς καὶ τὰ κεφάλαια καὶ τὰ τούτων μέρη διαγινώσκον, καὶ ἔτι τὰς ἀνῶθεν ἀρχὰς καὶ φυσικὰς αἰτίας καὶ πρὸς τὰ ὄντα συμφωνίας ἐπισκεπτόμενον, πρακτικὸν δὲ τὸ κατὰ τοὺς τεχνικοὺς ἐνεργοῦν λόγους καὶ τὸν σκοπὸν μεταδιῶσκον, δὲ δὴ καὶ παιδευτικὸν καλεῖται. τὸ μὲν οὖν θεωρητικὸν εἰς τε τὸ φυσικὸν καὶ 15 τεχνικὸν διαιρεῖται· ὧν τοῦ μὲν φυσικοῦ τὸ μὲν ἐστὶν ἀριθμητικόν, τὸ δὲ ὁμῶνυμον τῷ γένει, δὲ καὶ περὶ τῶν ὄντων διαλέγεται, τοῦ δὲ τεχνικοῦ μέρη τρία, ἁρμονικόν, ῥυθμικόν, μετρικόν. τὸ δὲ πρακτικὸν εἰς τε τὸ χρηστικὸν τῶν προειρημένων τέμνεται καὶ τὸ τούτων ἐξαγγελτικόν· καὶ τοῦ μὲν χρηστικοῦ μέρη μελοποιία, 20 ῥυθμοποιία, ποιήσεις, τοῦ δὲ ἐξαγγελτικοῦ ὀργανικόν, ψδίκον, ὑποκριτικόν, ἐν ᾧ λοιπὸν καὶ σωματικαὶ κινήσεις ὁμόλογοι τοῖς ὑποκειμένοις μέλεσι πειραλαμβάνονται. κινήσεις μὲν οὖν ἐστὶ μεταβολὴ ποιότητων εἰς τὰ ὁμογενῆ· τῆς δὲ κατὰ τὴν φωνὴν κινήσεως εἶδη δύο, πολυμερές τε καὶ ἀμερές. περὶ μὲν οὖν τοῦ 25 πολυμεροῦς¹ εἴρηται· τὸ δὲ ἀμερές αὐτῆς καὶ ἀπλοῦν τάσις πρὸς αἰσθητέον· τάσις δὲ ἐστὶ μονὴ καὶ στάσις τῆς φωνῆς· ταύτης δὲ εἶδη δύο, ἀνέσις τε καὶ ἐπίτασις. ἀνέσις μὲν οὖν ἐστὶν ἡνίκα ἂν ἀπὸ δξυτέρου τόπου ἐπὶ βαρύτερον ἢ φωνὴ χωρῇ, ἐπίτασις δ' ὅταν ἐκ βαρυτέρου μεταβαίῃ πρὸς δξύτερον. ἐκ δὲ 30 τούτων τὰ γινόμενα τὸ μὲν βαρύτητα, τὸ δὲ δξύτητα προσαγορεύομεν. γίνεταί δ' ἡ μὲν βαρύτης κάτωθεν ἀναφερομένου τοῦ πνεύματος, ἡ δ' ὀξύτης ἐπιπολῆς προϊεμένου. πᾶσα μὲν οὖν ἀπλῇ

1. p1 m1 in marg.: δοκεῖ μοι περὶ τοῦ συνεχοῦς διαλαμβάνειν καὶ τοῦ μέσου (μέρου p1, μέσου sup. lin. minio), ἥτοι τοῦ ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν ὁποριτικοῦ. αὐτὸν γὰρ ἐκεῖνον τὸν ἀμερῆ φθόγγον ὁ λόγος αἰνιττεται. Cf. Meib. p. 7 med.

κίνησις φωνῆς τάσις¹, ἡ δὲ τῆς μελωδικῆς φθόγγος ἰδίως καλεῖται. περὶ οὗ λοιπὸν λέγωμεν, ταδὶ προειπόντες, ὅτι τῆς ἀπάσης ἁρμονικῆς² μέρη ἐπτά· διαλαμβάνει γὰρ πρῶτον περὶ φθόγγων, δεύτερον περὶ διαστημάτων, τρίτον περὶ συστημάτων, τέταρτον περὶ γενῶν, πέμπτον περὶ τόνων, ἕκτον περὶ μεταβολῶν, ἑβδομον 5 περὶ μελοποιίας. εἰπωμεν οὖν περὶ φθόγγων πρῶτον. εἰάν δέ τισιν ἀδιαγνώστοις ὀνόμασι χρώμεθα, συγγνώμη· τεχνικῆς γὰρ ἀνάγκης τὸ ἰδίωμα.

VI. Φθόγγος μὲν οὖν ἐστὶ φωνῆς ἐμμελοῦς μέρος ἐλάχιστον· φθόγγων δὲ δυνάμεις ἅπειροι μὲν εἰσι τῇ φύσει, αἱ δὲ 10 παραδεδομέναι συλλήβδην καθ' ἕκαστον τῶν γενῶν εἰκοσιοκτώ. τούτων δὲ εἰσιν ὀνομασίαι αἷδε· προσλαμβάνόμενος, ὑπάτη ὑπατῶν, παρυπάτη ὑπατῶν, ὑπατῶν ἑναρμόνιος, ὑπατῶν χρωματικῇ, ὑπατῶν διάτῳνος, ὑπάτη μέσων, παρυπάτη μέσων, μέσων ἑναρμόνιος, μέσων χρωματικῇ, μέσων διάτῳνος, μέση, τρίτη συνημ- 15 μένων, συνημμένων ἑναρμόνιος, συνημμένων χρωματικῇ, παρανήτη συνημμένων, νήτη συνημμένων, παράμεσος, τρίτη διεzeugμένων, διεzeugμένων ἑναρμόνιος, διεzeugμένων χρωματικῇ, παρα- p. 10 || νήτη διεzeugμένων, νήτη διεzeugμένων, τρίτη ὑπερβολαίων, ὑπερβολαίων ἑναρμόνιος, ὑπερβολαίων χρωματικῇ, παρανήτη 20 ὑπερβολαίων, νήτη ὑπερβολαίων.

Προσλαμβάνόμενος μὲν οὖν εἴρηται, ὅτι τῶν ὀνομαζομένων τετραχόρδων οὐδενὶ κοινωνεῖ, ἀλλ' ἔξωθεν προσλαμβάνεται διὰ τὴν ἐπὶ μέσῃ συμφωνίαν, τονικὸν ἐπέχων λόγον πρὸς τὴν ὑπάτην τῶν ὑπατῶν, ὃν ἔχει μέση πρὸς παράμεσον· ὑπάτη δὲ ὑπατῶν, 25 ὅτι τοῦ πρώτου τετραχόρδου πρώτη τίθεται· τὸ γὰρ πρῶτον ὑπατον ἐκάλουν οἱ παλαιοί· παρυπάτη δὲ ἡ παρ' αὐτὴν κειμένη. ὑπατῶν δὲ ἑναρμόνιος, χρωματικῇ τε καὶ διάτῳνος τῶν γενῶν τῆς μελωδίας εἰσὶ δηλωτικοὶ φθόγγοι· ποικίλη γὰρ καὶ ἡ τῶν τετραχόρδων διάθεσις γίνεται. αὗται γενικῶς ὑπερυπάται κα- 30 λοῦνται. ὑπάτη δὲ μέσων ἡ πρώτη πάλιν τοῦ τῶν μέσων τετραχόρδου· τοῦτα γὰρ μόνον μεταξὺ θεωρεῖται τοῦ τε ὑπατῶν καὶ

1. p1 m1 in marg.: γενικώτατον τὸ τῆς τάσεως (τάξεως p1, τάσεως sup. lin. minio) εἶδος τοῦ φθόγγου, ὡς κατὰ πάσης φωνῆς λεγόμενον.

2. m1 in marg.: ὅτι ἡ ἁρμονικὴ περὶ ἐπτά τινῶν διαλαμβάνει· καὶ πρῶτον περὶ φθόγγων· πόσαι φθόγγων δυνάμεις ἡ κη. leg. περὶ φθόγγων, πόσαι φθόγγων δυνάμεις. (ἡ (i. e. σημειῶσαι vel σημειωτέον) κη (conf. εἰκοσιοκτὼ ap. Aristid. c. 6 init.). Compendium tachygraphicum ση in ἡ abiit; conf. VV. DD. ad Gregor. Cor. p. 215 sqq. Schaeff.

- τοῦ συνημμένων. παρυπάτη δὲ μέσων ἢ μετὰ ταύτην, καὶ αἱ λοιπαὶ γε ὅμοιαι ταῖς ὑπατοειδέσιν, αἱ καὶ τῷ γένει λιγανοὶ προσηγορεύθησαν, ὁμωνύμως τῷ πλήττοντι δακτύλῳ τὴν ἡχοῦσαν αὐτὰς χορδὴν ἐπονομασθεῖσαι. ἢ δὲ μετὰ ταύτας μέση καλεῖται τῶν γὰρ καθ' ἕκαστον τρόπον φθόγγων ἐκτιθεμένων μεσαυπάτη 5
- p. 11 κεῖται. || μετὰ δὲ ταύτην ἡμιτόνιον μὲν ἐπιτείναντι τρίτῃ συνημμένων ἐστίν, ἀπὸ τῆς τελευταίας τῶν μετὰ τὴν μέσῃν τετραχόρδων τοὺς ἀριθμοὺς ἡμῶν ποιουμένων διὰ τὸ λοιπὸν ἡμᾶς ἐφῆφθαι τῶν ὀξυτέρων συστημάτων. αἱ δὲ μετὰ ταύτην ἐναρμόνιος, χρωματική τε καὶ διάτonos δι' ἃς προείπομεν αἰτίας· αὗται δὲ καὶ 10 παρανήται καλοῦνται διὰ τὸ πρὸς τῆς νήτης κεῖσθαι. ἐπὶ δὲ ταύταις ἡ νήτη, τουτέστιν ἐσχάτη· νέατον γὰρ ἐκάλουν τὸ ἔσχατον οἱ παλαιοί. συνημμένων δὲ ἐκλήθη τὸ ὅλον σύστημα, ὅτι τῷ προκειμένῳ τελείῳ τῷ μέχρι μέσης συνῆπται. πάλιν δὲ ἀπὸ τῆς μέσης ἐπιτείναντι τόνον ἢ παρ' αὐτὴν κειμένη χορδὴ παράμεσος 15 καλεῖται. αἱ δὲ μετὰ ταύτην διὰ τὰς ὁμοίας αἰτίας κατὰ ταῦτά ταῖς ἐπὶ τῶν συνημμένων ἔχουσι τὰς ὀνομασίας. τὸ δὲ σύστημα τοῦτο καλεῖται διεξευγμένον· ἐφ' ἕτερα γὰρ μέρη καὶ οὐκ ἐξ ἴσου τοῖς πρὸ αὐτοῦ κεῖται συστήμασιν. εἴτ' ἔνεστι τρίτῃ ὑπερβολαίων καὶ αἱ ταύτης ἐφεξῆς, κατὰ ταῦτά καὶ διὰ ταῦτά ταῖς προκει- 20 μέναις τὰς εἰδικὰς ἔχουσαι προσηγορίας. ἢ δὲ γενικὴ τούτων ὑπερβολαίων εἴρηται, ὅτι πέρας ἐν ταύταις ποιησαμένη ἡ φωνῆς ἀνθρωπίνης δύναμις ἴσταται. τούτων δὴ τῶν φθόγγων οἱ μὲν
- p. 12 εἰσιν ἐστῶτες, οἱ δὲ φερόμενοι, καὶ οἱ μὲν βαρὺπυκνοὶ, οἱ δὲ || μεσόπυκνοὶ, οἱ δὲ ὀξύπυκνοὶ, οἱ δὲ ἄπυκνοὶ. πυκνὸν μὲν οὖν ἐστὶ 25 ποιά τριῶν φθόγγων διάθεσις· καὶ βαρὺπυκνοὶ μὲν εἰσιν οἱ τὰς πρώτας χώρας τοῦ πυκνοῦ κατέχοντες, μεσόπυκνοὶ δὲ οἱ τὰς μέσας, ὀξύπυκνοὶ δὲ οἱ τὰς ἐσχάτας, ἄπυκνοὶ δὲ οἱ τῆς κατὰ τὸ πυκνὸν τετραχόρδου διαθέσεως κατὰ μηδὲνα κοινωνοῦντες τύπον. τούτων ἐστῶτες μὲν εἰσιν οἱ τε ἄπυκνοὶ καὶ οἱ βαρὺπυκνοὶ, οἱ 30 καὶ ὑπατοειδεῖς (καλοῦνται δ' ἐστῶτες διὰ τὸ μὴ δέχεσθαι ποικίλας τάσεις), φερόμενοι δὲ οἱ λοιποὶ τούτων διὰ τὸ ποτὲ μὲν ἐλάττω, ποτὲ δὲ μείζω δηλοῦν διωστήματα κατὰ τὰς ποιάς τῶν τετραχόρδων συνθέσεις. τούτων δὲ τῶν φερομένων οἱ μὲν παρυπατοειδεῖς, οἱ δὲ λιγανοειδεῖς καλοῦνται.¹ πάλιν τῶν φθόγγων 35

1. πάλιν τῶν φθ. — — ἐπέχουσιν. Ad haec h in marg. habet schema, quod expressum est in Tab. lithogr. I num. 1; ml idem schema paulo superius ad τούτων ἐστῶτες μὲν εἰσι cet. habet.

οἱ μὲν εἰσι πρὸς ἀλλήλους σύμφωνοι, οἱ δὲ διάφωνοι, οἱ δὲ ὁμόφωνοι, σύμφωνοι μὲν, ὧν ἅμα κρουομένων οὐδὲν μᾶλλον τῷ ὀξυτέρῳ ἢ τῷ βαρυτέρῳ τὸ μέλος ἐμπρέπει, διάφωνοι δέ, ὧν ἅμα κρουομένων ἢ τοῦ μέλους ἰδιότης θατέρου γίνεται, ὁμόφωνοι δέ, οἵτινες δύναμιν μὲν ἀλλοίαν φωνῆς, τάσιν δὲ ἴσην ἐπέχουσιν. 5
 διαφοραὶ δὲ φθόγγων πλείους, πρώτη μὲν ἡ κατὰ τὴν τάσιν ἐν ὀξύτῃ καὶ βαρύτῃ, δευτέρα δὲ ἡ κατὰ διαστήματος μετοχὴν, ὅταν ὁ μὲν ἐν κοινωνῶν, ὁ δὲ πλείοσι θεωρῇται, τρίτη ἡ κατὰ συστήματος, ὅταν ὁ μὲν ἑνός, ὁ δὲ δυεῖν μετέχῃ συστημάτων, 10
 p. 13 τετάρτη ἡ κατὰ τὸν||τῆς φωνῆς τόπον, ὅταν ὁ μὲν μερίζονος, ὁ δὲ ἐλάττονος ἢ τόπου (τίς δ' ὁ τῆς φωνῆς τόπος, ὕστερον λέξομεν), πέμπτη δὲ ἡ κατὰ τὸ ἦθος· ἕτερα γὰρ ἦθη τοῖς ὀξυτέροις, ἕτερα τοῖς βαρυτέροις ἐπιτρέχει, καὶ ἕτερα μὲν παρυπατοειδέσιν, ἕτερα δὲ λιγανοειδέσιν.

VII. Διάστημα δὲ λέγεται διχῶς, κοινῶς καὶ ἰδίως, καὶ 15
 κοινῶς μὲν πᾶν μέγεθος τὸ ὑπὸ τινων περάτων ὀριζόμενον· ἰδίως δὲ κατὰ μουσικὴν γίνεται διάστημα μέγεθος φωνῆς ὑπὸ δυεῖν φθόγγων περιγεγραμμένον. τῶν δὲ διαστημάτων τὰ μὲν ἐστὶ σύνθετα, τὰ δὲ ἀσύνθετα, ἀσύνθετα μὲν τὰ ὑπὸ τῶν ἐξῆς περιεχόμενα φθόγγων, σύνθετα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν μὴ ἐξῆς, καὶ ὅσα 20
 δυνατόν ἐστι μελωδοῦντας ἀναλύειν εἰς πλείονα. τούτων δὲ τῶν διαστημάτων ἐλάχιστον μὲν ἐστὶν ὥς ἐν μελωδίᾳ δέσεις ἐναρμόνιος, εἰθ' ὥς παχύτερον εἰπεῖν τὸ ταύτης διπλάσιον ἡμιτόνιον, εἰθ' ὁ τούτου διπλάσιος τόνος καὶ ἔτι τούτου τὸ διπλάσιον διτονον. πάλιν τούτων ἃ μὲν ἐστὶν ἐλάττω, ἃ δὲ μείζω, καὶ ἃ μὲν 25
 σύμφωνα, ἃ δὲ διάφωνα, καὶ ἃ μὲν ἐναρμόνια, ἃ δὲ χρωματικά, ἃ δὲ διατονικά, καὶ ἃ μὲν ῥητά, ἃ δὲ ἄλογα, ῥητά μὲν, ὧν καὶ λόγον ἐστὶν εἰπεῖν οἶον (λόγον δὲ φημι τὴν πρὸς ἄλληλα κατ' ἀριθμὸν σχέσιν), ἄλογα δέ, ὧν οὐδεὶς πρὸς ἄλληλα λόγος εὑ-
 p. 14 ρίσκεται. τοῦ μὲν οὖν||διὰ τεσσάρων λόγος ἐστὶν ἐπίτριτος, τοῦ 30
 δὲ διὰ πέντε ἡμιόλιος, τοῦ δὲ διὰ πασῶν ὁ διπλασίων, τόνου δὲ ὁ ἐπόγδοος. σύμφωνα δὲ καὶ διάφωνα, καθὼς καπὶ τῶν φθόγγων εἵπομεν. περὶ δὲ ἐναρμονίων καὶ τῶν λοιπῶν ἐν καιρῷ λέξομεν. ἔτι τινὰ μὲν αὐτῶν ἐστὶν ἀσύνθετα, ὥς ἡ δέσεις, τινὰ δὲ σύνθετα, ὥς τὸ διὰ τεσσάρων, τινὰ δὲ καὶ σύνθετα καὶ ἀσύνθετα, ὥς τὸ 35
 ἡμιτόνιον. καὶ ὁ τόνος. ἔτι δὲ αὐτῶν ἃ μὲν ἐστὶν ἄρτια, ἃ δὲ περιττά, ἄρτια μὲν τὰ εἰς ἴσα διαιρούμενα, ὥς ἡμιτόνιον καὶ τόνος, περιττά δὲ τὰ εἰς ἄνισα, ὥς αἱ γ' διέσεις καὶ ε' καὶ ζ'. γίνε-

ται δὲ ἡ σύνθεσις αὕτη τοιαύτη· δύο διέσεις ἐφεξῆς τίθενται, πλείους δὲ οὐκέτι· δύο ἡμιτόνια ἐφεξῆς τίθεται, πλείω δὲ οὐκέτι· δύο τόνοι τίθενται καθ' ἓνα, πλείους δ' οὐκέτι· περιμίσεται γὰρ τὸ δλον εἰς ἀσυμφωνίαν. ἔτι τῶν διαστημάτων ἂ μὲν ἐστὶν ἀραιά, ἂ δὲ πυκνά, πυκνὰ μὲν τὰ ἐλάχιστα, ὥς αἱ διέσεις, ἀραιὰ δὲ τὰ μέγιστα, ὥς τὸ διὰ τεσσάρων. εἰσὶ δὲ ποικίλαι τοῦ διτόνου διαιρέσεις· πρώτη¹ μὲν ἡ εἰς διέσεις ἥτοι τόνου τεταρτημοριαίας διαστάσεις, δευτέρα δὲ ἡ εἰς ἡμιτόνιον, τούτέστιν ἡμισυ τόνου, τρίτη δὲ ἡ εἰς τριτημόρια ζ, τετάρτη δὲ ἡ εἰς δ ἡμιτόνια, τούτέστι διέσεις ὀκτώ· οὕτω δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι συνετίθουσιν τὰ σύστημα, ἐκάστην χορδὴν ἐν διέσει περιορίζοντες. διέσεις μὲν οὖν ἐκαλεῖτο τὸ σμικρότατον τῆς φωνῆς διάστημα, οἷον διάλυσιν τῆς φωνῆς οὖσα, τόνος δὲ τὸ διὰ μέγεθος πρῶτον διατεῖνον τὴν φωνήν, ἡμιτόνιον δὲ ἥτοι τὸ ἡμισυ τοῦ τόνου ἢ τὸ ἀπλῶς τόνῳ παραπλήσιον· οὐ γάρ φασι εἰς ἴσα τέμνεσθαι τοῦτον, ὥσπερ ἴσως καὶ ἀλληθὲς ἔχει. ὑπόκειται δὲ καὶ ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κατὰ διέσεις ἀρμόνια, ἕως καὶ διέσεων τὸ πρότερον διάγουσα διὰ πυσῶν, τὸ δὲ ἕτερον διὰ τῶν ἡμιτονίων ἀνέξασα².

p. 15

1.	✱	[a]	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	ια	ιβ
			ο	<	6	⊥	φ	⊥	⊥	δ	∇	ε	ε
			ο	>	9	⊥	ο	⊥	⊥	∇	δ	ε	ε
		ιγ	ιδ	ιε	ις	ιζ	ιη	ιθ	κ	κα	κβ	κγ	κδ
		⊥	⊥	⊥	ε	ε	<	>	α	>	<	γ	γ
		⊥	⊥	⊥	ε	ε	<	>	α	>	<	γ	γ
3.		κς	κη	λ	λβ	λδ	λς	λη	μ	μβ	μδ	μς	μν
		⊥	⊥	ε	⊥	⊥	⊥	<	ο	ε	λ	γ	γ
		⊥	⊥	ε	⊥	⊥	⊥	>	ο	ε	λ	γ	γ

1. Unus reg. et bodl. ap. Ma p. 223a, p8 (paris. tertius) m1 in marg.: ἡ εἰς καὶ δωδεκατημόρια. β δὲ ἡ εἰς διέσεις η. γ δὲ ἡ εἰς τριτημόρια ζ. δ δὲ ἡ εἰς ἡμιτόνια δ Cod. s (scaligeranus sive leidensis Meibomii) haec in textu habet.

2. Quae apud Aristidem exstant diagrammata, a nobis secundum Bellermannum: Die Tonleitern und Musiknoten der Griechen (Berol. 1847) constituta sunt; de hoc loco vide Bellerm. 1. c. p. 61sq. (Tab. 5 med) et Fortlagium: Das musikalische System der Griechen (Lips. 1874) p. 134; conf nostram Tab. I num 1. Cum h, ut in reliquis diagrammatis, m1 v (vindobonensis) fere consentiunt; m2 (monac. secundus, 215) ad s accedit.

Αβτη ἐστὶν ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κατὰ διέσεις ἀρμονία, ἕως
 κδ διέσεων τὸ πρότερον διάγουσα διὰ πασῶν, τὸ δὲ ἕτερον διὰ
 τῶν ἡμιτονίων αὐξήσασα.

- VIII. Σύστημα¹ δέ ἐστὶ τὸ ὑπὸ πλείονων ἢ δυεῖν δια-
 στημάτων περιεχόμενον. τῶν δὲ συστημάτων διαφοραί, αἱ μὲν 5
 ὁμοιοὶ ταῖς ἐπὶ τῶν διαστημάτων εἰρημέναις, αἱ δὲ πλείους, ὥς
 p. 16 αἶδε· τὰ μὲν αὐτῶν ἐστὶ συνεχῆ, ὥς τὰ διὰ τῶν ἐξῆς||φθόγγων,
 τὰ δ' ὑπερβατά, ὥς τὰ διὰ τῶν μὴ ἐφεξῆς μελωδούμενα· καὶ τὰ
 μὲν ἀπλᾶ, ἃ καθ' ἓνα τρόπον ἔκκεται, τὰ δὲ οὐχ ἀπλᾶ, ἃ κατὰ
 πλείονων τρόπων πλοκὴν γίνεται, ἢ τῷ τὰ μὲν εἶναι συνημμένα, 10
 τὰ δὲ διεzeugμένα, τὰ δὲ κοινά· καὶ συνημμένα μὲν ἐστὶν, ὧν
 εἰς φθόγγος γίνεται κοινός, ἃ καὶ κατάλληλα λέγεται, διεzeugμένα
 δέ, ὧν εἰς φθόγγος ἐμπίπτει μέσος, χωρίζων ἐκάτερον, ἃ καὶ
 παράλληλα καλεῖται, κοινὰ δὲ τὰ ποτὲ μὲν κατὰ συναφήν, ποτὲ
 δὲ κατὰ διάzeugσιν κείμενα. ἔτι τῶν συστημάτων ἃ μὲν ἐστὶ τε- 15
 τράχορδα, ἃ ὑπὸ τεσσάρων φθόγγων κατὰ φύσιν κειμένων περι-
 ἔχεται, ἃ δὲ πεντάχορδα, ἃ δὲ ὀκτάχορδα· τὸν δ' αὖ-ὄν ὄρον
 κατὰ τούτων νοιτέον. τούτων τὰ μὲν ἐστὶ σύμφωνα, ἃ δὲ διάφωνα·
 σύμφωνα μὲν οὖν ἐστὶ τετράχορδα τὰ ὑπὸ συμφώνων φθόγγων
 περιεχόμενα, πεντάχορδα τε καὶ ὀκτάχορδα, ἀσύμφωνα δὲ τὰ μὴ 20
 οὕτως ἔχοντα. τίς δὲ ἡ φθόγγων συμφωνία, προειρήκαμεν. γί-
 νεται δὲ αὐτῶν ἡ ἔκθεσις ἐξ ἀνομοίων διαστημάτων, οἷον διέσεως,
 ἡμιτονίου, τόνου. ἔστι δὲ αὐτῶν καὶ ἡ κατ' εἶδος διαφορά· τὰ
 μὲν ὑπὸ ἐσώτων, τὰ δὲ ὑπὸ φερομένων φθόγγων περιέχεται,
 καὶ ἃ μὲν αὐτῶν ἐστὶ τέλεια, ἃ δὲ οὐ, ἀτελῆ μὲν τετράχορδον, 25
 p. 17 πεντάχορδον, τέλειον δὲ ὀκτάχορδον, ἐπεὶ πᾶς||ὁ μετ' αὐτὸ
 φθόγγος ὁμοίος ἐστὶ πάντως ἐνὶ τῶν προηγησαμένων. τὸ μὲν
 οὖν τετράχορδον καλεῖται διὰ τεσσάρων, συνέστηκε δ' ἐκ τόνων
 δύο καὶ ἡμιτονίου, ἡμιτονίων ε, διέσεων ι· τὸ δὲ πεντάχορδον
 καλεῖται μὲν διὰ πέντε, σύγκειται δ' ἐκ τόνων γ ἡμίσεος, ἡμι- 30
 τονίων ζ, διέσεων ιδ· τὸ δὲ δι' ὀκτὼ καλεῖται μὲν διὰ πασῶν,
 διὰ τόνων δὲ ε διατίθεται, ἡμιτονίων ιβ, διέσεων κδ. ἔτι δὲ τῶν
 ὅλων διαστημάτων ἃ μὲν ἐστὶ πυκνά, ἃ δὲ ἀραιά· καὶ τὰ μὲν
 ἀμετάβολα, τὰ μίαν ἔχοντα μέσσην, τὰ δὲ μεταβαλλόμενα, τὰ
 πλείους ἔχοντα μέσας· καὶ τὰ μὲν διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων, τὰ δὲ 35
 δι' ὑπερβατῶν μελωδεῖται. σχήματα δ' αὐτῶν ποικίλα, ἀπὸ τῆς

1. v. in marg. minio: περί συστήματος πόσα εἶδη.

τῶν διαστημάτων ἡγεμονίας ἢ ποιᾶς τάξεως θεωρούμενα· ἡ γὰρ \bar{a} ἐστὶν ἡμιτόνιον ἢ β ἢ $\bar{\gamma}$ ἢ ὁποστυνοῦν. τετραχόρδα μὲν οὖν ἐν ἐκάστῳ τόνῳ τυγχάνει κατὰ διαίρεσιν θεωρούμενα \bar{e} , ὑπατῶν, μέσων, συνημμένων, διεζευγμένων, ὑπερβολαίων, πεντάχορδα δὲ σύμφωνα τρία, μέσων, συνημμένων, διεζευγμένων¹, ὀκτάχορδα 5 δὲ δύο, συνημμένων τε καὶ διεζευγμένων. εἶδη δὲ αὐτῶν πλείονα, καθ' ἐκάστου φθόγγου παραύξησιν λαμβανόμενα. παρὰ μέντοι τοῖς παλαιοῖς τὸ μὲν διὰ τεσσάρων ἐκαλεῖτο συλλαβή, τὸ δὲ διὰ πέντε δι' ὀξεῖων, τὸ δὲ διὰ πασῶν ἁρμονία, ἡ καὶ ποικίλων κατ' 10 εἶδος ὀνομασιῶν τετυχῆκει· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ ὑπάτης ὑπατῶν ἐκαλεῖτο μιζολύδιον, τὸ δὲ ἀπὸ παρυπάτης λύδιον, τὸ δ' ἀπὸ λιχανοῦ φρύγιον, τὸ δ' ἀπὸ μέσων ὑπάτης δώριον, τὸ δ' ἀπὸ παρυπάτης ὑπολύδιον, τὸ δ' ἀπὸ λιχανοῦ ὑποφρύγιον, τὸ δ' ἀπὸ μέσων ὑποδώριον. ἐκ δὴ τούτου φανερόν ὡς καὶ ταύτων ὑποθεμένοις σημεῖον πρῶτον, ἄλλοτε ἄλλη δυνάμει φθόγγου κατονομαζόμενον, 15 ἐκ τῆς τῶν ἐφεξῆς φθόγγων ἀκολουθίας τὴν τῆς ἁρμονίας ποιότητα φανερὰν γενέσθαι συμβαίνει. περὶ μὲν οὖν συστημάτων, ἃ καὶ ἀρχὰς οἱ παλαιοὶ τῶν ἡθῶν ἐκάλουν, ἀρκεῖτω ταῦτα.

IX. Γένος δὲ ἐστὶ ποιά τετραχόρδου διαίρεσις. γένη δὲ μελωδίας τρία, ἁρμονία, χρῶμα, διάτνον, ἐκ τῆς τῶν διαστη- 20 μάτων ἐγγύτητος ἢ μακρότητος λαμβάνοντα τὰς διαφοράς. ἁρμονία μὲν οὖν καλεῖται τὸ τοῖς σμικροτάτοις πλεονάσαν διαστήμασιν ἀπὸ τοῦ συνηρμόσθαι, διάτνον δὲ τὸ τοῖς τόνοις πλεονάζον, ἐπειδὴ σφοδρότερον ἢ φωνὴ κατ' αὐτὸ διατείνεται, χρῶμα δὲ τὸ δι' ἡμιτόνιων συντεινόμενον· ὥς γὰρ τὸ μεταξὺ 25 λευκοῦ καὶ μέλανος χρῶμα καλεῖται, οὕτω καὶ τὸ διὰ μέσων ἀμφοῦν θεωρούμενον χρῶμα προσείρηται. τούτων δὲ ἕκαστον μελωδεῖται, τὸ μὲν ἐναρμόνιον κατὰ δίεσιν καὶ δίεσιν καὶ δίτονον ἀσύνθετον ἐπὶ τὸ ὀξύ, ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ ἐναντίως, τὸ δὲ χρῶμα ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ καθ' ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον, 30 19 ||ἐναντίως δὲ ἐπὶ τὸ βαρὺ, τὸ δὲ διάτνον καθ' ἡμιτόνιον καὶ τόνον καὶ τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ, ἐπὶ δὲ τὴν βαρύτητα ἐναντίως. τούτων δὲ φυσικώτερον μὲν ἐστὶ τὸ διάτνον (πᾶσι γάρ, καὶ τοῖς ἀπειδεύτοις παντάπασι μελωδητόν ἐστι), τεχνικώτερον δὲ τὸ χρῶμα (παρὰ γὰρ μόνοις μελωδεῖται τοῖς πεπαιδευμένοις), 35

1. m2 sup. lin. $\bar{a} \beta \bar{\gamma} \delta$ ad ὑπατῶν — διεζευγμένων. et deinde $\bar{a} \beta \bar{\gamma}$ ad μέσων — διεζευγμένων.

ἀκριβέστερον δὲ τὸ ἐναρμόνιον¹. παρὰ γὰρ τοῖς ἐπιφανεστάτοις
ἐν μουσικῇ τετύχηκε παραδοχῆς, τοῖς δὲ πολλοῖς ἐστὶν ἀδύνατον.
δοθέν ἀπέγνωσάν τινες τὴν κατὰ διέσιν μελωδίαν, διὰ τὴν αὐτῶν
ἀσθένειαν² [καὶ] παντελῶς ἀμελώδητον εἶναι τὸ διάστημα ὑπο-
λαβόντες. τούτων δὲ τῶν γενῶν ἕκαστον μελωδοῦμεν ἐν τε ἀγωγῇ 5
καὶ πλοχῇ· καὶ ἀγωγή μὲν ἐστίν, ὅτε διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων
ποιούμεθα τὴν μελωδίαν, πλοχὴ δέ, ὅτε διὰ τῶν καθ' ὑπέρβασιν
λαμβανομένων. ἔτι τῆς μελωδίας ἡ μὲν εὐθεῖα καλεῖται, ἡ δὲ ἀνα-
κάμπτουσα, ἡ δὲ περιφερής, εὐθεῖα μὲν ἡ ἀπὸ βαρύτητος³ εἰς ὀξύ-
τητα, ἀνακάμπτουσα δὲ ἡ ἐναντία, περιφερής δὲ ἡ ἐμμετάβολος, 10
οἷον εἴ τις κατὰ συναφὴν τετράχορδον ἐπιτείνας ταύτῃ ἀνείη [τῷ]
κατὰ διάζευξιν. πάλιν τῶν γενικῶν συστημάτων ἂ μὲν ὡς εἰδικὰ
διαίρεται, ἂ δὲ οὐ. τὸ μὲν οὖν ἐναρμόνιον, ἅτε δὴ ἐξ ἐλαχίστων
διέσεων συγχέμενον, ἀδιαίρετόν ἐστι· τὸ δὲ χρῶμα διαιρεθήσεται
εἰς διαστήματα, ὅσα ἂν ῥητὰ μεταξὺ τοῦ τε ἡμιτονίου καὶ τῆς 15
p. 20 ἐναρμονίου διέσεως εὐρίσκηται, καὶ τὸ διάτονον δηλαδὴ εἰς||το-
σαῦτα, ὅσα ἂν μεταξὺ τοῦ τε ἡμιτονίου καὶ τόνου ῥητὰ διαστή-
ματα θεωρῇται. γίνεται τοίνυν τοῦ μὲν χρώματος εἶδη γ, τοῦ δὲ
διατόνου β, ὡς εἶναι τὰ πάντα τῷ ἐναρμονίῳ προστιθέμενα με-
λωδιῶν εἶδη ζ. τὸ μὲν οὖν πρῶτον [τὸ ἐναρμόνιον]⁴ χαρακτη- 20
ρίζεται ἐκ τῶν τεταρτημοριαίων διέσεων τοῦ τόνου καὶ καλεῖται
ἐναρμόνιον, τὸ δὲ δεύτερον τριτημοριαία διέσει καὶ καλεῖται μα-
λαχὸν χρῶμα· τὸ δὲ τρίτον χαρακτηρίζεται μὲν ἐκ διέσεων ἡμο-
λίων τῆς ἐναρμονίου διέσεως, καλεῖται δὲ ἡμιολίου χρώματος· τὸ
δὲ τέταρτον ἴδιον μὲν ἔχει τὴν ἐκ δυεῖν ἡμιτονίων ἀσύνθετον σύ- 25
στασιν, καλεῖται δὲ τονιαίου χρώματος· τὸ δὲ πέμπτον σύγκειται
μὲν ἐξ ἡμιτονίου καὶ γ διέσεων καὶ λοιπῶν ε, καλεῖται δὲ μα-
λαχοῦ διατόνου· τὸ δὲ ἕκτον ἔχει μὲν ἡμιτόνιον καὶ τόνον καὶ
τόνον, λέγεται δὲ συντόνου διατόνου. ἵνα δὲ δῆλον ᾖ τὸ λεγό-

1. m1 in marg.: (ἡ (i. e. σημείωσαι, v. supra annot.) περὶ τῆς τοῦ ἐναρμονίου τέχνης καὶ δόξης||).

2. Sup. lin. h ἥτε κατεχνίαν, m1 minio ἡ καχοτεχνίαν, p3 recte ἥτοι καχοτεχνίαν. Glossema interlineare in o (ut in p2) vocem ἀσθένειαν expulit, id quod Ma. p. 230 b sq. vidit.

3. m1 in marg. minio: τουτέστιν ἡ ἀπὸ ὀξύτητος εἰς βαρότητα.

4. τὸ ἐναρμ., quod omnes codd. habent, videtur esse lemma textui illatum; deleri vult Ma. p. 231 a, ne inepta in seqq. existat repetitio; ego satis habui uncinis includere.

μενον, ἐπ' ἀριθμῶν ποτησόμεθα τὴν διαίρεσιν, ὑποθέμενοι τὸ
 τετραχορδον μονάδων ξ · ἐναρμονίου διέσεις ϵ $\bar{\epsilon}$ $\bar{\mu\eta}$ [ἐναρμόνιον,
 κατὰ διέσιν καὶ διέσιν καὶ δίτονον]¹· μαλακοῦ χρώματος διέσεις
 η η $\bar{\mu\delta}$ [, κατὰ διέσιν καὶ διέσιν καὶ τριημιτόνιον]· ἡμιολίου
 χρώματος διέσεις ϑ ϑ $\bar{\mu\beta}$ [, κατὰ διέσιν ἡμιόλιον καὶ τριημι- 5
 p. 21 τόνιον καὶ διέσιν]· τονιαίου χρώματος $\bar{\iota\beta}$ $\bar{\iota\beta}$ $\bar{\lambda\varsigma}$ · || μαλακοῦ δια-
 τόνου $\bar{\iota\beta}$ $\bar{\iota\eta}$ $\bar{\lambda}$ · συντόνου διατόνου $\bar{\iota\beta}$ $\bar{\kappa\delta}$ $\bar{\kappa\delta}$ $\bar{\eta}$ $\bar{\kappa\delta}$ $\bar{\kappa\delta}$ $\bar{\iota\beta}$. γίνεται
 δὲ καὶ ἄλλαι τετραχορδικαὶ διαιρέσεις, αἷς καὶ οἱ πάνυ παλαιότατοι
 πρὸς τὰς ἁρμονίας κέχρηται. ἐνίοτε μὲν οὖν αὗται τέλειον ὁκ-
 τάχορδον ἐπλήρουν, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ μεῖζον ἑξατόνου σύστημα, 10
 πολλάκις δὲ καὶ ἔλαττον· οὐδὲ γὰρ πάντας παρελάμβανον ἀεὶ
 τοὺς φθόγγους· τὴν δὲ αἰτίαν ὕστερον λέξομεν. τὸ μὲν οὖν
 λύδιον² σύστημα συνετίθεσαν ἐκ διέσεως καὶ διτόνου καὶ τόνου
 καὶ διέσεως καὶ διέσεως καὶ διτόνου καὶ διέσεως (καὶ τοῦτο μὲν
 ἦν τέλειον σύστημα), τὸ δὲ δώριον ἐκ τόνου καὶ διέσεως καὶ 15
 διέσεως καὶ διτόνου καὶ τόνου καὶ διέσεως καὶ διέσεως καὶ διτό-
 νου (ἦν δὲ τοῦτο τόνῳ τοῦ διὰ πασῶν ὑπερέχον), τὸ δὲ φρύγιον
 ἐκ τόνου καὶ διέσεως καὶ διέσεως καὶ διτόνου καὶ τόνου καὶ
 διέσεως καὶ διέσεως καὶ τόνου· ἦν δὲ καὶ τοῦτο τέλειον διὰ
 πασῶν. τὸ δὲ ἰάστιον συνετίθεσαν ἐκ διέσεως καὶ διέσεως καὶ 20
 διτόνου καὶ τριημιτονίου καὶ τόνου (ἦν δὲ τοῦτο τοῦ διὰ πασῶν
 ἐλλείπον τόνῳ), τὸ δὲ μιξολύδιον ἐκ δύο διέσεων κατὰ τὸ ἐξῆς
 κειμένων καὶ τόνου καὶ τόνου καὶ διέσεως καὶ διέσεως καὶ τριῶν
 τόνων· ἦν δὲ καὶ τοῦτο τέλειον σύστημα. τὸ δὲ λεγόμενον σύν-
 τονον λύδιον ἦν διέσεις καὶ διέσεις καὶ δίτονον καὶ τριημιτόνιον. 25
 p. 22 διέσιν δὲ νῦν ἐπὶ πάντων ἀκουστέον τὴν ἐναρμόνιον. σαφηνείας
 δὲ ἐνε||κεν καὶ διάγραμμα τῶν συστημάτων ὑπογεγράφθω. τούτων
 δὴ καὶ ὁ θεῖος Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ μνημονεύει, λέγων θρη-
 νώδεις μὲν εἶναι τὴν τε μιξολυδιστὶ καὶ τὴν συντονολυδιστὶ
 συμποτικὰς δὲ καὶ λίαν ἀνειμένας τὴν τε ἰαστὶ καὶ λυδιστὶ· καὶ 30

1. Hic et in seqq. uncinis inclusi, quae Ma. p. 231b inepti scholiastae esse dicit. Quid? quod mera lemmata sunt ἐναρμόνιον et μαλακοῦ χρώματος, quod codd. initio secundi scholii habent. Ego μαλακοῦ, in contextu ante χρώματος omissum a codicibus, reposui (vide supra ab Aristide disputata) et μαλακοῦ χρώματος in scholio delevi, sicut M. in versione latina fecit. De ceteris in commentario videbimus.

2. ml ad λύδιον in marg.: $\bar{\alpha}$, et deinceps $\bar{\beta}$. $\bar{\gamma}$. $\bar{\delta}$. $\bar{\epsilon}$. $\bar{\zeta}$ ad δώριον, φρύγιον. ἰάστιον. μιξολύδιον. σύντονον λύδιον.

μετὰ ταῦτα ἐπιφέρει λέγων· κινδυνεύει σοι ὁωριστὶ λελεῖφθαι καὶ φρυγιστί· τοιαύτας γὰρ ἐποιοῦντο τῶν ἁρμονικῶν τὰς ἐκθέσεις, πρὸς τὰ προκείμενα τῶν ἡθῶν τὰς τῶν φθόγγων ποιότητας ἁρμοττόμενοι. περὶ μὲν οὖν τούτων ὕστερον ἀκριβέστερον ἐροῦμεν.

1

α' Λυδιστί.

R ^{*} V C O Z N. Z E
L ^{*} Γ C K X * C U

γ' Φρυγιστί.

Φ C P Π I Z E Δ U
F C V * < C U * Z

ε' Μιξολυδιστί.

Γ R ^{*} V Φ C P Π Z
* Z L ^{*} C C V D C

β' Δωριστί.

Φ C P Π I Z ^{*} E Δ Θ
F C V D < ^{*} C U < *

δ' Ἰαστί.

Γ R ^{*} V C M I
Γ L ^{*} Γ C Π <

ς' Συντονολυδιστί.

Γ R ^{*} V C M
Γ L ^{*} Γ C Π

Χ. Τὰ νῦν δὲ περὶ τόνων λέγωμεν¹. τόνον δὴ κατὰ μου- 5
σικὴν καλοῦμεν τριγῶς· ἡ γὰρ ὅπερ τὴν τάσιν, ἡ μέγεθος ποιὸν
φωνῆς, οἷον ϕ τὸ διὰ ε τοῦ διὰ δ ὑπερέχει, ἡ τρόπον συστη-
ματικόν, οἷον λῦδιον ἢ φρύγιον· περὶ οὗ νῦν πρόκειται λέγειν.
p. 23 τόνοι δὲ εἰσὶ κατὰ μὲν Ἀριστόξενον τρισκαίδεκα, ὧν || οἱ προσ-
λαμβανόμενοι περιέχονται τῷ διὰ πασῶν, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους 10
πεντεκαίδεκα, ὧν οἱ μὲν προσλαμβανόμενοι περιέχονται τῷ διὰ
πασῶν καὶ τίνῃ, τοῦ κατὰ διὰ ζευξίν ἐφαπτόμενοι. ἀνομάζει δ'
αὐτοὺς Ἀριστόξενος οὕτως· ὑποδῶριος· ὑποφρύγιοι δύο, ὁ μὲν
βαρὺς, ὃς καὶ ὑποῖαστιος καλεῖται, ὁ δὲ ὀξύς· ὑπολύδιοι δύο,
ὁ μὲν βαρὺς, ὃς καὶ ὑποαιόλιος, ὁ δὲ ὀξύς· δῶριος εἷς· φρύγιοι 15
δύο, ὁ μὲν βαρὺς, ὃς καὶ ἰάστιος, ὁ δὲ ὀξύς· λῦδιοι δύο, ὁ
μὲν βαρὺς, ὃς νῦν αἰόλιος, ὁ δὲ ὀξύς· μιξολύδιοι δύο, ὁ μὲν
βαρὺς, ὃς νῦν ὑπερδῶριος, ὁ δὲ ὀξύς, ὃς νῦν ὑπεριάστιος·

1. Vid. Bellermann. l. c. p. 65 sqq. et Tab. 5 inf., et conf. nostram Tab. I, 2. Praeterea adhibeas Westphalum: Harmonik u. Melopöie d. Griech. (Lips. 1863) p. 307—315 et ad Plutarch. de Musica p. 85 94.

2. v in marg minio: περὶ τόνων ποσαχῶς λέγονται.

ὑπερμιξολύδιος εἰς, ὃς καὶ ὑπερφρύγιος. τούτοις ὑπὸ τῶν νεώ-
 τέρων προτίθενται ὃ τε ὑπεραιύλιος καὶ ὁ ὑπερλύδιος, ὅπως
 γ' ἂν ἕκαστος βαρύτητά τε ἔχῃ καὶ μεσότητα καὶ ὀξύτητα. ἕκαστος
 δ' ἂν αὐτῶν ἡμιτονίῳ μὲν ὑπερέξει τοῦ προτέρου, ἀπὸ τοῦ βα-
 ρυτάτου βουλομένων ἄρχεσθαι, ἡμιτονίῳ δὲ ἐλάττων ἔσται, εἴ γε 5
 τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ ὀξυτάτου ποιησόμεθα. περιέχονται μὲν οὖν
 αὐτῶν, ὡς ἔφην, οἱ προσλαμβανόμενοι τῷ διὰ πασῶν καὶ τόνῳ.
 λαμβάνονται δ' ἂν διὰ τοῦτο καὶ διὰ συμφωνιῶν· ἀρξάμενος γὰρ
 ἀπὸ τοῦ βαρυτάτου καὶ βουλόμενος ἐπιτείνειν καὶ πάλιν ἀνιέναι
 κατὰ ποικίλα διαστήματα πάντως ἐνός τινος αὐτῶν ἐφάφομαι 10
 προσλαμβανομένου. τούτων δὲ οἱ μὲν μελωδοῦνται δι' ὅλου,
 p. 24 οἱ δὲ οὐχί. ὁ μὲν οὖν δῶριος σύμπας μελωδεῖται διὰ τὸ μέχρι
 τῶν ιβ' τόνων τὴν φωνὴν ἡμῖν ὑπηρετεῖσθαι, καὶ διὰ τὸ μέσον
 αὐτοῦ τὸν προσλαμβανόμενον τοῦ διὰ πασῶν εἶναι ὑποδωρίου
 τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν βαρύτεροι τοῦ δωρίου μέχρι τοῦ συμ- 15
 φωνοῦντος φθόγγου * * * * * τῇ νήτῃ τῶν ὑπερβολαίων.
 οὕτως οὖν καὶ τὰς ψῆδας ἢ τὰ κῶλα τοῖς τρόποις συστήσόμεθα,
 εἰ τὸν κοιλότατον τῶν φθόγγων τοῦ συστήματος ἐνὶ τῶν προσ-
 λαμβανομένων ὑποβάλλοιμεν καὶ τὰ ἀπὸ τούτου μελωδοῖσθαι
 ἐπὶ τὸ βάρος. εἰ μὲν γὰρ μὴ δυνηθεῖμεν ἀνιέναι περαιτέρω, 20
 δῶριος ἔσται διὰ τὸ τὸν πρῶτον ἀκουστὸν φθόγγον δωρίου
 προσλαμβανομένῳ ὠρίσθαι· εἰ δὲ ἐξακούοιτο, θεωρῆσαι πειρα-
 σόμεθα πόσῳ τοῦ δωρίου προσλαμβανομένου, τουτέστι τοῦ
 τῇ φύσει βαρυτέρου, τὴν ὑπεροχὴν ἔχει, ἀκαεῖνος ἡμῖν ὁ τρό-
 πος ὁρισθήσεται, ὃς ὑπερέχει τοῦ δωρίου προσλαμβανομένου 25
 τοσούτῳ, ὅσῳ καὶ τοῦ μέλους ὁ κοιλότατος φθόγγος τοῦ τῇ φύ-
 σει κοιλοτάτου μείζων ἐθεωρήθη. εἰ δ' ὁ βαρύτατος τῆς ψῆδος
 φθόγγος ὑπερεκπίπτει τοῦ δωρίου τοῦ διὰ πασῶν, ὃς ὑπάρ-
 χων, ληφόμεθα μὲν αὐτοῦ τὸ διὰ πασῶν ἐπὶ τὸ βάρος, τῇ δὲ
 προειρημένη χρησάμενοι μεθόδῳ τὴν ἁρμονίαν αὐτὴν οὐ δυσχε- 30
 ρῶς ἐκληφόμεθα.

XI. Μεταβολὴ δὲ ἐστὶν ἀλλοίωσις τοῦ ὑποκειμένου συστή-
 ματος καὶ τοῦ τῆς φωνῆς χαρακτήρος· εἰ γὰρ ἐκάστῳ συστή-
 p. 25 ματι καὶ ποιός τις ἐπακολουθεῖ τῆς φωνῆς τύπος, ὃν ἅμα
 ταῖς ἁρμονίαις καὶ τὸ τοῦ μέλους εἶδος ἀλλοιωθήσεται. μετα- 35
 βολαὶ δὲ ἐν τοῖς τόνοις γίνονται ποικίλαι καθ' ἕκαστον τῶν δια-
 στημάτων, τῶν τε συνθέτων καὶ ἀσυνθέτων· ἀλλ' αἱ μὲν ἐκ
 συμφῶνων λαμβανόμεναι διωστημάτων χαριέστεραι, αἱ δὲ λοιπαὶ

τούτων οὐ πᾶν· ὧν καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰς πλοκάς δυνατὸν
 θεωρεῖν κατὰ τόνον ἢ ἡμιτόνιον ἀπὸ φθόγγου μεταβάλλοντα καὶ
 ὅλως κατὰ πᾶν ἤτοι περισσὸν ἢ ἄρτιον διάστημα, καὶ ἢ ἀνιέντα
 ἢ ἐπιτείνοντα. γίνονται δ' αὐτῶν καὶ κατὰ τετράχορδα κοινωνία·
 οἱ μὲν γὰρ ἡμιτονίῳ ἀλλήλων ὑπερέχουσιν, οἱ δὲ τόνῳ, οἱ δὲ 5
 τοῖς τούτων μείζοσι διαστήμασιν, ὥστε συμβαίνειν τὰς τοῦ κοι-
 λοτέρου μέσας ὑπάτας γίνεσθαι τοῦ ὀξυτέρου ἢ ἀνάπαλιν, καὶ
 κατὰ τὸ ἐξῆς ὁμοίως. εἰσὶ δὲ τῷ γένει τόνοι τρεῖς, δῶριος, φρύ-
 γις, λύδιος. τούτων ὁ μὲν δῶριος πρὸς τὰ βαρύτερα τῆς φω-
 νῆς ἐνεργήματα χρήσιμος, ὁ δὲ λύδιος πρὸς τὰ ὀξύτερα, ὁ δὲ 10
 φρύγιος πρὸς τὰ μέσα. οἱ δὲ λοιποὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ὀργανικαῖς
 θεωροῦνται συνθέσεσιν· ἐκεῖνα γὰρ ἐν μῆξιστοις ἐξείργασται
 συστήμασι. τῶν δὲ τόνων πάντων ἐκ τῆς τῶν $\chi\delta$ γραμμάτων
 τάξεως ἀνάπαλιν συγκειμένων τοῦ μὲν βαρυτάτου πάντων ὑπο-
 δωρίου τόνον ἐπὶ τὸ βάρος ἀνέντες, τὸ Ψ λαμβάνομεν ἀρχὴν 15
 τῶν σημείων, ἔπειτα τὸ μετὰ τοῦτο, ἐν μὲν ἀρμονίᾳ διέσεως
 p. 26 ἐπέχον λόγον, || ἐν δὲ χρώματι καὶ διατόνῳ ἡμιτονίου, εἴτα τὸ μετὰ
 τοῦτο· εἴτα τὸ τέταρτον τόνον ἐπέχειν ὀριζόμεθα· καὶ τοῦτο
 ἀρχὴν τοῦ κοιλοτάτου τῶν τρόπων ποιησάμενοι, πάλιν ἡμιτόνιον
 ἐπιτείναντες τοῦ μετ' αὐτὸν τάττομεν τὸν προσλαμβανόμενον, καὶ 20
 τοὺς ἐξῆς ταῖς αὐταῖς ὑπεροχαῖς συντιθέντες τὴν τῶν ιε τρόπων
 πληροῦμεν ἀριθμόν. ὑπόκειται δὲ ἡ καθ' ἡμιτόνιον τῶν στοι-
 χείων σύνθεσις καὶ ἡ κατὰ τόνον, καὶ λοιποὶ οἱ ἐκ τούτων τρόποι·
 διπλῇ δὲ καὶ ἡ ἐκθεσις τῶν σημείων γέγονεν ἡμῖν, ἵν' ἐκ τῆς τῶν
 κάτω γραφομένων ὁμοιότητος τὴν τῶν ἄνω θεωροῦμεν ἀκολου- 25
 θίαν, καὶ ὅπως τοῖς μὲν κάτω τὰ κῶλα καὶ τὰ ἐν ταῖς ψῆδαῖς
 μεσαυλικὰ ἢ ψιλὰ κρούματα, τοῖς δὲ ἄνω τὰς ψῆδας χυράκτη-
 ρίζοιμεν, καὶ ὅπως τὰ κατὰ μουσικὴν ἀπόρρητα συγκρύπτουμεν
 εὐκόλως, ἀντὶ τῶν ἐν χρήσει γραμμάτων τὰ κατὰ τὴν λογικὴν
 ἐκθεσιν ὑπογεγραμμένα κατατάττοντες. πτέρυγι δὲ τὸ διάγραμμα 30
 τῶν τόνων¹ γίνεται παραπλήσιον, τὰς ὑπεροχὰς δὲ ἔχουσιν οἱ
 τόνοι πρὸς ἀλλήλους ἀναδιδάσκον· ἐκτέθενται δὲ οὗτοι κατὰ
 τὰ γ γένη, καὶ τὰς συμφωνίας περιέχοντες· συμφωνία δὲ ἐστιν,
 ὅταν δύο στοιχείων κατὰ τὸ ἐναρμόνιον δύο διαστήματα περι-
 εχόντων θάτερον τούτων ἐν ἄλλῳ γένει μόνον τὰ δύο συναφ- 35
 θέντα σημαίνῃ.

1. Diagramma deest; vid. Bellermann. l. c. p. 75sq.

p. 27.

¹ Ἐχθεσις τῶν κατὰ τόνον.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω
 α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω
 * γ λ μ ν - 7 γ χ τ π μ ι ζ α *
 * τ β ρ ε τ γ α ρ δ η < ε \ ι

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω
 α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω
 γ ρ γ ρ ρ ρ ρ ρ - γ ν ω ι μ ρ λ β β ι λ θ * γ λ
 ε λ γ γ λ τ ε ω ε η ι η ρ δ η β ω ε λ \ γ ι \ λ ζ

² Ἐχθεσις τῶν κατὰ ἡμιτόνιον.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω
 α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω
 γ ρ γ ρ ρ ρ ρ ρ - γ ν ω ι μ ρ λ β β ι λ θ * γ λ
 ε λ γ γ λ τ ε ω ε η ι η ρ δ η β ω ε λ \ γ ι \ λ ζ
 γ ρ γ ρ ρ ρ ρ ρ - γ ν ω ι μ ρ λ β β ι λ θ * γ λ
 ε λ γ γ λ τ ε ω ε η ι η ρ δ η β ω ε λ \ γ ι \ λ ζ

Ζ Γ Α Υ * Β Ι Ο Μ Κ Ι Η Ζ Γ Α Υ
 ε β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω
 ε β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω
 ε β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω

1. Inscriptionem in textu om. h ml v; ml v in marg. minio: Ἐχθεσις τῶν κατὰ τόνον. (τόνον p3; reliqua M=Meibom. cum s in textu post notas musicas habet, om. h) τῶν ιε (ιε etiam pl 0, δέκα M) τρόπων αἱ μεταπτώσεις (μεταπτώσεις v) καὶ τίς πρὸς τίνα διὰ δ' (τεσσάρων M) καὶ διὰ ε' (πέντε M) καὶ διὰ πασῶν (διαπασῶν M, μικτὰ add. M. cum s, om. cett. codd.). Ego inscriptionem retinui, quia codd. alteram inscriptionem: Ἐχθεσις τῶν κατὰ ἡμιτόνιον, in textu servant; v eam minio scriptam habet. Diagramma indicatum verbis: τῶν ιε τρόπων αἱ μεταπτώσεις cet. deest; v. Bellermann. l. c. p. 76.

2. Vid. Bellermann. l. c. p. 69 sq. et Tab. 6 num. 1, et conf. nostram Tab. I, 3.

3. ml v in marg. ista minio scripta habent, quae M post verba supra Aristides Quintilianus 1.

ῥητέον λοιπὸν περὶ ἐκλύσεως, σπονδειασμοῦ τε καὶ ἐκβολῆς· καὶ γὰρ τούτων τῶν διαστημάτων ἡ χρεῖα πρὸς τὰς διαφορὰς τῶν ἁρμονιῶν παρείληπτο τοῖς παλαιοῖς. ἔκλυσιν μὲν οὖν ἐκαλεῖτο τριῶν διέσεων ἀσυνθέτων ἄνεσις, σπονδειασμός δὲ ἡ ταυτοῦ διαστήματος ἐπίτασις, ἐκβολὴ δὲ πέντε διέσεων ἐπίτασις· 5 ταῦτα δὲ καὶ πάθη τῶν διαστημάτων διὰ τὸ σπάνιον τῆς χρήσεως προσηγόρευτο.

XI. Μέλος δὲ ἐστὶ τέλειον μὲν τὸ ἔκ τε ἁρμονίας καὶ ρυθμοῦ καὶ λέξεως συνεστηκός, ἰδιαίτερον δέ, ὡς ἐν ἁρμονικῇ, πλοκῇ φθόγγων ἀνομοίων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι. μελοποιία δὲ δύναμις 10 κατασκευαστικὴ μέλους· ταύτης δὲ ἡ μὲν ὑπατοειδὴς ἐστίν, ἡ δὲ μεσοειδὴς, ἡ δὲ νητοειδὴς κατὰ τὰς προειρημένους ἡμῖν τῆς φωνῆς ἰδιότητος. μέρη δὲ αὐτῆς λῆψις, μίξις καὶ χρῆσις· καὶ λῆψις μὲν, δι' ἧς εὐρίσκειν τῷ μουσικῷ περιγίγνεται ἀπὸ ποίου τῆς φωνῆς τὸ σύστημα τόπου ποιητέον, πότερον ὑπατοειδοῦς ἢ 15 τῶν λοιπῶν τινος· μίξις δέ, δι' ἧς ἦτοι τοὺς φθόγγους ἀλλήλοις ἢ τοὺς τόπους τῆς φωνῆς ἀρμύζομεν ἢ γένη μελωδίας ἢ τρόπων συστήματα· χρῆσις δὲ ἡ ποῖα τῆς μελωδίας ἀπεργασία. ταύτης δὲ πάλιν εἶδη τρία, ἀγωγή, πεττεία, πλοκῇ. ἀγωγῆς μὲν οὖν εἶδη τρία, εὐθεΐα, ἀνακάμπτουσα, περιφερὴς· εὐθεΐα μὲν 20 οὖν ἐστίν ἡ διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων τὴν ἐπίτασιν ποιουμένη, ἀνακάμπτουσα δὲ ἡ διὰ τῶν ἐπομένων ἀποτελοῦσα τὴν βαρύτητα, περιφερὴς δὲ ἡ κατὰ συνημμένων μὲν ἐπιτείνουσα, κατὰ διεξευγμένων δ' ἀνιείσα, ἢ ἐναντίως· αὕτη δὲ κἂν ταῖς μεταβολαῖς θεωρεῖται. πλοκῇ δὲ ἐστίν ἡ διὰ τῶν ὑπερβατῶν διαστημάτων ἢ φθόγγων δύο ἢ καὶ πλείονων ἓνα ποιουμένη τόνον, ἥτοι τὰ βαρέα τούτων ἢ τὰ ὀξύτερα προτάττουσα καὶ τὸ μέλος ἀπεργαζομένη· πεττεία δέ, ἣ γινώσκομεν τίνος μὲν τῶν φθόγγων ἀφετέον, τίνος δὲ παραληπτέον καὶ ὁσάκις ἕκαστον αὐτῶν, [καὶ] ἀπὸ τίνος τε ἀρχτέον καὶ εἰς ὃν καταληκτέον· αὕτη δὲ καὶ τοῦ 30 ἥθους γίνεται παραστατικῇ. διαφέρει δὲ μελοποιία μελωδίας· ἡ μὲν γὰρ ἀπαγγελία μέλους ἐστίν, ἡ δὲ ἕξις ποιητικῇ. τρόποι

itione ex alio modo in alium, quo sensu ab illis etiam vox *ἡμίφθορος* usurpatur; vid. Christ. in Sitzungsberichte der königl. bayr. Akad. d. Wiss. 1870, Vol. II p. 255. 257. 269. 270.

4. Hic regius antiquior et barberinus ap. Ma. p. 247 a.: *ὁπῆρχον ὀδτως* (*ὀδτω* barh.) *κατὰ συζυγίαν οἱ φθόροι γεγραμμένοι μετὰ τὸν ἄν στίχον οἱ ἐξῆς στίχοι.* s. vitiose *ὁπᾶρχον ὄντας ἧς συζυγ.* Conf. Bellermann l. c. p. 72.

- p. 30 δὲ μελοποιίας γένει||μὲν τρεῖς, νομικός, διθυραμβικός, τραγικός· ὁ
μὲν οὖν νομικός τρόπος ἐστὶ νητοειδής· ὁ δὲ διθυραμβικός μεσοει-
δής, ὁ δὲ τραγικός ὑπατοειδής· εἶδαι δὲ εὐρίσκονται πλείους, οὗς
δυνατὸν δι' ὁμοιότητα τοῖς γενικοῖς ὑποβάλλειν· ἐρωτικοί τε γὰρ
καλοῦνται τινες, ὧν ἴδιοι ἐπιθαλάμιοι, καὶ κωμικοὶ καὶ ἐγκωμι- 5
αστικοί. τρόποι δὲ λέγονται διὰ τὸ συνεμφαίνειν πως τὸ ἦθος
κατὰ τὰ μέλη τῆς διανοίας. διαφέρουσι δ' ἀλλήλων αἱ μελο-
ποιίαι· γένει, ὡς ἐναρμόνιος, χρωματική, διάτονος· συστήματι,
ὡς ὑπατοειδής, μεσοειδής, νητοειδής· τόνῳ, ὡς δώριος, φρύγιος·
τρόπῳ, ὡς νομικός, διθυραμβικός· ἥθει, ὡς φαιρὲν τὴν μὲν συ- 10
σταλτικὴν, δι' ἧς πάθη λυπηρὰ κινούμεν, τὴν δὲ διασταλτικὴν,
δι' ἧς τὸν θυμὸν ἐξεγείρομεν, τὴν δὲ μέσην, δι' ἧς εἰς ἡρεμίαν
τὴν ψυχὴν περιάγομεν. ἥθη δὲ ταῦτα ἐκαλεῖτο, ἐπειδὴ περ τὰ
τῆς ψυχῆς καταστήματα διὰ τούτων πρῶτον ἐθεωρεῖτο τε καὶ
διωρθοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἐκ μόνων· ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ὡς μέρη 15
συνεργεῖ πρὸς τὴν θεραπείαν τῶν παθῶν, τὸ δὲ τέλειον ἦν
μέλος τὸ καὶ τὴν παιδείαν ἀνελλιπῇ προσάγον· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν
ιατρικῶν φαρμάκων οὐ μία τις ὕλη πέφυκεν ἰᾶσθαι τὰ πεπον-
θότα τοῦ σώματος, ἢ δ' ἐκ πλείονων σύμμικτος ἐντελῆ ποιεῖ
- p. 31 τὴν ὄνησιν, οὕτω δὲ κἀνθάδε σμικρὸν μὲν||ἢ μελωδία πρὸς κατ- 20
όρθωσιν, τὸ δ' ἐξ ἀπάντων τῶν μερῶν συμπληρωθὲν αὐταρ-
κέστατον. ὁ μὲν οὖν ἁρμονικός τῆς μουσικῆς τρόπος ἀρχοῦντως
ἂν ἡμῖν ἔχοι· μεταβῶμεν δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὴν ρυθμικὴν θεωρίαν.

XIII. Ῥυθμός¹ τοῖνυν καλεῖται τριχῶς· λέγεται γὰρ ἐπὶ

1. h in marg., ml ante *ῥυθμός* in inscriptione miniata: *περὶ ῥυθμοῦ*.
Ad verba *ῥυθμός τοῖνυν ἐστὶ* Ma. p. 252 a. b: »Hic in Bodl. Codicis mar-
gine scholium aliquod additur ex Porphyrii commentario in tertium caput
libri primi *Harmonicorum* Ptolemaei. [Idem scholium p. 1 g habent.] *quam-*
vis autem non magnopere huc pertinere videatur, ipsum tamen, ne quid
quod in scriptis codicibus reperitur, omisisse videamur, hic adponemus,
ex Porphyrii codicibus suppletum et emendatum. Ita autem illud legitur:
Ἐκ τῶν πορφυρίου εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς ἁρμονικῆς. Ἡ ὀξύτης καὶ ἡ βα-
ρύτης οὐκ ἐστὶν [p1] οἷον ἔκτασις καὶ συστολή, ἢ ταχύτης [ταχύτης p1]
καὶ βραδύτης [βραδυτης p1], ιδιότητος δὲ μόνον παραλλαγῇ, καθ' ἣν καὶ
ἐν τῇ λογικῇ φωνῇ ἄλλαι μὲν (in Porph. contextu bene: *μὲν εἰσιν*) αἱ
ἐκτάσεις καὶ συστολαὶ τῶν συλλαβῶν, αἱ τε μακρότερες καὶ αἱ βραχυ-
τητες (optime rursus in Porphyrio additum legitur: *ἄλλαι δὲ [δέ εἰσιν p1]*
αἱ ταχυτέρες καὶ αἱ βραδυτέρες), ἄλλαι δὲ αἱ (in Porphyrio articulus *αἱ*
omissus est) ὀξύτητες καὶ βαρύτητες. τριῶν οὖν τάξεων θεωρουμένων,
ταῖς μὲν χρῆται (Porphyr. [et p1] ἢ) *ῥυθμική*, ταῖς δὲ ἡ *μετρική*, ταῖς

τε τῶν ἀκινήτων σωμάτων (ὥς φαμεν εὐρυθμον ἀνδριάντα) καὶ πάντων τῶν κινουμένων (οὕτως γὰρ φαμεν εὐρύθμως τινὰ βαδίζειν), καὶ ἰδίως ἐπὶ φωνῆς· περὶ οὗ νῦν πρόκειται λέγειν. ῥυθμὸς τοίνυν ἐστὶ σύστημα ἐκ χρόνων κατὰ τινὰ τάξιν συγκειμένων, καὶ τὰ τούτων πάθη καλοῦμεν ἄρσιν καὶ θέσιν, φόφον καὶ ἡρεμίαν· καθόλου γὰρ τῶν φθόγγων διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς κινήσεως ἀνέμφατον τὴν τοῦ μέλους ποιουμένων πλοκὴν καὶ ἐς πλάνην ἀρόντων τὴν διάνοιαν τὰ τοῦ ῥυθμοῦ μέρη τὴν δύναμιν τῆς μελωδίας ἐναργῆ καθίστησιν, παρὰ μέρος μὲν, τεταγμένως δὲ κινούμενα τὴν διάνοιαν. ἄρσις μὲν οὖν ἐστὶ φορὰ μέρους σώματος ἐπὶ τὸ ἄνω, θέσις δὲ ἐπὶ τὸ κάτω ταύτου μέρους. ῥυθμικὴ δὲ ἐστὶν ἐπιστήμη τῆς τῶν προειρημένων χρήσεως. ὁ πᾶς μὲν οὖν ῥυθμὸς τρισὶ τούτοις αἰσθητηρίοις νοεῖται· ὕψει, ὡς ἐν ὀρχήσει· ἀκοῇ, ὡς ἐν μέλει· ὁφῇ, ὡς οἱ τῶν ἀρτηριῶν σφυγμοί· ὁ δὲ κατὰ μουσικὴν ὑπὸ δυεῖν, ὁψεώς τε καὶ ἀκοῆς. ῥυθμίζεται||δὲ ἐν μουσικῇ κίνησις σώματος, μελωδία, λέξις. τούτων δὲ ἕκαστον καὶ καθ' αὐτὸ θεωρεῖται καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν, ἰδίᾳ τε ἑκατέρου καὶ ἀμφοῖν ἅμα. μέλος μὲν γὰρ νοεῖται καθ' αὐτὸ μὲν ἐν τοῖς διαγράμμασι καὶ ταῖς ἀτάκτοις μελωδίαις, μετὰ δὲ ῥυθμοῦ μόνον, ὡς ἐπὶ τῶν κρουμάτων καὶ κώλων, μετὰ δὲ λέξεως μόνης ἐπὶ τῶν καλουμένων κεχυμένων ἁσμάτων, ῥυθμὸς δὲ καθ' αὐτὸν μὲν ἐπὶ ψιλῆς ὀρχήσεως, μετὰ δὲ μέλους ἐν κώλοις, μετὰ δὲ λέξεως μόνης ἐπὶ τῶν ποιημάτων μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως, οἷον τῶν Σωτᾶδου καὶ τινων τοιούτων. λέξις δὲ ὅπως μεθ' ἑκατέρου θεωρεῖται, προείπομεν. ταῦτα δὲ σύμπαντα μιγνύμενα τὴν φῶδὴν ποιεῖ. διαιρεῖται δὲ ὁ ῥυθμὸς ἐν μὲν λέξει ταῖς συλλαβαῖς, ἐν δὲ μέλει τοῖς λόγοις τῶν ἄρσεων πρὸς τὰς θέσεις, ἐν δὲ κινήσει τοῖς τε σχήμασι καὶ τοῖς τούτων πέρασιν, ἃ δὴ καὶ σημεῖα καλεῖται. Μέρη δὲ ρυθμικῆς πέντε· διαλαμβάνομεν γὰρ περὶ πρώτων χρόνων, περὶ γενῶν ποδικῶν, περὶ ἀγωγῆς ῥυθμικῆς, περὶ μεταβολῶν, περὶ ῥυθμοποιίας.

XIV. Πρῶτος μὲν οὖν ἐστὶ χρόνος ἄτομος καὶ ἐλάχιστος, ὃς καὶ σημεῖον καλεῖται· ἐλάχιστον δὲ καλῶ τὸν ὥς πρὸς ἡμᾶς, ὃς ἐστὶ πρῶτος καταληπτὸς αἰσθήσει· σημεῖον δὲ καλεῖται διὰ

δὲ ἡ ἀναγνωστικὴ, περὶ τὴν ποιὰν προφορὰν τῆς λέξεως (Porph. τῶν λέξεων) πραγματευομένη. Pro illis verbis τριῶν οὖν ταξ. θεωρ. in Porph. aptius invenitur una vocula διό.)· c. Conf. Caesar l. c. p. 70sq.

- τὸ ἀμερῆς εἶναι, καθὼ καὶ οἱ γεωμέτραι τὸ παρὰ σφισιν ἀμερὲς
 p. 33 σημειῖον προσηγόρευσαν. οὗτος δὲ ὁ ἀμερῆς μονά||δος οἶονεῖ
 χώραν ἔχει· θεωρεῖται γὰρ ἐν μὲν λέξει περὶ συλλαβήν, ἐν δὲ
 μέλει περὶ φθόγγον ἢ περὶ ἐν διάστημα, ἐν δὲ κινήσει σώματος
 περὶ ἐν σχῆμα. λέγεται δὲ οὗτος πρῶτος ὡς πρὸς τὴν ἐκάστου 5
 κίνησιν τῶν μελωδούντων καὶ ὡς πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν φθόγγων
 σύγκρισιν· πολλαχῶς γὰρ ἐν αὐτῶν ἕκαστος ἡμῶν προσενέγκαιτο,
 πρὶν εἰς τὸ τῶν δυεῖν διαστημάτων ἐμπεσεῖν μέγεθος· ἐκ δὲ τοῦ
 τῶν ἐξῆς μεγέθους, ὡς ἔφην, ἀκριβέστερον συνοραῖται. σύνθετος
 δέ ἐστι χρόνος ὁ διαιρεῖσθαι δυνάμενος. τούτου δὲ ὁ μὲν διπλα- 10
 σίων ἐστὶ τοῦ πρώτου, ὁ δὲ τριπλασίων, ὁ δὲ τετραπλασίων·
 μέχρι γὰρ τετράδος προῆλθεν ὁ ῥυθμικὸς χρόνος· καὶ γὰρ ἀνα-
 λογεῖ τῷ πλήθει τῶν τοῦ τόνου διέσεων καὶ πρὸς τὴν διαστη-
 ματικὴν φωνὴν ἐκ φύσεως ἔχει. ¹τούτων δὴ τῶν χρόνων οἱ μὲν
 ἔρρυθμοι λέγονται, οἱ δὲ ἄρρυθμοι, οἱ δὲ ῥυθμοειδεῖς, ἔρρυθμοι 15
 μὲν οἱ ἐν τινι λόγῳ πρὸς ἀλλήλους σώζοντες τάξιν, οἷον διπλα-
 σίονι, ἡμιολίῳ καὶ τοῖς τοιούτοις (λόγος γὰρ ἐστὶ δύο μεγεθῶν
 ὁμοίων ἢ πρὸς ἀλλήλα σχέσις), ἄρρυθμοι δὲ οἱ παντελῶς ἄτα-
 κτοι καὶ ἀλόγως συνειρόμενοι, ῥυθμοειδεῖς δὲ οἱ μεταξὺ τούτων
 καὶ πῇ μὲν τῆς τάξεως τῶν ἐρρύθμων, πῇ δὲ τῆς ταραχῆς τῶν 20
 p. 34 ἀρρύθμων μετεπιηφότες. τούτων δὲ οἱ μὲν ||στρογγύλοι καλοῦνται
 οἱ μᾶλλον τοῦ δέοντος ἐπιτρέχοντες, οἱ δὲ περίπλεω οἱ πλεον
 ἢ δεῖ τὴν βραδυτῆτα διὰ συνθέτων φθόγγων ποιούμενοι. ἔτι
 τῶν χρόνων οἱ μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ πολλαπλοῖ, οἱ καὶ ποδικοὶ κα-
 λοῦνται. 25

Ποὺς μὲν οὖν ἐστὶ μέρος τοῦ παντὸς ῥυθμοῦ, δι' οὗ τὸν
 δλον καταλαμβάνομεν· τούτου δὲ μέρη δύο, ἄρσις καὶ θέσις.
 διαφοραὶ δὲ ποδῶν ἐπτά· κατὰ μέγεθος, ὡς οἱ τρίσημοι τῶν
 δισημῶν διεντηνόχασι· κατὰ γένος, ὡς ἡμιολίου καὶ διπλασίου·
 συνθέσει, ἢ τοὺς μὲν ἁπλοῦς εἶναι συμβέβηκεν, ὡς τοὺς διση- 30
 μους, τοὺς δὲ συνθέτους, ὡς τοὺς δωδεκασημούς (ἁπλοῖ μὲν
 γὰρ εἰσιν οἱ εἰς χρόνους διαιρούμενοι, σύνθετοι δὲ οἱ καὶ εἰς
 πόδας ἀναλυόμενοι)· τετάρτη ἡ τῶν ῥητῶν, ὧν μέλλομεν λόγον
 εἰπεῖν τῆς ἄρσεως πρὸς τὴν θέσιν, καὶ ἀλόγων, ὧν οὐκ ἔχομεν
 διόλου τὸν λόγον τὸν αὐτὸν τῶν χρονικῶν μερῶν εἰπεῖν πρὸς 35

1. τούτων — — τοῖς τοιούτοις. Ad haec h ml in marg. schema ha-
 bent, quod repraesentat Tab. II, 2.

ἄλλα· πέμπτη δέ ἐστιν ἡ κατὰ διαίρεσιν ποιάν, ὅτε ποικίλως διαιρουμένων τῶν συνθέτων ποικίλους τοὺς ἀπλοῦς γίνεσθαι συμβαίνει· ἕκτη ἡ κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἐκ τῆς διαιρέσεως ἀποτελούμενον· ἐβδόμη ἡ κατὰ ἀντίθεσιν, ὅταν δύο ποδῶν λαμβανόμενων ὁ μὲν ἔχη τὸν μείζονα χρόνον καθηρούμενον, ἐπόμενον δὲ τὸν ἐλάττωνα, ὁ δὲ ἐναντίως.

p. 35 Γένη τοίνυν ἐστὶ ρυθμικὰ τρία, τὸ ἴσον, τὸ ἡμιόλιον καὶ τὸ διπλάσιον (προσιθέασι δέ τινες καὶ τὸ ἐπίτριτον), ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν χρόνων συνιστάμενα· ὁ μὲν γὰρ $\bar{\alpha}$ ἑαυτῷ συγκρινόμενος τὸν τῆς ἰσότητος γεννᾷ λόγον, ὁ δὲ $\bar{\beta}$ πρὸς τὸν $\bar{\alpha}$ τὸν διπλάσιον, ὁ δὲ $\bar{\gamma}$ πρὸς τὸν $\bar{\beta}$ τὸν ἡμιόλιον, ὁ δὲ $\bar{\delta}$ πρὸς τὸν $\bar{\gamma}$ τὸν ἐπίτριτον. τὸ μὲν οὖν ἴσον ἄρχεται μὲν ἀπὸ δισήμεου, πληροῦται δὲ ἕως ἑκκαίδεκάσημου διὰ τὸ ἐξασθενεῖν ἡμᾶς τοὺς μείζους τοῦ τοιοῦτου γένους διαγιγνώσκειν ρυθμούς· τὸ δὲ διπλάσιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ τρισήμεου, περαιοῦται δὲ ἕως ὀκτω-
10 καίδεκάσημου· οὐκέτι γὰρ τῆς τοῦ τοιοῦτου ρυθμοῦ φύσεως ἀντιλαμβάνομεθα· τὸ δὲ ἡμιόλιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ πεντασήμεου, πληροῦται δὲ ἕως πεντεκαίδεκάσημου· μέχρι γὰρ τοσούτου τὸν τοιοῦτον ρυθμὸν τὸ αἰσθητήριον καταλαμβάνει· τὸ δ' ἐπίτριτον ἄρχεται μὲν ἀπὸ ἐπτάσημου, γίνεται δὲ ἕως τεσσαρεσκαίδεκάση-
15 μου· σπάνιος δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα γένη, ἃ περ ἄλογα καλεῖται¹, οὐχὶ τῷ μηδένι λόγον ἔχειν, ἀλλὰ τῷ μηδενὶ τῶν προκειμένων λόγων οἰκείως ἔχειν, κατὰ ἀριθμοὺς δὲ μᾶλλον ἢ κατὰ εἶδη ρυθμικὰ σώζειν τὰς ἀναλογίας.

Τῶν ρυθμῶν τοίνυν οἱ μὲν εἰσι σύνθετοι, οἱ δὲ ἀσύνθετοι,
p. 36 οἱ δὲ μικτοί, σύνθετοι μὲν οἱ ἐκ δύο γενῶν ἢ καὶ πλειόνων² συνεστώτες, ὡς οἱ δωδεκάσημοι, ἀσύνθετοι δὲ οἱ ἐνὶ γένει ποδικῷ χρώμενοι, ὡς οἱ τετράσημοι³, μικτοὶ δὲ οἱ ποτὲ μὲν εἰς χρόνους, ποτὲ δὲ εἰς ρυθμοὺς ἀναλυόμενοι, ὡς οἱ ἐξάσημοι⁴. τῶν δὲ συνθέτων οἱ μὲν εἰσι κατὰ συζυγίαν, οἱ δὲ κατὰ περί-
30 οδον. κατὰ συζυγίαν μὲν οὖν ἐστὶ δύο ποδῶν ἀπλῶν καὶ ἀνομοίων⁵ σύνθεσις, περίοδος δὲ πλειόνων⁶.

1. ml in marg. hoc schema habet: $\sim - \sim - \sim - \sim - \sim -$.

2. codd. h ml et Meibomii omnes (o et s) $\sim - \sim - \sim - \sim - \sim -$ πλειόνων.

3. s o ml $\sim - \sim - \sim - \sim -$ τετράσημοι.

4. s o h ml $\sim - \sim - \sim - \sim -$ ἐξάσημοι.

5. s o h ml $\sim - \sim - \sim - \sim -$ ἀνομοίων.

6. s o h ml πλειόνων. h praeterea in marg. $\sim - \sim - \sim - \sim -$.

κόν, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ Ἴωνες ἐκωμωδήθησαν. περὶ μὲν οὖν τοῦ δακτυλικοῦ ταῦτα.

XVI. Ἐν δὲ τῷ λαμβικῷ γένει ἀπλοῖ μὲν πίπτουσιν οἷδε ρυθμοί· ἱαμβος¹ ἐξ ἡμισείας ἄρσεως καὶ διπλασίου θέσεως, τροχαῖος² ἐκ διπλασίου θέσεως καὶ βραχείας ἄρσεως, ὄρθιος ὁ ἐκ 5 τετρασήμεου ἄρσεως καὶ ὀκτασήμεου θέσεως, τροχαῖος σημαντὸς ὁ ἐξ ὀκτασήμεου θέσεως καὶ τετρασήμεου ἄρσεως· σύνθετοι δὲ οἱ κατὰ συζυγίαν, βακχείοι δύο, ὧν ὁ μὲν πρότερον ἔχει τὸν ἱαμβον, δεύτερον δὲ τὸν τροχαῖον, ὁ δὲ ἐναντίως· κατὰ δὲ περίοδον ιβ'. τέσσαρες μὲν ἐξ ἐνὸς ἰάμβου καὶ τριῶν τροχαίων 10 (τούτων ὁ μὲν πρῶτον τὸν ἱαμβον ἔχων καλεῖται τροχαῖος ἀπὸ ἰάμβου, ὁ δὲ δεύτερον τροχαῖος ἀπὸ βακχείου, ὁ δὲ τρίτον βακχείος ἀπὸ τροχαίου, ὁ δὲ τέταρτον ἱαμβος ἐπίτριτος), τέσσαρες δὲ ἓνα τροχαῖον, τοὺς δὲ λοιποὺς ἰάμβους ἔχοντες (ὁ μὲν οὖν πρῶτον ἔχων τροχαῖον, τοὺς δὲ λοιποὺς ἰάμβους καλεῖται ἱαμ- 15 βος ἀπὸ τροχαίου, ὁ δὲ δεύτερον ἱαμβος ἀπὸ βακχείου ἢ μέσος βακχείος, ὁ δὲ ||βακχείος ἀπὸ ἰάμβου, ὁ δὲ τέταρτον τροχαῖος ἐπίτριτος), τέσσαρες δὲ δύο τροχαίους, ἴσους δὲ ἰάμβους ἦτοι κατὰ τὸ ἐξῆς κειμένους ἢ τοὺς μὲν περιέχοντας, τοὺς δὲ περιεχομένους. ὁ μὲν οὖν πρῶτους τοὺς ἰάμβους ἔχων, ἐπομένους 20 δὲ τοὺς τροχαίους λέγεται ἀπλοὺς βακχείος ἀπὸ ἰάμβου, ὁ δὲ τοὺς τροχαίους προηγούμενους ἔχων, ἐπομένους δὲ τοὺς ἰάμβους ἀπλοὺς βακχείος ἀπὸ τροχαίου, ὁ δὲ περιεχομένους τοὺς ἰάμβους μέσος ἱαμβος, ὁ δὲ τοὺς τροχαίους μέσος τροχαῖος. ἱαμβος μὲν οὖν ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ ἱαμβίζειν, ὃ ἔστι λοιδορεῖν, παρὰ τὸν ἰὸν 25 εἰρημένος (πρὸς τοῦτο γὰρ ὁ ρυθμὸς διὰ τὸ λογοειδὲς καὶ τὴν ἀνισότητά τῶν αὐτοῦ μερῶν πρόσφορος), τροχαῖος δὲ ἀπὸ τοῦ τὴν βάσιν ἐπίτροχον ποιῆσθαι, ὁ δὲ ὄρθιος διὰ τὸ σεμνὸν τῆς ὑποκρίσεως καὶ βάσεως, τροχαῖος σημαντὸς δέ, ὅτι βραδὺς ὧν τοῖς χρόνοις ἐπιτεχνηταῖς χρῆται σημασίαις, παρακολουθήσεως 30 ἕνεκα διπλασιάζων τὰς θέσεις· βακχείος δὲ ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ τοῖς βακχείοις ἀρμόζειν μέλεσιν. αἱ δ' εἰδικαὶ τούτων σχέσεις ἀπὸ τῶν ποδικῶν τάξεων τὴν ὀνομασίαν εἰλήφασιν.

Ἐν δὲ τῷ παιωνικῷ γένει ἀσύνθετοι μὲν γίνονται πόδες δύο, παίων διάγυιος ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ βραχείας καὶ μα- 35
p. 39 κρᾶς ἄρσεως, παίων ἐπιβατὸς ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μα||κρᾶς

1. h ml ἱαμβος.

2. h ml τροχαῖος.

ἄρσεως καὶ δύο μακρῶν θέσεων καὶ μακρᾶς ἄρσεως. διάγνιος μὲν οὖν εἴρηται οἷον δίγνιος (δύο γὰρ χρῆται σημείοις), ἐπιβατὸς δέ, ἐπειδὴ τέτρασι χρώμενος μέρεσιν ἐκ δυεῖν ἄρσεων καὶ δυεῖν διαφορῶν θέσεων γίνεται.

XVII. Μιγνυμένων δὴ τῶν γενῶν τούτων εἶδη ῥυθμῶν 5
γίνεται πλείονα· δύο μὲν δογμακά, ὧν τὸ μὲν συντίθεται ἐξ
λάμβου καὶ παίωνος διαγνίου, τὸ δὲ δεύτερον ἐξ λάμβου καὶ
δακτύλου καὶ παίωνος· εὐφυέστεραι γὰρ αἱ μίξεις αὗται κατε-
φάνησαν (δόχμιοι δὲ ἐκαλοῦντο διὰ τὸ ποικίλον καὶ ἀνόμοιον
καὶ μὴ κατ' εὐθὺ θεωρεῖσθαι τῆς ῥυθμοποιίας)· γίνονται δὲ καὶ 10
οἱ καλούμενοι προσοδιακοί· τούτων δὲ οἱ μὲν διὰ τριῶν συντί-
θενται, ἐκ πυρργίου καὶ λάμβου καὶ τροχαίου, οἱ δὲ διὰ τεσσά-
ρων, λάμβου τῇ προειρημένῃ τριποδίᾳ προτιθεμένου, οἱ δὲ ἐκ
δύο συζυγίων, βαχχείου τε καὶ ἰωνικοῦ τοῦ ἀπὸ μείζονος.

Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι χορεῖοι δύο· λαμβοειδής, ὃς συνέστηκεν 15
ἐκ μακρᾶς ἄρσεως καὶ δύο θέσεων καὶ τὸν μὲν ῥυθμὸν ἔοικε
δακτύλῳ, τὰ δὲ τῆς λέξεως μέρη κατὰ τὸν ἀριθμὸν λάμβφ· ὁ
δὲ τροχαιοειδής ἐκ δύο ἄρσεων καὶ μακρᾶς θέσεως, κατ' ἀντι-
στροφὴν τοῦ προτέρου.

Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι ῥυθμοὶ μικτοὶ τὸν ἀριθμὸν ἑξ· κρητικός, 20
ὃς συνέστηκεν ἐκ τροχαίου θέσεως καὶ τροχαίου ἄρσεως· δά-
κτυλος κατ' ἱαμβον, ὃς σύγκειται ἐξ λάμβου θέσεως καὶ λάμβου
p. 40 ἄρσεως· δάκτυλος κατὰ βαχχείον τὸν ἀπὸ τρο||χαίου, ὃς γίνε-
ται ἐκ τροχαίου θέσεως καὶ λάμβου ἄρσεως· δάκτυλος κατὰ βαχ-
χεῖον τὸν ἀπὸ λάμβου, ὃς ἐναντίως ἐσχημάτισται τῷ προειρη- 25
μένῳ· δάκτυλος κατὰ χορεῖον τὸν λαμβοειδῆ (τὸν μὲν γὰρ αὐ-
τῶν εἰς θέσιν, τὸν δὲ εἰς ἄρσιν δέχεται)· δάκτυλος κατὰ χορεῖον
τὸν τροχαιοειδῆ ἀναλόγως τῷ προειρημένῳ συγχείμενος. κρητι-
κὸς μὲν οὖν ἀπὸ ἑθνους ὠνόμασται· οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τῶν προ-
ειρημένων ποδῶν τὰς ὀνομασίας ἔχουσιν. 30

XVIII. Οἱ μὲν οὖν συμπλέκοντες τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ τὴν
περὶ ῥυθμῶν τοιαύτην τινὰ πεποιήνται τὴν τεχνολογίαν· οἱ δὲ
χωρίζοντες ἐτέρως ποιοῦσι. ἀρξάμενοι γὰρ ἀπὸ δισήμεου συντι-
θέασιν ἀριθμοὺς μέχρι τῶν συνθέτων ῥυθμῶν, καὶ τούτους κατὰ
τοὺς προειρημένους σχηματίζοντες λόγους, ἴσον τε καὶ διπλάσιον 35
ἡμιόλιόν τε καὶ ἐπίτριτον· καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ θέσεως, τοὺς δὲ
ἀπὸ ἄρσεως, καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ μακρῶν, τοὺς δὲ ἀπὸ βραχεῶν

- συντθέασιν· καὶ ἔτι τοὺς μὲν ἐκ πασῶν βραχειῶν, τοὺς δ' ἀπὸ μακρῶν, τοὺς δ' ἀναμίξ ἀποτελοῦσιν ἢ πλεοναζουσῶν μακρῶν ἢ βραχειῶν, ἢ δι' ὁμοίων χρόνων ἢ δι' ἀνομοίων τὰς ἄρσεις ταῖς θέσεις ἀνταποδιδόντες, καὶ τοὺς μὲν ὁλοκλήρους, τοὺς δ' ἀπὸ λειμμάτων ἢ προσθέσεων, ἐν οἷς καὶ τοὺς κενοὺς χρόνους πα- 5
 ραλαμβάνουσιν. κενὸς μὲν οὖν ἐστὶ χρόνος ἄνευ φθόγγου πρὸς
 p. 41 ἀναπλήρωσιν τοῦ ρυθμοῦ, λεῖμμα||δὲ ἐν ρυθμῷ χρόνος κενὸς ἐλάχιστος, πρόσθεσις δὲ χρόνος κενὸς μακρὸς ἐλάχιστου διπλα-
 σίων. πάλιν δὲ τοὺς συνθέτους ὥδι ποιοῦσιν· σύμπαντα τὸν ἀριθμὸν ἐκτίθενται καὶ μερίζουσι τοῦτον εἰς σχήματα ρυθμικά· 10
 καὶ μὲν ἕγη λόγον τινὰ ταῦτα πρὸς ἄλλα, ὃν οἱ τῶν ἀπλῶν ρυθμῶν σώζουσι χρόνοι, ἔρρυθμον ἀποφαίνονται τὸ σχῆμα· εἰ δὲ μή, πάλιν μετασχηματίζουσιν, ἕως ἂν εἰς λόγους ρυθμικοὺς ἢ τοῦ ρυθμοῦ διαίσεις καταντήσῃ. οἷον ἐκκειμένης δεκάδος θεωρεῖσθαι τὰ σχήματα ὡς ἐπὶ ρυθμοῦ γενέσεως. ἐκ δυνάδος 15
 μὲν οὖν καὶ ὀκτάδος οὐκ ἔσται ρυθμός· οὐ γὰρ ἔρρυθμος ὁ τετραπλασίων λόγος· ὥστ' οὐδὲ ὁ δεκάσημος ἔσται ἐκ δισήμευ καὶ ὀκτασήμευ. μερίζω τὴν ὀκτάδα πάλιν εἰς τριάδα, οὐδ' οὕτως ἔσται ρυθμικὸς λόγος· τὸν πέντε πάλιν εἰς τρία καὶ δύο, λέγω τὸν τρία πρὸς ἑκαστον τῶν δισήμεων λόγον ἔχειν ἡμιόλιον, ὥστε 20
 καὶ τὸν δεκάσημον συνεστάναι διὰ τούτων. πάλιν εἰ μερίσαιμι τὸν αὐτὸν εἰς τριάδα καὶ ἐπτάδα, οὐκ ἔσται λόγος τῶν ἀριθμῶν ρυθμικός. μερίζω τὸν ἐπτὰ εἰς τρία καὶ τέσσαρα, καὶ σώζεται λόγος ἐπίτριτος, ἐξ οὗ φημι συντίθεσθαι τὸν δεκάσημον. πάλιν ποιῶ τὸν αὐτὸν ἐκ τετρασήμευ καὶ ἑξασήμευ, συνέστη λόγος 25
 p. 42 ρυθμικὸς ἡμιόλιος.||πάλιν εἰς δύο· εἰ μὲν οὖν ἀπλοῦς ἀμφοτέρους, τὸν ἴσον καὶ ρυθμικὸν ἔξουσι λόγον· εἰ δὲ συνθέτους, καθὰ προ-
 εῖπον ποιησάμενος τὴν διαίρεσιν, συνίστημι τὸν δεκάσημον.

XIX. Ἀγωγή δὲ ἐστὶ ρυθμικὴ χρόνων τάχος ἢ βραδυτής, οἷον ὅταν τῶν λόγων σωζωμένων, οὗς αἱ θέσεις ποιοῦνται πρὸς 30
 τὰς ἄρσεις, διαφόρως ἐκάστου χρόνου τὰ μεγέθη προφερώμεθα. ἀρίστη δὲ ἀγωγὴς ρυθμικῆς ἔμφασις ἢ κατὰ μέσον τῶν θέσεων καὶ τῶν ἄρσεων ποσὴ διάστασις.

Μεταβολὴ δὲ ἐστὶ ρυθμικὴ ρυθμῶν ἀλλοιώσις ἢ ἀγωγῆς. γίνονται δὲ μεταβολαὶ κατὰ τρόπους δώδεκα· κατ' ἀγωγήν· κατὰ 35
 λόγον ποδικόν, ὅταν ἐξ ἑνὸς εἰς ἓνα μεταβαίῃ λόγον, ἢ ὅταν ἐξ ἑνὸς εἰς πλείους, ἢ ὅταν ἐξ ἀσυνθέτου εἰς μικτόν, ἢ ἐκ ῥη-
 τοῦ εἰς ἄλογον, ἢ ἐξ ἀλόγου εἰς ἄλογον, ἢ ἐκ τῶν ἀντιθέσει διαφερόντων εἰς ἀλλήλους, ἢ ἐκ μικτοῦ εἰς μικτόν.

Ῥυθμοποιία δέ ἐστι δύναμις ποιητικὴ ρυθμοῦ· τελεία δὲ
 ρυθμοποιία, ἐν ᾗ πάντα τὰ ρυθμικὰ περιέχεται σχήματα. διαι-
 ρεῖται δὲ εἰς ταῦτά τῃ μελοποιίᾳ· λήφει, δι' ἧς ἐπιστάμεθα ποίῳ
 τινὶ ρυθμῷ χρηστέον· χρήσει, δι' ἧς τὰς ἄρσεις ταῖς θέσεις
 p. 43 πρεπόντως ἀπο||δίδομεν· μίξει, καθ' ἣν τοὺς ρυθμοὺς ἀλλήλοις 5
 συμπλέκομεν, εἴ που δέοι. τρόποι δέ, ὥσπερ ἁρμονίας, καὶ ρυθ-
 μοποιίας τῷ γένει τρεῖς, συσταλτικός, διασταλτικός, ἡσυχαστικός.
 τούτων ἕκαστον εἰς εἶδη διαιροῦμεν κατὰ ταῦτά τοις ἐπὶ τῆς
 μελοποιίας εἰρημένοις. ἀρίστη δὲ ρυθμοποιία ἡ ἀρετῆς ἀποτε-
 λεστική, κακίστη δὲ ἡ κακίας. πῶς δὲ γίνεται τούτων ἑκάτερον, 10
 ἐν τῷ παιδευτικῷ λελέξεται. τινὲς δὲ τῶν παλαιῶν τὸν μὲν ρυθ-
 μὸν ἄρρεν ἀπεκάλουν, τὸ δὲ μέλος θῆλυ· τὸ μὲν γὰρ μέλος ἀν-
 ἐνέργητόν τέ ἐστι καὶ ἀσημάτιστον, ὅλης ἐπέχον λόγον διὰ τὴν
 πρὸς τοῦναντίον ἐπιτηδειότητα, ὃ δὲ ρυθμὸς πλάττει τε αὐτὸ
 καὶ κινεῖ τεταγμένως, ποιῶντος λόγον ἐπέχων πρὸς τὸ ποιού- 15
 μενον. συμπεπληρωμένου δὲ ἡμῖν τοῦ ρυθμικοῦ λόγου λοιπὸν
 δεόντως ἂν καὶ τοῦ μετρικοῦ δι' ὀλίγων ἐφαφώμεθα.

XX. Ἀρχὴ μὲν οὖν ἡ τῆς μετρικῆς ὁ περὶ στοιχείων λό-
 γος, εἰδ' ὃ περὶ συλλαβῶν, εἰδ' ὃ περὶ ποδῶν, εἰδ' οὕτως ὁ
 περὶ τῶν μέτρων, τελευταῖος δὲ ὁ περὶ ποιήματος, πρὸς ἔνδει- 20
 ξιν τοῦ σκοποῦ τῆς μετρικῆς παρατιθέμενος.

Στοιχεῖον¹ μὲν οὖν ἐστὶ φωνῆς ἐν ἄρθρῳ μέρος ἐλάχιστον·
 τῶν δὲ στοιχείων τὰ μὲν τορὸν καὶ ἐξάκουστον προϊέοντα τὸν
 ἥχον φωνήεντα λέγεται, τὰ δὲ ἀμυδρῶς τῆς ἀκοῆς καθικνού-
 μενα ἡμίφωνα· τὰ δὲ μικρὸν καὶ ἀμαυρὸν ἠχοῦντα παντάπυσιν 25
 p. 44 ἄφωνα [οἶον ὀλγόφωνα,]² προσ||αγορεύεται. τῶν μὲν οὖν φω-

1. h in marg., ml ante στοιχεῖον in inscriptione: περὶ στοιχείων.

2. Verba οἶον ὀλγόφωνα, quae omittunt o (ap. Ma. p. 272a; solus magd. ap. Gaisford. Hephaest. ed. Lips. p. 201) pl h et g l ap. Caesar. Aristidis Quint. de metris comment., Ind. lect. Acad. Marburg. 1862 p. IV, pro insitiis habentur ab Osanno Auct. lexicor. gr. p. 116, ac possunt sane pro glossemate in textum illato haberi, quum οἶον grammaticis usitatum sit in declaranda vocum potestate (v. c. cf. Bast. Ep. crit. append. p. 57 vers. lat.). Conf. tamen Aristid. p. 14 inf. διέσεις — οἶον διάλυσις τῆς φωνῆς οὔσα. p. 39 supr. διάγυις — οἶον δέγυις. Ma. l. c. comparat Martian. Cap. l. III [p. 61, 12 Eyssenh.] »mutae — ideo hoc nomine nuncupantur, quoniam nisi illis vocales adsociatae succurrerint, intra oris sonitum ante auspicia moriuntur.« Ego verba de glossemate suspecta, quae Caesar l. c. intacta reliquit, saltem uncinis inclusi.

νηέντων τὰ μὲν ἐλαχίστῳ χρόνῳ προενεχθῆναι δυνάμενα βρα-
 χέα λέγεται, τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης μείζονι μακρά· τὰ δ' ἐπαμφο-
 τερίζοντα τῷ χρόνῳ καλεῖται δίχρονα. τῶν δ' ἡμφώνων τὰ μὲν
 δύο συμφώνοις ἐν τοῖς μέτροις ἰσοδυναμοῦντα λέγεται διπλᾶ·
 τὰ δὲ ἔλαττον ἐνὸς συμφώνου δυνάμενα κατὰ συμπλοκὴν ὕγρᾳ 5
 καλεῖται, τὸ δὲ μηδετέρας τούτων κοινωνοῦν διαφορᾶς σ' ἰδιάζον.
 τῶν μέντοι γε ἀφώνων τὰ μὲν ἐπιπολῆς κινουῦντα τὸ πνεῦμα
 φιλά, τὰ δὲ ἔνδοθεν μετὰ σφοδρότητος ἐξάγοντα θασέα, τὰ δὲ
 μεταξὺ ποιοῦντα¹ μέσα προσαγορεύεται.

XXI. Τούτων συντιθεμένων γίνονται συλλαβαί, ταῖς τῶν 10
 φωνηέντων διαφοραῖς, ὧν λόγον ἐπέχουσιν, ὁμώνυμοι· καὶ αἱ
 μὲν ἐξ ἐνὸς ἔχουσι τὰς δυνάμεις, αἱ δὲ ἐκ πλειόνων· καὶ τούτων
 αἱ μὲν ἐκ φωνηέντων, ὡς αἱ δίφθογγοι, δις ἤτοι κατὰ κρᾶσιν ἢ
 κατὰ συμπλοκὴν ἢ κατ' ἐπικράτειαν γίνεσθαι φαμεν, αἱ δὲ καὶ
 διὰ συμφώνων, ὡς αἱ θέσει σχηματιζόμεναι. αἱ μὲν οὖν μακρὸν 15
 ἔχουσαι στοιχεῖον, ἢ δίχρονον ἐκτεινόμενον ἢ βραχὺ στοιχεῖον
 δίχρονῳ συμπλακέν ἢ δίχρονα δύο ἀλλήλοις συμπλακέντα, κα-
 λοῦνται μακραί· αἱ δὲ βραχὺ φωνῆεν ἢ δίχρονον συστελλόμενον,
 ἤτοι καθ' αὐτὸ ἢ μετὰ ἀπλοῦ συμφώνου, βραχεῖαι λέγονται.
 p. 45 καὶ αὗται μὲν φυσικαὶ τῶν συλλαβῶν διαφοραί. γίνονται δὲ 20
 τινες καὶ κατὰ πρόσθεσιν τῶν συμφώνων μακραί συλλαβαί, ἣτοι
 διὰ τὴν ἰδίαν θέσιν προσλαβοῦσαι μῆκος, ὡς ἡ εἰς δύο σύμ-
 φωνα λήγουσα ἢ εἰς ἐν διπλοῦν, ἢ ἀπὸ τῶν ἐξῆς, ὡς ἡ ἔχουσα
 δύο σύμφωνα ἐπιφερόμενα ἢ ἐν διπλοῦν, ἢ ἀπ' ἀμφοτέρων, ὡς
 ἡ λήγουσά τε εἰς ἀπλοῦν ἔχουσά τε ἐπιφερόμενον ἀπλοῦν. τού- 25
 των οὖν οὕτως ἐχόντων δέδεται τὰ μεγέθη τῶν στοιχείων τοῖς
 διαστήμασιν ἰσούρημα τοῦ τόνου· τὸ μὲν γὰρ ἐλάχιστον αὐτῶν
 τοῦ μεγίστου τεταρτημυρίου ἐστιν, ὡς ἡ διέσις τοῦ τόνου, τὸ
 δὲ μέσον ἡμισυ μὲν τοῦ μείζονος, διπλάσιον δὲ τοῦ ἐλάσσονος·
 τῆς μὲν γὰρ μακρᾶς ἡμίσειά ἐστι βραχεῖα, τῆς δὲ βραχείας 30
 ἀπλοῦν σύμφωνον· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ τὴν βραχεῖαν ἢ διπλοῦ
 συμφώνου παρατεθέντος ἢ ἐνὸς φωνήεντος γενέσθαι μακράν.
 ἔτι τῶν συλλαβῶν αἱ μὲν οἶαι καθ' ἑαυτὰς θεωροῦνται, τοιαῦται
 καὶ ταῖς παραθέσεσι τῶν ἐπομένων φαίνονται, αἱ δὲ μεταβάλλ-
 λουσαι, ὡς ἐκ τε τῶν θέσει μακρῶν καὶ τῶν κοινῶν ἐστι συν- 35

1. τὰ δὲ μεταξὺ — c. 21. init. — αἱ μὲν οὖν μακρὸν ἔχουσαι στοι-
 χεῖον. Ad haec h in contextu schema habet; v. Tab. II, 4.

ιδεῖν. ἐκ γοῦν τῶν εἰρημένων διαφορῶν ἐν ταῖς συλλαβαῖς δια-
φοραὶ συνίστανται τῶν λεγομένων κοινῶν ἢ μέσων ἐν τοῖς ποσὶ.
μέσαι μὲν οὖν εἴρηνται καὶ κοιναὶ διὰ τὸ ποτὲ μὲν βραχείας,
ποτὲ δὲ μακρῶς ἐκπληροῦν χρεῖαν. τούτων δὲ αἱ μὲν ἀπὸ τῶν
φύσει μακρῶν λαμβάνονται, ὅταν εἰς φωνῆεν μακρὸν λήγη συλ- 5
p. 46 λαβή, τῆς ἐξῆς ἀπὸ φωνήεντος||ἀρχομένης (τῷ γὰρ οὐκ ἔχειν
μεταξὺ σύμφωνον τὸ συνάπτον αὐτὰς κεχηνότας ἀπεργαζόμεναι
τοὺς ἥχους, τὴν τῆς φωνῆς διαλύουσιν εὐτονίαν, ἣ τε ἡμετέρα
σπουδὴ τοῦ τὴν ἑτέραν ἐπιλαβεῖν συλλαβὴν διὰ τὴν τῆς φωνῆς
συνέχειαν, πρὶν ἐντελῇ προενέγκασθαι τὴν προτέραν, τῆς τοῦ 10
καθηγουμένου τόνου μακρότητας ἀποτεμνεται), αἱ δ' ἀπὸ τῶν
φύσει βραχειῶν, ὅταν εἰς μέρος λόγου συλλαβὴ λήγη (ἣ γὰρ
μεταξὺ διάστασις τῆς τε τοῦ προτέρου τελευτῆς καὶ τῆς ἀρχῆς
τοῦ ἑτέρου μῆκος τῇ συλλαβῇ παρέχεται), αἱ δὲ ἀπὸ τῶν θέσει
μακρῶν, ὅτε δυεῖν ἐπιφερομένοιον συμφώνοιεν τὸ μὲν ἄφωνόν ἐστι, 15
τὸ δὲ ὑγρόν· ὑπὸ γὰρ τοῦ καθηγουμένου τῆς συμπλοκῆς στοι-
χείου παχυφωνοτέρου τυγχάνοντος ὁ τοῦ ἑτέρου λεπτότερος ὢν
ἐκθλίβεται τε καὶ πιέζεται. πάλιν τούτων τινὲς ἀπὸ μὲν τῶν
φύσει μακρῶν ἤττον κοινὰ γίνονται, ὅταν ἡ φωνηέντων πάσ-
χουσα συλλαβὴ σύγκρουσιν εἰς μέρος λόγου τε λήγη καὶ διὰ 20
διφθόγγων γίνηται τῶν κατὰ συμπλοκὴν (λέγω δὲ τῶν δι' αὐτῶν
συντιθεμένων· εὐτονωτέρους γὰρ αὐταὶ ποιοῦνται τοὺς ἥχους,
ἀμφοτέρα φανερώς ἐκβοᾶσαι τὰ φωνήεντα), ἀπὸ δὲ τῶν βρα-
χειῶν, ὅταν μὲν εἰς μέρος λόγου λήγουσα συλλαβὴ φωνηέντων
πάσχη σύγκρουσιν λίαν ἀσθενῆς, μῆκος δὲ προσλαμβάνουσα 25
πλέον ἢ κατὰ κοινήν, εἰ τὸ ἀρκτικὸν τῆς μετ' αὐτὴν συλλαβῆς
p. 47 στοιχείον συμβαίῃ δασύνεσθαι· αἱ δ' ἀπὸ τῶν θέσει μακρῶν,||
ὅτε καθηγησαμένου κατ' ἐπιφορὰν ἀφώνου τὸ μ τῶν ἀμεταβό-
λων συμπλέκεται· τῶν γὰρ λοιπῶν ὑγρῶν κατὰ πρόεσιν πνεύ-
ματος ἐκφωνουμένων τοῦτο μόνον ἐμφράττοντες ἡμῶν τοὺς 30
πόρους ἐκφωνεῖν βιαζόμεθα· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐναν-
τιοπαθοῦν τὸ φωνητικὸν ὄργανον οὐκ ἀπεικότως κολοῦει τὴν
τῆς φωνῆς ὁμαλότητα. τοιγαροῦν καὶ ἀμετάβολου αὐτῷ συμ-
πλέξωμεν, ἀμφοτέρᾳ τε τρανώς ἐθέλοιμεν ἐκφωνεῖν, οὐκέτι κοι-
νήν, θέσει δὲ μακράν τὴν συλλαβὴν ποιησίμεθα. ἀμέλει καὶ 35
τῶν ἀρχαίων τινές, βουληθέντες τὴν προκειμένην τούτου βρα-
χεῖαν πολλαχοῦ ποιεῖν, τὸν μὲν τοῦ μ παρατρέχουσι φθόγγον,
τὸν δὲ τοῦ ν μόνον ἐξάκουστον ἀποστέλλουσι. χρόν δὲ κάκεῷ

θεωρεῖν, ὥς εἰ μὲν μόνην τὴν συλλαβὴν ἐθέλοισιν κρίνειν, ἐκ τῶν ἑαυτῆς στοιχείων τὸ μέγεθος αὐτῆς ἡμῖν ἐπγνωστέον· εἰ δὲ ἐν ποδικῷ σχήματι, καὶ τὴν ἐξῆς προσληπτέον πρὸς ἐντελῇ γνῶσιν τῆς τοῦ ποδὸς ἐπισκέψεως. αὐτίκα παντὸς μέτρου τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον ἀποφαινόμεθα, μηδεμιᾶς αὐτῇ συλλαβῆς 5 ἐπιφερομένης, δι' ἧς ἀφωρισμένως ἐνὸς μεγέθους αὐτῇ. ἂν εἰπεῖν προσήκοι.

- XXII. Τούτων δὴ συντιθεμένων ἀλλήλαις γίνονται πόδες, παρ' ὃ καὶ συστήματα συλλαβῶν εἴρηται. δύο μὲν οὖν συντε-
 θεισῶν γίνονται τέσσαρες (ἥ γὰρ ἄμφω βραχείας ἔχων γίνεται 10
 p. 48 πυρρήγιος, ὃ καὶ παρίαμβος, ἥ μακρὰς σπονδεῖος,|| ἥ βραχεῖαν καθηγουμένην, ἐπομένην δὲ μακρὰν ἱαμβος, ἥ ἐναντίως τροχαῖος),
 τριῶν δὲ συγχειμένων ὀκτώ· ἥ γὰρ τὰς τρεῖς βραχείας ἔχει καὶ
 ποιεῖ χορεῖον, ἥ τὰς τρεῖς μακρὰς καὶ ποιεῖ μολοσσόν, ἀπὸ
 ἔθνους οὕτω προσαγορευόμενον, ἥ μίαν μακρὰν, τὰς δὲ λοιπὰς 15
 βραχείας κατὰ τὰς τρεῖς χώρας καὶ ποιεῖ δάκτυλον, ἀμφίβραχυν,
 ἀνάπαιστον, ἥ μίαν βραχεῖαν καὶ δύο μακρὰς ἀμοιβαδῆς καὶ γίνε-
 ται βακχεῖος, ἀμφίμακρος, παλιμβάκχειος. τεσσάρων δὲ συλλα-
 βῶν ἐκτεθεισῶν γίνονται πόδες δέκα ἕξ, οὓς δυνατόν διὰ τῶν
 ὁμοίων θεωρεῖν μεθόδων· ἥ γὰρ τέσσαρας ἔχων βραχείας κα- 20
 λεῖται προκελευσματικός, ἥ τέσσαρας μακρὰς δισπώνδειος, ἥ δύο
 βραχείας ἡγουμένας ἔχων, δύο δὲ μακρὰς ἐπομένας ἰωνικός ἀπ'
 ἐλάσσονος, ἥ ἐναντίως ἐσχηματισμένος ἀπὸ μεῖζονος, ἥ περιε-
 χούσας ἔχων τὰς μακρὰς, ἐν μέσῳ δὲ τὰς βραχείας χορίαμβος,
 ἥ ἐναντίως ἔχων ἀντίσπυστος, ἥ τὰς μὲν μακρὰς ἐν περιτταῖς 25
 ἔχων χώραις, τὰς δὲ βραχείας ἐν ταῖς ἀρτίοις διτρόχαιος, ἥ
 ἐναντίως ἔχων διάμβος· ἥ μίαν μὲν μακρὰν ἔχων, τὰς δὲ λοι-
 πὰς βραχείας παίωνας ποιεῖ τέσσαρας, ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς μα-
 κρᾶς τὴν ὀνομασίαν λαμβάνοντας, τὸν μὲν οὖν πρώτην ἔχοντα
 πρῶτον, τὸν δὲ δευτέραν δεύτερον καὶ τοὺς ἐξῆς ἀνὰ λόγον. 30
 p. 49 εἰ δὲ μίαν μὲν ἔχει βραχεῖαν, τὰς δὲ λοιπὰς μακρὰς, τοὺς ἐπι-
 τρίτους ἀποτελεῖ, ἀπὸ τῆς χώρας ἐν ᾗ τίθεμεν τὴν βραχεῖαν
 κατὰ ταῦτά τοις παίωσι τὴν ὀνομασίαν λαμβάνοντας. ἐπίτритον
 δὲ καλεῖται τὸ σχῆμα, ἐπεὶ συνέστηκεν ἐκ ποδῶν λόγον ἔχόντων
 ἐπίτритον, ὃν ἔχει τέσσαρα πρὸς τρία· ὃ μὲν γὰρ τῶν δισυλλά- 35
 βων ἐν αὐτῷ τρίσημος, ὃ δὲ τετράσημος. τούτων πάλιν συντι-
 θεμένων γίνονται πόδες δισυλλάβων μὲν καὶ τρισυλλάβων πεν-
 τασύλλαβοι ἄβ, τῶν δὲ τρισυλλάβων ἀλλήλοις παρατιθεμένων

ἑξασύλλαβοι $\overline{\xi\delta}$, οὗς καὶ μετρικὰς προσαγορεύουσι συζυγίας· μέχρι γὰρ ἑξάδος ἡῤῥήθη συλλαβὴ τε καὶ ποὺς καὶ μέτρον διὰ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ τελειότητα καὶ τῷ περιέχεσθαι πάντας ἐν αὐτῷ τοὺς τῆς συμφωνίας λόγους.

XXIII. Ἐκ δὲ τῶν ποδῶν συνίστανται τὰ μέτρα. μέτρον 5
μὲν οὖν ἐστὶ σύστημα ποδῶν ἐξ ἀνομοίων συλλαβῶν συγκειμέ-
νων ἐπὶ μῆκος σύμμετρον· διαφέρειν δὲ τοῦ ρυθμοῦ φασιν
οἱ μὲν ὡς μέρος ὅλου (τομὴν γὰρ ρυθμοῦ φασιν αὐτό, παρ'
δ καὶ μέτρον εἰρῆσθαι διὰ τὸ μείρειν, δ σημαίνει μερίζειν), οἱ
δὲ κατὰ τὴν ὕλην· τῶν γὰρ κινουμένων ἐκ δυεῖν ἀνομοίων τοῦ- 10
λάχιστον γεννωμένων τὸν μὲν ρυθμὸν ἐν ἄρσει καὶ θέσει τὴν
οὐσίαν ἔχειν, τὸ δὲ μέτρον ἐν συλλαβαῖς καὶ τῇ τούτων ἀνομοι-
ότητι· ταύτῃ τοι ρυθμὸν μὲν συνίστασθαι καὶ διὰ τῶν ὁμοίων
p. 50 συλλαβῶν καὶ διὰ τῶν ἀντιθέτων ποδῶν, μέ||τρον δὲ διὰ μὲν
τῶν πάσας ὁμοίας ἐχόντων μηδεπώποτε, διὰ δὲ τῶν ἀντιθέτων 15
ὀλιγάκις. τῶν δὴ μέτρων πρωτότυπα μὲν ἐστὶ καὶ ἀπλᾶ τὸν
ἀριθμὸν ἑννέα· δακτυλικόν, ἀναπαιστικόν, ἱαμβικόν, τροχαϊκόν,
χοριαμβικόν, ἀντισπαστικόν, ἰωνικά δύο, παιωνικόν. τούτων τὰ
μὲν ἄλλα μέχρι τεσσάρων ποδῶν εὐπρεπῶς ἡῤῥηται, τὸ δὲ δα-
κτυλικόν, ὅτε καταληκτικὸν γίνεται, μέχρις $\overline{\xi\zeta}$ · τὰ μὲν γὰρ καθ' 20
ἓνα βαίνεται πόδα καὶ προχωρεῖ σύνεγγυς $\kappa\delta$ χρόνων, ἰσαριθμῶν
ταῖς ἐν τῷ διὰ πασῶν διέσεσι, τὰ δὲ κατὰ διποδίαν ἢ συζυγίαν
καὶ προχωρεῖ ἕως $\overline{\lambda}$ χρόνων ἢ ὀλίγῳ πλείονων, ὁθεν τινὲς τὰ
ὑπερβαίνοντα τὸ προειρημένον τῶν χρόνων πλῆθος διαιροῦντες
εἰς δύο σύνθετα προσηγόρευσαν. τῶν δὲ μέτρων τὰ μὲν ἀκα- 25
τάληκτα καλεῖται, ὅσα ταῖς ἐνούσαις συλλαβαῖς συναπαρτίζει τοὺς
πόδας, ἃ δὲ καταληκτικά, ὅσα συλλαβὴν ἀφαιρεῖ τοῦ τελευ-
ταίου ποδὸς σεμνότητος ἔνεκεν τῆς μακροτέρας καταλήξεως, τὰ
δὲ βραχυκατάληκτα, οἷς ποὺς δισύλλαβος ἐλλείπει, τὰ δ' ὑπερ-
κατάληκτα, ἐν οἷς μία συλλαβὴ περιττεύει· εἰ γὰρ ποὺς πλεο- 30
νάζει, ταῦτόν γίνεται τῷ βραχυκατάληκτῳ. καὶ μὴν ἃ μὲν ἐστὶν
αὐτῶν δίμετρα, ἃ δὲ τρίμετρα, ἃ δὲ τετράμετρα, ἕως $\overline{\xi\zeta}$. ἔτι τὰ
μὲν διὰ μόνων τῶν ἰσοχρόνων γίνεται ποδῶν, τὰ δὲ διὰ πλεονα-
ζόντων τοῖς χρόνοις· καὶ τὰ μὲν δέχεται τοὺς ἰσοχρονοῦντας,
εἰ δύναιτο τὴν αὐτῶν διατηρεῖν φύσιν, τὰ δ' οὐχί, ὅσα διὰ 35
p. 51 ταύτην τὴν αἰτίαν εἰς ἑτέρου μέτρου φαντασίαν πε||ρίστανται.
πάλιν τὰ μὲν αὐτῶν ἐξ ὀλοκλήρων ἄρχεται τῶν ποδῶν, ὧν τὰς
ἐπωνυμίας ἔχει, τὰ δὲ ἐξ ἐλατύνων, ὡς τὰ λογαριθμικά· καὶ τὰ

μὲν ποιεῖται συνεκφωνήσεις συλλαβῶν χρείας ἕνεκα μέτρου, τὰ δὲ οὐχί. συνεκφώνησις δὲ ἐστίν, ὅτε διὰ τὴν τοῦ ποδὸς συμμετρίαν δύο συλλαβάς σύμφωνον οὐκ ἐχούσας μεταξύ, ἦτοι δύο βραχείας ἀντὶ μιᾶς βραχείας ἢ βραχεῖαν καὶ κοινὴν ἀντὶ κοινῆς (ὅπερ γίνεται σπανίως), πάλιν δύο βραχείας ἢ βραχεῖαν καὶ μακράν ἢ κοινὴν καὶ μακράν ἀντὶ μακρᾶς παραλαμβάνομεν.

XXIV. Εἴπωμεν δὴ βραχέα περὶ ἐκάστου, ποιησάμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ δακτυλικοῦ¹. σεμνότερον γὰρ ἀπάντων διὰ τὸ τὴν μακράν ἀεὶ ποτε καθηγουμένην ἔχειν. τὸ δὲ δακτυλικὸν ἐπιδέχεται δάκτυλον, σπονδεῖον ὡς ἰσόχρονον, προκελευσματικὸν 10 δὲ οὐδαμῶς (ἀπρεπὲς γὰρ διὰ τὸ τῶν βραχειῶν πλῆθος). ἀρχεῖται δὲ ἀπὸ διμέτρου καὶ πρόεισιν ἕως ἑξαμέτρου, ὅτε μὲν ἀκατάληκτον, ὅτε δὲ καταληκτικόν, ἡνίκα καὶ τοῦ τροχαίου κατὰ τέλος δεκτικὸν γινόμενον ἰδίως ἡρῶον καλεῖται. μόνον δὲ τὸ ἑξάμετρον ταύτης τυγχάνει τῆς προσηγορίας· σεμνότερον γὰρ γίνε- 15 ται διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ διὰ τὸ συλλαβὴν μὲν κατάρχειν αὐτοῦ μακράν, λήγειν δὲ εἰς κατάληξιν εὐμεγέθους διαστήματος. τομαὶ δὲ ἐνπρεπεῖς αὐτοῦ· πρώτη μὲν ἢ μετὰ δύο πόδας εἰς συλλαβὴν, ἢ καὶ διπλασιαζομένη||ποιεῖ τὸ ἐλεγείον², οὗ πέφυκεν ἀρετὴ τὸ τὴν μὲν τῆς προτέρας συζυγίας συλλαβὴν περιττὴν 20 ἑξ ἀνάγκης μακράν ἔχειν, τὴν δὲ δευτέραν συζυγίαν ἀναμφιβόλως ἑξ ἀμφοῖν συγκεῖσθαι δακτύλων· δευτέρα ἢ μετὰ δύο πόδας εἰς τροχαῖον· τρίτη δὲ ἢ μετὰ τρεῖς εἰς συλλαβὴν· τετάρτη κατ' ἐνίους τέσσαρες δάκτυλοι ἢ, ὅπερ ἄμεινον, τέταρτος τροχαῖος· ἢ γὰρ εἰς ὁμοία μέρη διαίρεσις μᾶλλον ἢ τομὴ καλεῖται. 25 τομὴ δὲ ἐστὶ μόριον μέτρου τὸ πρῶτον ἐν αὐτῷ μέρος λόγου ἀπαρτίζον ὑπὲρ δύο πόδας, εἰς ἀνόμοια μέρη διαιροῦν τὸ μέτρον. τοῦ δὲ γενικοῦ δακτυλικοῦ πεποιήκασιν οἱ μὲν ταῦτα τὰ εἶδη· δίμετρον, τρίμετρον, τετράμετρον· βαίνουσι δὲ τινες αὐτὸ καὶ κατὰ συζυγίαν ποιοῦντες τετράμετρα καταληκτικά· τινὲς δὲ 30 κὰν ταῖς πρώταις χώραις μόναις ἀμείβοντες τὸν δάκτυλον καὶ τοὺς ἀνισοχρόνους αὐτῷ τῶν δισυλλάβων τιθέντες ποιοῦσι τὰ καλούμενα λογαοιδικά.

Τὸ δ' ἀντίστροφον τούτῳ ἀναπαιστικόν³ δέχεται πόδας δάκτυλον (σεμνότερον γὰρ ὑπ' αὐτοῦ γίνεται) καὶ τὸν ἰσόχρονον 35

1. h in marg., m1 in inscriptione ante εἴπωμεν: περὶ δακτυλικοῦ.

2. h m1 in marg.: περὶ ἐλεγείου.

3. h m1 in marg.: περὶ ἀναπαιστικοῦ.

σπονδεῖον καὶ τὸν προκελευσμάτικόν· καὶ ἄρχεται μὲν ἀπὸ διμέ-
 τρου καὶ προχωρεῖ μέχρι τετραμέτρου· καὶ ὅτε μὲν ἔστιν ἄπλοῦν,
 καθ' ἓνα πόδα γίνεται, ὅτε δὲ σύνθετον, δι' ἣν προείπομεν αἰ-
 τίαν, κατὰ συζυγίαν ἢ διποδίαν (διποδία δὲ ἔστι πὺς τετρα-
 p. 53 σύλλαβος· τί δ' ἢ συζυγία, προειρή||καμεν)· καὶ τὰ εἶδη δὲ 5
 τῶν καταλήξεων ἐπιδέχεται πασῶν, καὶ τὴν τῶν λογαοιδικῶν
 μέθοδόν τε καὶ χρῆσιν, οὐ κατὰ τὰς πρώτας χώρας μόνον πό-
 δας δισυλλάβους βραχυσημοτέρους παραλαμβάνον, ἀλλὰ καὶ
 κατὰ τὰς τελευταίας τὸν βακχεῖον.

XXV. Τὸ δὲ λαμβικὸν¹ δέχεται δάκτυλον, τρίβραχυν, ἀνά- 10
 παιστον, τροχαῖον δὲ οὐδ' ὅλως· εἰς ἕτερον γὰρ τραπήσεται μέ-
 τρον· σπονδεῖον δὲ δέχεται μὲν ἐν ταῖς περιτταῖς, ἐν δὲ ταῖς
 ἀρτίοις οὐδαμῶς· ὁ γὰρ χωρίσας αὐτὸ τῆς πρὸς τὸ δακτυλικὸν
 ὁμοιότητος ὁ κατὰ τὴν ἄρτιον χώραν λαμβός ἐστι· διὸ καὶ τοὺς
 ἰσοχρόνους τῷ σπονδεῖῳ λίαν σπανίως καὶ κατὰ τὰς περιττάς 15
 παραλαμβάνει. δέχεται δὲ ἐπὶ τελευτῆς ἐν τοῖς ἀκαταλήκτοις καὶ
 πυρρήγιον, σπονδεῖον δέ, ὅτε τὸ καλούμενον χολὸν γίνεται, ἐν
 δὲ τοῖς καταληκτικοῖς ἀμφίβραχυν ἢ βακχεῖον διὰ τὴν ἀδιάφορον.
 ἀρξάμενον δὲ ἀπὸ διμέτρου προχωρεῖ μέχρι τετραμέτρου καὶ
 βαίνεται κατὰ διποδίαν. ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὰ τῶν καταλήξεων 20
 εἶδη πάντα καὶ τομὰς εὐπρεπεῖς, τὴν τε μετὰ δύο πόδας εἰς
 συλλαβὴν, ἣ πενθημιμερὴς καλεῖται, καὶ τὴν μετὰ τρεῖς, ἣ τις
 ἐφθημιμερὴς ὠνόμασται.

Τὸ δ' ἀντιχείμενον τούτῳ τροχαῖκόν² δέχεται τρίβραχυν,
 δάκτυλον, ἀνάπαιστον, σπονδεῖον δὲ ἐν ταῖς ἀρτίοις μόναις διὰ 25
 τε τὰς ἐπὶ τοῦ λάμβου προορηθείσας ἡμῖν αἰτίας καὶ ὅτι ἐφεξῆς
 p. 54 πολ||λῶν κειμένων μακρῶν ἢ τῆς φωνῆς συνέχεια τοῖς ἐπαλλή-
 λοις μεγέθεσι τῶν συλλαβῶν διακόπτεται· εἰ δὲ εἴη καταληκτι-
 κόν, καὶ ἀμφίμακρον ἢ δάκτυλον. καὶ ἄρχεται μὲν ἀπὸ διμέτρου,
 πρόβεισι δ' ἄχρι τετραμέτρου. γίνεται δὲ καὶ χολόν, ὅταν τις ἐν 30
 τῇ τελευταίᾳ τῶν περιττῶν χώρα σπονδεῖος ἐμπέσῃ. χαριεστέρα
 δ' αὐτοῦ τομὴ εἰς τρεῖς τροχαίους· ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὰς ἄλλας.

XXVI. Τὰ δ' ἐκ τούτων συγκείμενα χοριαμβικόν³ τέ ἐστι
 καὶ ἀντισπαστικόν. τὸ μὲν οὖν χοριαμβικὸν ἐπιδέχεται διποδίαν

1. h m1 in marg.: περὶ λαμβικοῦ.

2. h m1 in marg.: περὶ τροχαικοῦ.

3. h in marg., m1 post ἀντισπαστ. in titulo: περὶ χοριαμβικοῦ.

ἱαμβικὴν καθαρὰν καὶ τὴν ἐπτάσημον, σπανίως καὶ συζυγίαν
 τὴν ἰσόχρονον αὐτῇ· ἄρχεται δ' ἀπὸ διμέτρου καὶ πρόεισιν ἕως
 τετραμέτρου, ὅτε ἐστὶν ἄπλοῦν· ἔτι δὲ καὶ τῶν καταλήξεων τὰς
 διαφορὰς ἐπιδέχεται· τὸ δὲ ἀντισπαστικὸν¹ μετρεῖται μὲν τῷ
 ὁμωνύμῳ ποδί, πολλάκις δὲ τὸν πρότερον δισύλλαβον καὶ εἰς 5
 τοὺς ἄλλους δισυλλάβους μεταβάλλει (εὐπρεπέστερον μὲν ἦν καὶ
 εἰς σπονδεῖον), σπανίως δὲ εἰς τοὺς λοιπούς· καὶ ἀρξάμενον ἀπὸ
 διμέτρου πρόεισιν ἄχρι τετραμέτρου. τὰς εἰρημένους χρήσεις τοῦ
 κατ' ἀρχὴν ποδὸς ἐν πάσῃ χώρᾳ παραλαμβάνον τὴν κατάληξιν
 εὐπρεπείας ἔνεκεν εἰς ἱαμβικὴν καθαρὰν ποιεῖται· ὅτε δὲ κατα- 10
 ληκτικὸν γίνεται, δέχεται καὶ τὸν ἀμφίβραχυν ἢ τὸν βακχεῖον·
 καὶ ὅτε μὲν ἐν ταῖς περιτταῖς προκειμένης ἀντισπαστικῆς ἐπι-
 p. 55 φέρει τὴν ἱαμβικὴν, ὅτε δὲ τοῦναντίον ποιεῖ, ὁμοίως καὶ τῆς
 ἱαμβικῆς τὸν πρότερον πόδα τρέπιν εἰς τοὺς λοιπούς δισυλλά-
 βους, ἐνίοτε δὲ εἰς τρίβραχυν ἢ ἀνάπαιστον διὰ τὴν πρὸς τὸν 15
 ἱαμβὸν συγγένειαν.

XXVII. Τῶν δὲ ἰωνικῶν τὸ μὲν ἀπὸ μείζονος² σύγκειται
 διὰ σπονδαίου καὶ πυρραγίου· τρέπει δὲ πολλάκις ἐν τῇ πρώτῃ
 διποδίᾳ τὸν σπονδεῖον εἰς ἱαμβὸν κατὰ πᾶν μέγεθος μέτρου·
 πρόεισι δ' ἀπὸ διμέτρου μέχρι τετραμέτρου καὶ τὰ τῶν κατα- 20
 λήξεων εἶδη δέχεται· τροχαϊκὴν δὲ δέχεται διποδίαν κατὰ μὲν
 τὴν περιττὴν χώραν καθαρὰν, κατὰ δὲ τὴν ἄρτιον καὶ ἐπτάση-
 μον· πολλάκις δὲ καὶ τὸν μολοσσὸν παραλαμβάνει, συνάγον τὰς
 βραχείας εἰς μακράν, ἢ συζυγίαν ἱαμβικὴν πεντυσύλλαβόν τε
 καὶ ἑξασύλλαβον, λῦον τὰς μακρὰς εἰς βραχείας. τὸ δ' ἀπ' 25
 ἐλάσσονος³ μετρεῖ μὲν ὁ ποὺς ὁ ὁμώνυμος, πολλάκις δὲ καὶ ὁ
 διτρήχαιος· ὃν ὅταν παραλαμβάνωμεν, τὴν προκειμένην διποδίαν
 τρίτον παίωνα ποιοῦμεν, ἵνα μὴ τριῶν ἐφεξῆς μακρῶν κειμένων
 σκληρὸν γίνηται τὸ ποίημα· δέχεται δὲ καὶ τὰ τῆς καταλήξεως
 εἶδη καὶ ποικίλλεται, τὰς τε βραχείας εἰς μακρὰς συνάγον καὶ 30
 λῦον τὰς μακρὰς εἰς βραχείας.

Τὸ δὲ παιωνικὸν⁴ καλεῖται μὲν καὶ χρητικὴν διὰ τὸ ποτὲ
 μὲν τοῖς παιάωσι καθαροῖς, ποτὲ δὲ τοῖς χρητικοῖς μετρεῖσθαι·

1 h m1 in marg.: περί ἀντισπαστικοῦ.

2. h in marg., m1 post συγγέν. in inscriptione: περί ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος.

3 h in marg., m1 post βραχείας in titulo: περί ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος.

4. h in marg., m1 post βραχείας in inscriptione: περί παιωνικοῦ.

αύξεται δὲ μέχρι τετραμέτρου· τινὲς δὲ καὶ πεντάμετρα πεποι-
 p. 56 ῥησιν. γίνεται δὲ ταῦτα καὶ διὰ τοῦ τετάρτου παίωνος καθαροῦ,
 οὗ πολλάκις ἦτοι τὰς δύο μέσας βραχείας συνάγοντες εἰς μα-
 κρὰν διὰ βαχχείου καθαροῦ ποιοῦσι βαχχειακόν, ἣ τὴν τελει-
 ταίαν μακρὰν εἰς δύο βραχείας λύοντες δι' ὄλων βραχειῶν 5
 αὐτὸ ποιοῦσι, τὴν κατακλιῖδα μόνην τέταρτον παίωνα τηροῦν-
 τες διὰ τὸ τῆς μακρᾶς εἰς ἀνάπαισιν εὐπρεπές. τὰ μὲν οὖν
 ἅπλᾳ μέτρα καὶ πρωτότυπα ταῦτά ἐστι.

XXVIII. Γίνεται δὲ ἐκ τούτων τῶν αὐτῶν μὲν διπλασι-
 αζομένων μέτρων σύνθετα, τῶν δ' ἀνομοίων ἀσυνάρτητα· τοῦ- 10
 των δὲ τὰ μὲν ἐκ δυεῖν μέτρων ἐν ἀποτελεῖ κῶλον, τὰ δὲ ἐκ
 μέτρου καὶ τομῆς ἢ μέτρου καὶ τομῶν ἢ ἐκ πασῶν τομῶν, ἣ
 ἀνάπαισιν τομῆς καὶ μέτρου ἢ τομῶν καὶ μέτρου· ὧν ποικίλη
 μὲν ἢ τε χρῆσις καὶ ἢ ἐπ' ἀκριβὲς τεχνολογία, εὐχερὲς δὲ τοῖς
 ἐπιστήμοσιν εἰς κατανόησιν. γίνεται δὲ καὶ κατ' ἀντιπάθειαν 15
 μέτρα δύο· ὧν τὸ μὲν ἐπιωνικὸν καλεῖται, ὅτε διποδίας ἱαμβι-
 κῆς προκειμένης ἰωνικὴν ἐπιφέρεισθαι συμβαίνει, ἥτις οἰκειότητα
 πρὸς τροχαϊκόν, ὡς ἐπεδείξαμεν, ἔχουσα δεόντως ἂν ἀντιπά-
 σchein τῇ ἱαμβικῇ λέγοιτο, τὸ δὲ ἐπιοριαμβικόν, ὅτε τροχαϊκῆς
 προκειμένης διποδίας ἐπιφέρεται χοριαμβική, οἰκειότητα πρὸς 20
 τὴν ἐναντίαν τοῦ τροχαϊκοῦ τὴν ἱαμβικὴν, ὡς προειρήκαμεν,
 ἔχουσα. ἐπιφέρεται δ' αὐτῇ πολλάκις καὶ ἰωνική, ἣ συμπεπονθε
 p. 57 τῇ τροχαϊκῇ· ἐπιφέρειται δὲ καὶ τῇ πρὸς αὐτὴν ἀντικειμένη,
 λέγω δὲ τῇ ἀντισπαστικῇ. αὖξεται δὲ καὶ ταῦτα μέχρι τετρα-
 μέτρων, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἀκατάληκτα, τὰ δὲ καταληκτικὰ γί- 25
 νεται. μέσα δὲ καλεῖται μέτρα, ὅτε δύο ποδῶν ἀντιθέτων εἰς
 μεταξὺ πίπτων, οἰκειότητα πρὸς ἀμφοτέρους ἔχων, δυσδιάκριτον
 ποιεῖ τὴν βᾶσιν· οἷον εἰ ἐκκειμένου μὲν ἐνός δακτύλου, διμέτρου
 δὲ ἀναπαιστικοῦ κατὰ μέσον πέσοι σπονδεῖος, ἄδηλον πότερα
 δύο φήσομεν εἶναι μέτρα, τὸ μὲν δακτυλικόν, τὸ δ' ἀναπαιστι- 30
 κόν, ἄμφω διμέτρα, ἢ τὸ σύμπαν τετράμετρον ἀναπαιστικόν·
 καὶ ἐπ' ἄλλων δὲ μέτρων ταύτων θεωρεῖται συγκεχυμένα δ'
 ἐστὶ τὰ διὰ τῶν συνθέτων γινόμενα ποδῶν, ὅταν τῶν μὲν μα-
 κρῶν λυομένων, τῶν δὲ βραχειῶν συναγομένων ἐν ταύτῃ διπο-
 διά δυσχερὲς ἢ ποτέραν ἀποφαντέον· οἷον εἰ τις διαλύσει μὲν 35
 τὴν πρώτην μακρὰν τοῦ ἀπὸ μείζονος ἰωνικοῦ, συναγάγοι δὲ τὰς
 βραχείας, ἄδηλον πότερον ὁ μείζων πέφυκεν ἰωνικός ἢ ὁ ἐλάττων.
 τὰ μὲν οὖν τῶν ταῦτα τῶν μέτρων ἦτοι ἐκ τῶν καθαρῶν διποδιῶν,

αἷς παρατίθεται, καταλαμβάνεται ἢ ἐκ τῶν ἐπομένων κώλων ἢ ἐκ τῶν ταῖς ἀντιστροφῶν ἀποδιδομένων· καλεῖται δέ τινα καὶ ἀπεμφαίνοντα, ὅταν ἐν τοῖς συνθέτοις ποσίν, ὅπου χρεια βραχείας, μακρὰ παραληφθῇ, ᾧ τινες καὶ τῶν ἀρχαίων κέχρηται διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀνάγκην.

5

p. 58

XXIX. || Τὸ δ' ἐκ τῶν μέτρων εὐπρεπὲς σύστημα καλεῖται ποίημα. τούτων δὲ τὰ μὲν γίνεται κατὰ στίχον, ὡς τὰ Ὀμήρου, τὰ δὲ ἐκ δύο μέτρων, ὡς τὰ ἐλεγεία, τὰ δὲ ἐκ τριῶν, ὡς ὅταν ἐλεγείῳ προστιθῇ τις ἱαμβεῖον ἢ ἄλλο τι, τὰ δ' ἐκ πλειόνων· καὶ τούτων τὰ μὲν ἀπολελυμένα, τὰ δὲ κατὰ σχέσιν, ἀπο-
 λελυμένα μὲν, ὡς παρὰ τοῖς κωμικοῖς αἱ παραβάσεις, κατὰ σχέ-
 σιν δὲ, ὡς τὰ ἀντιστρέφοντα· καὶ πάλιν τούτων ἂ μὲν διμερῆ, ἂ δὲ τριμερῆ, ὡς τὰ καὶ τὴν ἐμφθὸν προσλαμβάνοντα· καὶ τὰ μὲν ὁμοίως τῇ τάξει, τὰ δὲ ἐναντίως ἔχει, ὁμοίως μὲν, ὡς ὅταν τὸ πρῶτον τῆς ἀντιστροφῆς τῷ τῆς στροφῆς ἀποδοθῇ πρῶτῳ,
 τὸ δὲ δεύτερον τῷ δευτέρῳ καὶ τὰ ἐξῆς ὁμοίως, ἐναντίως δέ,
 ὡς ὅταν τὸ πρῶτον τῷ τελευταίῳ, τὸ δὲ δεύτερον τῷ παρα-
 τελεύτῳ, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. ἀρκεῖ καὶ ταῦτα περὶ τῶν μέτρων καὶ ποιήματος· ἱκανῶς γὰρ ἡμῖν ὁ τεχνικὸς τῆς μουσικῆς πεπέρανται λόγος.

10
15

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΝΤΙΑΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Βιβλίον δεύτερον.

p. 59 I. || Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεόντως ἂν ἐπισκεφόμεθα πότερον
δυνατὸν παιδεύειν διὰ μουσικῆς ἢ τούναντίον, καὶ χρήσιμον ἢ
οὐδαμῶς, καὶ σύμπαντας ἢ τινάς, καὶ διὰ μιᾶς μελοποιίας ἢ διὰ
πλειόνων, καὶ πρὸς τούτοις εἴτε καθάπαξ οὐδεμία χρήσις τῶν
εἰς παιδευσιν ἀποδοκιμαζομένων ἢ καὶ τούτων ἔστιν εὑρεῖν ἐνια- 5
χοῦ τὴν ὠφέλειαν· ταύτας γὰρ τὰς ἀπάσας ἀμφισβητήσεις ὁ
παιδευτικὸς ἐπιδέχεται τρόπος. πρότερον δὲ περὶ ψυχῆς ἡμῖν
ἀναγκαίως διαληπτέον· ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων τεχνῶν
ἐκάστην οἶόν τε διαγνῶναι, πρὶν ἐφ' ᾧ τὴν σπουδὴν τίθεται,
κατανοήσασιν, οὕτως οὐδὲ τὴν κατὰ μουσικὴν παιδείαν δυνα- 10
τὸν μαθεῖν, μὴ πρότερον ψυχῆς ἡμῖν, ἥς πᾶσαν ποιεῖται τὴν
ἐπιμέλειαν, διεγνωσμένης. τί μὲν οὖν ἔστι τοῦτο καὶ ὃν συν-
έστηκεν, ἐν καιρῷ λελέγεται· τὰ νῦν δ' ὅσον ἀπόχρη διὰ βρα-
χέων εἴπωμεν.

p. 60 II. || Παλαιοὶ γὰρ ἄνδρες, ὡς ἔοικε, καὶ θεῖοι πρὸς πολλοῖς 15
ἄλλοις καὶ τοῦτ' ἐπεὶ αὐτῆς ἰσχυρίσαντο, ὡς ἄρα οὐ τῶν ἀπλῶν
πέφυκεν οὐδὲ τῶν μονήρη τινὰ φύσιν ἢ δύναμιν ἐχόντων· τῶν
γὰρ ἐνθαδί, διοικήσεως εἴπερ ἔμελλε ρυθμοῦ τινος καὶ τάξεως
τεύξεσθαι, ψυχῆς ἀρξούσης δεομένων, ταύτης δὲ οὔτε παρῆναι
καὶ πρῶττειν τὰπὶ γῆς δυναμένης, εἰ μὴ τοῖς σώματος περι- 20
έχοιτο δεσμοῖς, ὅπερ ἔστιν ἐπὶ συγγενῇ βαρύντηα καταφερόμε-
νον κατασπᾶ τε αὐτὴν καὶ ἀποφοιτᾶν κωλύει, οὔτε μὴν ὀρθῶς
ἂν ποτε καὶ τῷ παντὶ συμφώνως τὴν τῶν δεῦρο πρόνοιαν ἐπι-
τελεῖν οἷας τε οὔσης, εἰ μὴ καὶ τῶν ἐκείθι καλῶν σύνεσιν τε
ἔχοι καὶ κατάληψιν, διπλῆς τινος ἐδέησε φύσεως, ἢ καὶ φρονή-

σεως ἦν ἐπήβολος καὶ σώματος οἰκειότητι τὰ τῆδε οὐκ ἂν ἀπεστερξεν. ὁ δὲ τὸ σύμπαν, φασί, διοικῶν, ψυχὴν συνιστὰς ἐπισταθμον σωμάτων ἐσομένην, λόγου τε ὑπόστασιν αὐτῇ τῆς θείας μοίρας ἐνεδάσατο, ἥ τὰνθάδε κατακοσμήσειν ἔμελλεν, ἐπιθυμίαν τε, δι' ἣν τῶν τῆδε ἐπορέγεται, τῆς ἀλόγου μερίδος προσῆψε·
 5 προνοῶν δὲ μὴ τῇ δεῦρο πολλῇ διατριβῇ τῶν μὲν ἐκεῖθι καλῶν τελέως ἐπιλάθοιτο, τῇ δὲ πρὸς τὰ αὐτῆς ἀτιμότερα προσπα-
 θεία πεδηθεῖν, μνήμην τε ἐνέθηκεν αὐτῇ τῆς ἀλογίας ἀλεξι||φάρμακον, ἐπιστημῶν τε κάλλος ἀμύθητον ὅσον κατιούσῃ συναπέστειλεν, εἰς ὃ τρέπουσα τὸν σύμφυτον ἔρωτα τὸν τε ἐνταῦθα
 10 βίον ὁσίως ἂν διαγάγοι, ὁρμαῖς ἀγαθαῖς καὶ πράξεις κατακοσμουμένη, τὴν τε ἀπαλλαγὴν κατὰ δύναμιν εὐδαιμόνα ποιήσεται. οὗ μὲν οὖν αὐτῆς αἶθε ἰδέαι· λογικὴ μὲν, ἥ τὰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἐπιτελεῖ, ἄλογος δέ, ἥ περὶ τὸ σῶμα τευτάζει. αὕτη δὲ
 πάλιν ἐξ ὧν ἐνεργεῖ διττὴν εἵληχε διαφοράν· τὴν μὲν γὰρ πολλῇ
 15 προσπεπονηυῖαν ἀνέσει προσηγόρευσαν ἐπιθυμητικὴν, τὴν δὲ ἐν ἐπιτάσει θεωρουμένην ἀσυμμέτρῳ θυμικὴν προσεῖπον.

III. Γεγέννηται δὲ καὶ τῶν μαθήσεων διτταὶ διαφοραί· αἱ μὲν γὰρ τὸ λογικὸν ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐλευθερίᾳ διασώζουσιν, φρονήσεως μεταδόσεις νηφάλιον τε ποιοῦσαι καὶ ἀκήρατον δια-
 20 τηροῦσαι, αἱ δὲ συνηθεία τὸ ἄλογον, ὥσπερ τι θηρίον ἀτάκτως κινούμενον, ἰστώνται τε καὶ τιθασσεύουσιν, οὔτε τὰς ὑπερβολὰς διώκειν οὔτε μὴν παντελῶς ὑπτιάζειν ἐπιτρέπουσαι. ἐκείνων μὲν ἡγεμῶν καὶ μυσταγωγὸς φιλοσοφία· τῶν δὲ ἐτέρων ἄρχη μουσική, πλάττουσά τε εὐθὺς ἐκ παίδων ἁρμονίαις τὰ ἥθη καὶ τὸ σῶμα
 25 ῥυθμοῖς ἐμμελέστερον κατασκευάζουσα· τὴν γὰρ δὴ τῶν σφόδρα νέων ἡλικίαν οὔτε λόγοις φιλοῖς οἷόν τε ἦν παιδεύειν, νοουθεσίαν ἀγδῇ μόνην||ἔχουσιν, οὔτε παντελῶς ἑᾶν ἡμελημένους. ἐλείπετο
 30 ἄρα τοιοῦτον παιδεία, ἥ μήτε τὸ λογικὸν ἐκεῖνο ἄωρον μένειν ἐφ' ἡσυχίας διὰ νεότητα ἐᾷ καὶ τὸ λοιπὸν ὠφελεῖ σὺν ἡδονῇ, παιδαγωγούσα τῇ συνηθείᾳ. ἐδίδασκε δὲ καὶ ἡ φύσις αὐτὴ δι' οὗ τὴν παιδείαν προσάγειν ἔδει· οὐ γὰρ δι' ὧν ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ διὰ τῶν λόγῳ τε καὶ πείρᾳ γνωσσομένων οἱ μὲν ἐς περὶ πρὸς ἀγόμεθα, οἱ δὲ τὰ ἐς αὐτὴν πραγματευόμεθα. πᾶσι δὲ παισὶν
 35 ἐνεστιν ἰδεῖν τὴν τε ῥῆδην αἰεὶ πρόχειρον καὶ τὰ ἐς φαιδρὰν κίνησιν. εὐσταλῇ (καὶ οὐδεὶς φρονῶν τῆς ἐκ τῶν τοιῶνδε ἡδονῆς ἀπείργει), εἴτ' οὖν ἡ τοῦ πράγματος χάρις δελεάζει τὴν διάνοιαν, εἴτε ἡ ψυχὴ τῆς ἐν νηπιότητι νωθρείας, ἥ συνείχετο διὰ

τὴν τῶν περικειμένων ἀπαλότητα, ἐλευθερωθεῖσα, ὅτε πρῶτον αἰσθητο στερεωτέρου τοῦ σώματος, ἀθρόον ἐς τὴν κατὰ φύσιν ἐκπηδᾷ κίνησιν.

IV. Τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων δυνατὸν ἀποκρίνασθαι πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας μὴ σύμπαντας τὴν μελωδίαν κινεῖν, ὥς ἄρα ἡγνόησαν πρῶτον μὲν ὅτι παιδων ἢ μάλιστα, οὐδὲ φύσει πάντας ἔστιν ἰδεῖν τέρψεως τῆς τοιαύτης ἡττημένους, ἐπειθ' ὅτι, καὶ μὴ δι' εὐθέως αἰρῇ τοὺς ἀνεπιτηδείους ἢ διὰ βίον ἢ διὰ ἡλικίαν, οὐ πολλῶ γε χρόνῳ κατεδουλώσατο· ὥς γὰρ ἐν καὶ
 p. 63 ταῦτον φάρμακον, πρὸς ἐν ὁμοίῳτι πάθος||πλείοσι σώμασι 10 προσόν, οὐχ ὁμοίως ἐνεργήσκει παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἥτοι μετριοπάθειαν ἢ χαλεπότητα, ἀλλὰ τὰ μὲν θᾶττον, τὰ δὲ βράδιον ἰάσεται, οὕτως δὲ καὶ μέλος τὸν μὲν ἐπιτηδειότερον κινεῖ παραχρῆμα, τὸν δὲ ἥτιον διὰ πλείονος αἰρεῖ χρόνον. φανερὰ δὲ καὶ τὰ αἷτια τῆς ἐνεργείας· τῆς γὰρ δὴ πρώτης ἡμῖν μαθή- 15 σεως δι' ὁμοιοτήτων γινομένης, ὡς ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπιβάλλοντες τεκμαιρόμεθα, γραφικὴ μὲν καὶ πλαστικὴ δι' ὅπως παιδεύει μόνον καὶ ὁμοίως διεγείρει τε τὴν ψυχὴν καὶ ἐκπλήττει, μουσικὴ δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴλεν, οὐ διὰ μᾶς αἰσθήσεως, διὰ πλείωνων δὲ ποιουμένη τὴν μέμνησιν; καὶ ποίησις μὲν ἀκοῇ μόνῃ διὰ ψι- 20 λῶν χρῆται λέξεων, ἀλλ' οὔτε πάθος αἰεὶ κινεῖ ὅλα μελωδίας οὔτε ὅλα ρυθμῶν οἰκειοῖ τοῖς ὑποκειμένοις. σημεῖον δέ· καὶ γὰρ εἴ ποτε δέοι κινεῖν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν πάθος, οὐκ ἄνευ τοῦ παρεγκλῖναι πῶς τὴν φωνὴν ἐπὶ τὴν μελωδίαν τὸ τοιοῦτον περι- γίγνεται. μόνῃ δὲ μουσικῇ καὶ λόγῳ καὶ πράξεων εἰκόσι πα- 25 δεύει, οὐ δι' ἀκινήτων οὐδὲ ἐφ' ἐνὸς σχήματος πεπηγότων, ἀλλὰ δι' ἐμψύχων, ἃ καθ' ἕκαστον τῶν ἀπαγγελλομένων ἐς τὸ οἰκεῖον τὴν τε μορφὴν καὶ τὴν κίνησιν μεθίστησι. ὅλα δὲ ταῦτα καὶ τῆς τῶν παλαιῶν χορῶν ὀρχήσεως, ἥς διδάσκαλος ἢ ρυ-
 p. 64 θμικὴ, καὶ τῶν περὶ||ὑποκρίσεως τοῖς πολλοῖς συγγεγραμμένων. 30 κακεῖναι μὲν ἰδιαζούσας ἔχουσαι τὰς ὕλας οὐκ ἂν ταχέως εἰς ἐννοιαν ἀγάγοιεν τῆς πράξεως· τοῖς μὲν γὰρ χρώματα, τοῖς δὲ ὄγκοι, τοῖς δὲ λόγος ἀλλότρια τῆς ἀληθείας ὑποβέβληται, μουσικὴ δὲ ἐνεργέστατα πείθει· τοιούτοις γὰρ ποιεῖται τὴν μίμνησιν, οἷς καὶ τὰς πράξεις αὐτὰς ἐπ' ἀληθείας τελεῖσθαι 35 συμβαίνει. ἐν γοῦν τοῖς γινομένοις βουλῆς¹ μὲν καθηγουμένης,

1. s in marg.: βουρῆ. (sic) λῶ. πρᾶξ. »quod legendum βουλῆ. λόγος. πρᾶξις.« Ma. p. 285 b. Vide seqq. in textu. Prius consilio et oratione

ἐπομένου δὲ λόγου, μετὰ δὲ ταῦτα τῆς πράξεως ἀποτελουμένης, ψυχῆς μὲν ἐννοίαις ἤδη μιμεῖται καὶ πάθη, λόγους δὲ ἁρμονίας καὶ φωνῆς πλάσει, πρᾶξιν δὲ ῥυθμοῖς καὶ κινήσει σώματος. διὸ καὶ μάλιστα τοῖς παισὶν ἢ τοιαύτη παιδεία μετελευστέα, ὅπως διὰ τῶν ἐν νεότητι μιμήσεών τε καὶ ὁμοιώσεων εἰδέναι τε καὶ 5 ἐπιθυμεῖν σφίσι διὰ συνήθειαν καὶ μελέτην συμβαίνοι τῶν ἐν ἡλικίᾳ μετὰ σπουδῆς ἐπιτελουμένων. τί δὴ θαυμάζομεν εἰ συνέβη τοὺς παλαιοὺς πλείστην ἐπανόρθωσιν πεποιθῆσθαι διὰ μουσικῆς; ἐώρων γὰρ τὴν τε τοῦ πράγματος ἰσχὺν καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν κατὰ φύσιν. ὥσπερ οὖν καὶ τῶν ἄλλων ἡμῖν ὑπαρ- 10 χόντων ἐπιωύοντο τὴν φροντίδα, υἱείας τέ φημι καὶ εὐεξίας, τὰ μὲν τηρεῖν πειρώμενοι, τὰ δὲ αὔξειν πραγματευόμενοι, τὰ δ' ἐς περιττὸν χωροῦντα μέχρι τοῦ συνοίσοντος ὀρίζοντες, οὕτως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς ψυχὰς καὶ τὰς ὁρχήσεις φύσει πᾶσι προσγι-
p. 65 νόμενα παισὶν ἀποκαλύειν μὲν οὐκ ἦν δυνατόν, ἢ καὶ τὴν φύσιν 15 αὐτὴν συναναιρεῖν ἔδει, θεραπεύοντες δὲ κατὰ μικρὸν καὶ λεληθότως διαγωγὴν τε ἐπενόησαν σὺν ἡδονῇ κόσμιον καὶ χρήσιμον ἐξ ἀχρήστου πεποιήκασιν. οὐκ οὖν ἔνεστι πρᾶξις ἐν ἀνθρώποις, ἣτις ἄνευ μουσικῆς τελεῖται. θεῖοι μὲν ὅμοιοι καὶ τιμαὶ μουσικῇ κοσμοῦνται, ἑορταὶ δὲ ἴδιαι καὶ πανηγύρεις πόλεων ἀγάλλονται· 20 πόλεμοι δὲ καὶ ὁδῶν πορεῖαι διὰ μουσικῆς ἐγείρονται τε καὶ καθίστανται· ναυτιλίας τε καὶ εἰρεσίας καὶ τὰ χαλεπώτατα τῶν χειρωνακτικῶν ἔργων ἀνεπαχθῆ ποιεῖ, τῶν πόνων γινομένη παρὰ μύθιον· παρὰ δὲ τισι τῶν βαρβάρων κἂν τοῖς κήδεσι παρ- εἰληπται, τῆς κατὰ τὸ πάθος ἀκρότητος τῇ μελωδίᾳ παραθραύ- 25 σουσα. καὶ μὴν οὐκ ἀπὸ μιᾶς ἡμᾶς αἰτίας ἐώρων εἰς τὸ μελωδεῖν τρεπομένους, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν εὐθυμίαις ὅφ' ἡδονῆς, τοὺς δ' ἐν ἀχθηδόνι ὑπὸ λύπης, τοὺς δὲ ὑπὸ θείας ὁρμῆς καὶ ἐπιπνοίας κατεχομένους ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ἢ καὶ τούτων μεγνυμένων πρὸς ἄλληλα κατὰ τινος συντυχίας τε καὶ περιστάσεις, ἥτοι 30 παίδων διὰ τὴν ἡλικίαν τοῖς τοιούτοις πάθεσιν ἢ καὶ τῶν προβεβηκότων δι' ἀσθένειαν φύσεως ὑπαγομένων.

V. Εἰ δὲ καὶ μὴ πάντα ἐκίνει ταῦτα, ὥς τοὺς σοφοὺς, ἢ καὶ μὴ πάντα πρὸς ψῆδὴν ἐξάγει, ὥς τὰ ἄκρατα, ἀλλ' οὖν

i. e. deliberatione quam actione opus esse, et praepostere agere, qui rem invertant, vetus sapientia docet; v. Thucyd. 1, 78, Demosth. Philipp. IV p. 139. Reisk., De Pace 1, 2 (ubi cf. Dounae. p. 132 Beck.) et Sallust. Bell. Cat. 1, 6. ubi cf. Manut. ap. Wass. p. 5.

- p. 66 τῶν γε συμβαινόντων καὶ οἷς προσεγένετο||τὴν θεραπείαν προσά-
γειν ἔδει, χρησίμους ἐν καιρῷ τοὺς πολίτας ἀπεργαζομένους·
οὐδὲ γὰρ ἦν πάνυ τῆς ἐκ λόγου τυγχάνειν ἱατρείας τοὺς ὑπὸ
τῶν παθῶν ἐνοχλουμένους. τὴν τε γὰρ ἡδονὴν ἰσχυρότατον εἶναι
δέλεαρ, ἥ καὶ τὰ ἄλλα τῶν ζώων ἀλίσκεται, ὥς δηλοῦσι ποι- 5
μένων τε σύριγγες καὶ αἰπόλων πηκτίδες, τὴν τε λύπην πολλοὺς
ἐς ἀνιάτους καταβάλλειν νόσους ἀπαρამύθητον μένουσαν, τοὺς
τε ἐνθουσιασμούς, εἰ μὴ τυγχάνοιεν συμμετρίας, οὐκ ἐς ὀρθὸν
προβαίνειν, δεισιδαιμονίας τε καὶ ἀλόγους φόβους περιάπτοντας,
ταῦτα δ' ἐκ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν ἐθεωρεῖτο· περὶ μὲν γὰρ τὸ 10
ἐπιθυμητικὸν αὐτῇ τὴν ἡδονὴν πλεονάζουσαν, περὶ δὲ τὸ θυμι-
κὸν λύπην καὶ τούτης ὀργὴν ἔχοντον, περὶ δὲ τὸ λογικὸν τὸν
ἐνθουσιασμόν ἐώρων. ἐκάστου δὴ τούτων διὰ μουσικῆς θερα-
πείας ἦν ἀρμόττων τρόπος, ἀγνοοῦντας ἐκ προσαγωγῆς ἐς ὀρθὴν
κατάστασιν ὑπαγόμενος· αὐτὸς μὲν γὰρ ἕκαστος ἐκὼν μουσουργεῖ, 15
μετρίως τινὲ τῶν εἰρημένων παθῶν ἐνεχόμενος, ὃ δ' ἐς ἄκρατον
ἐμπεσὼν ἀκοῇ παιδεύεσθαι δύναιτ' ἄν· οὐ γὰρ οἶόν τ' ἄλλοις ὠφε-
λῆσαι ψυχὴν ἐν ὑπερβολαῖς ἀταξίας ἢ οἷς ἐνεργεῖ συμμετρως ἐνε-
p. 67 χομένη·||εἰσὶ γέ τισι καὶ κατὰ γένη καὶ ἡλικίας πρὸς εἶδη τινὰ μελω-
δίας ἐπιτηδεύοντες· αἱ μὲν γὰρ παίδων δι' ἡδονὴν, αἱ δὲ γυναικῶν 20
κατὰ πολὺ διὰ λύπην, αἱ δὲ πρεσβυτῶν δι' ἐνθουσιασμόν, οἶον
διὰ τὰς ἐν ἑορταῖς ἐπιπνοίας, εἰς τὸ ἥδειν ἐξάγονται.

VI. Ταῦτ' οὖν ὁρῶντες ἐκ παίδων ἡνάχαζον διὰ βίου μουσι-
κὴν ἀσχεῖν, καὶ μέλεσι καὶ ῥυθμοῖς καὶ χορείαις ἐχρῶντο δεδουκιμα-
σμέναις, ἐν τε ταῖς ἰδιωτικαῖς εὐφροσύναις καὶ ταῖς δημοσίαις 25
θεαῖς ἑορταῖς συνήθη μέλη τινὰ νομοθετήσαντες, ἃ καὶ νόμους
προσηγόρευον, μηχανὴν τινα εἶναι τῆς βεβαιότητος αὐτῶν τὴν
ἱερουργίαν ποιησόμενοι, καὶ μένειν δὲ ἀκίνητα διὰ τῆς προσηγο-
ρίας ἐπεφύμισαν. ἔτι γε μὴν ἐπειρῶντο καὶ τὰς τῆς ψυχῆς κινή-
σεις, ὧς ἐνίοτε ποιεῖται ἐπιθυμίαις ἀκράτοις ἐνεχομένη, κατα- 30
στέλλειν ἁμωσγέπως, ἐς τὴν δι' ἀκοῆς καὶ ὥψεως μετάγοντες
γλυκυθυμίαν, ὥσπερ τι ρεῦμα διὰ χρημνῶν ἀβάτων φερόμενον
ἢ ἐν ἐλώδει τοίοις διαφθειρόμενον ἐς βάσιμον καὶ εὐγεων πε-
διάδα μετοχετεύοντες. ἦν δὲ καὶ διττὸς αὐτοῖς φόβος περὶ τῶν
κατὰ μουσικὴν· τοὺς μὲν γὰρ οὗτ' ἐν μέλεσιν αὐτῆς οὗτ' ἐν 35
φιλῇ ποιήσει μετεσχηκότητας ἀγροικώδεις πινυτάπαισι καὶ ἡλιθίους
ἐώρων, τοὺς δὲ οὐχ ὥς ἔδει τὴν πρὸς τὴ πρᾶγμα πεποιημένους
p. 68 ὁμιλίαν οὐ μικροῖς περιπίπτοντας ἁμαρτήμασιν, ἀλλ' ὑπὸ||τῆς ἐς

τὰ μὴ σπουδαῖα τῶν μελῶν ἢ ποιημάτων φιλοχωρίας ἰδιότητά
 τινα ἤθους οὐκ ἀστείαν ἀποματτομένους. διὸ τοῖς μὲν παιδευτι-
 κοῖς τῶν μελῶν ἐπὶ πλεῖστον ἐχρῶντο, τοῖς δὲ ἀνειμένους ἐπ'
 ὀλίγον τε καὶ σπανίως, ἥτοι πρὸς ἡθῶν κατανόησιν, ὡς καὶ τῇ
 διὰ μέθης πειρα πολλάκις (καθὰ καὶ ὁ θεῖος Πλάτων τοὺς ἐν 5
 πολιτείᾳ νέους ἡδοναῖς τισι δοκιμάζει), ἢ τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας
 ἐπιτογμένον, ὡς ἔφην, ἐς παιδείαν ἐκτρέποντες· πάσης γὰρ παι-
 δεύσεως ἥτοι διὰ πάθους, ὡς τῆς ἀπὸ νόμων, ἢ διὰ πειθοῦς,
 ὡς τῆς ἐν ὁμιλίαις, τὰς προτροπὰς ποιουμένης ἀμφοτέροις ἢ
 μουσικῇ κρατεῖ, καὶ λόγῳ καὶ μέλει τὸν ἀκροατὴν δουλουμένην 10
 καὶ ποικίλαις μεταβολαῖς φωνῆς τε καὶ σχημάτων ἐς οἰκειότητα
 τῶν λεγομένων ἐπισπωμένη. τὴν μὲν οὖν παιδευτικὴν καὶ μέχρι
 τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν παρελάμβανον, τὴν δὲ πρὸς ἄνεσιν ὅσον
 εἰς τριάκοντα· καὶ τῇ μὲν σεμνῇ μελωδίᾳ τε καὶ χορείᾳ ἥτοι
 θεωμένους ἢ καὶ αὐτοὺς ἐνεργοῦντας τοὺς ἐνδοξοτέρους, τῇ δ' 15
 ἡδεῖα τοὺς ἀγελαίους ἀνέσων. ὅπου μὲν γὰρ σπουδαῖαι σύμπαν-
 τες οἱ τῆς πολιτείας φύλακες, ὡς παρὰ τῷ σοφῷ Πλάτῳ, τῶν
 πρὸς παιδείαν συντεινόντων μελῶν χρεῖα μόνων· ποικίλων δὲ
 ὄντων τῶν τὸ πλήρωμα τῆς κοινωνίας συγκροτούντων, ὡς ἐν
 p. 69 ταῖς λοιπαῖς πόλεσι, προσφόρου καὶ τῆς ψυχαγωγίας ἐκάστοις|| 20
 ἔδει. Ἀπὲρ ἀγνοήσαντες πολλοὶ καὶ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ῥηθέν-
 των τὰς αἰτίας οὐ συνιέντες οἱ μὲν τὰ πρὸς ἡδονὴν τῶν μελῶν
 παντάπασιν ἀπεδοκίμασαν, οὐ διακρίναντες οἷς τε ἡρομῳτε καὶ
 ὀπη παρελαμβάνετο, οἱ δὲ καὶ τὴν ἅπασαν μελοποιίαν ὡς τοιού-
 των μόνων ἀπεργαστικὴν ἐξώρισαν, οὐκ εἰδότες ὡς εἰ, καὶ παι- 25
 δεῖα μόνῃ πολλῶν ἐπεφύκει ἄλλων χρησιμωτέρα, τῆς γε φύσεως
 καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαιτούσης ἐμποδίζειν μὲν ἀδύνατον (εὖ γὰρ
 εἴρηται τῷ σοφῷ καὶ τὸ περὶ τοῦ τόξου), τῶν δὲ ἀνέσεων τὴν
 ὠφέλιμον προκρίτεον. λέγω δὲ ταῦτα, οὔτε τὰ πάντα διαβεβλη-
 μένα τῶν μελῶν ἀποδεχόμενος (οὐδὲ γὰρ μουσικὴ τούτων ἐπι- 30
 στάτις, ἀλλὰ, καθάπερ αἱ λοιπαὶ τέχναι τῆς σφετέρας ὕλης, ἐκ
 τῶν βελτίστων διακρίνει τὰ χεῖριστα) οὔτε τοὺς διὰ τὴν φαύλην
 μελωδίαν τῇ πάσῃ τέχνῃ λοιδορουμένους ἐπαινῶν· οὐδὲ γὰρ τὰς
 διὰ λόγων ψιλῶν προτροπὰς ἀποσιωπητέον, ὅτι καὶ τούτων οἱ
 μὲν ἐπ' ἀρετὴν, οἱ δὲ ἐς κακίαν παρακαλοῦσιν· ἀλλ' ὥσπερ ἐκ 35
 διττῆς ἐνούσης φύσεως τὴν ἀμείνω προτιμῶμεν, οὕτω καὶ τῇ
 μελοποιίᾳ τὴν βελτίω προαιρέσεως ἡδονὴν ἐπιφέρουσιν ὠδὴν
 φευκτέον. οὔτε γὰρ ἅπαντα τέρψις μεμπτόν οὔτε τῆς μουσικῆς

αὕτη τέλος, ἀλλ' ἡ μὲν φυγαγωγία κατὰ συμβεβηκός, σκοπὸς δὲ
 ὁ προκειμένος ἡ πρὸς ἀρετὴν ὠφέλεια· ὅπερ πολλοὺς τε ἄλλους
 p. 70 ἔλαθε καὶ τὸν||ἐν τοῖς Κικέρωνος τοῦ Ῥωμαίου Πολιτικοῖς τὰ κατὰ
 μουσικῆς ῥητορεύοντα· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἂν φαίην ἐκείνῳ τὰ τοιαῦτα
 εἰρησθαι. πῶς γὰρ ἂν τις αὐτὸν ἰσχυρίσαιο μουσικὴν λουδορεῖν 5
 τε καὶ ὡς φαύλην εὐθύνειν, τέχνην ἁρμονιῶν τε καὶ ῥυθμῶν
 ἀρετάς τε καὶ καχίας διορίζουσιν, ἄνδρα δὲ τὸ τηλικαῦτα ῥυθ-
 μοῖς μόνοις καὶ τούτοις ἀγεννέσι καὶ φαύλοις ἐπιδεικνύμενον
 Ῥώσιον τὸν ὀρχηστὴν οὕτως σφόδρα ἐξεπλήττετο, ὥστε φά-
 σκειν αὐτὸν προνοίᾳ θεῶν ἐς ἀνθρώπους παρελθεῖν; καὶ γὰρ 10
 εἴ τις αὐτὸν φάσκει τὰ μὲν ἐν ἧ συγγέγραφε Πολιτεία λέγειν
 ἐκουσίως, τὰ δὲ περὶ Ῥώσιον τῆς προκειμένης ἔνεκεν ὑποθέ-
 σεως, ἀντιστρέφειν μὲν καὶ ἡμᾶς οὐδὲν κωλύσει τὸν αὐτὸν λόγον,
 ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως λάθοι τις ἂν ἀποδοκιμάζων μᾶλλον, ὅσον
 εἰς τὴν παροῦσαν σκέψιν, ἢ συνιστὰς τὸν ῥήτορα· ἀναξίπιστος 15
 γὰρ πρὸς ἀληθείας εὗρεσιν ἢ δικαίαν κρίσιν ὁ ταῖς κατ' αὐτὴν
 ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, ἀλλὰ μὴ ταῖς κατ' οὐσίαν δου-
 λεύων ὑποθέσεις. οἶμαι δὲ ὡς οὐδ' ἂν αὐτὴν ἔφεγε ῥητορικὴν
 διὰ τοὺς δεκαζομένους τῶν ῥητόρων. οὕτω δὲ καί, εἴ τινες τῶν
 τεχνιτῶν διὰ τὸ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν τὰ ἀγεννῆ μελωδοῦσιν, 20
 οὐ τῆς τέχνης τὸ αἰτίημα. ἀλλὰ καὶ ἡ πατρις αὐτῶν τοὺς μὲν
 ἐπὶ Νομᾷ καὶ τοὺς ὀλέγῳ μετ' αὐτὸν ἔτι τυγχάνοντας ἀγριωτέ-
 p. 71 ρους μουσικῇ παιδευομένους εἶχε (καθὰ καὶ ἀγτίς φησιν),||ἰδίᾳ
 τε ἐν εὐωχίαις κοινῇ τε ἐν ἀπάσαις τελεταῖς σφίσι συνοργια-
 ζούσῃ· ἐν δὲ τοῖς πολέμοις, ἐν οἷς μάλιστα εὐδοκίμησε καὶ εὐδο- 25
 κιμεῖ (προσθήσω δὲ καὶ εὐδοκιμοῖ), τὴν μὲν κατὰ πυρρήχην¹ τῶν
 τακτικῶν μελέτην ὡς διὰ μουσικῆς ποιεῖται, τί δεῖ καὶ λέγειν;
 πᾶσι γὰρ δῆπου καὶ ταυτὶ φανερά· ἀλλ' ὁ τοῖς πλείστοις ἄδη-
 λον, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσι καὶ τοῖς κινδύνοις τὰ μὲν διὰ λόγων
 πολλάκις ἀποδοκιμάζει παραγγέλματα ὡς βλάφοντα, εἰ τοῖς ὁμο- 30
 φώνοις τῶν πολεμίων διαγνωσθεῖη, διὰ μουσικῆς δὲ ποιεῖται τὰ
 σύμβολα, ὄργανον μὲν ἀρήϊόν τε καὶ καταπληκτικὸν μεταχειρι-
 ζομένη τὴν σάλπιγγα, ἐκάστῳ δὲ παρεγγυήματι μέρος ἴδιον ἀφο-

1. o h m l in marg.: κατὰ πυρρήχην ἢ τῶν τακτικῶν μελέτη παρὰ
 Ῥωμαίους ἐγίνετο (ἐγέν. h). Vid. Quintilian. Inst. Or. 1, 12, 18, Ammian.
 Marcell. 16, 5, Veget. 2, 23 et Claudian. VI. Cons. Hon. v. 622 sqq.; conf.
 Gesner. ad Quintil. et Claudian. ll. cc., Santen. ad Terent. Maur. p. 54
 et Lobeck. Aglaoph p. 1126. 1130.

ρίζουσα (ἐπιδρομῆς γοῦν τῆς κατὰ μέτωπον καὶ ἐφόδου τῆς κατὰ κέρας ἰδιάζοντα κατατάσσεται μῆλη, καὶ ἀνακλητικὴν ἔτερον, ἐξελίξεων τε τῶν ἐπ' ἀσπίδα ἢ ἐπὶ δόρυ πάλιν ἐκάστης ἴδια), καὶ πάντα οὕτως ἐφεξῆς περὶναι τὰ σοφίσματα συμβόλοις τοῖς μὲν πολεμίοις ἀδῆλοις, τοῖς δὲ φιλίοις σαφεστάτοις τε 5 καὶ δι' εὐχερείας γινωσκόμενοις· οὐ γὰρ κατὰ μέρος τούτων διακούουσιν, ἀλλ' ἡχῇ μὲν τὸ σύμπαν ἔπεται σύνταγμα· ὁ δὲ δὴ μέγιστον ἀπάντων, ὅτι καὶ κατὰ τινας καιροὺς ἀλλοιοτέρων τῶν προστατῶν τῆς πολιτείας πεπειραμένη τῶν ὑπὸ Πλάτωνος ἐν Πολιτείᾳ χρησιμωδουμένων ἔργῳ πεπειράται, ἐν μέσαις ἀγυαῖς 10

p. 72 καὶ ἱερῶν κάλλεσιν ὠμοτάτην τῶν πολιτῶν κατ' ἀλλήλων ἐσιδοῦσα μαιφονίαν. ὅτι γὰρ ἰσχυρότατόν τε πρὸς παιδείαν ἢ μουσικὴν καθάπερ οὐδὲν ἕτερον, αἷ τε φύσεις ἡμῶν ἀνεπανόρθωτοι μείναςαι πολλάκις διεφθάρησαν (ἢ γὰρ ἐς τὰ χαμαίζηλα τῶν παθῶν ἢ ἐς τὰ χαλεπὰ προάγονται), δῆλον ἐνθένδε· ποιήσομαι δὲ τὸν λόγον οὐκ 15 ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον (δυσχερὲς γὰρ ἐν τούτοις ἢ κατανόησις), ἀλλ' ἐπὶ πόλεων καὶ ὄλων ἐθνῶν (εὐμαρὴς γὰρ ἐν τοῖς μείζουσιν ἢ θεωρία). δύο μὲν οὖν ταυτὶ περὶ τὸν τῆς παιδείας λόγον δυστυχήματα· ἀμουσία τε καὶ καχομουσία· τὸ μὲν οὖν ἕτερον ὑπ' ἀμαθίας, θάτερον δὲ ὑπὸ πονηρᾶς γίνεται διδασκαλίας· δοῦν δὲ καὶ περὶ τὴν 20 ψυχὴν, ὥς γ' ἔστι φάναι, θεωρουμένων παθῶν, θυμοῦ τε καὶ ἐπιθυμίας, οἱ μὲν ἄγευστοι παντάπασιν τῶν ἐκ μουσικῆς καλῶν, εἰ μὲν τὴ ἐπιθυμητικὴν κολακεύουσιν, ἀναίσθητοί τε εἰσι καὶ βοσκηματώδεις, ὥς οἷ τε περὶ τὴν Ὀπικίαν καὶ τὴν Λευκανίαν, εἰ δὲ τὸ θυμικὸν ἐγείρουεν, ἄγριώ τε καὶ θηριώδεις, ὥς οἷ τε περὶ τὴν Γαρα- 25 μαντίδα καὶ τὴν Ἰβηρίαν· πάλιν δὲ οἷς εἰς τὸ παρὰ φύσιν διεστράφη τὰ τῆς μουσικῆς, εἰς φανλότητα καὶ καχομουσίαν, τούτων οἱ μὲν τὸ ἐπιθυμητικὸν θεραπεύοντες τάς τε ψυχὰς εἰσι λίαν ἀνειμένοι καὶ τὰ σώματα οὐ δέον ὠραῖζοντες, ὥς οἷ τε

p. 73 περὶ τὴν Φοινίκην καὶ οἱ τούτων κατὰ τὴν Λιβύην ἔχοντες, οἱ 30 δὲ τῷ θυμικῷ πειθαρχοῦντες τὴν τε διάνοιάν εἰσιν ἄτακτοι, μέθυσοί τε ὄντες καὶ πέρα τοῦ καιροῦ φιλορρχοῦνται τὰ ἐνόπλια, τὴν τε ὀργὴν περιττοί, ἀρειμάνιοι, ὥς οἷ τε περὶ Θράκην καὶ τὸ Κελτικὸν ἅπαν· τὸ δὲ δὴ τὴν τε μάθησιν αὐτῆς καὶ χρῆσιν τὴν ἐπιδέξιον ἀσπασάμενον, λέγω δὲ τὸ Ἑλληνικόν, καὶ εἰ τι 35 τοῦτο ἐζήλωκεν, εὐδαιμόν τε ἀρετῆς ἔνεκεν καὶ ἐπιστήμης ἀπάσης καὶ ὑπερᾶρον φιланθρωπία. εἴτα πόλεις μὲν ὕλας καὶ ἔθνη τέρπειν οἷα τε καὶ μεταπλάττειν μουσικῇ, τὸν δὲ καθ' ἕνα οὐκ

ἂν παιδεύσειεν; ἔγωγε οἶμαι. καὶ μὴν οὐδὲν οὕτω τῶν λοιπῶν
 ἐπιτηδευμάτων πολιτείαν τε συστήσασθαι δύναιτ' ἂν καὶ συστά-
 σαι διαφυλάξαι· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα συγκαταβάλλεται τῆς προτέ-
 ρας καταστάσεως ἐπὶ θύτερα ῥεπούσης, ἣ δὲ καθηγείται πάσης
 μεταβολῆς· πρώτη γὰρ καὶ τάξει καὶ δυνάμει παντὸς μαθήμα- 5
 τος, προαίρεσιν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐκάστῳ πλάττουσα τοῖς μέ-
 λεσι προσφύρωσ. ἔστω σοι καὶ τοῦτ' ἐκμήριον ἥθους ἐπιγνώ-
 σεως· οἷσις γὰρ ἕκαστοι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ μέλεσιν ἡδονταὶ
 καὶ ῥυθμοῖς, τοιούτοις ἂν καὶ τοῖς ἡθεσιν εὐρεθεῖεν ἀρεσκόμε-
 νοι· ἐκ γὰρ τοῦ δι' ᾧδῆς μὲν ὀλιγωρεῖν τὰ φαῦλα προσφέρει- 10
 σθαι συνήθειά τις καὶ οἰκειότης περιγίνεται, ἐκ δὲ ταύτης φύσις,
 ἐξ ἧς ὁρέξεις εἰς τὰς πράξεις ἀναφύονται, αἷς ἡδονῇ προσελ-
 π. 74 θοῦσα βεβαιοῖ||τε καὶ ἐπιτείνει τὸ δεινόν, οὔτε σχήματος οὔτε
 μορφῆς οὔτε μὴν λόγων ποιουμένη διάκρισιν, ἕως ἂν ἅπαντα τὸν 15
 βίον ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ τελευτῶσα ἀνατρέψῃ. ἔστιν οὖν καὶ κατὰ τοῦ-
 ναντίον λέγειν ὥς ἐκ μὲν καλῆς ᾧδῆς ἀγαθοὶ λόγοι, φύσεις τε καὶ
 ἔξεις, καλὰ δὲ ὁρέξεις, ἄρισται δὲ συμβαίνουσι πράξεις. τοιγάρτοι
 κατὰ τοὺς παλαιωτάτους χρόνους πολιτείας οὐδαμῶθι παγίως ἐρη-
 ρισμένης μουσικῇ μετὰ ἀρετῆς μελετωμένη τὰς τε παρ' ἐκάστοις
 διωρθοῦτο στάσεις καὶ τὰς πρὸς τοὺς πέλας, πόλεων τε καὶ 20
 ἔθνων ἔχθρας ἔπαυσε, πανηγύρεων μὲν ἀποδείξασα τεταγμένους
 χρόνους, ταῖς δὲ ἐν ταύταις συνήθεσιν εὐφροσύνας τε καὶ θυ-
 μηδίαις τῆς μὲν ἐς ἀλλήλους ἀγριότητος παύσασα, τὸ δ' ἥπιον
 ἀντισταγαροῦσα, ὥσπερ οἱ δεινοὶ τὰ γεωργικὰ πάσης πρότερον
 βοτάνης ὀχληρῶς καὶ ἀκάρπων δάμνων τὸ πεδίον καθηράμενοι 25
 τὰ χρησιμώτατα τῶν σπερμάτων ἐν ἀσφαλεῖ καταβάλλουσιν. εἰ
 δὲ νῦν ἅπαντα μὲν πόλεις, σύμπαν δὲ ὀλίγου δεῖν ἔθνος τό τε
 κόσμῳ ἡγάπηκε καὶ φιλόφρονον, οὐ δὴ πονεῖ διὰ τοῦτ' ἄχρη-
 στος ἡ μουσική· οὐδὲ γὰρ ἱατρικὴ παράκλησιν μὲν προσοιστέον,
 εἴ τῳ νοσεῖν συμβαίνει, υγιαίνοντος δὲ ἀχαριστήτεον, ἀλλὰ καὶ 30
 τῆς υγιείας δίκαιον χάριν εἰδέναι καὶ τοῦ λοιποῦ βίου παντὸς
 ἐπιστάτην ποιήσασθαι, ὅπως μὴ δι' ἀργίαν ἢ τρυφὴν τοῖς ἐξ
 π. 75 ἀρχῆς περιπέσοι||μεν· τῆς γὰρ αὐτῆς δῆπου τέχνης οὐκ οὐσάν
 τε ἀρετὴν ἐνθελῖναι καὶ ἐνοῦσαν διαφυλάξαι τε καὶ αὐξήσαι. οὐ-
 τως οὖν καὶ περὶ μουσικῆς ῥητέον· χάριν τε δεῖ γινώσκειν ἐς 35
 φιλίαν ἕκαστον αὐτῷ καὶ κοινῇ πρὸς ἀλλήλους συναγοῦσθαι, ἀνα-
 ληπτέον δὲ ἐς αἰετὴν τήρησιν, τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας μνω-
 μένους, καὶ τοῦτ' οὐ δημοσίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳ πονητέον·

ὥς γὰρ ὑγίειά τις ἐστὶ καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἕναστον, οὕτως δὲ καὶ συμφωνία πῶλε τε ὅλην πρὸς ἑαυτὴν καὶ μιᾷ ψυχῇ πρὸς τὰ αὐτῆς μέρη. ὅτι μὲν οὖν ἡμῖν τοὺς τε νέους παιδευτέον μουσικῇ καὶ αὐτῇ διὰ βίου προσεκτέον ὅπη παρείκοι, οὐδένα ἀντειπεῖν οἴομαι.

5

VII. Καιρὸς δὲ λοιπὸν ἐξηγεῖσθαι ποῖα μὲν μέλη, ποῖοι δὲ ῥυθμοὶ καταρτιύσουσι τὰ τῆς φύσεως παθήματα. λέξω δὴ τὰ μὲν παλαιοῖς τισιν εἰρημένα, τὰ δὲ εἰσέτι νῦν σιωπηθέντα οὐτ' ἀγνωσίᾳ τῶν συγγραφέων οὔτε βασκανίᾳ· τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' εἰπεῖν θέμις ἀνδρῶν πέρι μουσικῇ τετελεσμένων· ἀλλὰ γὰρ τὰ 10 μὲν αὐτοῖς ἐν συγγράμμασι κατετάττετο, τὰ δ' ἀπορρητότερα ταῖς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίαις διεσώζετο. αἰτία δ' ἦν ἡ τῶν τότε περὶ τὰ κάλλιστα ὁρμὴ τε καὶ φιλοχωρία· νυνὶ δὲ τοσαύτης ἐπιπολαζούσης (δεῖ γὰρ εὐφημεῖν) φιλομουσίας ἀγαπητὸν ἔσται τοῖς p 76 μετρίως||ἐπιμέλειν, εἰ βίβλω οὐ σαφές τι περιεχούσῃ περι- 15 πέσοιεν.

Τετάρτων δὴ μάλιστα τούτων ἐκίστοτε στοχαστέον τῷ παιδεύοντι διὰ μουσικῆς· ἐννοίας τε προπούσης καὶ λέξεως καὶ πρὸς τούτοις ἁρμονίας τε καὶ ῥυθμοῦ. προκινηγεῖται μὲν γὰρ ἔννοια πάντως, ἥς ἄνευ οὔτε αἴρεσις οὔτε φυγὴ τινος ἐγγίνεται· ταύ- 20 τῆς δὲ μίμημα λέξις, ἡ πρὸς τὴν τοῦ πέλους ἀκοήν τε καὶ πειθὺν πρῶτως ἀναγκαία· αὕτη δὲ ὀξύτηάς τε καὶ βαρύτητας προσλαβούσα μετὰ διαστημάτων συγκεχυμένην μὲν ἐγέννησεν ἁρμονίαν, λόγοις δὲ τοῖς συμφώνως τεταγμένοις ῥυθμόν. ἀλλ' ἐπεὶ παθῶν ψυχικῶν ἡ μουσικὴ θεραπεία, πρότερον διαληπτέον ὅπως 25 ταυτὶ καὶ πόθεν περὶ ψυχὴν εἴωθε συμβαίνειν· μὴ γὰρ τούτων ὠρισμένων ἀσυνφῆς ὁ περὶ τῶν ἐξῆς ἡμῖν γενήσεται λόγος.

VIII. Φαίνεται μοι τοίνυν ἡ ψυχὴ, πόρρω μὲν τῶνδε ἡνίκα ἐστὶν ὁμιλοῦσα τῷ χρειττονι, λόγῳ τε ὁμέστιως εἶναι καὶ καθαρεῦεν ἐπιθυμίας· ἐπὰν δὲ ἐπὶ τάδε ἐγκλήνη καὶ τὴν ἐνταῦθα 30 διατριβὴν πείρα μαθεῖν ἐπιχειρήσῃ, τηνικαῦτα αὐτῇ σώματός τε ἐγγίνεται χρεῖα καὶ σῶμα ἐπιζητεῖ πρόσφορον. ὑπόκειται δ' αὐτῇ θεωρεῖν τὴν ἐν τούτοις διπλόην, ἀρρενότητά τέ φημι καὶ θηλύτητα, ἧτις οὐκ ἐν ἐμφύχοις μόνοις ἄρα ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φύσει μόνῃ διοικουμένοις, φυτῶν τε ὅσα μετὰλλων τε γένη καὶ 35 p 77 ἀρωμά||των· καὶ γὰρ τούτων δυάς τις ἐπιφαίνεται, ἥτοι δι' ἀπαλότῃτος ἢ λειώτῃτος ἢ εὐχρόις ἢ εὐωδίαις, ἢ καὶ τῶν ἐναντίων

τὴν ἑτέραν ἐπιδεικνυμένων φύσιν. αὐτὴ μὲν οὖν καθ' αὐτὴν ἀπλῇ τέ ἐστι καὶ ὡς ἐν μορφῇ ἀδιάφορος, εἶδος δὲ τοῦτ' ἐν ἀνθρώπειον ἡμφιεσμένη τὸ μὲν κατὰ φύσιν αὐτῆς ἀπέκρουψε κάλλος, ἐς δὲ τὸν τοῦ ἐλύτρου τόπον τε καὶ τύπον τὰ μὲν ἐκου- 5 σίως, τὰ δ' ὑπ' ἀνάγκης σχηματίζεται. οὐ μόνον οὖν ἐφίεται σώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦτου ποιῶν τινος· ἡ γὰρ ἄρρεν ἡγάπηκεν ἢ θῆλυ καὶ τούτων ὅτε μὲν ἄκρατον θάτερον, ὅτε δὲ ἐξ ἀμφοῦν ἔχον δεινὴν τινα καὶ ὕντως ἄτοπον μίξιν. αὐτίκα, κὰν μὴ φύσει τοῦ τοιούτου τύχωσι σώματος, αὐταὶ ταῖς σφετέραις τροπαῖς μετερρύθμισάν τε καὶ εἰς τὸ αὐταῖς ὅμοιον μετέστησαν. 10 οὕτως ἐν μὲν ἄρρεσι θῆλυς ἐπιτρέχει μορφή, δι' ἣν καὶ ὁ βίος ὥπται τοιούτους, ἐν δὲ γυναιξὶν ἀνδρεῖον εἶδος, ᾧ καὶ τὸ ἦθος ὁμοιον τεχμαιρούμεθα· καὶ ἄνδρες μὲν ἀγένειοι καὶ γενειάσκουσι γυναικες, καὶ τις ἄρρην ἔβλεψεν ὕγρὸν καὶ γυναικες γοργὸν προσεῖδον, ὥστε καὶ τῶν ἡθῶν ἕκαστη θηράσεις ἐκά- 15 στη μορφῇ συνψοδά. ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸ ἄρρεν ἢ θῆλυ προσπαθείας ἢ πρὸς ἀμφοτέρων τὰ πάθη συνίσταται περὶ ψυχῇ. τὸ μὲν οὖν θῆλυ λίαν ἀνειμένον, ᾧ συνάδει τὸ ἐπιθυμητικόν, p. 78 τὸ δ' ἄρρεν σφοδρὸν τε καὶ δραστήριον, ᾧ τὸ θυμικὸν ὁμοιωται. περὶ μὲν οὖν τὸ θῆλυ ψυχῆς τε μέρος καὶ ἀνθρώπων γένος 20 πλεονάζουσι λύπαι τε καὶ ἡδοναί, περὶ δὲ τὸ ἄρρεν ὀργὴ καὶ θράσος¹. πάλιν δὲ τούτων γίνονται συζυγίαι, λυπῶν τε πρὸς ἡδονὰς καὶ ὀργῆς πρὸς θράσος, καὶ θράσους πρὸς ἡδονὴν καὶ λύπας, καὶ ὀργῆς αἰθέρις πρὸς ἐκάτερον, καὶ πάλιν ἐκάστου πρὸς τε ἐν καὶ πρὸς πλείω μίξεις· καὶ μυρίας ἂν τις ἐκ τούτων εὔροι 25 τῶν παθῶν εἰκόνας ἐν ποικιλίᾳ θεωρουμένων. τούτων οὖν ἐκάστω κατὰ φύσιν διαφύσιν διακειμένων καὶ τῶν ἐννοιῶν γίνονται διαφοραί. οὕτως ὁ μὲν λευκότητι ἰδὼν ἡγάσθη, ὁ δὲ μελανίαν ἐθαύμασε, καὶ τῷ μὲν τὸ γλυκὺ δι' ἡδονῆς, ἑτέρω δὲ τὸ πικρὸν ἀρέσκει· τῆς γὰρ ἐναντιότητος, ὡς ἔφην, κὰν τοῖς πάθεσι 30 θεωρουμένης κὰν τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις πράγμασιν, οἷς ἐπιβάλλουσάν φασιν τὴν ψυχὴν φαντασίας ἀναλαμβάνειν, τὰ τοῖς σφετέροις ἐοικῶτα παθήμασιν ἕκαστος ἡμῶν δι' ἀρεσκείας ἄγει, ἔστι γὰρ πρῶτον μὲν ἐν ὁρατοῖς ἐκατέραν ἰδεῖν τὴν φύσιν, τὸ

1. Hic ml v in contextu eandem habent figuram, quam o in marg., unde Ma p. 292a adposuit; in h eadem figura paulo superius in contextu post verba τὸ μὲν οὖν θῆλυ cet. comparet v. Tab. II, 5. ubi l. θῆλυ et ἡδονή.

μὲν ἀνθηρόν τε καὶ ἐς ὠραῖσμον προσφυὲς χρῶμά τε καὶ σχῆμα
 διαιροῦντα θηλύτῃτι, τὸ δὲ στυγνόν τε καὶ ἐς σύννοϊαν ἄγον
 ἄρρενότητι, πάλιν δὲ ἐν ἀκοαῖς τοὺς μὲν λείους καὶ προσηνεῖς
 ἤχους ἐς τὸ θῆλυ, τοὺς δὲ τραχυτέρους ἐς τοῦναντίον ἁρμόττοντα·
 p. 79 καὶ ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγω, κοινῶς περὶ πάντων ἀποφαν- 5
 τέον ὥς ὅσα μὲν τῶν αἰσθητῶν ἐς τε ἡδονὴν δελεάζει καὶ ἡρέμα
 διαχεῖν τὴν γνώμην πέφυκε, ταῦτα εἰς τὸ θῆλυ χριτέον, ὅσα δὲ
 κινεῖ τε εἰς σύννοϊαν καὶ ἐγείρει τὸ δραστήριον, ταῦτα εἰς τὴν
 ἄρρενος μοῖραν ἀπονεμητέον, τὰ δὲ τοι μηδέτερον ἢ κατὰ μίξιν
 ἄμφω δρῶντα, ταῦτα τῶν μέσων ἀποφαντέον. κατὰ δὴ ταῦτα 10
 καὶ περὶ ἐκείνων λέγωμεν, αἱ λόγῳ μὲν εἰσι καταληπταὶ τέχναι
 τε καὶ ἀρεταὶ καὶ ἐπιστήμαι, ἐκ δὲ τῆς τῶν ὑλῶν ποιότητος, περὶ
 αὗς ἐκάστη τευτάζει, τὰς πρὸς ἀλλήλας διαφορὰς καὶ ὁμοιότητας
 εἰλήχασιν, αἱ τε ἀρεταὶ πρὸς τὰς ἀρετὰς αἱ τε ἐπιστήμαι πρὸς
 τὰς ἐπιστήμας, κακίαι τε αὖ πρὸς κακίας καὶ ἀνεπιστημοσύναι 15
 πρὸς ἀμαθίας, πάλιν δὲ ἀρεταὶ πρὸς κακίας ἢ ἐπιστήμας ἢ
 ἀγνωσίας, κακίαι τε αὖ πρὸς τὰς εἰρημένας, ποικίλης τινὸς καὶ
 τῆς κατὰ ταῦτα πλοκῆς τε οὔσης καὶ μίξεως.

IX. Πρώτη μὲν οὖν ἡ δι' ἐννοιῶν ἐν βίῳ συγκατάθεσις
 ἢ εὐτυχῶς ἔκαστα δι' αὐτομαθίας κατειληφότων ἢ ὕστερον μετα- 20
 πεισθέντων· αἱ γὰρ τῶν πολλῶν διαβολῆσεις ἡθὺς ἐμποιοῦν οἷα
 αἱ τῶν ἐπιστημῶν δόξαι πεφύκασιν· πάντων γὰρ ἡ ψυχὴ τύπους
 ἐν ἑαυτῇ καὶ εἰκόνας ἔχουσα τοῖς ὑπὸ τῶν λόγων κινουμένοις
 ἐννοήμασιν ἐκάστοτε συσχηματίζεται, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης συν-
 p. 80 ηθείας τε καὶ μελέτης ἔλαθεν ἢ εὐδαίμονα κατὰ μικρὸν ἔξιν 25
 ἢ ἐναντίαν βεβαιώσασα. καθόλου μὲν οὖν τῆς ἡθικῆς παιδεύ-
 σεως εἶδη τρία· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ θεραπευτικόν, ὃ κακίαν διορ-
 θούμεθα, καὶ τούτου πάλιν εἶδη δύο, τὸ μὲν μειωτικόν, ἥνικα
 πείθειν ἀθρόως ἀδυνατοῦντες κατὰ μικρὸν ἐλαττώσεσιν εἰς ἀπά-
 θειαν ἄγομεν, τὸ δὲ ἀναρετικόν, ὅταν ἐκ πρώτης εἰς παντελῆ 30
 τὸν ἀκροατὴν ἄγωμεν μετὰστασιν· τὸ δ' ἐστὶν ὠφελητικόν, ὅτε
 τὴν βελτίστην ἔξιν βεβαιοῦντες τοῖς παιδεύμασι διαφυλάττομεν
 ἐν ταυτότητι· τὸ δὲ προσθετικόν, ὅτε τὴν μέτριον καλοκαγαθίαν
 ἐκ προσαγωγῆς ἐς ἄκραν ἀγαγεῖν τὴν ἀρετὴν πραγματευόμεθα.
 τῆς δὲ ἐκ τῶν ἐννοιῶν παιδεύσεως ἡ τέχνη διττή· εἰ μὲν γὰρ 35
 ἐκ τῆς ὑποκειμένης τῶν πραγμάτων ὕλης τὰ χρειώδη πρὸς τὴν
 φυχαγωγίαν εὐρίσκοι τις σημαίνόμενα, τούτοις χρησόμεθα· εἰ
 δ' ἀπομυήμεν, μεθόδοις ἀνιχνεύσομεν τὰ ἀναγκαῖα. τῶν δὲ με-

θόδων αὐται χρησιμώταται· ἐπίθετα, μεταλήψεις, μεταφοραί, δμοιώσεις, συνεκδοχαί, παραφράσεις, ἀλληγορίαι καὶ ἄλλαι πλείους. δρα δὴ ὅπως ὁ ποιητὴς ἀνατολὴν βραδεῖαν εἰπεῖν ἡλίου πειρώμενος, χρησίμην τοῖς λεχθησομένοις περὶ τῆς ἐν λυκίῳ φωτι τῆς ἡρώων ταφῆς, βραδυτῆτος δηλωτικοῖς ἐπιθέτοις μὴ χρῆται· τούτων γὰρ μὴ οὐκείως ἐπὶ τοῦ μεγίστου τῶν ἄστρον λεγομένων
 p. 81 τομὸν λόγον ἐπὶ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς ἐποιήσατο, εἰπὼν·||

Ἡέλιος μὲν ἔπειτα νέον προσέβαλλεν ἄρουρας.

τῶν δ' ἐπιθέτων ἐπὶ τοῦ βραδυκινήτου στοιχείου τοῦ ὕδατος ποιεῖται τὴν κατασκευήν, ὅπου μὲν τὸ ἡρεμαῖον δηλῶν τῆς ἐπιρροῆς (φῆσι γοῦν· ἐξ ἀκαλαρρείταιο — —), ὅπου δὲ τὴν αἰτίαν ἐμφαινὼν τῆς βραδυκινήσεως· λέγει γάρ· — — βυθυρρόου Ὠκεανοῖο· πᾶν μὲν γὰρ τέναγος εὐκίνητον, περὶ τὴν ὑποκειμένην τῆς γῆς κυρτότητα κυλιόμενον, βάθος δὲ βραδὺ καὶ σταδαῖον, ἐπὶ πολλὰ μέρη τῆς ὕφ' αὐτὸ κοιλότητος τὴν ὁρμὴν σκεδανύμενον. ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνόδου τὸ σχολαῖον ἐνέφηνε· μακροτέρα γὰρ οὐκ ἀπεικίτως ἢ ἀπὸ βάθους διέξοδος. ταχυτῆτα δὲ πάλιν ἀνατολῆς δηλῶν ἐμφυχον τῷ ἄστρῳ καὶ ὁρμητικὴν περὶ τὴν ἀναφορὰν· λέγει γάρ·

Ἡέλιος δ' ἀνύρουσε, λιπὼν περικάλλεα λίμνην·

ἔνθα δὴ καὶ ἡδύνων τὸν λόγον θηλυκῶς ὀνομάζει τὸν Ὠκεανόν. πάλιν δι' ἡδονῆς ἐντελῶς τὰς ἀνατολὰς διαγράφων τοῖς μὲν ἄμα τῇ τε χροίᾳ προσηγέσθαι καὶ ἐς ὕσφρησιν ἡδέσθαι κοσμεῖ τὸν λόγον, οὐκ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου τοῦτον, ἐπὶ δὲ θήλεος προσώπου τῆς Ἡοῦς ποιεῖται, λέγων·

Ἡὼς μὲν χροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν·

p. 82 ||καί·

ἦμος δ' ἡριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἡώς.

αὐθις συστέλλειν ἡμᾶς βουλόμενος ἐπὶ τῶν πολεμικῶν τάξεων φησὶν·

κύνειαι, σάκεσί τε καὶ ἔγχεσι πεφρικυῖαι·

δ γὰρ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὀνομάτων οὐκ ἂν ἐποίησε, τοῦτο διὰ τῶν μεταφορικῶς σημαινόμενων ἐνήργησε· τό τε γὰρ μέλαν δλίγου ταυτόν, ἀκούμενον ὥσπερ καὶ ὀρώμενον, δρᾶ, τό τε τῆς φρίκης ὄνομα διὰ τὸ φοβερόν τὴν ἐν τῷ πολέμῳ διαδείκνυσιν ἀγωνίαν. πάλιν ἐναργείας ἔνεκεν φησί·

πάντες δ' ἐσσεῖοντο πόδες πολυπίδακος Ἰδης

καὶ κορυφαί·

μᾶλλον γὰρ ἡμᾶς εἰς ἔννοιαν τῆς ταραχῆς ἤγαγεν, ἀπὸ τῶν φύσει
κινουμένων τῶν ἡμετέρων σωμάτων τὴν ἐπὶ τὰ ἀκίνητα μετά-
στασιν ποιησάμενος. καὶ μὴν ἐπὶ ταύτου πράγματος τὰ μὲν περὶ
Ἄρεα καὶ Ἀφροδίτην διὰ τραγέων ὀνομάτων ἀφηγεῖται, τὸ ἐμί-
γησαν καὶ τὸ λάθρη καὶ τὸ ἤσχυνε λέγων, ὧν τὸ μὲν τὸν 5
ἐξ ἡδονῆς μiasμόν, τὸ δὲ τὸ ἐπίφογον τῆς πράξεως, τὸ δὲ τὴν
αἰσχρὰν ἀδικίαν ἐμφαίνει· ἐπὶ δὲ τοῦ Ὀδυσσεὶος σεμνοῖς ῥήμασι
κοσμεῖ τὸν λόγον· τὴν γὰρ ἐν δίκῃ καὶ νόμιμον πρῶξιν ἐνέφηγεν,
εἰπὼν·

p. 83 || ἀσπάσοι λέκτροιο παλαιοῦ θεσμόν ἔκοντο. 10

ἐπὶ δέ γε τῆς οὔτε μεμπτῆς κατὰ νόμον οὔτε ἐπαινουμένης ὁμι-
λίας καὶ συμπλοκῆς τῆς τῶν σημαινομένων ἐναντιότητος πεποιή-
ται τὴν μεσότητα, εἰπὼν·

μήποτε τῆς εὐνῆς ἐπιβήμεναι ἡδὲ μιγῆναι,

ἧ θέμις ἀνθρώπων πέλει, ἀνδρῶν ἡδὲ γυναικῶν. 15

οἷον δὲ τροπὰς ἀδύνατον μεταλαβεῖν, ταῖς ὁμοιώσεσι χρρησόμεθα.
συστέλλει μὲν οὖν τὴν διάνοιαν ἐν οἷς φησιν·

ὥς δ' ὅτ' ἀπὸ σκοπιῆς εἶδεν νέφος αἰπύλος ἀνὴρ·

διαχεῖ δὲ ἐν οἷς ἔφη· — γάλακτι δὲ εἵκελον ἄνθος· πολλῶν
γὰρ χιτῶν λευκῶν ὄντων τὸ καὶ γλυκύτητος ἔμφασιν ποιησό- 20
μενον ἐπελέξατο. αὐθις ἐπὶ μὲν τῶν Ἀχιλλέως θρήνων τοῖς συγ-
χεύουσι τῶν ὀνομάτων τὴν διάνοιαν χρῆται πλείοσι, νεφέλην με-
λαίναν καὶ κόνιν αἰθαλόεσσαν καὶ μέλαιναν τέφραν ὀνομάζων,
ἐλάττω δὲ τίθησι τὰ φαιδρότερα· τὰ δὲ κατὰ τὸν Εὐφορβον
ἀνθρῶς ἀπαγγέλλειν ἐθέλει, τοῦ κατὰ τὸν Πάτροκλον ἡμῶς 25
ἀπολύων πάθος· πλεονάζει γοῦν ἐκεῖθι τὰ φαιδρὰ τῶν ὀνομά-
των, Χάρισι μὲν ὁμοιοι πλοκαριοί, ὅλαι δὲ ἀνθηραί, χρυσὸς καὶ
ἄργυρος, τά τε ἐφεξῆς, εὐθαλής τε ἐλαία καὶ χωρίον ἀναπε-

p. 84 πταμένον καὶ || ὕδατων ἀναβλυστάνουσαι ῥοαὶ καὶ ἀνέμων εὐπνοιαὶ
καὶ ἄνθους φαιδρὸν τι χρῆμα καὶ τιμαλφέστατον. μέγεθός γε μὴν 30
καὶ ἀξίωμα ἐμποιεῖ τῷ λόγῳ διὰ συνεκδοχῆς ἐν τῷ·

οἱ δ' ἰθὺς πρὸς τεῖχος ἐϋδμητον, βόας αὔας

ὕψος' ἀνασχόμενοι, ἔκιοι μέγαλ' ἀλαλητῷ.

μεγέθει τῶν διαστημάτων ἐξῆρε τὸν λόγον· ἀπρεποὺς δ' ὄντος
τοῦ τῆς ἀσπίδος ὀνόματος ὥς ἐς ἀδρότητα, τῷ συνεμφανίζειν 35
μέγεθος βοῦν ὀνόμασε· πάλιν δ' ὄντος ἀσυμφώνου τούτου τῷ
ἀνασχόμενοι προσέθηκεν αὖτον· διὰ γὰρ τῆς κατὰ τὴν ξη-
ρότητα συνεμφαινόμενης κορυφότητος τῇ τε πράξει πιθανότητα

περιῆψε καὶ ταῖς ἐννοίαις ἀνυπεύθυνον τὴν φαντασίαν ἐχαρίσατο.
καὶ μὴν ἀλλαχοῦ φησιν·

ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανός.

τούτῳ τοίνυν τὸ κατὰ τὴν μάχην ἐς ὕχον αἶρων, ἀπρεπῶς δὲ
ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ χρώμενος, μεθόδοις μεταδιώκει τὸ πρέπον, τῷ 5
μὲν ἐπιθέτω καὶ τὸ ἐκ τῆς σάλπιγγος συναύξων μέλος, τῇ δὲ
προσθήκῃ τῆς προθέσεως ἐκ παντὸς μέρους οὐρανίου τὸν ἤχον
ἐξάγων. φανερόν μὴν καὶ τὸ τὰ χαμαίζηλα τῶν ὀνομάτων ἰσχύο-
τητα ἐμποιεῖν τῷ λόγῳ, ὥς ἔχει τό·

δίφρον ἀεικέλιον παραθεῖς ὀλίγην τε τράπεζαν.

10

- p. 85 || ἐννόει δὲ καὶ τῆς τῶν περὶφράσεων ποικιλίας ὥς ἅμα τὸ ἐν-
αργὲς τῷ χαρακτήρι καὶ τὸ ἡδὺ τῷ λόγῳ περιγίγνεται· νέων
γούν ἡρώων πρόσωπα μετὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐκάτερον ἀπαρ-
γέλλειν ἐθέλων ὅπου μὲν φησι· — — βίης Ἑτεοκλήϊης, ὅπου
δέ· — — ἱερῇ ἱς Τηλεμάχοιο, ἐφ' οὗ μὲν τὸ κατὰ τὴν ῥώμην 15
ἔξοχον, ἐφ' οὗ δὲ τὸ κατὰ τὴν σωφροσύνην θεοφιλὲς ἐπισημαί-
νων. καὶ μὴν καὶ ἀλληγορίαι πολλοῖς ὀνόμασιν ἐφεξῆς κειμένους
τρέπουσιν ἐφ' ἑτέραν ποιότητα τὴν διάνοιαν· ὅρα γὰρ ὡς ἀπα-
θῶς καὶ ἀλύπως εἰπεῖν περὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότων
προηρημένους ὡς περὶ πυρῶν συγχομιδῆς ποιῆται τὸν λόγον, λέγων· 20
αἰψά τε φυλόπιδος πέλεται κόρος ἀνθρώποισιν,
ἥστε πλείστην μὲν καλὰμην χθονὶ χαλκὸς ἔχευεν,
ἄμητος δ' ὀλίγιστος.

- X. Τούτων δὴ τῶν ἐννοημάτων πλεομένου ἀλλήλοις γί-
νονται λόγοι καὶ λόγων εἶδη, οἷον ἐκ ποικίλων χυλῶν τε καὶ χυ- 25
μῶν φάρμακά τε καὶ ἡδύσματα. τὰ μὲν οὖν ἐς ἄνεσιν ἄγοντα
καὶ φαιδρότητα τὸν ἀφελῇ τε καὶ ἡδὺν λόγον ἐγέννησε· τὰ δὲ
τὸ σύννουν κινοῦντα καὶ τὸ ὀρμητικὸν τὸν πολιτικόν τε καὶ ἀγω-
νιστικὸν ἐξέφηγε. τοῦ μὲν οὖν πολιτικοῦ κατὰ τὸ ἄρρεν τὰ εἶδη
p. 86 συντομίαι τε καὶ βραχύτητες, καὶ ἀξίωμα καὶ μεγαλοπρέπεια,|| 30
τραχύτης τε καὶ σφοδρότης, καὶ μέγεθος καὶ μεσότης, ἅπερ τὴν
τε φυσικὴν ἐμφαίνει μεγαλόνοιαν τοῦ ἄρρενος, μέγεθος τε σώ-
ματος καὶ ἀδρότητα διανοίας καὶ τὸ ἐς τὰ μέγιστα τῶν ἔργων
ἀνυτικὸν τάχος· τοῦ δὲ ἀφελοῦς ἀραιότης, ἀβρότης, κάλλη τε
καὶ γλυκύτητες, ὧν τὰ μὲν τὸ ἀνειμένον τοῦ θήλεος, τὰ δὲ τὸ 35
ἐς ὥραισμον διαδείκνυσιν ἐπτοημένον. γένοιτο δ' ἂν τι καὶ τῇ
τούτων πλοκῇ, οἷον ἡ δριμύτης, τὸ μὲν τάχος ὡς ἄρρεν, τὸ δὲ
μικροπρεπὲς ὡς ἐναντίον ἐπιφαίνουσα, ἥ τ' ἐπιμέλεια, τὸ μὲν

γλίσχρον ἔχουσα κατὰ τὸ θῆλυ, τὸ δὲ τῆς φιλοπονίας παρεκτε-
ταμένον ὥς ἄρρεν. τούτοις δὴ τοῖς εἶδεσι τῶν λόγων πρὸς ψυ-
χὴν ἐκάστην χρώμενος, ἢ ἀπλοῖς ἢ κατὰ μίξιν, ὅτε μὲν ὁμοιό-
τητι πείσεις, ὅτε δὲ ἀνομοιότητι καταγωνιεῖ. περὶ δὲ τῆς τῶν
σχημάτων φύσεως, οἷς προσάγειν χορὴ τὰ νοήματα, οὐ πολλὰ 5
λέγειν δεῖν ἡγοῦμαι· ἱκανὴ γὰρ ἡ ὑπόκρισις ταῦτα δηλῶσαι. καὶ
γὰρ τούτων ἕκαστον ἢ συστέλλει πῶς, ὥς αἱ παραιτήσεις, ἢ
ἀνήσιν, ὥς αἱ συγχωρήσεις, τὴν διάνοιαν καὶ ἤτοι μικροπρεπεῖς,
ὥς αἱ προδιορθώσεις, ἢ μεγαλείους, ὥς αἱ γνωμολογίαι καὶ ἀφ-
ηγήσεις, ἀπεργάζεται· ὧν ἐκάστου τὴν ἐνέργειαν ἐκ τῶν τύπων 10
ἄριστ' ἂν διαγνοίημεν, ὧν ἕκαστον κατὰ τὸν τῆς ὑποκρίσεως
p. 87 καιρὸν τοῖς σώμασιν ἐντίθησι· παρ' ὃ καὶ σχήμασιν αὐτοῖς συν-
έβη κληθῆναι. περὶ γε μὴν τῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν κεφαλαίων,
οἷς τὰς μμήσεις καὶ ἀφηγήσεις τεταγμένως ποιησόμεθα, ἐν τῇ
περὶ ποιητικῆς ἡμῖν ἀκριβῶς εἴρηται· ἥς μέρη μὲν μίμησις καὶ 15
διήγησις, τούτων δὲ ἑκατέρας μύρια ἡθοποίαι τε καὶ διηγήματα,
ὃ πολλαχοῦ καθ' ἑαυτὰ μόνα γινόμενα εἶδη τε καὶ ποιήματα
προσαγορεύεται. ὅτι γὰρ καὶ ἡ διὰ τούτων ἐν μουσικῇ χρησι-
μεύει παιδευσίς, Ὅμηρος ἡμῖν ἱκανὸς μάρτυς. ὁ μὲν γὰρ Ἀχιλλεὺς
ἐν Ἰλιάδι, πόρρω καθίστασθαι τοῦ διὰ τὴν Βρισηίδα πάθους 20
βουλόμενος, οὐδ' ὅτιοῦν ἔρωτικὸν ἥδων εἰσάγεται, ἀλλ' ἐς τὸ
ἀνδρίζεσθαι τὴν ψυχὴν ἐκκαλεῖται, τὰς τῶν παλαιότερων εὐ-
οπλίας πρὸς τὴν καθάραν ἀναπεμπαζόμενος· τῶν δὲ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ
διὰ μουσικῆς παιδευνόντων ὁ μὲν ἀνακρούων τοὺς μνηστῆρας τῆς
τε ἐς τὴν Πηνελόπην ὕβρεως καὶ τῆς ἐς τὴν Ὀδυσσέως κηδεμόνα 25
θεῖον ἀσεβείας ἄδει τὰ διὰ τὴν τοῦ Λοκροῦ παρανομίαν ἀχαϊκὰ
δυστυχήματα·

ὁ δ' Ἀχαιῶν (φησὶ) νόστον ἄειδε
λυγρόν, δν ἐκ Τροίης ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη·
ὁ δὲ τὴν τῶν Φαιάκων τρυφὴν παιδεύων καὶ εἰς ὃ πεφύκει 30
ἐξάγειν κολούων δεσμούς· Ἄρεος ἄδει καὶ Ἀφροδίτης, ὥς οὐδὲ
τούτους ἀδῶους ἐφ' οἷς ἐπλημέλησαν γεγενημένους. αὐτὸς γε
p. 88 μὴν||ὁ Ὀδυσσεὺς οὐ πρότερον αὐτὸν ἐξέφηνε τοῖς Φαίαισιν, εἰ
μὴ διὰ μουσικῆς ὁ Δημόδοκος τὴν τε ἀρετὴν ἀνδρὸς ἐδίδαξε
καὶ διὰ παιθοῦς μελωδικῆς ἔρωτα τῆς γνώσεως τοῦ σοφοῦ πε- 35
ριεποίησε· φησὶ γοῦν πρὸς αὐτὸν·

ἀλλ' ἄγε δὴ μετάρβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον·
καὶ προστίθουσιν·

ὄν ποτ' ἐς ἀκρόπολιν δόλον ἤγαγε δῖος Ὀδυσσεύς·
 ταυτὶ γὰρ ἔχεται μέν πως καὶ τοῦ προτέρου σκοποῦ (τοὺς γὰρ
 παρανόμως ἀλλοτρίοις ἐπιχειρηκότας γάμοις διαγράφει δίκην
 ὑπέχοντας)· ὁρῶμεν δὲ ὅπως ὁ σοφὸς ἀναγκαίως μὲν ἑαυτῷ, τοῖς
 δὲ ἀκούουσιν ἀνεπαχθῶς ἐπαινεθῆναι πρότερον, ὥς περὶ ἄλλου 5
 του λέγων, ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ βούλεται. τοιγαροῦν ὥσπερ ἐπι-
 θυμοῦσιν αὐτοῖς ὕστερον μιθεῖν πιθανώτερός τε καὶ ἡδίων γί-
 νεται, φάσκειν·

εἴμ' Ὀδυσσεὺς Λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισιν
 ἀνθρώποισι μέλω, καί μεν κλέης οὐρανὸν ἔχει.

10

XI. Μετάγωμεν δὴ τὴν λόγον, ὥσπερ ὁ φαιδρότατος τῶν
 Κωμικῶν φησι, Μουσῶν στίματα ἡνιοχοῦντες, μετάγωμεν εἰς τὰ
 περὶ λέξεως, ὧν τὰ ἀναγκαῖα καὶ πρῶτα περὶ στοιχείων ῥητέον·
 καὶ τοίνυν τὰς τούτων ιδιότητας ἐς τὴν ἐναντιότητα τῶν προει-
 p. 89 ρημένων γενῶν εὐστίχως ἀνακτέον. τούτων δὴ τὰ μὲν λεῖ||οτέ 15
 ρους ἀποτελεῖ τοὺς φθόγγους, ὥς τὰ φωνήεντα, τὰ δὲ τραχεῖς,
 ὥς τὰ ἄφωνα, τὰ δὲ μετὰξύ, ὥς τὰ ἡμίφωνα. καὶ αὖθις τῶν
 φωνηέντων τὰ μὲν ἀκώλυτον προφερόμενα τὸν ἥχον, διὸ καὶ
 σεμνότερα πέφυκεν, ὥς τὰ μακρά, τὰ δὲ εὐθέως περιγράφοντα
 ἦττον, ὥς τὰ βραχέα· τὰ δὲ μετὰξὺ κατὰ γὰρ τὴν τῶν χρόνων 20
 ποιότητα καὶ τῆς εὐφωνίας μετείληφε. τῶν ἡμιφώνων τὰ μὲν
 ἐξ ἄκρων τῶν χειλέων συριγμὸν προϊέντα στενὸν τραχύτερα, ὥς
 τὰ διπλᾶ καὶ τὸ ἰδιάζον, τὰ δὲ λοιπὰ εὐφωνότερα· καὶ τούτων
 τὰ μὲν τῆς γλώττης τό τε πνεῦμα καὶ τὸ στόμα πληγιτούσης
 ἴδια, ὥς τὸ λ καὶ τὸ ρ, τὰ δ' ἀποκλεισμένων τῶν πνευματικῶν 25
 πόρων η καὶ διὰ ῥινὸς προχωροῦντα μόνης ἔλαττον, ὥς τὸ μ
 καὶ τὸ ν. πάλιν τῶν ἀφώνων τὰ μὲν διὰ τῶν χειλέων χεῖται
 μόνων, τοῦ πνεύματος τὴν ἔμφραξιν αὐτῶν κατὰ μέσον ἐκβια-
 ζομένου, ὥς τὸ β καὶ τὰ τοῦτου περιεκτικά, τὰ δὲ τῆς μὲν
 παρειᾶς ὑποσπαιρούσης, τοῦ δὲ πνεύματος ραγδαίως καὶ εἰς πλάτος 30
 προϊεμένου, ὥς τὸ γ καὶ τὰ ἐκατέρωσε ἄκρα, τὰ δὲ τῶν μὲν
 ὀδόντων ἐπ' ὀλίγον διαζευθέντων, τῆς δὲ γλώττης οἰονεὶ σφεν-
 δονώσης κατὰ μέσον ἀθρόως τὸ πνεῦμα, ὥς τὸ τ καὶ θ καὶ
 τὸ τούτων μέσον. τούτων δὲ τὰ μὲν ἡρεμαίως προάγοντα τὸν
 ἀέρα καὶ τῶν περὶ τοὺς ὀδόντας τόπων κέκληται τε φιλά καὶ 35
 ἐστὶν εὐφωνότερα, τὰ δ' ἔνδοθεν ἐκ φάρυγγος ὠνόμασται δα-
 p. 90 σέα καὶ ἐστὶ λίαν τρα||χέα, τὰ δ' ἐκ μέσου τοῦ φωνητικοῦ τό-
 που μέσα τε εἴρηται καὶ τῆς ἀμφιτέρων εἴληχε φύσεως.

Ἐκ δὴ τῆς τούτων ποιότητος αἱ τῶν συλλαβῶν συνίστανται
 χράσεις, τοῖς πλεονάζουσι τῶν στοιχείων, ἥ κατακρατοῦσιν ἐν
 ταῖς ἐκφωνήσεσι, τοὺς χαρακτῆρας ὁμοιούμεναι· καὶ αἱ μὲν μα-
 κραι τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐν ταῖς λέξεσιν, αἱ δὲ βραχεῖαι τοῦναντίον
 ἐμποιοῦσι· καὶ τῆς τούτων συνθέσεως γίνονται πόδες, ὧν οἱ μὲν 5
 τὰς μακρὰς ἤτοι καθηγουμένας ἢ λύειν ἀμηγάνους ἢ περιεχού-
 σας ἢ πλεοναζούσας ἔχοντες ἀστυότεροι τε καὶ σεμνότεροι καὶ
 τὰ ἐκ τούτων κόμματα καὶ κῶλα καὶ περίοδοι καὶ μέτρα, οἱ δὲ
 ταῖς βραχείαις κατὰ τινα τῶν εἰρημένων τρόπων περιττεύοντες
 ἰσχνότεροι τε καὶ ταπεινότεροι. ὁ μὲν οὖν περὶ τε ἐννοιῶν, λέ- 10
 ξεὺς τε καὶ συνθέσεως λόγος, ὡς ἦν ἐφικτόν, εἴληφε τέλος.

XII. Φέρε δὴ καὶ τῶν τῆς μουσικῆς ιδιαιτάτων, μελῶν τε
 καὶ ρυθμῶν περὶ¹ καὶ ὀργάνων εἰπωμεν, καθὰ μουσικῆς ἐπεβά-
 λομεν ἀφθόνως τὴν δύναμιν ἐξηγούμενοι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς ἁρ-
 μονίας ποιητέον ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων, ἃ δὴ καλοῦνται φθόγγοι. 15
 ὁνπερ οὖν ἐλέγομεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ρυθμοῦ πρὸς ἁρμονίαν
 εἶναι λόγον, οἷον ἄρρενος πρὸς θῆλυ, τουτοῖν καὶ νῦν ἐκκαλυ-
 πτέον, ὅτι ἄρα τούτων αἱ μὲν ἀκρότητες κατ' ἐναντιότητα τοῦ
 p. 91 ποιοῦ θεωροῦνται, τὰ δὲ μεταξὺ τῆς ἀμφοτέρων ἕξεως μετ-
 ἔχει· καὶ γὰρ ἁρμονία πρὸς ἁρμονίαν, πάλιν εἰδικῶς ρυθμὸς 20
 πρὸς ρυθμὸν τὴν αὐτὴν εἴληχε διαφοράν· ὥς γάρ κατ' οὐσίαν
 ἐστὶ μεταξὺ ρυθμοῦ τε καὶ ἁρμονίας τὸ προσαγορευόμενον ρυ-
 θμοειδὲς μέλος, οὕτω καὶ ταῖς ἐκατέρων ποιότησι τὰ μὲν μεταξὺ
 ποιικίλης ἐστὶν εἰληχότα χράσεως κατὰ τὴν τῶν ἄκρων καὶ τῶν
 μέσων ἀπόστασιν, τὰ δὲ τέλεον ἀφεστῶτα τὴν τῆς ἐναντιότητος 25
 πρὸς ἄλληλα κεκλήρωται φύσιν. ἔστιν οὖν κατὰ τῶν φθόγγων αὐτὴ
 πρὸς ἀλλήλους ἡ διαφορά, ἣν ἐν τοῖς κατ' ἀρχὰς κατὰ τὸ ἦθος
 ὠριζόμεθα· οἱ μὲν γὰρ στερεοὶ τέ εἰσι καὶ ἄρρενες, οἱ δὲ ἀνει-
 μένοι καὶ θηλύτεροι²· καὶ τούτων ἕτεροι μεταξὺ, μεμιγμένοι μὲν
 ἐξ ἀμφοῖν, θατέρου δὲ τῶν γενῶν πλέον ἢ ἔλαττον μετεσχηκό- 30
 τες· καὶ τούτων λοιπὸν τά τε ποικίλα τῶν διαστημάτων λαμβά-
 νεται καὶ τὰ συστήματα πληροῦται, ὧν ἐκ τοῦ μεγίστου τοῦ διὰ
 πασῶν, ὃ καὶ καλοῦμεν ἁρμονίαν, εὐδιάγνωστος ἡ φύσις. ἐν-
 τεῦθεν καὶ ὀργάνων ἐπενοήθη διαφορότης· οὐ γὰρ ταύτην φθῆς

1. h m1 in marg.: περὶ τῶν τῆς μουσικῆς μελῶν καὶ ρυθμῶν.

2. h in marg.: ὅτι τῶν φθόγγων οἱ μὲν στερεοὶ καὶ ἄρρενες, οἱ δὲ ἀνειμένοι καὶ θηλύτεροι.

εἶδος ἔν τε *κιδάρῃ* καὶ *αὐλῷ* *πρέπον*· εἰ γὰρ τοῦτο, οὐτ' ἂν τῆς ποικιλίας ἐδέησεν *αὐτῶν*, οὐτ' ἂν διαφόρως οἱ ἀκούοντες ἐκηλοῦντο. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων μικρὸν ὕστερον.

- ΧΙΗ. Τῆς δὲ μελωδίας ἔν τε ταῖς *φθαῖς* *κάν* τοῖς *κώλοις* 5
 ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς τοὺς ὀργανικοὺς ἤχους λαμβανομέ-
 νης τὰ τῶν στοιχείων ἁρμόττοντα||πρὸς τὴν τῶν μελῶν ἐκφώ-
 νησιν ἐπελεξάμεθα. ἐπτά γοῦν τῶν φωνηέντων ἦντων ἔν τε τοῖς
 μακροῖς καὶ τοῖς βραχέσι τὰς προειρημένας διαφορὰς ὁρῶμεν¹.
 καθόλου γὰρ τὰ μὲν ἐς μῆκος αἶροντα τὸ στόμα σεμνοτέρους
 τε τοὺς ἤχους καὶ ἄρρενοπρεπεῖς, τὰ δ' ἐς πλάτος διαφορῶντα 10
 καὶ τὰς ἐκφωνήσεις ἥττους τε καὶ θηλυτέρας ἔχει. πάλιν δὲ εἰ-
 δικῶς ἔν μὲν τοῖς μακροῖς ἄρρην μὲν ὁ τοῦ *ω* φθόγγος, στρόγγυ-
 λός τε ὦν καὶ συνεστραμμένος, θῆλυς δὲ ὁ τοῦ *η*· διαχεῖται γὰρ
 πως ἔν αὐτῷ τὸ πνεῦμα καὶ διηθεῖται. ἔν μέντοι τοῖς βραχέσι
 τὸ μὲν *ο* τὸ ἄρρεν δηλοῖ, τό τε φωνητικὸν συνίλλον ὄργανον 15
 καὶ τὸν φθόγγον πρὶν ἐκφανῆναι συναρπάζον, τεθῆλυνται δὲ τὸ
ε, κεχημέναι πως ἀναγκάζον κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν. τῶν δὲ δι-
 χρόνων ἐς μελωδίαν τὸ *α* κράτιστον· εὐφυὲς γὰρ διὰ πλάτος τῆς
 ἡχήσεως ἐς μακρότητα· τὰ δὲ λοιπὰ διὰ λεπτότητα οὐχ οὕτως
 ἔχει. ἔστι δέ τινα *κάν* τούτοις ἰδεῖν μεσότητα· τὸ μὲν γὰρ *α* 20
 κοινωνίαν τε ἔχον καὶ ἀντιπάθειαν πρὸς τὸ *η*, ἥ μὲν ἐς ἀντί-
 στροφον χρεῖαν ἐκείνου παραλαμβάνεται, πέφυκεν ἄρρεν, ἥ δὲ
 τὴν ὁμοίαν ποιεῖται σημασίαν, τεθῆλυνται. δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ
 αἱ τῶν διαλέκτων ἀλλήλαις ἀντιπεπονθυῖαι τῇ τῶν ἐθνῶν ἀνα-
 p. 93 λόγως ἐναντιοτροπία, ἡ Δωρίς τε καὶ ἡ Ἰάς· ἡ μὲν γὰρ||Δωρίς 25
 τὴν θηλυτῆτα φεύγουσα τοῦ *η* τρέπειν αὐτοῦ τὴν χρῆσιν ὥς ἐς
 ἄρρεν τὸ *α* νενόμικεν, ἡ δὲ Ἰάς τὸ στερεὸν ὑποστελλομένη τοῦ
α καταφέρεται πρὸς τὸ *η*. τὸ δὲ *ε* θῆλυ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸ πλεῖ-
 στον, ὥς προεῖρηται, τῷ δὲ τὸν ὁμοιον ἤχον ἐπιφαίνειν, εἰ ἐκ-
 ταθεῖη τῇ *αι* διφθόγγῳ γραφομένη διὰ τοῦ *α*, ἐπ' ἐλάχιστον 30
 ἡρρένεται. ἀλλὰ καὶ τῶν ἄρθρων καὶ τῶν καταλήξεων τὰ καθ'
 ἀπάσας τὰς πτώσεις εἴ γε ἐξετάζειν ἐθέλοις, σαφῶς εὐρήσεις
 ὡς τῶν μὲν ἄρρενικῶν ὀνομάτων ἄρρενικὰ στοιχεῖα καθηγεῖται
 καὶ ἐπὶ τελευτῆς τίθεται, τῶν δὲ θηλυκῶν τὰ ὅμοια καὶ οἱ ὁμοι-
 οὶ φθόγγοι, τῶν δ' οὐδετέρων τὰ μεταξὺ.

35

1. h in marg.: ὡς ἔν τοῖς μακροῖς καὶ βραχέσι φωνήεσιν ἡ τῶν φθόγγων ὁρᾶται διαφορὰ.

XIV. Τέτταρα μὲν οὖν τῶν φωνηέντων τὰ εὐφυῆ πρὸς ἔκτασιν διὰ τῆς μελωδικῆς φωνῆς διαστήματι πρὸς τοὺς φθόγγους ἐχρησίμευσεν· ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ συμφώνου παραθέσεως, ὅπως μὴ διὰ μόνων τῶν φωνηέντων γιγνόμενος ὁ ἦχος κεχῆνῃ, τῶν συμφώνων τὸ κάλλιστον παρατίθεται, τὸ τ · τὰ τε γὰρ προ- 5 τακτικὰ τῶν ἄρθρων ἐδήλωσε, μόνον τε ταῖς τῶν ὀργάνων χορδαῖς ἐμπερῶς ἤχεῖ, τὴν τε φωνὴν ἐστι λειότατον· οὔτε γὰρ πνεύματι τραχύνεται ποσῶς, ὥς τὰ θασέα, οὔτ' ἀκίνητον ἔξ τὴν γλῶτταν, ὥς τῶν λοιπῶν ψιλῶν ἐκάτερον, οὔτε συριγμὸν ἀγεννῆ προῖησι καὶ ἄγροικον, ὥς τὰ διπλᾶ καὶ τὸ ἰδιάζον, οὔτε λεπτόν ἐστι καὶ 10 ἀσθενές, ὥς τὰ ὑγρά. τούτων οὕτως ἐχόντων οἱ μὲν διὰ τοῦ η γινόμενοι||φθόγγοι ὑδροὶ τέ εἰσι καὶ ὅλως παθητικοὶ καὶ τεθγλυσμένοι, οἱ δὲ διὰ τοῦ ω δραστήριοι τε καὶ ἡρρενωμένοι, τῶν δὲ μέσων οἱ μὲν διὰ τοῦ α πλέον ἔχοντες ἀρρενότητος, οἱ δὲ διὰ τοῦ ϵ θηλότητος. τούτοις ὅμοια γίνονται τὰ ἐξ αὐτῶν διαστή- 15 ματα, καὶ ἄλλιν τοῖς διαστήμασιν ὁμόλογα τὰ ἐκ τούτων περιεχόμενα συστήματα, ἄκρα μὲν τὰ ὑπὸ τῶν ὁμοίων, μέσα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀνομοίων ταῖς φωναῖς· καὶ ἦτοι κατὰ τὴν τοῦ συστήματος ἀγωγὴν τῆς ποιότητος μεταλαμβάνει, ἢ κατὰ τὴν ὑπερβατὸν μελωδίαν τοῖς πλεονάζουσι τῶν ἡχῶν συνεξομοιοῦται. τοῦ 20 δὴ πρώτου συστήματος, ὅπερ ἐστὶ τετραχορδον¹, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τοῦ ϵ προῖηται φθόγγος, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὸ ἐξῆς ἀκολουθῶς τῇ τάξει τῶν φωνηέντων, ὁ μὲν δεύτερος διὰ τοῦ α , ὁ δὲ τρίτος διὰ τοῦ η , ὁ δὲ τελευταῖος διὰ τοῦ ω , εὐπερπεῶς κατὰ τὸ πολὺ τῶν ἡχῶν διὰ μεσότητος ἀλλήλους διαδεχομένων· 25 καὶ οἱ μὲν ἐξῆς τοῖς προειρημένοις τρισὶ κατὰ συμφωνίαν λαμβάνονται, μόνος δὲ ὁ τοῦ ϵ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τε πρώτου διὰ πασῶν καὶ τοῦ δευτέρου [κατὰ τὴν] ὁμόφωνον τῷ προσλαμβανόμενῳ τὴν μέσῃν διάξει· διὰ τί δέ, ὕστερον λέξομεν. πάλιν μὴν τῶν φθόγγων² ἦτοι περιεχόντων ἢ πλεονάζοντων, ἢ κατ' ἀμφό- 30 τερα τὴν κυρίαν ἐχόντων, ἢ τῶν ἐτέρων καθ' ἕτερον τρόπον

p. 95 ὥς ἐν μίξει κατακρατοῦντων τὰ ποιά γίνεται συστήματα, ἐκ||δὲ τούτων αἱ ἁρμονίαι· αἷς κατὰ τὰ προειρημένα χρώμενος, ἢ καθ' ὁμοιότητα ἐκάστη ψυχῇ προσφέρων ἁρμονίαν ἢ κατ' ἐναντιό- τητα, τό τε φαῦλον καὶ ὑποικουροῦν ἦθος ἐκκαλύψεις καὶ ἰάση 35 καὶ βέλτιον ἐνθήσεις καὶ πειθῶ ποιήσεις, εἰ μὲν ἀγεννὲς ἢ σκλη-

1. h in marg.: περὶ τῶν (l. τοῦ) α τετραχορδ συστήματος.

2. h in marg.: περὶ τῶν φθόγγων.

ρὸν ὑπείη, διὰ μεσότητος ἄγων ἐς τοῦναντίον, εἰ δ' ἀστεῖον καὶ
 χρηστόν, δι' ὁμοιότητος αὖξων ἐς σύμμετρον. καὶ εἰ μὲν εἴη
 σαφές, ἐνὸς χρειὰ τοῦ προσφόρου τρόπου καὶ μέλους· εἰ δ'
 ἄδηλον καὶ δύσγνωστον, τὴν μὲν τυχοῦσαν μελωδίαν ἐν ἀρχῇ
 προσαστέον, καὶ ψυχαγωγουμένου μὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς διατριπτέον, 5
 μένοντος δὲ ἀκινήτου μεταβολὴν ἐμποητέον· τὸν γὰρ δυσχεραί-
 νοντα τὸ τοῖόνδε μέλος οὐδὲν ἀπεικὸς ἀγαπήσειν τὸ ἐναντίον.
 ἐοίκασι γάρ, ὥς ἔφην, αἱ μὲν ἁρμονίαι τοῖς πλεονάζουσι διαστή-
 μασιν ἢ τοῖς περιέχουσι φθόγγοις, οὗτοι δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς κινή-
 μασι τε καὶ παθήμασιν. ὅτι γὰρ δι' ὁμοιότητος οἱ φθόγγοι 10
 συνεχοῦς μελωδίας πλάττουσιν τε οὐκ ὄν ἦθος ἐν τε παισὶ καὶ
 τοῖς ἡδὴ προβεβηκόσι καὶ ἐνδομυχοῦν ἐξάγουσιν, ἐδήλουν καὶ
 οἱ περὶ Δάμων· ἐν γοῦν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ παραδεδομέναις ἁρμο-
 νίαις τῶν φερομένων φθόγγων ὅτε μὲν τοὺς θήλεις, ὅτε δὲ
 τοὺς ἄρρενας ἔστιν εὐρεῖν ἥτοι πλεονάζοντας, ἢ ἐπ' ἔλαττον ἢ 15
 οὐδ' ὅλως παρειλημμένους, δῆλον ὥς κατὰ τὸ ἦθος ψυχῆς ἐκά-
 π. 96 στης καὶ ἁρμο||νίας χρησιμευούσης. διὸ καὶ τῶν μερῶν τῆς
 μελοποιίας ἢ καλουμένη πεττεία τὸ χρησιμώτατον, ἐν ἐκλογῇ τῶν
 ἀναγκαιωτάτων φθόγγων ἐκάστοτε θεωρουμένη.¹ ἔτι τῶν συστη-
 μάτων τὰ μὲν βαρύτερα τῷ τε ἄρρενι κατὰ φύσιν καὶ ἦθει κατὰ 20
 τὴν παιδευσιν πρόσφορα, τῇ πολλῇ καὶ σφοδρᾷ κάτωθεν ἀνα-
 γωγῇ τοῦ πνεύματος τραχυνόμενα, καὶ πλείονος ἀέρος πληγῇ
 διὰ τὴν τῶν πόρων εὐρύτητα τό τε γυργὸν δηλοῦντα καὶ ἐμ-
 βριθές, τὰ δ' ὀξέα τῷ θήλει, τῇ τοῦ περὶ τὰ χεῖλη καὶ ἐπι-
 πολῆς ἀέρος πληγῇ διὰ λεπτότητα γοερά τε ἦντα καὶ ἐκβοη- 25
 τικά· καὶ τὰ μὲν διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων οὕτω προχωροῦντα δι'
 ὁμαλότητος καὶ ῥαστώνης, τὰ δὲ διὰ τῶν ὑπερβολῶν τραχύτερα
 καὶ ἄλλως παρακεκνημένα, καὶ διὰ τῆς ἐξαίφνης εἰς τοὺς ἐναν-
 τίους τρόπους μεταβολῆς βίᾳ τὴν διάνοιαν ἀντιτείνοντα. καὶ τῶν
 τρόπων τοίνυν ὁ μὲν δώριος βαρύτερος² καὶ ἄρρενι πρέπων 30
 ἦθει (τοῦτον γὰρ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν φθικὸν τύπον

1. h in marg.: τὰ βαρύτερα τῷ ἄρρενι, τὰ ὀξέα τῷ θήλει πρόσφορα.
 Auctor Vit. Hom. c. 148, ap. Gal. Opusc. mythol. p. 361 sq. ed. Amstelod.
 τῶν δὲ ἐν αὐτῇ (melodiam dicit) φθόγγων ὁ μὲν ἐστὶ βαρὺς, ὁ δὲ ὀξύς.
 καὶ τούτων δὲ τὰς διαφορὰς Ὀμηρος ἔγνω, ὃς γυναῖκας μὲν καὶ παῖδας
 καὶ γέροντας ὀξυφώνους ποιεῖ διὰ τὸ λεπτόν τοῦ πνεύματος, τοὺς δὲ ἄν-
 δρας βαρυφώνους (inferuntur exempla).

2. h in marg.: ὁ δώριος βαρύτερος.

πρῶτον ὕρον ἐποίησάμεθα, τοῦ βαρυτάτου διὰ πασῶν μεταξὺ τυγ-
 χάνοντα καὶ πέρις τοῦ τε ὑπατοειδοῦς διὰ τεσσάρων ἐπὶ τὴν ὀξύ-
 τητα καὶ τοῦ διὰ πέντε μεσοειδοῦς ἐπὶ τὸ βίρος κατὰ τὴν ὑποδώ-
 ριον ἁρμονίαν), ὃ δὲ τούτου τόνῳ πλεονάζων μέσος κατὰ τὸ ἦθος, ὃ
 δὲ τῷ μεγίστῳ τῶν ἀντιθέτων διαστημάτων ὀξύτερος, τῷ διτόνῳ, 5
 p. 97 θηλύτερος· οἱ δὲ μέ||σοι λογιζέσθωσαν ὡς ἐπαμφοτερίζοντες.
 πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν ὀργάνων (αἱ γὰρ τούτων χορδαὶ πολυχούστε-
 ραι) οἱ μὲν ἀπὸ προσλαμβανομένου δωρίου κατὰ τὸ βάρος κοι-
 λότατοι καὶ ἡρρενωμένοι, οἱ δ' ἐπὶ τὴν ὀξύτητα μέχρι τῆς δια-
 τόνου μέσοι, οἱ δὲ μετὰ τούτους κατὰ παραύξησιν ὀξύτατοι τε 10
 καὶ θηλύτεροι¹. περὶ μὲν δὴ τῶν μελῶν ταῦτα· ὧν τὰ μὲν ἀν-
 δρώδῃ καὶ κόσμῳ πρὸς παιδευσιν, τὰ δὲ ἀλλοιότερα πρὸς τινὰς
 ἀναγκαῖα ψυχαγωγίας.

XV. Τῶν δὲ ρυθμῶν² ἡσυχαιότεροι μὲν οἱ ἀπὸ θέσεων
 προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν, οἱ δ' ἀπὸ ἄρσεων τῇ φωνῇ 15
 τὴν χροῦσιν ἐπιφέροντες τεταραγμένοι· καὶ οἱ μὲν ὀλοκλήρους
 τοὺς πόδας ἐν ταῖς περιήδοις ἔχοντες εὐφύτεστοι, οἱ δὲ βρα-
 χεῖς τοὺς κενοὺς ἔχοντες ἀφελέστεροι καὶ μικροπρεπεῖς, οἱ δ'
 ἐπιμήκεις μεγαλοπρεπέστεροι· καὶ οἱ μὲν ἐν ἴσῳ λόγῳ τεταγμέ-
 νοι δι' ὁμαλότητα χαριέστεροι, οἱ δ' ἐν ἐπιμορίῳ διὰ τούναν- 20
 τίον κεινημένοι, μέσοι δὲ οἱ ἐν τῷ διπλασίῳ, ἀνωμαλίας μὲν
 διὰ τὴν ἀνισότητα μετεπιληφότες. ὁμαλότητις δὲ διὰ τὸ τῶν ἀρι-
 θμῶν ἀκέραιον καὶ τοῦ λόγου τὸ ἀπηρτισμένον. τῶν δ' ἐν ἴσῳ
 λόγῳ οἱ μὲν διὰ βραχειῶν γινόμενοι μόνων τάχιστοι καὶ θερμό-
 τεροι, οἱ δὲ διὰ μακρῶν μόνων βραδεῖς καὶ κατεσταλμένοι, οἱ 25
 δ' ἀναμίξ ἐπίκοινοι. εἰ δὲ διὰ μηκίστων χρόνων συμβαίῃ γίγνε-
 σθαι τοὺς πόδας, πλείων ἢ κατάστασις ἐμφαίνεται· ἂν τῆς δια-
 νοίας.||διὰ τοῦτο τοὺς μὲν βραχεῖς ἐν ταῖς πυρρίχαις χρησίμους
 ὀρῶμεν, τοὺς δ' ἀναμίξ ἐν ταῖς μέσαις ὀρχήσεσι, τοὺς δὲ μη-
 κίστους ἐν τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις, οἷς ἐχρῶντο παρεκτεταμένοις, τὴν 30
 p. 98 τε περὶ ταῦτα διατριβὴν μίαν καὶ φιλοχωρίαν ἐνδεικνύμενοι, τὴν
 τε αὐτῶν διάνοιαν ἰσότητι καὶ μήκει τῶν χρόνων ἐς κοσμιότητα
 καθιστάντες, ὡς ταύτην οὖσαν ὑγίειαν ψυχῆς. τοιγάρτοι καὶ
 ταῖς τῶν σφυγμῶν κινήσεσιν οἱ διὰ τιοῦτων χρόνων τὰς συστο-

2. h in marg : τίνα τῶν ὀργάνων ἡρρενωμένα καὶ τίνα θηλύτερα καὶ μέσα.

3. h in marg : περὶ ρυθμῶν.

λὰς ταῖς διαστολαῖς ἀνταποδιδόντες ὑγιεινότατοι· τοῖς δ' ἐν
 ἡμολίῳ λόγῳ θεωρουμένοις ἐνθουσιαστικωτέροις εἶναι συμβέ-
 βηκεν, ὡς ἔφην. τούτων δὲ ὁ ἐπιβατὸς κεκίνηται μᾶλλον, συν-
 ταράττων μὲν τῇ διπλῇ θέσει τὴν ψυχὴν, ἐς ὕψος δὲ τῷ μεγέ-
 θει τῆς ἄρσεως τὴν διάνοιαν ἐξεγείρων. τῶν δ' ἐν διπλασίονι 5
 γινομένων σχέσει οἱ μὲν ἅπλοῖ τροχαῖοι καὶ ἱαμβοὶ τάχος τε
 ἐπιφαίνουσι καὶ εἰσι θερμοὶ καὶ ὄρχηστικοί, οἱ δὲ ὕρθιοι καὶ ση-
 μαντοὶ διὰ τὸ πλεονάζειν τοῖς μακροτάτοις ἤχοις προάγουσιν ἐς
 ἀξίωμα. καὶ οἱ μὲν ἅπλω τῶν ῥυθμῶν τοιοῖδε. οἳ γε μὴν σύν-
 θετοι παθητικώτεροί τέ εἰσι, τῷ κατὰ τὸ πλείστον τοὺς ἐξ ὧν 10
 σῆγκεινται ῥυθμοὺς ἐν ἀνισότητι θεωρεῖσθαι, καὶ πολὺ τὸ παρα-
 χῶδες ἐπιφαίνοντες, τῷ μὴδὲ τὸν ἀριθμὸν ἐξ οὗ συνιστᾷσι τὰς
 αὐτὰς ἐκάστοτε διατηρεῖν τάξεις, ἀλλ' ὅτε μὲν ἀπὸ μακρᾶς ἄρ-
 χεσθαι, λήγειν δ' εἰς βραχεῖαν ἢ ἐναντίως, καὶ ὅτε μὲν ἀπὸ
 p. 99 θέ||σεως, ὅτε δὲ ὡς ἐτέρως τὴν ἐπιβολὴν τῆς περιόδου ποιεῖ- 15
 σθαι. πεπόνθασι δὲ τοῦτο μᾶλλον οἱ διὰ πλείωνων ἤδη συνε-
 στῶτες ῥυθμῶν· πλείων γὰρ ἐν αὐτοῖς ἢ ἀνωμαλία· διὸ καὶ τὰς
 τοῦ σώματος κινήσεις ποικίλας ἐπιφέροντες οὐκ ἐς ὀλίγην παρα-
 χὴν τὴν διάνοιαν ἐξάγουσιν. πάλιν οἱ μὲν ἐφ' ἐνὸς γένους μέ-
 νοντες ἤττον κινουσιν, οἱ δὲ μεταβάλλοντες εἰς ἕτερα βιαίως 20
 ἀνθέλκουσι τὴν ψυχὴν, ἐκάστη διαφορᾷ παρέπεσθαι τε καὶ
 ὁμοιωθῆναι τῇ ποικιλίᾳ κατανασχάζοντες. διὸ καὶ ταῖς κινήσεσι
 τῶν ἀρτηριῶν αἱ τὸ μὲν εἶδος ταῦτο τηροῦσαι, περὶ δὲ τοὺς
 χρόνους μικρὰν ποιούμεναι διαφορὰν παραχῶδεις μὲν, οὐ μὴν
 κινδυνώδεις, αἱ δὲ ἤτοι λίαν παραλλάττουσαι τοῖς χρόνοις ἢ καὶ 25
 τὰ γένη μεταβάλλουσαι φοβεραὶ τέ εἰσι καὶ ὀλέθριοι. ἐν γε μὴν
 ταῖς πορείαις τοὺς μὲν εὐμήχη τε καὶ ἴσα κατὰ τὸν σπονδεῖον
 βαίνοντας κοσμίους τε τὸ ἦθος καὶ ἀνδρείους ἂν τις εὖροι, τοὺς
 δ' εὐμήχη μὲν, ἄνισα δὲ κατὰ τοὺς τροχαίους ἢ παίωνας θερ-
 μοτέρους τοῦ δέοντος, τοὺς δὲ ἴσα, μικρὰ δὲ λίαν κατὰ τὸν 30
 πυρρίχιον ταπεινοὺς καὶ ἀγεννεῖς, τοὺς δὲ βραχὺ καὶ ἄνισον καὶ
 ἐγγὺς ἀλογίας ῥυθμῶν παντάπασιν ἐκλελυμένους· τοὺς γε μὴν
 τούτοις ἅπασι ἀτάκτως χρωμένους οὐδὲ τὴν διάνοιαν καθεστῶ-
 τας, παραφόρους δὲ κατανόησεις. ἔτι τῶν ῥυθμῶν οἱ μὲν ταχυ-
 τέρας ποιοῦμενοι τὰς ἀγωγὰς θερμοὶ τέ εἰσι καὶ δραστήριοι, οἱ 35
 p. 100 δέ||βραδείας καὶ ἀναβεβλημένας ἀνεμμένοι τε καὶ ἡσυχαστικοί·
 ἔτι δὲ οἱ μὲν στρογγύλοι καὶ ἐπίτροχοι σφοδροὶ τε καὶ συνεστραμ-
 μένοι καὶ εἰς τὰς πράξεις παρακλητικοί, οἱ δὲ περίπλεψ τῶν

φθόγγων τὴν σύνθεσιν ἔχοντες ὕπτιοί τε εἰσι καὶ πλαδαρώτε-
ροι, οἱ δὲ μέσοι κεκραμένοι τε ἐξ ἀμφοῖν καὶ σύμμετροι τὴν
κατάστασιν.

XVI. Περί γε μὴν ὑποκρίσεως¹ ἐκεῖνο ῥητέον, ὅτι τῶν
σωματικῶν κινήσεων, ἐν αἷς ἔχει τὴν ὑπόστασιν, τὰς μὲν τὸ 5
σεμνὸν καὶ ἀρρενωπὸν νόημα καὶ λέξεων μελῶν τε καὶ ρυθμῶν
ἀπομιμουμένας καὶ εἰς τὸ ἀνδρίζεσθαι συναιρομένας, ταύτας
μὲν καὶ ὁρατέον τοῖς παισὶ καὶ μιμητέον· τῶν δὲ τῆς ἐναντίας
φύσεως θεαταὶ μὲν καὶ μιμηταὶ γενέσθων οἱ ἀγελαῖοι, καὶ τού-
των οὔτε πασῶν οὔτε ἅπαντες. οἳ γε μὴν τὴν τε φύσιν γενναῖοι 10
καὶ τὰ ἥθη σπουδαῖοι παντελῶς τῆς τε μιμήσεως καὶ τῆς θέας
ἀναχωρούντων, ἐφ' ἧ τὸ δελεάζεσθαι. καὶ περὶ τῶν ὀργάνων,
ὧν τὴν χρεῖαν καὶ τῆς προσηγορίας ῥῥῥῖον γινῶναι· λεγόντων
γὰρ ἡμῶν ὄργανον ἦτοι δι' οὗ μόνου δυνατόν τι ὄρᾶν (ὥς δι'
ὀμμάτων ὄρᾶν), ἢ δι' οὗ κάλλιστα ποιεῖν (ὥς κλῆμα δρεπάνῃ 15
τεμεῖν), κατὰ γοῦν τὴν δευτέραν σημασίαν ἀναγκαῖα τὰ κατὰ
μουσικὴν ὄργανα· εἰ γὰρ καὶ φωνῇ δυνατόν ἐφ' ὅθην προενέγκασθαι
καὶ μέλος, ἀλλ' ὁμως ἐνὶ καὶ τούτων χρεῖα. ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἡ
p. 101 αὐτὴ φωνή τε καὶ ἁρμονία τὸν ἅπαντα ἀχρο||ατὴν τέρπειν πέ-
φυκεν, ἀλλ' ἡ μὲν ἑτέρους, ἡ δ' ἄλλους οἷα τε εὐφραίνειν, οὐ- 20
τως δὲ κατὰ τῶν ὀργάνων ἔχει· οἷς γὰρ ἕκαστος φθόγγους
ὁμοίωται κατὰ τὸ ἦθος, τούτους κατὰ τὰ πρόσφορα τῶν ὀργά-
νων ἀγαπᾷ τε καὶ τεθαύμακεν. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἐμπνευστοῖς
ἄρρεν μὲν ἂν τις ἀποφύηται τὴν σάλπιγγα² διὰ τὸ σφοδρόν,
θῆλυ δὲ τὸν αὐλὸν τὸν φρύγιον, γοερόν τε ὄντα καὶ θορηνώδη, 25
τῶν δὲ μέσων αὖ τὸν μὲν πυθικὸν πλέον ἀρρενότητος μετέ-
χοντα διὰ τὸ βάρος, τὸν δὲ χορικὸν θηλύτητος διὰ τὸ ἐξ ὀξύ-
τητα εὐχερές. πάλιν ἐν τοῖς κατατετινομένοις τὴν μὲν λύραν
ἔστιν εὐρεῖν πρὸς τὸ ἄρρεν ἀναλογοῦσαν διὰ τὴν πολλὴν βαρύ-
τητα καὶ τραχύτητα, τὴν δὲ σαμβύκην πρὸς θηλύτητα, ἀγεννῆ 30

1. h in marg.: περί υποκρίσεως.

2. h in marg.: ἡ σάλπιγξ ἄρρην. quae infra ad τὴν δὲ σαμβύκην cet.
perperam repetuntur. Conf. p. 71 Meib. ὄργανον — ἀρρίον τε καὶ κατα-
πληκτικόν — τὴν σάλπιγγα. Ammon. In quinque voces p. 12 ed. Venet.
Ἀκούοντες.. σάλπιγγος θυμικώτερον διατιθέμεθα· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς
πολέμοις ἡ σάλπιγξ ἐπιτηδεύεται. Nostro loco utitur eruditus Anglus (Rich.
Ellys), qui Fortuita sacra Roterod. 1727 edidit, p. 364, ubi de clangore
tubae Hebraeorum agit et masculinum sonum h. l. interpretatur validum,

τε οὖσαν καὶ μετὰ πολλῆς ὀξύτητος διὰ τὴν μικρότητα τῶν
 χορδῶν εἰς ἔκλυσιν περιάγουσαν· τῶν δὲ μέσων τὸ μὲν πολύ-
 φθογγον πλέον μετέχει θηλύτητος, τὸ δὲ τῆς κιθάρας οὐ πολὺ
 τῆς κατὰ τὴν λύραν ἀπᾶδον ἀρρενότητος. εἰ δὲ χᾶτερ' ἅττα
 μεταξὺ τούτων ἔστιν εὐρεῖν, οὐκέτι δυσδιάγνωστος αὐτῶν ἡ φύ- 5
 σις, ἐχόντων ἡμῶν καθόλου χαρακτῆρας, οἷς τὰ καθ' ἕκαστον
 ὑποτάξομεν. οὕτω καὶ ἁρμονιῶν ἐκίστη κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν
 καὶ ρυθμὸς ἕκαστος ὁργάνῳ τινὶ πρόσφορος, καὶ οὐκ ἂν ὁμοίως
 δι' ἀνοικείου κινήσειεν. τελεία δὴ μουσικῆς ἐνέργεια¹ καὶ ἔννοια
 p. 102 λαμβάνεται||πρόσφορος καὶ λέξις πρόπουσα, καὶ σύστημα παρα- 10
 πλῆσιον καὶ ἁρμονία φθόγγων καὶ ρυθμοῦ ποιότητες, καὶ ὁργά-
 νου χρήσις ὁμολογουμένη. τέλεια μὲν οὖν προσακτέον τὰ τῆς
 μουσουργίας, ὅτε ἡ ἀκρότης οὐδαμῶς βλαβερά· ἐνίοτε δὲ μι-
 κτέον² καὶ τῆς ἐτερότητας, φυλαττομένους μὴ πη διὰ τὴν ἀκρό-
 τητα λάθοιμεν εἰς τὸνναντίον ἀγαρόντες τὸ ὑποκειμένον ἥθος· 15
 καὶ γὰρ οἱ σοφοὶ τῶν Ἀσκληπιαδῶν οὐ πάντῃ τὰ ἔντονα τῶν
 φαρμάκων προσφέρουσιν, ἀσθένειαν τῆς ὑποκειμένης φύσεως
 ὑποστελλόμενοι. τὴν δὲ μίξιν ποιητέον οὐ διὰ φιλῶν τῶν ἐναν-
 τίων (ἀπρεπὲς γὰρ καὶ ἀντίτυπον), ἀλλὰ τὰ μέσα πρὸς τὰ ἄκρα
 συναρμοττομένους, οἷον ἄρρενι συστήματι μὴ τὸν θῆλυν, ἀλλὰ καὶ 20
 τὸν μέσον ρυθμὸν, ἢ ρυθμῷ θηλυτέρῳ τὸ μέσον σύστημα, καὶ ὄρ-
 γανον μὴ μόνον τοῦναντίον, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὡσαύτως, ἐξ ἀρρε-
 νότητος καὶ μεσότητος ἢ θηλύτητος καὶ μεσότητος, ἐνὸς πρὸς τὰ
 λοιπὰ ἢ δυοῖν ἢ καὶ πλείονων πρὸς πλείω τὴν μίξιν ἀπεργαζομένους.

XVII. Ἄρ' οὖν οὐ μᾶλλον τούτων ἐπακούουσιν ἐγγίνεται 25
 πόθος τὴν τε αἰτίαν ἐπιζητῆσαι καὶ μαθεῖν τί τὸ τὴν ψυχὴν οὕτω
 προχείρως ἀλίσκεσθαι τῇ διὰ τῶν ὁργάνων μελωδίᾳ καταναγκά-
 ζον³; λέξω δὴ λόγον παλαιὸν μὲν, σοφῶν δὲ ἀνδρῶν καὶ οὐκ
 p. 103 ἄπιστον· εἰ γὰρ καὶ κατ' ἄλλα ἀπίθανος εἶη, κατὰ γοῦν τὸ φαι-||
 νόμενον ἀναμφιλέκτως ἀληθεύει. ὅτι μὲν γὰρ ψυχὴ κινεῖται φυ- 30
 σικῶς ὑπὸ τῆς δι' ὁργάνων μουσικῆς, ἅπαντες μὲν ἴσασι· τούτου
 δ' οὕτως ὑποκειμένου εἰ μὲν ἄλλην αἰτίαν οἷόν τε εὐρεῖν καὶ
 εἰ βελτίω, τηνικαῦτα τὴν λεχθησομένην ἀποδοκιμαστέον· εἰ δ'
 ἀδύνατον, πῶς οὐκ ἐκ τῶν ἐναργῶν καὶ τοῖς ἀκολούδοις ἐξ ἀνάγκ-

1. h o in marg.: τίς τελεία μουσικῆς ἐνέργεια.

2. h in marg.: πῶς μικτέον τὰ τῆς μουσικῆς εἶδη.

3. h in marg.: διατί ἡ ψυχὴ ἀλίσκεται (sic) τῇ μελωδίᾳ.

κης καταπιστεύσομεν; ὁ μὲν οὖν λόγος ὡς ἁρμονία τις ἢ φυχή
 καὶ ἁρμονία δι' ἀριθμῶν· καὶ μέντοι καὶ ἡ κατὰ μουσικὴν ἁρ-
 μονία διὰ τῶν αὐτῶν ἀναλογιῶν συνεστῶσα· κινουμένων δὴ τῶν
 ὁμοίων καὶ τὰ ὁμοιοπαθῆ συγκινεῖται. τοῦτο μὲν οὖν ὕστερον
 τελέως ἐπισκεψόμεθα. ἕτερος δὲ λόγος¹ τοιόνδε τί φησι· τῇ 5
 γὰρ δὴ προτέρᾳ τῆς ψυχῆς συστάσει, δι' ἧς συναφὴν πρὸς τοῦτι
 πεποιήται τὸ σῶμα, τὴν τῶν ὀργάνων ἀναλογεῖν ὕλην τε καὶ
 φύσιν· ταύτην γὰρ, ἕως μὲν ἐν τῷ καθαρωτέρῳ τοῦ παντὸς
 ἱδρυται ἀμιγῆς οὐσα σώμασιν, ἀκίβδηλόν τε εἶναι καὶ ἄχραντον
 καὶ τῷ τοῦδε τοῦ παντὸς ἡγεμόνι συμπεριπολοῦσαν· ἐπὶ δὲ 10
 ἐκ τῆς ἐπὶ τάδε νεύσεως φαντασίας τινὰς ἐκ τῶν περὶ τὴν γῆ-
 ῖνον ἀναλαμβάνη τόπον, τηλικαῦτα τῶν μὲν ἐκεῖθι καλῶν κατὰ
 μικρὸν αὐτὴν λήθην τε ἴσχειν καὶ ὑφιζάνειν· ὅσῳ δὲ τῶν ἄνω
 χωρίζεται, τοσοῦτον τοῖς ἐνθαδὶ προσάπτουσαν πλείονος ἐμπέπλα-
 p. 104 ||σθαι τῆς ἀνοίας καὶ ἐς τὸ σωματικὸν τρέπεσθαι σκότος, διὰ 15
 μὲν ἐλάττωσιν τῆς προτέρας ἀξίας οὐκέτι τῷ παντὶ νοητῶς συμ-
 παρεκτείνεσθαι δυναμένην, ὑπὸ δὲ λήθης τῶν ἐκεῖθι καλῶν καὶ
 ἐκπλήξεως τῆς ἐπ' ἐκείνοις ἐς τὰ στερεώτερα καὶ ὕλη σύντροφα
 καταφερομένην. διὸ δὴ σώματος ἐφειμένη, φασίν, ἄφ' ἐκάστου
 τῶν ἀνωτέρω τόπων μοίρας τινὰς τῆς σωματικῆς συγκρίσεως 20
 λαμβάνει τε καὶ ἐφέλκεται. διὰ μὲν οὖν τῶν αἰθερίων ἰοῦσα κύ-
 κλων πᾶν ὅσον ἀγχοειδὲς τέ ἐστι καὶ ἐς τὸ ἀλεαίνειν τὸ σῶμα καὶ
 φυσικῶς συνέχειν ἐπιτήθειον μεταλαμβάνει, δεσμούς τινας ἐκ
 τούτων αὐτῇ τῶν κύκλων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς γραμμῶν ταῖς ἀλλή-
 λων φοραῖς, ἀτάκτῳ φορᾷ, δικτύου τρόπον διαπλέκουσα· διὰ δὲ 25
 τῶν περὶ σελήνην φερομένην τόπων, ἀεροειδῶν τε καὶ πνεύματι
 λοιπὸν ἀντιτύπῳ κεκοινωνηκότων, πολλὸν τὸν ροῖζον καὶ σφοδρὸν
 διὰ τὴν φυσικὴν ποιουμένη κίνησιν τοῦ τε ὑποκειμένου πνεύμα-
 τος ὑποπύμπλαται, καὶ παρτεννομένη τὰς τῶν κύκλων ἐπιφα-
 νείας τε καὶ γραμμάς, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν τοῦ πνεύματος ὕγκων 30
 καθελκομένη, τὰ δὲ φυσικῶς τῶν ἐπέκεινα ἀντεχομένη, τὸ σφαι-
 ροειδὲς ἀπόλλυσι σχῆμα, ἐς δὲ τὸ ἀνδρεῖον μεταβάλλεται. τὰς
 μὲν οὖν ἐπιφανείας, κατὰ τὴν ἀγχοειδῆ γινομένη καὶ αἰθέριον
 ὕλην, ἐς τὴν ὕμενοειδῆ μορφὴν ἐναλλάττει, τὰς δὲ γραμμάς,
 p. 105 περὶ τὴν ἐμπύριον καταντήσασα καὶ τῇ||τοῦ πυρὸς ἐγχρωσθεῖσα 35
 ξανθίῃτι, ἐς τὴν τῶν νεύρων ἰδέαν τρέπει, πνεῦμα δὲ ὑγρὸν

4. h in marg.: ἕτεροι λόγοι.

ἐκ τῶν τῇδε προσλαμβάνει λοιπόν, ὥς εἶναι τοῦτο πρῶτον αὐτῇ
σῶμά τι φυσικόν, ἐκ τινων ἐπιφανειῶν ὑμενοειδῶν τε καὶ γραμ-
μῶν νευροειδῶν καὶ πνεύματος συγκεκροτημένον. τοῦτο καὶ ῥίξαν
εἶναι σώματος· τοῦτο καὶ ἁρμονίαν ὠνόμασαν· τούτῳ καὶ τρέ- 5
φεσθαι τουτὶ τὸ ὁσπρεῶδες ὄργανον καὶ συνέχεσθαί φασιν. δη-
λοῖ δὲ καὶ ὁ ποιητὴς τοιάνδε αὐτῆς τὴν ὑπόστασιν· φησὶ γοῦν·

οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὁστέα ἴνες ἔχουσιν.

ἀλλαχόθι δὲ τὴν μὲν ψυχὴν Ἀφροδίτην, τὴν δὲ σωματικὴν φύσιν
διὰ τὸ τὴν ὑπόστασιν ἔχειν ἐν αἵματι καλῶν Ἄρεα, τοιούτοις
τισὶν αὐτὴν δεσμοῖς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ συνείρχθαι φησιν, ὃν 10
Ἥφαιστον ὀνομάζει· λέγει γὰρ ὧδε·

ἀμφὶ δ' ἄρ' ἐρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἅπαντῃ·

πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο,

ἧϋτ' ἀράγνια λεπτά.

τοὺς μὲν οὖν ἐρμῖνας, Ἑρμοῦ λογίου τυγχάνοντας ἐπωνόμους, 15
τοὺς λόγους εἶναι καὶ τὰς ἀναλογίας, δι' ὧν ἐνδεδεσθαι τῷ σώ-
ματι συμβέβηκεν αὐτὴν, οὐκ ἄπο τρόπου λέγομεν, τὰ δ' ἀράγ-
νια τὰς ἐπιφανείας καὶ τὰς μορφάς, αἷς τὸ ἀνθρώπινον ὁρίζεται
σχῆμα, τὸ δὲ μέλαθρον αὐτὸ δῆπου τὸ τῇ ψυχῇ δημιουργηθὲν
p. 106 οἰκητήριον. ὅτι γὰρ||αὐτῷ περὶ ψυχῆς ὁ λόγος, δηλοῖ καὶ τὰ ἐξῆς· 20
τὸν γὰρ χωρισμὸν αὐτῶν ἐς τὰ οἰκεῖα ἀπαγγέλλων τὸν μὲν ἐς
τὸν σύμφυλον τῆς ἀλογίας ἀποστέλλει τόπον, ἐς βαρβάρους καὶ
Παίονας, περαιτέρω μὴδ' ὅτιοῦν ἐπισημηνάμενος, τὴν δὲ ἐς
τὸν τῆς γενέσεως ἀρχηγὸν καὶ μακαρίου διαγωγῆς, ἐς Κύπρον,

ἔνθα δὲ οἱ τέμενος βωμός τε θυῆεις, 25

καὶ ὥς ἐκ φαυλοτέρων ἀναχωροῦσαν καθαίρει τε καὶ ἀγλαΐζει·
φησὶ γοῦν·

ἔνθα δὲ μιν Χάριτες λούσαν καὶ χρίσαν ἐλαίῳ.

λέγει δὲ πού τοι καὶ ὁ σοφὸς Ἡράκλειτος τοιάδε οὐκ ἀπάδων·
τὴν γὰρ εὐπαθοῦσαν ἐν αἰθέρι δηλῶν, φησὶ· ψυχὴ αἰγὴ ξηρὴ 30
σοφωτάτη· τὴν δὲ ὑπὸ τῆς ἀερίου ζάλης τε καὶ ἀνυθυμιάσεως
θολουμένην ἐμφαίνει, λέγων· ψυχῆσι θάνατος ὑγρῆσι γενέσθαι.
τεκμηριοῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἱατρῶν παῖδες· τὰ τε γὰρ πρῶτα καὶ
ἀναλογοῦντα τοῖς φυσικοῖς ὄγκοις καὶ συνεκτικώτατα τοῦ σώμα-
τος μέρη, ὧν καὶ σμικρὸν πεπονθότων κινδυνεύειν φασὶ τὸ ζῶον, 35
μήνιγγας εἶναι λέγουσι καὶ ἀρτηρίας, οὐδὲν ἄλλ' ἢ νευρώδεις
τινάς καὶ ἀραχνοειδεῖς ὑμένας σωληνοειδεῖς καὶ τῷ μέσῳ πνεύ-

ματος ὄντας περιεκτικούς, δι' ὧν ἡ ψυχὴ κινεῖται, κοῦχί τὸ
 σῶμα, ἀξιομένων μὲν συνεκτεινομένη, φθινόντων δὲ συνιζά-
 p. 107 νου||σα· δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ τῶν σφυγμῶν, ὧν τὴν μὲν εὐ-
 τακτον κίνησιν ὑγίειαν τοῦ ζώου διαγορεύουσι, τὴν γε μὴν
 ἄτακτον καὶ ταραχῶδη φθορᾶς ἀπειλὴν καταμαντεύονται, τὴν δέ 5
 γε ἀτρεκεστάτην ἀκινήσιαν παντελῆ τῆς ψυχῆς ἀναχώρησιν ἰσ-
 χυρίζονται.

XVIII. Τί δὴ θαυμαστὸν εἰ τοῖς κινουῖσι τὰ ὄργανα, νευραῖς
 τε καὶ πνεύμασι, σῶμα ὁμοιον ἢ ψυχῇ φύσει λαβοῦσα συγκινεῖται
 κινούμενοις, καὶ πνεύματός τε ἐμμελῶς καὶ ἐρρυθμῶς ἡχοῦντος τῷ 10
 παρ' αὐτῇ πνεύματι συμπάσχει καὶ πληττομένης νευρᾶς ἐναρμονίως
 νευραῖς ταῖς ἰδίαις συνηγεῖ τε καὶ συντείνεται, ὅπου γε καὶ τῇ
 κιθάρᾳ τὸ τοιόνδε συμβαῖνον θεωρεῖται; εἰ γάρ τις δύο χορ-
 δῶν ὁμοφώνων ἐς μὲν τὴν ἑτέραν σμικρὰν ἐνθέη καὶ κούφην
 καλάμην, θατέραν δὲ πόρρω τεταμένην πλήξειεν, ὄψεται τὴν 15
 καλαμηνόφρον ἐνεργέστατα συγκινουμένην· δευρὴ γὰρ ὡς ἔοικεν
 ἢ θεία τέχνη καὶ διὰ τῶν ἀψύχων δρᾶσαι τι καὶ ἐνεργῆσαι.
 πόσῃ δὴ πλέον ἐπὶ τῶν ἐν ψυχῇ κινουμένων τὴν τῆς ὁμοιότη-
 τος αἰτίαν ἐνεργεῖν ἀνάγκη; τῶν ὀργάνων τοίνυν τὰ μὲν διὰ
 νευρῶν ἡρμοσμένα τῷ τε αἰθερίῳ καὶ ξηρῷ καὶ ἀπλῷ παρόμοια, 20
 κόσμου τε τύποι καὶ φύσεως ψυχικῆς μέρη, ἀπαθέστερά τε ὄντα
 καὶ ἀμετάβολα καὶ ὑγρότητι πολέμια, ἀέρι νοτίῳ τῆς εὐπρεποῦς
 στάσεως μεθιστάμενα, τὰ δ' ἐμπνευστὰ τῷ πνευματικῷ καὶ
 p. 108 ὑγροτέρῳ καὶ εὐμεταβάτῳ, λίαν τε θηλύνοντα τὴν ἀκοήν||καὶ
 ἐς τὸ μεταβάλλειν ἐξ εὐθέος ἐπιτήδεια τυγχάνοντα καὶ ὑγρότητι 25
 τὴν τε σύστασιν καὶ τὴν δύναμιν λαμβάνοντα. βελτίῳ μὲν οὖν
 τὰ τοῖς βελτίοσιν ὅμοια, ἐλάττω δὲ θάτερα· ταῦτα γὰρ θῆ καὶ
 τὸν μῦθον ἐνδείκνυσθαί φασι τὸν Μαρσύου, τὰ Ἀπόλλωνος ὄρ-
 γανὰ τε καὶ μέλη προτιμήσαντα· τὸν μὲν γὰρ Φρύγα τὸν κρε-
 μασθέντα ὑπὲρ ποταμοῦ ἐν Κελαιναῖς ἀσκοῦ δίκην τὸν ἀέριον 30
 καὶ πλήρη πνευμάτων καὶ ζοφώδη τυγχάνειν τόπον, ὑπεράνω
 μὲν ὕδατος ὄντα, τοῦ δὲ αἰθέρος ἐξηρητημένον, τὸν δὲ Ἀπόλλωνα
 καὶ τὰ ὄργανα τοῦτου τὴν καθαρωτέραν οὐσίαν καὶ αἰθέριον καὶ
 τὸν ταύτης εἶναι προστάτην.

XIX. Ἐν γε μὴν τῷ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ὀργάνων 35
 λόγῳ τάδε ἡμῖν ὑποφαίνουσιν οἱ παλαιοί· τὴν μὲν γὰρ βλαβε-
 ρὰν καὶ φευκτὴν μελωδίαν ὡς ἐς κακίαν καὶ διαφθορὰν ὑπαγο-
 μένην θηροιδεῖσι τὴν μορφὴν καὶ θνηταῖς γυναιξί, ταῖς Σειρησί

- περιέθηκαν, ἃς νικῶσι μὲν αἱ Μοῦσαι, φεύγει δὲ προτροπάδην
 ὁ σοφὸς Ὀδυσσεύς· διττῆς δὲ οὔσης τῆς χρήσιμου μουσουργίας,
 καὶ τῆς μὲν πρὸς ὠφέλειαν τῶν σπουδαίων, τῆς δὲ πρὸς ἄνεσιν
 ἀβλιβῆ τῶν ἀγελαίων, καὶ εἴ τινες τούτων ταπεινότεροι, χρη-
 σίμου οὔσης τὴν μὲν ἐν κιθάρᾳ παιδευτικὴν, ἀνδρώδῃ τυγχάνου- 5
 σαν, ἀνέθεσαν Ἀπόλλωνι, τὴν δὲ τὸ τερπνὸν ἀναγκαίως μετα-
 p. 109 διώκουσαν διὰ τὸ τῶν πολλῶν στοχάζεσθαι θηλείᾳ||θεῶν, μᾶ
 τῶν Μουσῶν, Πολυμνίᾳ περιτεθείκασιν. τῆς δὲ κατὰ τὴν λύραν
 τὴν μὲν πρὸς παιδείαν χρήσιμον ὡς ἀνδράσι πρόσφορον ἀφώ-
 ρισαν Ἑρμῇ, τὴν δὲ πρὸς διύχυσιν ἐπιτήδειον ὡς τὸ τῆς ψυ- 10
 χῆς θῆλυ πολλάκις καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐμειλιττομένην Ἑρατοῖ
 περιψαν. πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν αὐλῶν τὴν μὲν τὸ τῆς ἡδονῆς ἐφ-
 ιέμενον πλῆθος ἀνδρῶν καὶ μέρος ψυχῆς κολακεύουσιν μελω-
 δίαν τῇ μετὰ τοῦ καλοῦ τὸ ἡδὺ παραινούσῃ ζῆλόν κατα τὴν
 προσηγορίαν, Εὐτέρπῃ προσένειμαν, τὴν δ' ὠφελεῖν δυναμένην 15
 σπανίως διὰ πολλὴν ἐπιστήμην καὶ σωφροσύνην, οὐ μὴν τέλεον
 τῆς φυσικῆς ἀποφοιτῶσαν θηλύτητος οὐκέτι ἄρρενι θεῶν, τῇ
 δὲ θηλείᾳ μὲν κατὰ γένος, σῶφρονι δὲ καὶ πολεμικῇ κατὰ τὸ
 ἦθος, Ἀθηνᾶ νέμουςι. τοιγαροῦν βραχεῖαν εἶναι τὴν δι' αὐτῆς
 ὠφέλειαν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τοῖς σοφοῖς φεύγειν κατὰ τὸ πολὺ 20
 τὴν δι' αὐλητικῆς ῥαστώνην παραινούντες, ἀπορρίψαι τὴν θεόν
 φασι τοὺς αὐλοῦς ὡς οὐ πρόσφορον ἡδονὴν ἐπιφέροντας τοῖς
 σοφίας ἐφιεμένοις, τοῖς δὲ διὰ τὰς συνεχεῖς δημιουργίας τε καὶ
 ἐργασίας καματηροῖς τε καὶ ἐπιπόνους τῶν ἀνθρώπων χρησι-
 μεύουσιν· οἷον δὴ καὶ τὸν Μαρσύαν παρεισέγαγον, ὃν παρ' 25
 ἀξίαν σεμνύνοντα τὴν αὐτοῦ μουσικὴν δίκην μετῆλθεν· οὐ τὰ
 ὄργανα τοσοῦτον ἐλέλειπτο τῶν Ἀπόλλωνος, ὅσον οἱ τε χειρῶ-
 p. 110 νακτες καὶ ἀμαθεῖς ἄνθρωποι τῶν||σοφῶν καὶ αὐτὸς ὁ Μαρσύας
 τοῦ Ἀπόλλωνος. ταῦτα καὶ Πυθαγόραν συμβουλεύσαι τοῖς διμ-
 ληταῖς αὐλοῦ μὲν αἰσθομένοις ἀκοῇ ὡς πνεύματι μιανθεῖσαν 30
 ἀποκλύζεσθαι, πρὸς δὲ τὸ λύριον ἐναισίοις μέλεσι τὰς τῆς ψυ-
 χῆς ἀλόγους ὁρμὰς ἀποκαθαίρεσθαι· τὸν μὲν γὰρ τὸ τῆς χεί-
 ρονος μοίρας προεστὸς θεραπεύειν, τὸ δὲ τῷ τῆς λογικῆς ἐπι-
 μελουμένῳ φύσεως φίλῳ τε εἶναι καὶ κεχαρισμένον. μαρτυροῦσι
 δέ μοι καὶ οἱ παρ' ἐκάστοις τῶν ἀνθρώπων λόγιαι μὴ τὰς ἡμε- 35
 τέρας ψυχὰς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ παντὸς τοιαύτῃ κεχρησθαι
 συστάσει· οἱ μὲν γὰρ τὸν ὑπὸ σελήνην θεραπεύοντες τόπον,
 πνευμάτων πλήρη καὶ ὑγρᾶς ὄντα συστάσεως, ἐκ δὲ τῆς αἰθε-

ρίου ζωῆς τὴν ἐνέργειαν ποριζόμενον, ἀμφοτέροις τοῖς ὀργάνοις ἐμπνευστοῖς τε καὶ νευροδέτοις ἀπομειλίττονται, οἱ δὲ τὸν καθαρόν καὶ αἰθέριον πᾶν μὲν τὸ ἐμπνευστὸν ὡς ψυχὴν μιᾶνον καὶ ἐπὶ τύδε καθέλκυν ἀπέστερξαν, καθάρῃ δὲ καὶ λύρῃ μόνοις ὀργάνων ὡς εὐαγεστέροις [προσέχοντες] ὕμνησάν τε καὶ ἐτίμησαν· 5 οὐδὲ γὰρ τόπου καὶ οἱ σοφοὶ μιμηταί τε καὶ ζηλωταί, τῆς μὲν τῶν ἐν-θυδι ταραχῆς τε καὶ ποικιλίας, κἂν τῷ σώματι παρῶσι, τῇ γε προαιρέσει χωριζόμενοι, τῆς δὲ τῶν ἐκεῖθι καλῶν διηγενοῦς τε ἀπλή-τητος καὶ πρὸς ἄλληλα συμφωνίας διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν 10 ὁμοιώσεως ἀντεχόμενοι.

* * *

p. 111 || Τὸ χρωματικὸν γένος διατονικὸν ἐστίν, ἠδὲ ξημένον καὶ πε-
πυκνωμένον ἡμιτονίοις· τὸ δ' ἐναρμόνιον διατονικὸν ἐστίν, τόνῳ
μὲν διπλασιασθέν, τῷ δ' ἡμιτονίῳ δέχα διηρημένον. διάτονον
δὲ καλεῖται, διότι πεπύκνωται τοῖς τόνοις κατὰ τὰ διαστήματα·
ἀρρενωπὸν δ' ἐστὶ καὶ αὐστηρότερον. χρωματικὸν δὲ καλεῖται 15
παρὰ τὸ χρώζειν αὐτὸ τὰ λοιπὰ διαστήματα, μὴ δεῖσθαι δέ
τινος ἐκείνων· ἐστὶ δὲ ἡδιστὸν τε καὶ γοερόν. τὸ δ' ἐναρμόνιον
διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ ἡρμωσμένου τελείᾳ διαστάσει λαμβάνεσθαι·
οὔτε γὰρ διτόνου πλέον οὔτε διέσεως ἑλαττον ἐνεδέχετο κατὰ
αἴσθησιν λαβεῖν τὰ διαστήματα· διεγερτικὸν δ' ἐστὶ τοῦτο 20
καὶ ἥπιον¹.

1. Subsequitur in cod. neapolit. num. 262 diagramma, de quo vid. Bellermann l. c. p. 77; conf. nostram Tab. I, 7.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΙΝΤΙΑΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Βιβλίον τρίτον.

- p. 112 I. ||Τὰ μὲν δὴ παιδείας τε πέρι καὶ χρήσεως τῶν κατὰ μουσικὴν τόδε ἡμῶν ἐχέτω τέλος· τὰντεῦθεν δέ μοι περὶ τῶν φυσικῶς ἂν κατὰ ταύτην ῥηθῆσομένων ὁ λόγος, πρότερον δι' ἀριθμῶν τὰς τῶν διαστημάτων συμφωνίας παραδεδωκότι· οἱ γὰρ δὴ πρῶτοι τοῦ τε σώματος τὸ φύσει ρευστὸν καὶ μηδαμῇ 5 στερεόν, διὰ τῆς ἐκ νεότητος ἐπὶ γῆρας κατὰ μικρὸν μεταβολῆς θεωρεῖται, καταμαδόντες, καὶ τοῦτου μάλιστα πρὸς τοῖς ἄλλοις τῶν αἰσθήσεων συνιδόντες τὸ ἀβέβαιον, ἀτρεκεῖ καταλήψει τῇ δι' ἀριθμῶν ἕκαστον τῶν ἐν μουσικῇ διαστημάτων σαφηνίζειν ἐπενόησαν. λαβόντες οὖν δύο χορδὰς, ἀπὸ μονάδος 10 ἀρξάμενοι συνετίθουσιν τοὺς ἀριθμούς· ἐκ μὲν οὖν τῆς ἐτέρας μίαν ὅλην ἐξαρτήσαντες, ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς δύο, καὶ τὰς ἀμφο-
- p. 113 τέρους πλήξαντες, τὴν διὰ πασῶν συμφωνίαν εὗρον, καὶ ταύτην ἐν διπλασίονι λόγῳ τυγχάνειν ἀπεφάναντο. πάλιν δὲ ἐξ ἄλλης τρεῖς ὁλκὰς ἀποδήσαντες καὶ καθαψάμενοι τῆς χορδῆς, πρὸς 15 τὴν μὲν δευτέραν εὗρον αὐτὴν ἡχοῦσαν τὸ διὰ ε, πρὸς δὲ τὴν πρώτην τὸ διὰ πασῶν καὶ διὰ ε. θάτερον μὲν οὖν τριπλασίονα λόγον ἔχειν εὐρήκασιν, θάτερον δὲ τὸν ἡμιόλιον. πάλιν δὲ ἄλλην προσθέντες χορδὴν καὶ ταύτην ἐκ τεσσάρων ὁλκῶν καθελκύσαντες, εὕρισκον πρὸς μὲν τὴν τρίτην ἡχοῦσαν τὸ διὰ δ ἐν ἐπιτρίτῳ, 20 πρὸς δὲ τὴν δευτέραν τὸ διὰ πασῶν, πρὸς δὲ τὴν πρώτην τὸ δις διὰ πασῶν. τὸ μὲν οὖν διὰ δ ἐν ἐπιτρίτῳ λόγῳ θεωρεῖσθαι διωρίσαντο, τὸ δὲ διὰ ε ἐν ἡμιολίῳ, τὸ δὲ διὰ πασῶν ἐν διπλασίονι, ὅς ἐξ ἀμφοῦν ἐστὶ σύνθετος· ὁ μὲν γὰρ γ πρὸς τὸν β τὸν ἡμιόλιον δείκνυσιν, ὁ δὲ δ πρὸς μὲν τὸν γ τὸν ἐπιτρίτον, 25

πρὸς δὲ τὸν β τὸν διπλασίονα· τὰ δὲ μείζω διαστήματα πάλιν
 ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν προειρημένων λόγων θεωρεῖται. βουλη-
 θέντες δὲ καὶ τοὺς τῶν ἐλαττόνων τοῦ διτόνου καταμαθεῖν λό-
 γους, τόνου τε καὶ ἡμιτονίου καὶ διέσεως, οὕτως ἐποίησαν· εἰ-
 δότες γὰρ ὡς ὁ διὰ ϵ τοῦ διὰ δ ὑπερέχει τόνῳ, συνέθεσαν
 ἀριθμοὺς κατὰ τὸ ἐξῆς τρεῖς, ὧν ὁ πρῶτος πρὸς μὲν τὸν δεύ- 5
 τερον τὸν ἐπίτριτον συνέστησε λόγον, πρὸς δὲ τὸν τρίτον τὸν
 p. 114 ἡμιόλιον. εἰσὶ δὲ οὗτοι· ς . η . θ^1 . ὁ μὲν οὖν η ||πρὸς τὸν ς τὸν
 ἐπίτριτον ἔχει, ὁ δὲ θ πρὸς μὲν τὸν ς τὸν ἡμιόλιον, πρὸς δὲ τὸν
 η τὸν ἐπόγδοον· τὸ δὲ διὰ ϵ τοῦ διὰ δ ὑπερεῖχε τόνῳ· ἐπόγδοον 10
 ἄρα λόγον ἔχειν τὴν τοῦ διὰ ϵ πρὸς τὸ διὰ δ ὑπεροχὴν, ὅπερ
 ἐστὶ τόνος, ἐθεώρουν. ἐβουλήθησαν δὲ καὶ τὸν τῶν ἡμιτονίων
 κατανοῆσαι λόγον· μεταξὺ δὴ τοῦ η καὶ τοῦ θ μηδεὶνος ἀρι-
 θμοῦ θεωρουμένου τοὺς προκειμένους δρους διπλασιάσαντες ἐποίη-
 σαν μὲν ἐκχαίδεκα καὶ ὀκτωκαίδεκα, μεταξὺ δὲ τούτων εὗρον 15
 ἐμπεσόντα τὸν ἐπτακαίδεκα². τοῦτον δὴ εἰρόηκασιν μερίζεσθαι τὸν
 τόνον εἰς ἡμιτόνια. εὐρίσκεται δὲ ταῦτ' οὐκ εἰς ἴσα διαιρούμενα,
 ἀλλ' ἔς τε μείζονα καὶ ἔλαττον· ὁ μὲν γὰρ $\iota\zeta$ πρὸς τὸν $\iota\varsigma$ τὸν
 ἐφεκκαίδεκατον ἔχει λόγον, ὁ δὲ $\iota\eta$ πρὸς τὸν $\iota\zeta$ οὐκ ἴσον, ἀλλ'
 ἐλάττω τούτου τὸν ἐφεπτακαίδεκατον· δι' α καὶ τῇ καθ' ἡμιτόνιον 20
 διαγραφῇ διπλῇ γίνεται τῶν στοιχείων ἔκθεσις, ἔν', ὅτε μὲν τοῦ-
 λαττον ἡμιτόνιον ἡγεῖν δέοι, πρὸς τὸ ἔγγιον τὴν ἐπίτασιν ἢ τὴν
 ἄνεσιν ποιῶμεθα, ὅτε δὲ τὸ μείζον, πρὸς τὸ ἀπωτέρω· ὅθεν
 καὶ λείμμα τοῦτο τὸ διάστημα διὰ τὸ δυστέχμαρτον τῆς ἰσότη-
 τος ἐκάλεσαν οἱ παλαιοί. πάλιν δὴ τοὺς προειρημένους διὰ τὰς 25
 αὐτὰς αἰτίας διπλασιάσαντες εὗρον καὶ τὰς διέσεις, οὐ τεμνοῦσας
 p. 115 διχῇ τὸ ἡμιτόνιον. ἐποίησαν γὰρ $\lambda\beta$, $\lambda\delta$, $\lambda\varsigma$ · μεταξὺ δὲ τούτων
 πάλιν ἑτεροὶ πίπτουσιν ὅροι, τῶν μὲν $\lambda\beta$ καὶ $\lambda\delta$ ὁ $\lambda\gamma$, τῶν δὲ
 $\lambda\delta$ καὶ $\lambda\varsigma$ ὁ $\lambda\epsilon$, ὥστε μεταξὺ $\lambda\beta$ καὶ $\lambda\delta$ γίνεσθαι δύο συστή-
 ματα, τὸ μὲν ἔχον λόγον ἐπι $\lambda\beta$, τὸ δ' ἐπι $\lambda\gamma$, τῶν δὲ $\lambda\delta$ καὶ $\lambda\varsigma$ 30
 ὁμοίως β , τὸ μὲν ἐπι $\lambda\delta$, τὸ δ' ἐπι $\lambda\epsilon$. ὁρῶμεν δὴ καὶ τὴν τῶν
 διέσεων φύσιν εἰς ἄνισα διηρημένην. τούτου δὴ οὕτως ἔχοντος
 οὐ χαλεπὸν συνιδεῖν ὅτι τὸ διὰ δ οὐ συνέστηκεν ἀκριβῶς ἐκ δύο
 τόνων καὶ ἡμιτονίου· εἰ γὰρ θέλοιμεν δύο κατὰ τὸ ἐξῆς λόγους

1. h in textus intervallo, m1 in marg. figuram habet; v. Tab. II, 6.

2. Ad sqq. spectat figura, quam h in textus intervallo, m1 margini adscriptam habet; v. Tab. II, 7 (semicirculus in h erasus in m1 deest),

ἐπογδόους λαβεῖν *κᾶτα* προσθεῖναι ὅρον τέταρτον, ὃς ἔξει πρὸς τὸν πρῶτον ὅρον λόγον τὸν ἐπίτεριτον, οὗτος οὐχ ἔξει πρὸς τὸν τρίτον οὔτε ἐφεκκαιδέκατον οὔτε ἐφεπτακαιδέκατον, ἀλλὰ σύν-εργως ἐπενεακαιδέκατον καὶ ἐπιπεντακοσιοστοτέταρτον. ἔκκεινται δὲ καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς ἀριθμοὶ τέτταρες, ρΓβ. σις. σιγ. σνς· ὧν 5 δὴ καὶ ὁ θεὸς Πλάτων ἐν Τιμαίῳ μνημονεύει, τὴν αἰσθητὴν μουσικὴν τῆς νοητῆς ἀκριβεῖα πολὺ λείπεσθαι διελέγχων.

- II. Τούτων ἡμῖν θεωρηθέντων εἴ γε θέλομεν χορδὴν ἐπὶ
 p. 116 τινος ἐπιπέδου||συμμέτρου τείναντες, ὅπερ ἡμῖν τοὺς ἅπαντας ἀριθμοὺς καταδέξεται, διὰ τῶν προκειμένων ἀνυλογιῶν φάλλειν, 10 εὐρεθήσονται σύμπαντες ἡμῖν οἱ φθόγγοι, οἱ μὲν τοῖς ἀριθμοῖς συμφωνίαν ἔχοντες, οἱ δὲ κατ' ἀσυμφωνίαν ἐλαττούμενοι. διὸ καὶ Πυθαγόραν φασι τὴν ἐντεῦθεν ἀπυλλαγὴν ποιούμενον μονο-χορδίξειν τοῖς ἐταίροις ἐπαινεῖσαι, δηλοῦντα ὡς τὴν ἀκρότητα τὴν ἐν μουσικῇ νοητῶς μᾶλλον δι' ἀριθμῶν ἢ αἰσθητῶς δι' 15 ἀκοῆς ἀναληπτέον. ὅρους τοίνυν ποιησόμεθα, τοῦτο θεωρεῖν περὶ ῥώμενοι, προσλαμβάνόμενον μὲν θ,σις· μέση δὲ ἔσται δ,χη, νῆτη δὲ ὑπερβολαίων β,τδ· καὶ τούτων τῶν ἀριθμῶν συντάττοντες τοὺς προειρημένους λόγους καὶ κατὰ τὰς μονάδας ἀπολαμβάνοντες ἐν τῷ κανόνι, καθάπερ ἐπὶ γραμμῆς σημεῖα, διὰ τῶν 20 μικροτέρων διαστημάτων ἐλάττωσι μέρεσι τῆς χορδῆς ἐλάττω πλήττοντες. ἀέρα τὰ ὀξύτερα ἡχῆσομεν, τῷ δ' ἐναντίῳ λόγῳ θλαδὴ τὰ βαρύτερα. ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἀριθμοῦ δυσχερὲς ἡ τοιαύτη τῆς χορδῆς ἔκθεσις, διὰ γραμμικῆς ἐφύδου τοῦτο ποιητέον. εἰ γοῦν ἐκτεθείη χορδὴ τις ἐπὶ κανόνος, αὕτη 25 δὲ ἡχοῖα προσλαμβάνόμενον, τὸ μὲν ἡμισυ διαλαβόντες αὐτῆς, μέσσην ἡγεῖν ποιήσομεν, τὸ δὲ τέταρτον, νῆτην ὑπερβολαίων, τὰ
 p. 117 δὲ τρία τέταρτα, ὑπατῶν διάτονον. εἰ δ' αὐτὰ ταῦτα δι||έλοιμεν, ληψόμεθα νῆτην συνημμένων· εἰ δὲ τῆς ἡμισείας τὸ δίμοιρον, ὅπερ ἔστι τῆς ὄλης τρίτον, ἡχῆσαι ποιήσομεν νῆτην διεζευγμέ- 30 νων· εἰ δὲ τῆς ἀπάσης τὸ δίμοιρον, ὑπάτην μέσων. εἰ δὲ τοῦ διμοίρου τῆς ὄλης ἀπολάβοιμεν τριτημόριον, ἐκφωνηθήσεται παράμεσος· εἰ δὲ τοῦ διμοίρου τὸ δίμοιρον δις θήσοιμεν, ἡχῆσομεν ὑπάτην ὑπατῶν. ἵνα δὲ καὶ τὰ ἐλάττω ληφθῇ διαστήματα, ποιήσομεν οὕτως· τῆς γάρ ὄλης τὸ τέταρτον εἰς ὀκτῶ διελόντες ἴσα 35 καὶ τούτων ἐνὶ τὸ ἴσον ἀπολαβόντες, εὐρήσομεν τοῦ τόνου τὴν ὑπεροχὴν· καὶ τοῦτο πάλιν εἰς ὀκτῶ διελόντες ὁμοίως ἴσα καὶ ὕγθοον αὐτῶν ἀπολαβόντες, εὐρήσομεν τρίτην ὑπερβολαίων· καὶ

τοῖς λοιποῖς δὲ τεταρτημορίοις τὰ ὅμοια μεταχειριούμεθα, καὶ διαλαμβάνοντες κατὰ τοὺς ὁμοίους λόγους ἡχῆσομεν τῶν φθόγγων τὰς διαφοράς, παραθέντες μὲν κανόνα ψιλὸν καὶ αὐτὸν μὲν προδιαιροῦντες, ἀπὸ δὲ τῶν ἐν αὐτῷ σημείων παραλλήλους ἄγοντες ἐπὶ τὸν ὑποκείμενον τῇ χορδῇ κανόνα, ἅπειθ' οὕτως τούτου 5 μὲν τοῦ κανόνος τὰ μέρη σημειούμενοι, τὴν δὲ χορδὴν κατὰ τὰ σημεία διαλαμβάνοντες. ἡ μὲν τοῦ κανόνος λεγομένη κατατομὴ τοιάδε.

ΠΙ. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ διὰ πλειόνων χορδῶν ἐπιδείξαντες τὰς συμφωνίας· τέσσαρας γὰρ ἐκτιθέμενοι χορδὰς ἰσοτόνους ἐπὶ τινος 10 ὀργάνου τετραγώνου, ὃ δὴ καλοῦσιν ἐλικῶνα, καὶ τῆς τετάρτης π. 118 τὸν ὑποκείμενον κανόνα σημηνάμενοι δίχα, διαγούσι κανόνιον ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς πρώτης χορδῆς πρὸς τὸ ληφθὲν ἐν τῇ τετάρτῃ σημείον· καὶ διαγώνιον πάλιν ἀγαθόντες ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς πρώτης ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς τετάρτης, τοὺς τῶν συμφωνιῶν 15 πάντας ἐπιδεικνύουσι λόγους· αἱ γὰρ χορδαὶ διαλαμβανόμεναι τοὺς καταλλήλους φθόγγους τοῖς λόγοις τῶν διαιρούντων αὐτὰς ἀριθμῶν ἡχῆσουσι. τὸ δὲ ὄργανον, ᾗ τοιοῦτο, ἔκκειται τὰς συμφωνίας ἔχον ἐν ταῖς τέτρασι χορδαῖς, πάντας δὲ τοὺς φθόγγους ἡχοῦν, εἰ ὁ ἐλικῶν διὰ χορδῶν ἰσοτόνων ἀναπληρωθεῖ. παραι- 20 τητέοι τοίνυν οἱ τοὺς ἀριθμοὺς ὑποδειγματικῶς εἰληφθαι λέγοντες ἀνίσους, ἐπεὶ καὶ αἱ ὑπεροχαὶ τῶν ἔξυτῆτων ἄνισοι, διὰ δὲ τὰς συμφωνίας πρώτου πρὸς τέταρτον φθόγγον καὶ πέμπτον καὶ τετάρτου φθόγγου καὶ πέμπτου πρὸς ὀγδοὸν λαμβάνοντες ἀριθμοὺς, ζ. η. θ. ιβ.· ὧν ἐστὶν ἀναλογία, ὡς πρῶτος πρὸς 25 δεῦτερον, τρίτος πρὸς τέταρτον, οὕτως προσλαμβάνομενος πρὸς ὑπατῶν διάτονον, ὑπάτη μέσων πρὸς μέσην, πάλιν δὲ ὡς πρῶτος πρὸς τρίτον, δεῦτερος πρὸς τέταρτον, οὕτως καὶ προσλαμβάνομενος πρὸς ὑπάτην μέσων, ὑπατῶν διάτονος πρὸς μέσην¹. ὧν ὁ δεῦτερος πρὸς τρίτον δηλοῖ τὸν ἐπόγδοον, ᾧ τὸ διὰ ε τοῦ 30 διὰ δ ὑπερέχει. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

p. 119 ΠΙ. Ἀκόλουθον δ' ἂν εἶη λοιπὸν ἐπιζητῆσαι τί δῆποτε πολλῶν διαστημάτων εὑρισκομένων ταυτὶ μόνον θεωρεῖται σύμφωνα πρὸς τοῦ τελείου συστήματος· τὸ ἐπίτριτον, τὸ ἡμιόλιον, τὸ διπλάσιον.

1. h in contextu binas figuras habet (v. Tab. II num. 8 a et 9 a); in m l prior figura in contextu, posterior in marg. exstat cum nonnulla discrepantia; v. Tab. II num. 8 b et 9 b; v cum num. 8 b et 9 b consentit.

ἐπεὶ τοίνυν τὸ σύστημα τὸ τέλειον ἐν διπλασίονι θεωρεῖται λόγῳ, οὗτος δ' ἀναλύεται εἰς τε τὸ ἡμιόλιον καὶ ἐπίτριτον, λαμβάνομεν ἀριθμούς, ἡμιόλιον μὲν πρῶτον τὸν γ καὶ τέλειον πρῶτον ἐν ἀριθμοῖς, ἐπίτριτον δὲ πρῶτον τὸν δ καὶ πρῶτον ἐπίπεδον ἐν γεωμετρίᾳ, καὶ τὰς τούτοις ἴσας εὐθείας, τεμνούσας ἀλλήλας 5 πρὸς ὀρθάς, ἐκτιθέμεθα, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ αὐτῆς μέρος τὸν ἡμιόλιον λόγον, ἡ δὲ τὸν ἐπίτριτον ἔξει. καὶ ὁῦν σημείων ἡμῖν ἐν αὐταῖς ληφθέντων κατὰ τὰς ὑποκειμένας μονάδας εἰ παραλλήλους ἀγάγοιμεν, τὸ μὲν ὅλον ἡμῖν ἐμβαδὸν πῇ μὲν $\iota\beta$ γίνεται μονάδων κατὰ γεωμετρίαν τοὺς λόγους ἐκτιθεμένοις, πῇ δὲ κατὰ 10 ἀριθμητικὴν $\lambda\epsilon$ τελῶν τὸ τῶν ἀριθμῶν σύμβολον καταδειχθήσεται. ἕκαστον δὲ τῶν ὑπὸ τῶν μερῶν τῶν εὐθειῶν ἐναλλάξ καὶ ὑπὸ διῆς καὶ μέρους περιεχομένων παραλληλογράμμων τοὺς προειρημένους τῶν συμφώνων διαστημάτων ἐπιδείξει λόγους, καὶ οὔτε πλείους τούτων οὔτε ἐλάττους. σαφηνείας δὲ ἔνεκεν 15 ὑποκείσθω καὶ τὰ διαγράμματα¹.

V. Δύο δὲ εὐθείας εἰλήφαμεν, τὴν μὲν ἀριθμὸν πρῶτον p.120 τέλειον περιέχουσαν (ἀρχὴν γὰρ καὶ μέσον καὶ τέλος, ἐναντιότητά τε καὶ μεσότητα πρῶτος ἐξέφηγεν ὁ τρία), τὴν δὲ ἐπίπεδου φύσιν ἐν γεωμετρίᾳ δείξασαν πρῶτον· ὁ μὲν γὰρ εἰς, 20 ἐφ' ἑαυτὸν γινόμενος γεωμετρικῶς, οὐδὲν οἷός τε πλήθος ἐμφῆναι, ὁ δὲ δις δύο πρῶτον ἐπίπεδον καὶ τετράγωνον ἐγέννησε τὸν δ . διττῶς δὲ τὰς δυνάμεις, ἀριθμητικῶς τε καὶ γεωμετρικῶς ἐξεθέμεθα, ὅτι τὴν ἀρμονικὴν ἀναλογίαν ἐξ ἀμφοῖν, τῆς τε ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρικῆς συντεθεῖσαν γίνεσθαι συμβαίνει· ἡ 25 μὲν γὰρ ἀριθμητικὴ τοὺς ὅρους ὑπερέχοντάς τε καὶ ὑπερεχομένους τοῖς ἴσοις ἀριθμοῖς ἔχει, ἡ δὲ γεωμετρικὴ τὰς ἴσας ὑπεροχὰς καὶ τοῖς λόγοις πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ καὶ τῶν ὅρων συνίστησιν, ἡ δ' ἀρμονικὴ τὴν μὲν προτέραν ὑπεροχὴν ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς λαμβάνουσα, τὴν δὲ ἐτέραν ἐκ τῆς γεωμετρικῆς γεννᾶται. 30 διττοῦ δὲ ὄντος τοῦ ποσοῦ τοῦ μὲν συνεχοῦς ἐπιστάτης οὐσα γεωμετρία κατὰ μέγεθος ποιεῖται τοὺς λόγους, ὅλα μέρεισι τῶν αὐτῶν συγκρίνουσα, τὸ δὲ διαστηματικὸν ἀριθμητικὴ γνωματεύουσα, μερίζουσα τὸ ὅλον, τὰς τῶν μερῶν πρὸς ἀλλήλα ποιεῖται συγκρίσεις. ὑπόκεινται δὲ ἐκάστη ἀναλογία ἀριθμοί, ἀριθμη- 35 τικῇ δύο, τρεῖς, τέσσαρες, γεωμετρικῇ δύο, τέσσαρες, ὁκτώ, μου-

1. Desunt figurae, quas adponendas duxit Ma. p. 317; v. Tab. II, 13.

p. 121 *σικῇ τρεῖς, τέσσαρες, ἕξ· βουλόμενοι γὰρ τοὺς περιέχοντας λό-
 γους τὰς τρεῖς||συμφωνίας ἐπιδεικνύναι κατὰ τὸ ἐξῆς, ἀναγκαίως
 τὸν μὲν κατὰ τὸν ἐπίτритον ἀριθμὸν ὑπερέχοντα, τὸν δὲ κατὰ
 τὸν διπλασίῳ πλεονάζοντα συνίσταμεν. καθόλου δὲ εἰπεῖν, εἰ
 μεταξὺ γεωμετρικῆς ἀναλογίας ἀριθμητικὰς παραβάλλοις μεσό- 5
 τητας, ἁρμονικὴν ἀναλογίαν ἢ ἐπίπεδον ἢ στερεὰν ἀπεργάσῃ.
 ἔστω γὰρ ἀναλογία γεωμετρικὴ διπλασίων· β. δ. η. ταύτης εἰ
 ἑκατέρῳ τῶν λόγων μεσότητα παραβάλλοις, ἁρμονικὴν ποιήσεις
 ἀναλογίαν ἐπίπεδον, οἶον· β. γ. δ. ζ. η. πάλιν δὲ ἔστω τις ἀνα-
 λογία κατὰ τὸν τριπλάσιον· γ. θ. κζ. ταύτης τῶν λόγων εἰ πα- 10
 βάλλοις ἑκατέρῳ μεσότητας δύο, μεταξὺ μὲν τοῦ γ καὶ θ δ
 καὶ ζ, τοῦ δὲ θ καὶ κζ ιβ καὶ ιη, μουσικὴν στερεὰν ἀποτελεῖς
 ἀναλογίαν.*

VI. Ἐπειδὴ δὲ ἀριθμῶν ἀναγκαίως ἐπεμνήσθημεν, οὐκ ἀη-
 δὲς περὶ τούτων ἐπὶ πλέον εἰπεῖν· ποικιλωτέρα γὰρ ἢ ἐξέτασις 15
 ἔσται, καὶ ἅμα πλείστη τοῖς κατὰ μουσικὴν ἐπιδειχθήσεται συμ-
 φωνία. τὴν μὲν γε μονάδα ὡς ἀρχὴν τῆς τῶν ὄλων συμφωνίας
 καὶ ποιητικὴν αἰτίαν ἐλογίζοντο οἱ παλαιοί· πάντα γὰρ γίνεσθαι
 διὰ τῆς εἰς ἓν ἁρμονίας συνεχόμενα· τὴν δὲ δυάδα κατὰ τὴν
 p. 122 ὕλην ἔταττον, ἐναντιότητος οὖσαν πρῶτην||ἐμφαντικὴν. τριάδα 20
 δὲ τὸ σύμπαν ἐκάλουν, ἐναντιότητι καὶ μεσότητι πεπληρωμένον.
 τετράδα δὲ στερεὸν προσεῖπον· ἀρξαμένοις γὰρ ἀπὸ σημείου
 καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς αὖξουσιν τὰ διαστήματα τέταρτον τὸ στερεὸν
 εὐρίσκεται, ἕξ ἀριθμοῦ πρῶτον τριῶν δεκτικοῦ διαστημάτων ἐπι-
 φαινόμενον. τὴν δὲ πεντάδα αἰσθήσιν ἔφασαν (φανερὰ δὲ ἡ αἰ- 25
 τία), τὴν δὲ ἑξάδα τελειότητα σώματος, συντιθέμενον ἐκ πρῶ-
 του περιπτοῦ καὶ ἀρτίου καὶ κατὰ γεωμετρίαν (δὴ καὶ γάμος
 αὐτοῖς προσηγορεύθη), τὴν δὲ ἐπτάδα ἀγνείαν (μόνος γὰρ οὗτος
 τῶν ἐντὸς δεκάδος οὔτε γεννᾶται γεωμετρικῶς ὕψ' ἐτέρων οὐδ'
 ἕτερον γεννᾷ¹), τὴν δὲ ὀκτάδα σῶμα ἔνυλον· ἐκ γὰρ τοῦ πρῶ- 30
 του ἀρτίου πολυπλασιαζομένου κυβικῶς συνίσταται. τὴν δὲ ἐννεάδα
 μουσικὴν ἐκάλουν, ὅτι πρῶτος ἐξ ἀριθμῶν τοὺς τρεῖς συμφώνους
 παριστάντων λόγους συντίθεται· β. γὰρ καὶ γ καὶ δ τὸν θ πλη-
 ροί· ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ παντὸς ἁρμονίαν τε καὶ περιφορὰν ἐς
 τοῦτον συμβαίνειν τὸν ἀριθμόν, ἐπτὰ μὲν πλανητῶν, δυοῖν δὲ 35
 τῆς τε ἀπλανοῦς σφαίρας καὶ τῆς μενούσης ὀνομαζομένων. τὴν

1. h in contextu quinas figuras habet; vid. Tab II, 10.

γε μὴν δεκάδα πρώτην ἐκάλουν συμφωνίαν· εἰ γάρ τις τὸ πρῶτον ἐν μουσικῇ σύστημα σύμφωνον, ὑπὲρ ἐστι τὸ διὰ τεσσάρων, εἰς τὰ ἐλάχιστα διέλοι συστήματα (λέγω δὲ τὰς διέσεις), δέκα
 p. 123 ταύτας γνωμένας εὐρήσει, καὶ θέμενος||ἀντὶ διέσεως μονάδα, καὶ τὰς λοιπὰς ἰσομεγέθως τοῖς διαστήμασι συντιθεῖς, κατὰ τὰ 5
 τρία τῆς μελωδίας γένη τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν συμβαίνοντα θεωρήσει. ἀλλὰ καὶ πρῶτος ἐκ δυεῖν ἀριθμῶν ἐστιν, ὧν μέσος εἰς ἀνὰ λόγον πίπτει, τοῦ τε β̄ καὶ γ̄, οἷον β̄. δ̄. γ̄., δ̄ καὶ πρώτη παρὰ τισιν ἁρμονία κέκληται· τὰς γὰρ ἐπιπέδους κατὰ γεωμετρίαν ἀναλογίας οὕτως ἐκάλουν οἱ παλαιότεροι. ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς 10
 ἐννεάδος¹, ἣ τὴν τῶν ὀκτων ἁρμονίαν σημαίνει, μετὰ τῆς ἐς τὸ πρῶτον ἀναφορᾶς καὶ εἰς ἑν ἀνακεφαλαιώσεως, οὐ μετασχοῦσα συνδέεται, λογιζομένοις ὁ δέκα συμβαίνει. ἐστὶ δὲ τις καὶ περὶ τὸν ἑνδεκα λόγος· ὁ γὰρ τόνος πρὸς τὴν πρώτην διέσιν, ἐὰν ἐπίτασιν ποιῶμεν, τὸν ἐπάνυμον αὐτοῦ λόγον ἔχων ἀναφανήσε- 15
 ται. ὃ γε μὴν δώδεκα μουσικώτατος ἀριθμῶν· τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ πάντων οὐδεὶς πρὸς τοὺς πλείστους τῶν προκειμένων τὰς ἁρμονικὰς ἐπιδείκνυσι συμφωνίας, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα διαιρούμενοι λόγους τινὰς πρὸς ἄλλα πλάτη μερῶν ἐπιφαίνουσιν. ἀλλὰ γὰρ οὐτοσί μόνος πρὸς μὲν τὸν θ̄ λόγον ἔχει τὸν ἐπίτριστον, πρὸς δὲ 20
 τὸν γ̄ τὸν ἡμιόλιον, πρὸς δὲ τὸν ζ̄ τὸν διπλασίω, καὶ ἔτι πρὸς μὲν τὸν δ̄ τὸν τριπλασίω, πρὸς δὲ τὸν γ̄ τὸν τετραπλασίω, τοῖς ἀπὸ μονάδος ἐφεξῆς τρισὶ συμπληρωτικοῖς οὖσι δεκάδος καὶ
 p. 124 τριῶν διαστημάτων||τοὺς λόγους ἐπιδεδεγμένος· διὸ καὶ μέχρι τῆσδε τῆς ποσότητος (λέγω δὲ τῶν δώδεκα τόνων) ἡ φύσις ἡμῶν 25
 ἐπῆρκεσε προαγαγεῖν τὴν φωνὴν τῆς δξύτης.

VII. Τάχ' οὖν ἂν τις ὑπολάβῃ μὴ συνεστάναι τὸν λόγον ἡμῖν, τὴν μὲν ἐξέτασιν τῶν κατὰ μουσικὴν ἐπ' ἀριθμῷ ποιουμένων, αὐτῶν δὲ τούτων φάσκει καὶ μὴ τελείως εἶναι δεκτικὰ τὰ διαστήματα. τούτου δὴ τὴν αἰτίαν εἰ μέλλοιμεν ἐρεῖν, κινή- 30

2. Ma. p. 319 b sq.: »Hic in ora codicum Oxoniensium adpositi erant praecedentes numeri cum suis cognominibus, hoc modo: μονάς. δυάς. τριάς. τετράς. πεντάς. ἑξάς. ἐπτάς. ὀκτάς. ἐννεάς. δεκάς. ποιοῦν. ὄλη. πᾶν. στερεόν. αἰσθησις. τέλειον σῶμα. ἀγνεία. σῶμα ἔνυλον. μουσική. πρώτη συμφωνία. Quae e regione suorum numerorum sic scripta fuisse puto: μονάς, ποιοῦν. δυάς, ὄλη etc.« Eadem, omisso quidem ἑξάς, h in marg. habet. Conf. c. 6 init. τὴν — μονάδα — ποιητικὴν — αἰτίαν ἐλογίζοντο οἱ παλαιοί. cet.

τέος ἡμῖν θεῖός τε καὶ ἀπόρρητος λόγος. τῶν γὰρ ἐνταυθοῖ κατὰ
μῆμῃσιν τὴν πρὸς τὰ τιμώτερα συνισταμένων καὶ πρὸς τὴν ἐκεί-
νων φοράν τε καὶ τροπὴν τὴν τε γένεσιν λαμβανόντων καὶ τὸ
εἶναι ποριζομένων, διαφορᾶς δὲ οὔσης ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τόποις,
καὶ τοῦ μὲν καθαροῦ τε ὄντος καὶ ἀδιαφθέρου, τοῦ δὲ θολεροῦ 5
καὶ ἰλυώδους, ἐκεῖθι μὲν ἡ ἐνέργεια τελεία καὶ ἀνεμπόδιστος
γίνεται, ἐνταυθοῖ δὲ ἐλλιπής τε καὶ χωλεύουσα καὶ δύσκολος, οὐ
διὰ τὴν τοῦ δρωῆτος αἰτίαν, διὰ δὲ τὴν τῆς ὄλης ταραχὴν τε
καὶ ἀδυναμίαν. ὥς γὰρ τὸν λιθοξόον ἐν μὲν λίθῳ, φασίν, εὐχε-
ρῶς ἂν ἐνθῇσιν οὐδ' ἂν προέλῃται τύπος, ἐν κισήριδι δὲ οὐ- 10
δεπώποτε ἢ δυσκόλως, οὐ κατὰ ἀτεχνίαν ἢ ἀσθένειαν τὴν αὐτοῦ,
διὰ δὲ τὴν ἀνεπιτηδεύτητα τῶν ὑποκειμένων, οὕτωςαὶ δὲ καὶ τὴν
ἐκ τοῦ παντὸς ἐνέργειαν τῶν μὲν ἐπέκεινα διὰ τὸ θειότερον ἐπι-
τηδεῖως ἐχόντων μᾶλλον καθικνεῖσθαι, τῶν δ' ἐνθάδε διὰ τὴν
p. 125 πολλὴν ἀπόστασιν καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ἀγλύν τε καὶ ὑποστά- 15
θμην τεθολωμένων ἀμαυρότερον. οἷον γὰρ ἀκτὺς ἡλιακῇ, φασί,
θεωρεῖται ἐκ μὲν ἀέρι καθυρωτῷ, ἐν δὲ θαλαττίοις βιάθεισιν
ἀμυδρὰ καὶ ἐξίτηλος, οὐκ αὐτὴ τραιῶτη τυγχάνουσα, τῆς δ' ἡμε-
τέρας αἰσθήσεως ὑπὸ τοῦ περιέχοντος παρεμποδιζομένης, οὐ-
τωςαὶ δὲ καὶ τὰς ἄνωθεν διηκούσας ἀπορροίας οὐχ ὁμοίως κατὰ 20
πάντα ἐνεργεῖν τόπον, κατ' ἀξίαν δὲ ἐκάστου τῶν ὑποκειμένων.
διὸ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, ὅτε μὲν τῇ τῶν ἐνθαδὶ ταραχῇ τε καὶ
ἀταξίᾳ προσπεπόνθαμεν, ὀλήτης τινὸς καὶ ἀναγκαίας ὑπὸ τοῦ
χρεῖστονος τυγχάνειν ἐπαουρίας διὰ τὴν τοῦ παντὸς ἔνωσίν τε
καὶ κοινωνίαν· ἡνίκα δ' ἂν αὐτοὺς τε γνόντες, καὶ ὅθεν ἡμῖν ἡ 25
ἀρχὴ μαθόντες, ἐπὶ τὰ τιμώτερα τὴν τε ὁρμὴν καὶ τὸν βίον
τρέψωμεν, τηνικαῦτα τῆς ὀλης προνοίας δέχεσθαι τὸ ἀκραιφνὲς
καὶ τελεώτατον, τῆς ἡμετέρας τότε φύσεως ἐς τὸ ἐπιτήδειον
συμβαλλομένης ὁμοιώσει τῇ πρὸς τὸ κάλλιστον. τῆς δὲ τῶν ἐν-
θαδὶ πρὸς τὰ ἐκεῖθι συμπαθείας τῆς τε ὥρας ἀκριβῆ φέρουσι 30
τεκμήρια, τροπὰς τε ἀέρων καὶ ὑδάτων φοράς, θάλαππ τε καὶ
εὐχρασίας, ἃς κατὰ τὴν τῶν ἐκεῖθι ποιᾶν σχέσιν γίνεσθαι συμ-
βαίνει, ἔτι δὲ τὰ καθ' ἑκάστον καιρὸν ὥς εἰπεῖν γινόμενα, φυ-
τῶν τε αὐξήσεις καὶ φθίσεις, ζώων τε πληρώσεις καὶ κενώσεις,
p. 126 ἅπερ αὐξομέλλω τε καὶ μειουμένω τῷ σεληνιακῷ κύκλῳ συμ- 35
πάσχει τε καὶ συντρέπεται, καὶ μὴν καὶ θαλάττης παλιρροίας τε
καὶ ὑποχωρήσεις, αἱ τῆς αὐτῆς θεοῦ τῷ δρόμῳ καὶ φάσει καθ'
ἑκαστα συμμεταβάλλουσιν (οἷον δὴ κατὰ τὸν ἑκπλοὺν τὸν δι'

Ἑρακλείων στηλῶν παρ' ἕκαστα φιλεῖ γίνεσθαι), κατὰ δὲ τὴν Αἴγυπτον περὶ τὸ Νειλῶον ρεῦμα ταῖς αὐταῖς ἐνιαυσίοις ὥραις ἀνόδους τε καὶ ὑποχωρήσεις ταῖς ἡλιακαῖς ἀναλόγους πορεύαις τε καὶ κινήσεσι. μουσικὴν δὴ καὶ αὐτὴν ἀρχὴν μὲν ἔχειν ἐκ τῶν ὄλων, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, εἰπεῖν οὐκ ἀπίθανον, τῇ δὲ πρὸς τὴν 5 σωματικὴν ὕλην μίξει τῆς κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς ἀποπίπτειν ἀκριβείας τε καὶ ἀκρότητος, ἐπεὶ ἔν γε τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς τόποις ἀτρεχῆς τέ ἐστὶ καὶ ἀδιάφθορος. οὕτως καὶ τὰς εἰς ἴσα τῶν διαστημάτων διαιρέσεις ἀδυνατοῦμεν καὶ τὰς τῶν συστημάτων συμφωνίας ἐλλειπεῖς ἔχομεν, τῆς σωματικῆς παχύτητος παρεμποδιζούσης. 10

VIII. Δῆλον δὲ ἔσται τὰς ἄλλας ἐπιδόντι τέχνας, ὅσῃν ἐξ ἀριθμῶν ἐρανίζονται τὴν ὠφέλειαν. γραφικὴν τε γὰρ εἴ τις ἐθέλοι θεωρεῖν, οὐδὲν ἄνευ ἀριθμῶν καὶ ἀναλογιῶν δρῶσαν εὐρήσει, ἀλλὰ καὶ σωματῶν συμμετρίας καὶ χρωμάτων κράσεις 15 δι' ἀριθμῶν θηρωμένην καὶ τούτων τὸ ἐς τὰς γραφὰς ποιούμενην κάλλος. αὐτὴν δὲ ταύτην ἔστιν ἰδεῖν δι' ἀριθμῶν καὶ τῆς p. 127 πρώτης||φύσεως οὖσαν μιμητικὴν· οἷα γοῦν ἐν τοῖς φυσικοῖς σώμασιν ἀναλογία προσιούσα κάλλος ἐποίησεν, ταύτην καὶ τοῖς μέτροις τῶν σχημάτων καὶ ταῖς τῶν χροῶν συγκράσεις μεταδιώκουσιν. εἰσὶν οὖν καὶ παρ' αὐτοῖς μορφαί τε καὶ χροαὶ καὶ 20 σχήματα βίων καὶ ἡθῶν δηλωτικά, συνίσταται τε ἡ πᾶσα τέχνη κατ' ἀντιστροφὴν τῆς τῶν φυσιογνωμονούντων· ὅπου μὲν γὰρ μορφῆς ὑποκειμένης συνοῦται βίος, ὅπου δὲ ἡθους θεωρουμένου τυποῦται μορφή. ἱατρικὴ δὲ καὶ αὕτη πάντα μὲν δι' ἀριθμῶν, παλμῶν τε καταλήψεις καὶ περιοδικῶν τύπων ἀναλογίας, 25 παρίστησιν (ὥς οἱ μὲν τοῖς συμφώνοις ἀναλογοῦντες λόγοις, διπλασίῳ τε, ὥς ὁ ἐφημερινός, ἡμολίῳ τε, ὥς οἱ διὰ τρίτης, ἐπιτρίτῳ τε, ὥς οἱ διὰ τετάρτης ἐπισημαίνοντες, οὐ πάντως κινδύνους ἐπιφέρουσιν, οἱ δὲ χαλεποὶ μὲν, ἔχοντες δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁμοιότητάς τινας, ὥς τῶν ἡμετριταίων οἱ τούτοις παρακεῖ 30 μενοι, κίνδυνον μὲν ἐπιφέρουσι, σμικρὸν δέ τι χρηστῆς ἐλπίδος ἔχουσιν, οἱ δὲ παντελῶς ἀσύμφωνοι τυγχάνοντες, ὥς οἱ συνεχεῖς, φοβεροὶ τέ εἰσι καὶ ὀλέθριοι), φαρμάκων δὲ ποιότητος καὶ δυνάμεις οὐδαμῶς ἄλλως ἢ διὰ συμμετριῶν τῶν κατὰ ποιότητος ἐτεγνήσατο. καθόλου δὲ πάντα εἴ τις ἀνεγνέουσι, καὶ τὰ δό- 35 ξαντα ἀπιθάνως ἀν βῆθῃναι κατ' ἀριθμὸν εὐρήσει σύμφωνα, p. 128 βίω||τε καὶ ἡθῶν τὰς σύνεγγυς ὁμοιότητος ὁμόνοιαν ἐπιφερούσας, τύχης τε ὑπόστασιν καὶ φρονήσεως μετοχὴν, πράξεων τε

καὶ ἐπιτηδευμάτων συμφωνίαν καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ βίου κατὰ-
 στασιν, ἐν μὲν συμφώνοις λόγοις φιλίαν, ἐν δ' ἀσυμφώνοις τοῦ-
 ναντίον ἐπιφέροντα· ὧν πολλάκις τὴν ἀναρμωσίαν μέση τις ἡρ-
 μοσεν ἀναλογία, ὥσπερ ἀσύμφωνα διαστήματα μέση τεθεῖσα 5
 συμφωνία. εἰ δέ γε καὶ τὰς ἐν ψυχῇ μεσότητας θεωρεῖν ἐθέ-
 λοις, εὐρήσεις λογισμοῦ καὶ ἐπιθυμίας μέσῃ τὴν κατὰ τὸ θυμι-
 κὸν ἀμφοῖν ἀναλογίαν. εἰ δέ καὶ πολιτικὰς διατάξεις θεωρήσεις,
 θαυμάσεις ὡς τοῦ μὲν βουλευτικοῦ καὶ δημοτικοῦ μέσον τάττε-
 ται τὸ πολεμικόν, οὐποτε τῆς αὐτοῦ λειτουργίας ἐν ταῖς ἀρί-
 σταις πολιτείαις ἀπιστάμενον, τούτου δ' αὐτοῦ τὸ μὲν ὀπλιτικὸν 10
 καὶ ἵππικὸν ἀκρότητες, μεσότης δ' ἀμφοῖν τὸ γυμνητικόν, ὁμοιό-
 τητα πρὸς τοὺς ἄκρους ἐν πεζῇ κουφότητι κεκληρωμένον, πάλ-
 λιν δ' αὖ τὸ πλήρωμα τὸ σύμπαν βουλευτικοῦ καὶ δημοτικοῦ
 μεσότητα τὸ ἵππικὸν ἔχον, ἀξιώματος ὑφιεμένου μετοχῇ τοῖς
 ἄκροις ὁμοιωμένον. τὸ δὴ ταῦτα μὲν οὕτως ἐναργῶς δι' ἀρι- 15
 θμῶν καὶ μεσοτήτων συνεστάναι, μουσικὴν δὲ μὴ ἂν ὑπονοεῖν
 παντελῶς ἀμαθοῦς καὶ ἀμούσου τὴν φύσιν ἐστίν.

p. 129

IX. Ἦδη τοίνυν καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν|ἐν μουσικῇ λεγο-
 μένων διεξιόμεν¹, ἐκάστου τὴν πρὸς τὸ σύμπαν ὁμοιότητα διασα-
 φοῦντες· ὥς γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων καλῶν ἕκαστον ὄγκῳ τῆς πρὸς 20
 ἐκεῖνο συνίσταται συμφωνίας, οὕτως οὐδὲ μουσικὴν οὔτε συστή-
 ναι συνέβη ποτὲ οὔτε μὴν συστᾶσαν οὕτω δυνατῶς ἐνεργεῖν,
 εἰ μὴ διὰ τὴν πολλὴν πρὸς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ὁμοιότητα βεβαίαν
 καὶ θείαν ὡς ἀληθῶς τὴν ἰσχὺν ἐπεπόριστο. ἔσται δὲ τῶν λεχθη-
 σιμένων μικρὰ μὲν καὶ ἄλλων κοινὰ τεχνῶν, τὰ δὲ πλεῖστα 25
 καὶ μέγιστα μουσικῆς ἴδια, ἰδιαιτέρον δὲ μάλιστα, ὅτι τε ἐξ ἐναν-
 τίων ἢ σύστασις αὐτῇ, τῇ φυσικῇ γενέσει παραπλησίως, καὶ τῆς
 τοῦ παντὸς ἀρμονίας τὴν εἰκὼν φέρει. πάλιν τὸν αὐτὸν ἡμῖν θεὸν
 ὄν καὶ κατ' ἀρχὰς παρακλητέον, τὸν πάσης μὲν σωματικῆς συ-
 στάσεως, πάσης δὲ ψυχικῆς ἀρμονίας ἐπιστάτην, καὶ δεητέον, 30
 εἰ μὲν τι τῶν λεχθησομένων δόξῃ τε ὀρθῇ λελέγεται καὶ ὅσιον

1. h in marg.: ὅρα ἐντεῦθεν. quibus lector ad proxima, tanquam
 eximie dicta, attentus redditur. Sic ὧ i. e. ὥρατον eleganter dictis in
 margine adponi solet: v. Hemsterhus ad Aristoph. Plut. v. 91 et infra ad
 c. 17 p. 140 Meib. annotata. Ego ad Nicephori Gregorae Dialogum, a me
 editum in Jahnii Nov. Annal. Philol. Suppl. vol. 10, fasc. 4, illud compen-
 dium tachygraphicum vocis ὥρατον, margini adpositum, quater consignavi,
 p. 499. 503. 512. 530. Conf. infra annot. p. 140 Meib.

πολλοῖς ἐκφαίνειν, σώζειν τε εἰς αἰὲ τὸν λόγον καὶ ἄξιον ἀποαῖς τε καὶ γνῶσει παρασχεῖν, εἰ δέ τι τούτων ἢ παρὰ τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν ἐκμελῶς ἔχει ἢ οὐ προσῆχον ἐς τήνδε τὴν γραφὴν, σιγᾶν δέον, κατατάττεται, συγγνώμην μὲν ἡμῖν νέμειν τοῦ τε συντόνου τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς εἰς τὸ δμύφυλον φιλανθρωπίας, 5 τοὺς δὲ λόγους ἥτοι κατυκρύψαι τέλεον ἢ οἷς ἀνεπίφογον παραδοῦναι.

- p. 130 X. ||Πρῶτον μὲν οὖν κινήσεως πέρι τῆς κατὰ τὴν φωνὴν τίς ἂν ἀμφισβητήσειεν ὥς οὐχὶ τῷ παντὶ συμφώνως ἔχει; τοῦτου γὰρ ἕκ τε τοῦ ποιητικοῦ καὶ τῆς ὕλης συνεστηκότους, ὕλης 10 δὲ οὐσης ἀπλῆς τε καὶ ἀμορφώτου καὶ παντὸς εἶδους ἐστερημένης, ταῖς μὲν τῶν ἄλλων τεχνῶν ὑποβάθραις τε καὶ ἀρχαῖς ὥς μὲν πρὸς τὰς σφετέρας τέχνας ὕλαις εἶναι συμβέβηκεν, ὥς δὲ πρὸς τὴν φύσιν πολλὸ πρότερον εἰδέει τυγχάνειν. ἢ δὴ κίνησις ἢ κατὰ τὴν φωνὴν ἄνευ τε σωματικῆς διαφορᾶς ἐπινοεῖται 15 καὶ ἐστὶ κατ' οὐσίαν, ὥς τὰ πρῶτα, καὶ ἀσώματος. ἀλλὰ καὶ τῆς ὕλης μυρίας ἀμφισβητήσεις παρασχομένης πότερα συνεχῆς ἢ ἡ διεχῆς, ἢ μουσικὴ καὶ τούτῳ τῆς ὕλης τὴν ἐναντιότητα δείκνυσιν· τὴν γὰρ αὐτῆς ὕλην, ἥτις ἐστὶ κίνησις φωνῆς, συνεχῆ τε καὶ διαστηματικὴν ἐπιδέδεικεν. ὥσπερ οὖν ἡ τοῦ παντὸς προ- 20 νοουμένη δύναμις τί τε λίαν συνεχὲς εἰς εἶδη διαφεῖ τῆς ὕλης καὶ τὸ διεχὲς συνάγει συμμέτρως, οὕτως δὲ καὶ ἡ μουσικὴ τὴν μὲν πολλὴν συνέχειαν τῆς φωνῆς ὥς ἄχρηστον περιεφρόνησεν, τὴν δὲ μείζω διέχειαν ὥς ἄπειρον ἀποδοκιμάσασα ἐν συμμέτρῳ διαστιάσει τὴν μελωδίαν ὑπεστήσατο. καὶ μὴν ὅτι μὲν φθόγγος 25 αὐτῆς ἢ ἀπλῆ κίνησις, δῆλον ἡμῖν· τοῦτο δὲ κοινὸν μὲν καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις (πᾶσαι γὰρ ἐξ ἀμερῶν τῶν ὥς πρὸς ἑαυτὰς τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν), ἰδιαίτερον δὲ τὸ τῶν ἐναντίων εἶναι
- p. 131 δε||κτικὸν ὁμολόγως τῇ τοῦ παντὸς ὕλῃ· δξύτητος γοῦν ὁ αὐτὸς καὶ βαρύτητος μετείληφεν. ἀλλὰ καὶ τούτων οἱ μὲν ἐστῶσιν, οἱ 30 δὲ κινεῦνται. τὸ δ' αὐτὸ χάπὶ τοῦ σύμπαντος ἐστὶ λέγειν· καὶ γὰρ τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστηκε, τὰ δὲ κινεῖται. καὶ δὴ τούτων ἐκατέρου διτταὶ διαφοραί· τὰ μὲν γὰρ κατὰ τόπον ἔστηκεν, ὥς ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, οἷς ὁμολογοῦσιν οἱ βαρὺπυκνοὶ φθόγγοι διὰ τὴν τοῦ στοιχείου βαρύτητα καὶ συνάφειαν πρὸς τὰ ἐφεξῆς, 35 τὰ δὲ κατὰ δύναμιν, ὥς τὰ θεῖα, οἷς ἐοίκασιν οἱ ἀπυκνοὶ, τὴν ἐκτὸς σωματικῆς συζυγίας αὐτῶν ὑπόστασιν ἐνδεικνύμενοι· ἀρχαί τε γὰρ εἰσι τῶν λοιπῶν φθόγγων, ὥς τῶν σωματίων ἐκεῖνα, πε-

ριέχουσί τε τοὺς ἐξῆς ἅπαντας ἐν μὲν χορδαῖς ταῖς τῶν ἀριθμῶν ἐλαττώσειν, ἐν δὲ αὐλοῖς τῇ τῶν μεγεθῶν ἀφαιρέσει. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ὁλων θεοὶ τε ἄνδρες καὶ σοφοὶ διηρξύνησαν ὑφέσει τὰ δεῦρο πάντα καὶ ὑποβάσει τὰ ἔσχατα, τῶν πρώτων ἀρετῇ τε καὶ ζωῇ καὶ κινήσει λειπόμενα, ἀγαθοῦ μὲν μειώσει 5 κακίαν δεῖξαι, ζωῆς δὲ ἐλαττώσει ποιῆσαι φθοράν, κινήσεως δὲ τῆς κατὰ λόγον βρυδύτητι καὶ ἐνδεία γίνεσθαι τοῦ μεσαιτάτου τὴν τελείαν ἀκινήσιαν. πάλιν ἐπεὶ φορῶς εἶδη δύο (ἥ μὲν γὰρ γίνεται κατ' εὐθείαν, ἥ δὲ κατὰ κύκλον), τῇ μὲν κατὰ κύκλον p. 132 χρῆται|τὸ αἰθέριον σῶμα, ὃ δὴ καὶ ἐπίπεδον εἶναι πρὸς τινων 10 εἰρηται· ὅπερ ὅμοιον ἂν εἴη τοῖς παρυπατοειδέσει (δύο γοῦν οὗτοι δηλοῦσι διαστήματα, τὴν τε δίεσιν καὶ τὸ ἡμιτόνιον)· τὴν δὲ κατ' εὐθείαν φέρεται τὰ ὑπὸ σελήνην, ἃ βύθους τε ὁμολογουμένως μετέχει καὶ ἐστὶ τριπλῇ διαστατά, οἷς ὁμοιοῦσιν οἱ λιχανοειδεῖς, τὰς τρεῖς δηλοῦντες διαστάσεις, δίεσιν τε καὶ ἡμιτόνιον 15 καὶ τόνον. τί δ' οὐχὶ καὶ τούτων αὐτῶν ἐν ἀραιότητι καὶ πυκνότητι εἰσὶν αἱ διαφοραί, τῶν ὑλικῶν σωμάτων ἐπιφαίνουσαι ἰδιότητας, ἥ τὰ μὲν αὐτῶν ἀραιότητι κοῦφα καὶ ἀνωφερῇ, τὰ δὲ πυκνότητι βαρύτερα καὶ χαμαιπετῇ; καὶ μὴν τί γε τούτων αὐτῶν φύσει μὲν ἐς ἄπειρον προϊέναι τὰς δξύτητας, τέχνη δὲ περὶωρίσθαι 20 τὴν τε τοῦ δημιουργοῦ δηλοῖ δύναμιν καὶ τὴν ὑλικὴν φύσιν, τὴν μὲν ἄπειρον οὖσαν καὶ ἄλογον, τὸν δὲ πέρας ὄντα καὶ λόγον· τούτῳ καὶ σωμάτων συνίσταται κάλλη καὶ ψυχῆς ἀρεταὶ καὶ ἁέρων συμμετρίαι, οὔτε ἐς ἄπειρον προβαίνουσαι οὔτε ἀδρόως ἐπὶ τούναντίον, δι' ἐλαχίστων δὲ ἐπιδόσεων τὰς μεταστάσεις ποιούμεναι, 25 εὐκрасίας μὲν ἐν τῷ παντί, φυτοῖς δὲ εὐεστῶ, ζώοις δὲ ὑγίαιαν παρεχόμεναι.

XI. Ἐτι γε μὴν τὸ τρία τυγχάνειν τὰ πρῶτα σύμφωνα p. 133 συστήματα τὴν||τριαδικὴν τοῦ παντός ὑποφαίνει φύσιν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν φαμεν ἀσώματα κατὰ τὸ διὰ πυσῶν τέλειον, τὰ δὲ 30 σώματα κατὰ τὸ διὰ τεσσάρων, τὰ δὲ τὴν ἐν μέσῳ φύσιν κεκληρωμένα κατὰ τὸ διὰ πέντε. πάλιν τὰ μὲν τῶν ὄντων θεῖα καὶ αἰεζῶα, τὰ δ' ἄψυχα διὰ παντός, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, ὥς τὰ θνητὰ ζῶα· δι' ἃ δὴ καὶ τῶν μελωδικῶν γενῶν τριττὴ γέγονεν ἡ ἀνωτάτω διαφορά. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῶν ἐν τοῖς σώμασι διαστη- 35 μάτων τριττὴ τις ἡ φύσις, ἥ μὲν ἀρχηγέτις ἐφ' ἑν τεταγμένη κατὰ γραμμὴν, ἥ δ' ἐπὶ ταύτῃ διὰ δυεῖν κατ' ἐπίπεδον, ἥ δὲ τρίτῃ διὰ τριῶν ἀνέξεσιν ἐπὶ βύθος, τὸ μὲν ἐναρμόνιον τέ-

τάκται κατὰ γραμμὴν, ἀπλοῦν τυγχάνον καὶ ἀδιάφορον, τὸ δὲ διάτονον ὡς στερεὸν ὑπάρχον καὶ βάθους μετέλγη· τὸ δὲ χρωματικὸν τετάσσεται κατ' ἐπίπεδον, ὅπου καὶ παρὰ τοῖς παλαιότεροις πᾶσαν τὴν ἐπίπεδον φύσιν χροῖαν κεκλῆσθαι συνέβαινε, χρώματος εἶναι δηλωτικὴ πάσης ἐπιφανείας διεγνωσμένης. 5
 πάλιν δ' αὖ τῶν μελωδικῶν εἰς εἶδη μεμέρισται τινα. καὶ τοίνυν ἐπεὶ τὸ μὲν ἐναρμόνιον ἀδιαίρετόν ἐστι, τὸ δὲ χρῶμα εἰς τρία διαιρεῖται, τὸ δὲ διάτονον εἰς δύο, καὶ σύμπαντα πληροῦ τὴν ἐξάδα, τοῦ τελείου συστήματος τοῖς τόνοις ἐξισουμένην, ἐν μὲν τῇ περὶ ἀνθρώπου λόγῳ τὸ μὲν ἐναρμόνιον ψυχικὴν οὐσίαν ἐμφαίνει, μοναδικὴν τε οὖσαν καὶ ἀπλὴν, τὸ δὲ χρῶμα τὴν μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος ὑπόστασιν, ἣν καλοῦμεν φύσιν (τριάδι γὰρ ἀναλο-
 p. 134 γεῖ διὰ τὸ τέλειον· διὸ τινες τὴν καλουμένην ψυχὴν νοῦν θύραθεν προσεσιπνύοντες, τὸ δ' ὅφ' ἡμῶν λεγόμενον φύσιν ψυχὴν ὀνομάσαντες, ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ θεωρουμένης τελειότητος ἐντελέχειαν 15 αὐτὴν προσειρήκασιν)· τὸ δὲ διάτονον δηλοῖ τὸ αἰσθητὸν σῶμα (τοῦτ' ἐστὶ στερεόν τ' ἐστὶ καὶ ἀντιτυπές, ὡς κακεῖνο σκληρόν τε καὶ ἀπειθές, τὴν τε σύνθεσιν ὁμοίαν ἔχει· καὶ γὰρ τὸ σῶμα καθόλου τε καὶ κατὰ μέρη συνέστηκεν οὕτως τῇ δυοῖν ἰσχυροῦ καὶ ἡμισέως συνθέσει, ὡς ἐκεῖνο δυοῖν καὶ ἡμιτονίου τάξει γεγεννημένον)· τὸ δὲ χρῶμα ἐκ πάντων ἡμιτονίων σύγκειται, τὴν φυσικὴν ὁμοιότητα τῆς ἐντελεχείας πρὸς αὐτὴν ἢ τελειότητα τῇ τριπλασιασμῷ τῆς ἡμιτονιαίας διαστάσεως ἐπιδεικνύον· τὸ δ' ἐναρμόνιον κατὰ δίσιν καὶ δίσιν καὶ δίτονον τοῖς μὲν διεσσιαίοις διαστήμασι τὸ τῆς ψυχῆς δι' ἐλαχίστων ἡρμυσμένων καὶ ἄογκον 25 καὶ ἀμερὲς ἐπιδηλοῖ, τῷ δὲ διτόνῳ τὴν σφοδρὰν αὐτῆς καὶ ἄθροον αὐτοκινησίαν. ἔν γε μὴν τῷ παντὶ τὸ μὲν ἐναρμόνιον, ἀπλοῦν τε ὅν καὶ ἀπαθές, ὁμοίωται τῷ ποιητικῷ, τὸ δὲ χρῶμα, τριχῇ διαιρούμενον ἐς ἀριθμὸν τέλειον, τὸν ζωῆς αἷτιον τοῖς σώμασιν ὑποφαίνει τόπον, τὸ δὲ διάτονον, ἐς δύο, τὸ τῆς ὕλης 30 διαιρετόν τε καὶ παθητικόν.

XII. Ταῦτα δ' οὐκ ἂν μάχοιτο τοῖς περὶ τῶν διαστημάτων
 p. 135 προειρημένους· ὅπου γὰρ περὶ τὸ μέγεθος ἢ διαφορὰ, ὁ μὲν αἰθέριος διὰ δυάδος· ὅπου δὲ δυνάμειος ἔχθεις, ὁ μὲν αἰθέριος ὡς τέλειος κατείληφε τὸν τρία, ὁ δ' ὕλικός ὡς ἀτελής καὶ πα- 35
 θητικὸς ἔστερξε τὴν δυάδα. ἀλλὰ καὶ τῆς τοιαύτης ἐναλλαγῆς οὐκ ἀνάρμοστος ἢ αἰτιολογία· ὡς γὰρ ἐκ τούτων τῶν ἀριθμῶν τὸν ζ, τέλειον ὄντα καὶ πρῶτον τοῖς αὐτοῦ μέρεσι συμπληροῦ-

μενον (διὸ καὶ γάμος εἴρηται) γεννᾶσθαι συμβαίνει, οὕτως δὲ καὶ τούτων τῶν φύσεων συνιουσῶν, αἰθερίου τε καὶ ὑλικῆς, ἅπασα κατὰ σῶμα ζωτικὴ συνίσταται φύσις. ἀλλὰ καὶ τριῶν τόπων ἡμῖν ἀποδειχθέντων ἂν καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν, οὗς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, ἐξετάζοιμεν, τοῦ μὲν πρώτου πρὸς τε τὸν δεύτερον καὶ τὸν τρίτον, τοῦ δὲ δευτέρου πρὸς τὸν τρίτον, ἢ τῆς ἐξάδος ἡμῖν ποσότης ἀναπληρωθήσεται. τῶν δὲ δὴ κατὰ μουσικὴν ἀριθμῶν ἅπαντες ἱεροί τε καὶ τελεσιουργοί, ὁ μὲν ἐπὶ ἡχοῦ τὴν πάντων δηλῶν ἁρμονίαν (ἐπτά γὰρ ὄντων τῶν πλανητῶν ἡχοῦς μὲν ὁ ζωδιακός, ἐνάτῃ δὲ ἡ ἁστρος καλουμένη σφαῖρα), ὁ δὲ ἑφεπτα- καιδέκατος τρεῖς ἐφεξῆς ἀστείωτάτους παρατιθεῖς ὄρους, ὧν ὁ μὲν ἑκκαίδεκα καὶ ὀκτωκαίδεκα μόνοι πάντων ἐπιπέδων ἀριθμῶν τὰς χώρας ἴσας ταῖς σφετέραις περιμέτροις ἔχουσι, τὴν συμμε- τρίαν περιέχοντός τε καὶ περιεχομένου, ψυχῆς καὶ σώματος, δη-
 p. 136 λουῶντες· ὁ δὲ ἐπτακαίδεκα, μέσος ὧν τῶν προειρη- μένων ὄρος καὶ τὴν ἀμφοῖν φυσικὴν μεσότητι δηλῶν, τὴν πρώτην τῆς σε- λήνης ἐς τὰ ἐπίγεια φυσικὴν τε μετὰδουσιν καὶ ἀπόροριαν ἀνα- διδάσκει· ὁ δὲ λς, σαφηνίζων τὴν διέσιν, ἀνθρωπίνου ζώου τὴν πρώτην δείκνυσιν δημιουργίαν.

XIII. Ἔτι μὲν ἐν τῇ τῶν τρόπων, οὗς καὶ τόνους ἐκαλέ- σαμεν, ἐκδέσσει ἕκαστος μὲν αὐτῶν, εἰ κατὰ τὰ τρία γένη με- μιγμένως γράφοντο, τὸν τῶν κη πληρώσειεν ἀριθμὸν, ἴσον ὄντα τοῖς σεληνιακοῖς φασίν· ἕκαστου γὰρ μὴνός τοσαυτάκις αὐτὴν ἡρᾶσθαι συμβαίνει· πάλιν δὲ κατ' ἰδίαν ἐκτιθεμένου καὶ μελω- δουμένου τοῦ [τῶν] συνημμένων συστήματος, ἰσοδυναμοῦντος τῷ διεξευγμένων, τοὺς πάντας ἐκφωνουμένους φθόγγους ἔχουσι πεντεκαίδεκα καὶ ἰσαριθμούς τῇ τῆς σελήνης αὐξήσει· ὥς γὰρ αὕτη μέχρι πεντεκαίδεκα φώτων ἐπιδεδωκυῖα πάλιν ἄρχεται τοῦ φθίνειν, οὕτω καὶ ἡ φωνὴ μέχρι πεντεκαίδεκα φθόγγων ἐπιτεί- νασα πάλιν ὑπέστρεφεν εἰς βαρύτητα. καὶ ἀριθμὸς δὲ ἐπ' ἀμ- φοῖν ὁ αὐτὸς συμβαίνει· ἐκείνη ἄχρις κ' καὶ θ' πρόεισιν ἡμερῶν, ἐνίοτε τὴν λοιπὴν ἔννη καὶ νέαν ἔχουσα, καὶ οἱ φθόγγοι κατ' ἐπίτασιν καὶ ἀνεσιν εἰ μελωδηθεῖεν, τέλος [δὲ] ἐπιτάσεως ἀρχὴν καὶ ἀνέσεως ὄντα τὸν πεντεκαδέκατον ἀπαξ ἡχῆσαντες τὸν ἴσον ἀριθμὸν πληροῦσιν.

XIV. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἑκάστῳ τετραχόρ- δων πέντε τυγα- νόντων ἕκαστον αὐτῶν τοῖς ἡμετέροις αἰσθητηρίοις ὁμοιον δεῖ- κνυται. τὸ μὲν οὖν βαρύτατον, ὅπερ ἐστὶν ὑπατῶν, ἔοικεν ἀφῇ
 Aristides Quintilianus III.

(πρωτίστης γὰρ αὐτῆς καὶ τὰ ἀρτίτοκα τῶν βρεφῶν ἀντιλαμβάνεται, ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος φύξεως ἐς ἐκβόησιν προαγόμενα· καὶ ἡ βαρυτάτη δὲ πέφυκε, δι' ὅλου χωροῦσα σώματος), τὸ δὲ δεύτερον *** γεύσει· χρεία τε γὰρ αὐτῆς διὰ τὴν ζωὴν πρὸ τῶν λοιπῶν καὶ ὁμοιότης πρὸς τὴν ἀφῆν· ἀφῆ γὰρ γλώττης ἢ γεύσεως. 5 τὸ δὲ τρίτον, ὃ καλεῖται συνημμένων, ὁσφρήσει συνταχτέον· ἔπειταί τε γὰρ τῇ γεύσει καὶ ἀμφοτέραις ἐστὶ πρὸς ἄλληλα κοινωνία· πολλοὶ γοῦν καὶ ταῖς ὁσμάϊς ἀντὶ τροφῆς, ὥσπερ ἱατρῶν παῖδες, λειποθυμοῦντας περιέσωσαν. τὸ δὲ τέταρτον, ὃ φαμεν διεzeugμένων, ἀκοῇ παραβλητέον· πόρρω τε γὰρ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἀπόκισται καὶ οὐδὲ κατὰ ταῦτ' ἄλλως, ὥσπερ οἱ μυκτῆρες, σύγκειται, ἀλλ' ἢ μὲν αὐτῶν ἐν δεξιᾷ, ἢ δ' ἐπὶ τὰναντία χωρήσασαι καὶ σφῶν αὐτῶν διεζύγησαν. τὸ δὲ δὴ λοιπὸν, ὅπερ ἐστὶν ὑπερβολαίων, ὁράσει προσομοιωτέον· ὡς γὰρ ἐκεῖνο τῶν ἄλλων συστημάτων ὀξύτατον, οὕτως αὖ καὶ ἡδε πασῶν αἰσθήσεων, οὐ τῆς τῶν σωμάτων δεομένη πλησιύτητος, ὥσπερ αἱ λοιπαί, ἀλλ' αὐτὴ παρ' αὐτῆς τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιβάλλουσα. ἀλλὰ γὰρ 15 καὶ τὴν τῶν πρώτων στοιχείων πεντάδα τούτοις ἀνα||λογοῦσαν εὐρήσομεν, τῷ μὲν ὑπατῶν γῆν ὡς βαρυτάτην, τῷ δὲ μέσων ὕδωρ ὡς γῆ πλησιαίτατον, τῷ δὲ συνημμένων ἀέρα (διήκει γὰρ οὗτος ὕφισάνων καὶ καθελκόμενος ἐν τε θαλαττίοις βάθεισι καὶ φωλεαῖς γῆς τῆς ἐνταῦθα τῶν ζώων ἀναπνοῆς χάριν, ἥς ἄνευ οὐκ ἂν σῴζοιτο, ἐπιτήδειος ὢν), πῦρ δὲ τῷ διεzeugμένων (τούτου γὰρ παρὰ φύσιν ἢ ἐπὶ τὰ κάτω φορὰ καὶ ἡ κατοχὴ βίαιος, φυσικὴ δὲ ἢ πρὸς τὸ ἄνω πορεία καὶ τῶν τῆδε κεχωρισμένη)· τῷ δὲ ὑπερβολαίων τὸν αἰθέρα ὡς ἀκρότητα προσνεμητέον. καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον τῶν στοιχείων τοῖς ἡμετέροις ἐστὶν εὐρεῖν ἀναλογοῦν αἰσθητηρίοις, γῆν μὲν ὡς ἀντίτυπον ἀφῆ, σκληρῶν τε οὔσης καὶ μαλακῶν ἀντιληπτικῇ, ὕδωρ δὲ γεύσει (δι' ὑγρότητος γὰρ αὕτη τῶν ποιότητων αἰσθητική), ἀέρα δ' ὁσφρήσει (δι' ἀνα- 30 πνοῆς γὰρ εὐωδίαί πάσαι δοκιμάζονται), πῦρ δὲ ἀκοῇ (θερμότητι γὰρ ἐνεργεῖ πολλῇ τουτὶ τὸ αἰσθητήριον, ψυχρότητι δὲ φθείρεται τε καὶ ἀπόλλυται, διὸ καὶ προβέβληται τὸ τῶν ὠτων ἀλεξάμενον), αἰθέρα δὲ ὁράσει· διὰ γὰρ αὐγοειδοῦς ταύτη σώματος ἢ ἐνέργεια.

35

XV. Τῶν δὲ διὰ πέντε τριῶν ὄντων πάλιν τὰ ὅμοια συναρμόττοντες ὁμοίοις τὸν πρέποντα περὶ ἐκάστων λόγον ποιησόμεθα· τὸ μὲν γὰρ δι' ὑπα||τῶν καὶ μέσων ἐν μὲν ἀνθρώπου

p. 139

φύσει γεῦσιν καὶ ἀφὴν ἅμα δηλοῖ διὰ τὴν ἐν ἀντιτύποις αὐτῶν ἐνέργειαν, ἐν δὲ τῷ παντὶ γῆν καὶ ὕδωρ διὰ τὴν ἐπὶ τὸ μέσον ἐπίσης ῥοπήν· τὸ δὲ κατὰ συνημμένων * ὅπου μὲν ὁσφρήσει, ὅπου δὲ ἀέρι δι' ἃς εἰρήκαμεν αἰτίας, τὸ δὲ κατὰ διεzeugμένων ὅπου μὲν ἀκοῇ τε καὶ ὁράσει (διὰ γὰρ θερμότητος, ἣν χωρὶς αὐγῆς οὐκ ἔστιν ἰδεῖν, ἀμφοτέρων ἢ κοινωνία), ὅπου δὲ πυρὶ καὶ αἰθέρι, τὸν ἄνω τρόπον ἀμφοτέροις κατειληφόσι. δυοῖν δὲ εἰδοῖν ὄντοι τοῦ διὰ πασῶν τὸ μὲν πρότερον ἐν μὲν ἀνθρώπῳ τέτταρα δηλοῖ τῶν αἰσθητηρίων ἅμα, οἷς ἀπὸ τε τῶν ἐκτὸς πραγμάτων καὶ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων δυνάμεων μόνον ἢ ἐνέργεια, τὸ δὲ δεύτερον ὅρασιν ὡς μείζονα, ἥτις οὐ δυοῖν συνελλυθότοι ἀποτελεῖ τοῦργον, ἀλλὰ καὶ τρίτου προσδεῖται, τοῦ φωτός, εἰς ἐπικουρίαν· ἐν δὲ τῷ παντὶ τὸ μὲν πρότερον σύστημα τὸν ὑλικὸν καὶ ἐπ' εὐθείας κινούμενον, θάτερον δὲ τὸν αἰθέριον καὶ κυκλοφορητικὸν δηλώσει τρόπον.

XVI. Ἐν γε μὴν τῷ περὶ ψυχῆς τῆς ἀνθρωπίνης λόγῳ καὶ ταῖς ἀρεταῖς οὐκ ἀτόπως ἂν τις παραβάλλοι τὰ συστήματα. τὸ μὲν οὖν ὑπατῶν καὶ μέσων σωφροσύνη προσνεμητέον· διπλῇ γὰρ ταύτης ἢ ἐνέργεια· τῆς γὰρ ἡδονῆς τὴν μὲν παράνομον εἶναι συμβέβηκεν, || τῆς ἀποχῆς παντελῇ κοὶ ἡσυχίαν οὐκ ἀλόγως τῷ βαρυτάτῳ τῶν συστημάτων ὁμοιωσομεν, τὴν δὲ ἔννομον, ἥς περὶ συμμετρίας ὁ ἔπαινος, ἣν οὐκ ἀτόπως τῷ μέσων ὑποτάξομεν. τὸ γε μὴν συνημμένων δικαιοσύνη προσνεμητέον· συνῆπται τε γὰρ ἡ ταύτης ὑπόστασις εἰς σωφροσύνην καὶ τὴν αὐτῆς δύναμιν ἐν πολιτικαῖς τε χρείαις καὶ ἰδιωτικαῖς εὐποιαῖς διὰ κοινωνίας ποιεῖται, συνάγουσα τὸ ἀνθρώπειον. τὸ δὲ διεzeugμένων ἀνδρία παρισωτέον· μάλιστα γὰρ αὕτη χωρίζει πάσης κακίας, τῆς ἐς τὸ σῶμα προσπαθείας τὴν ψυχὴν ἀπολύουσα. τὸ δ' ὑπερβολαίων φρονήσει ἐφέυκεν ἐφάμιλλον· τὸ μὲν γὰρ ὀξύτητος πέρας, τῆς δ' ἐν ἀκρότητι τάχαδόν. πάλιν ταῦτα τοῖς διὰ πέντε τρία παρομοιώσομεν¹, τὸ μὲν πρῶτον ταῖς δυοῖς πρώταις, δικαιοσύνην μὲν καὶ σωφροσύνην ἅμα τάττοντες ὡς τοῦ τῆς ψυχῆς

1 Ante παρομ. M. cum s & inculcat. Ma. p. 327 a. istud & ex insequenti ὡς huc intrusum et delendum censet, nisi quis ὡσαύτως scribere malit. Codd. o pl h &, m1 m2 φ. Stribligines ortae ex male intellecto et in textum illato compendio ὧ i. e. ὡραῖον, de quo supra ad p. 129 Meib., ubi idem analogiarum amator, qui h. l. ὡραῖον adscripsit, ὅρα ἐντεῦθεν in margine posuit.

ἐπιθυμητικοῦ κόσμον οὖσας, τὸ δὲ δεύτερον ἀνδρία, τὴν τοῦ θυμικοῦ δηλοῦν ἀρετὴν τε καὶ ὑπόστασιν καὶ πρὸς ἑκατέραν τῶν δυεῖν φύσεων παρὰ μέρος ῥοπήν, τὸ δὲ τρίτον· φρονήσει, τὴν λογικὴν οὐσίαν δηλοῦν. ἔτι μὴν καὶ τὴν δυνάδα τοῦ διὰ πασῶν τῇ γενικῇ τῆς ψυχῆς δυνάδι παραβλητέον, τὸ μὲν πρότερον τῷ 5 πρακτικῷ καὶ ἀλόγῳ μέρει, τὸ δ' ἕτερον τῷ λογικῷ καθ' ὁμοιότητα παρατιθέντας.

- p. 141 XVII. ||'Ορα δὴ καὶ ὅπως διττῆς κατὰ τὸν βίον οὔσης πράξεως (ἡ μὲν γὰρ πρὸς ἀρετὴν, ἡ δὲ πρὸς κακίαν καταβάλλει) καὶ ταύτας τὰς διαφορὰς τῶν βίων ὑπέδειξεν ἡ μουσική. τὸ 10 μὲν γὰρ πρότερον τῶν τελείων συστημάτων τῇ νέᾳ πάσῃ, φησὶν, ὅμοιον ἡλικία, καθ' ἣν πάντες βιοῦμέν τε ὁμοίως καὶ παθῶν ἐπίσης ἡττώμεθα· τὸ δ' ἀπὸ μέσης τὰ μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν διπλᾶ διαδηλοῦ βίων εἶδη. τὸ μὲν γὰρ κατὰ συνημμένων τῷ μὲν βραχύτερον εἶναι τὴν εὐχέρειαν, τῷ δὲ διὰ τὴν ἡμιτο- 15 νιαίαν συναφὴν ἔγγιον εἶναι καὶ ἡδιον κατὰ τὸν ἥχον τὴν τῆς κακίας εὐχερῇ καὶ ἡδειαὶ διαδηλοῦ φύσιν, ἐν ᾗ τοῦ μὲν ἐν ἡλικίᾳ βίου μηδαμοῦ τις μετεβάλετο, πονηρίας δὲ ἐπίδοσιν εἴληφε μόνος· τὸ δὲ κατὰ διεξευγμένων, μεῖζον μὲν ἔχον τὸ δυσχερές, τονικὴν δὲ ποιούμενον μεταβολὴν περατούμενόν τε τῇ τῆς φω- 20 νῆς δυνάμει, τὴν σφοδρὰν καὶ σύντονον ἐς τὸν βελτίω βίον μεταστασιν δηλοῦ τὴν τε τῆς ἀρετῆς δύναμιν· ἐν ἀκρότητι γὰρ αὐτῆς ἡ ὑπόστασις, κακίας δὲ εἶδος ἅπαν ἀτελοῦς τε φύσεως ἔλεγχος καὶ παντελὴς ἀδυναμία. διὸ καὶ τινες τῶν σοφῶν τὸ μὲν τέλειον τῆς ἀρετῆς, ὡς μέγιστον ἐκάστῳ κόσμον καὶ σωτή- 25 ριον ἀποφαινόμενοι, θειότητα προσειρήκασι, τὸ δὲ τῆς κακίας, μειωτικόν τε καὶ φθαρτικόν πάσης φύσεώς τε καὶ συστάσεως
- p. 142 συνειδότες, ὥς||ἀπρεπὲς λογικῷ ζῳῳ θηριωδίαν ἐπωνόμασαν. λέγει δὲ πού καὶ Ἡσίοδος περὶ ἀμφοῶν, οὕτως ἐναργῶς τοῖς ὀνόμασιν ἐπὶ τῶν ζέξεων ἑκατέρων, ὡς μουσικὸς ἂν τις ἐπὶ τῶν 30 συστημάτων εἴπε, χρώμενος·

τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει· τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθνηκαν ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄχρον ἵκηαι, ῥηιδίῃ δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα.

XVIII. Φέρε δὴ λοιπὸν καὶ τὰς τῶν ζώων γενέσεις, ὅπως ταῖς κατὰ μουσικὴν ἀναλογίαις συμπεπνύσασιν, ἐπιδείξωμεν. τὴν μὲν οὖν καθ' ἑπταμήνους περιφορὰς τελεσιουργουμένην κατὰ τοὺς ἁρμονικοὺς θεωρήσομεν λόγους· εἰ γὰρ λαβόντες τὸν $\xi\zeta$, πρῶτον ὄντα γενέσεως σύμβολον, ἐφεξῆς συνθέτημεν ἀριθμοὺς τοὺς τῶν ἁρμονικῶν ἀναλογιῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικτικούς, ἐπι- 5 τρίτου τε καὶ ἡμιόλιου καὶ διπλασίου, ἔσονται μὲν ἡμῖν κείμενοι κατὰ τὸ ἐξῆς ἀριθμοὶ οἷδε· ζ . η . θ . $\iota\beta$. τούτους δὲ συνθέντες καὶ ποιήσαντες τὸν $\lambda\epsilon$, καθ' ὃν φασὶ τὰ ἑπτάμηνα||διαπλάττε- 10 σθαι, εἰ κατὰ τὸν ζ πολυπλασιάσαιμεν, ἔξομεν τὸν σ ι , ἰσάριθμον ταῖς τῶν ἑπταμηνίων περιόδοις ἡμερησίαις. πάλιν δὲ εἰ τοῖς αὐτοῖς ὕροις τοὺς ρυθμικοὺς προσθέντες λόγους, ἴσον τε καὶ διπλασίονα καὶ ἡμιόλιον καὶ ἐπίτριτον, ἀπὸ μονάδος ἀρξόμεθα, συγκρίσονται ἡμῖν ἀριθμοὶ οἷδε· α . β . γ . δ . ὣν ὁ μὲν α , οὐδένα προτεταγμένον ἔχων ἀριθμόν, τὸν ἴσον πρὸς ἑαυτὸν ἔξει λόγον, 15 ὁ δὲ β πρὸς τὸν α τὸν διπλασίονα, ὁ δὲ γ πρὸς τὸν β τὸν ἡμιόλιον, ὁ δὲ δ πρὸς τὸν γ τὸν ἐπίτριτον· οὗς ἀλλήλοις μὲν παραθέντες τὸν τῶν δέκα πληροῦμεν ἀριθμόν, τοῦτον δὲ τῷ $\lambda\epsilon$ συνθέντες ποιήσομεν τὸν $\mu\epsilon$, καθ' ὃν φασὶ μορφοῦσθαι τὰ ἐννεάμηνα. τῷ δὲ $\xi\zeta$ πάλιν ὡς τελείῳ τὸν $\mu\epsilon$ πολυπλασιάσαντες τὸν 20 τῶν ἐννεαμηνίων ἀριθμὸν ἔξομεν, σ \omicron . τοσαύταις γὰρ ἡμερῶν περιπολήσεσι ζωογονεῖσθαι συμβαίνει τοὺς προειρημένους. τοὺς δ' ὀκταμηνιαίους ἰδεῖν ἔστι γεννωμένους μὲν τῷ μετέχειν ἐλαχίστων λόγων, ὅτι δὲ μὴ πάντων, οὐδαμῶς ζωογονουμένους. ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς λόγους τῶν διαστημάτων εἰ προσαγάγοιμεν 25 τοῖς περὶ σωμάτων συμμετρίας λεγομένοις, εὐρήσομεν ὡς τοῖς μὲν συμφώνοις διαστήμασι τὰ κύλλους μετέχοντα ἀναλογεῖ, τοῖς p. 144 δ' ἀσυμφώνοις ὁμοίωται τὰ ἐναντία. κάλλος δὲ σώματος οὐ τὸ τὴν ἄδοξον ἐπιφαῖνον θηλύτητα νομιστέον, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύματα δηλοῦν πρὸς ἀνδραγαθίαν, ἥς οἱ τετυχηότες 30 ἐς ἀρετὴν παρακλητέοι καὶ ἐς φιλίαν ἀξιόκνητοι· τοῦτο γὰρ δύναται καὶ τὸ τῷ θείῳ Πλάτῳι ρηθέν, σκοπὸν εἶναι μουσικῆς τὰ τοῦ καλοῦ ἔρωτικά.

XIX. Ἄθρει δὴ ὡς καὶ τῶν τοῦ παντὸς σωμάτων ὧδι συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι· πυρὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ πυραμίδι παραπλήσιον 35 τὸν δ νέμομεν ἀριθμόν, ἰσάριθμοῦντα ταῖς τοῦ σχήματος γωνίαις, γῇ δὲ ὡς κύβῳ τὸν ζ , ἰσάζοντα τοῖς ἐπιπέδοις, ἀέρι δὲ ὡς ὀκταέδρῳ διὰ τὰ ἐπίπεδα τὸν η , ὕδατι δὲ ὡς εἰκοσαέδρῳ

διὰ τὰς γωνίας τὸν $\overline{\iota\beta}$. εἰλήφμεν γὰρ τῆς τε ἀνωφεροῦς καὶ τῆς
κατωφεροῦς δυάδος τῶν μὲν ποιητικῶν τὰς γωνίας αἷς δρῶσι διὰ
τὴν $\overline{\delta\zeta\upsilon\tau\eta\tau\alpha}$, τῶν δὲ παθητικῶν τὰ ἐπίπεδα οἷς τέμνεται· ἀήρ
μὲν γὰρ ὑπὸ πυρός, γῆ δὲ ὑπὸ ὕδατος συνάγεται καὶ διαχεῖται.
τούτων οὕτως ἐχόντων δῆλον ὡς καὶ τῶν ἐνιαυσίων ὥρων ἐκάστη 5
τὸν τοῦ παραπλησίου τῶν στοιχείων ἀριθμὸν λήφεται, ἔαρ μὲν
τὸν ἀέρος, εἰκὸς αὐτῷ διὰ ἀπαλότητα, τὸν $\overline{\eta}$, θέρος δὲ πυρὸς
διὰ θερμότητα, τὸν $\overline{\delta}$, μετόπωρον δὲ γῆς διὰ ξηρότητα, τὸν $\overline{\varsigma}$,
p. 145 χειμῶν δὲ ὕδατος δι' ὑγρότητα, τὸν $\overline{\iota\beta}$. ἔξει τοίνυν τὸ ἔαρ, καθὰ
καὶ Πυθαγόραν ἔφασαν λέγειν, πρὸς μὲν μετώπωρον τὸ διὰ τεσσά- 10
ρων, πρὸς δὲ χειμῶνα τὸ διὰ πέντε, πρὸς δὲ θέρος τὸ διὰ πα-
σῶν, ὡς ὑπογέγραπται¹. ὦν καὶ ἡ ἀναλογία μουσικῇ ποικίλως ἐξ
ἐπιτρίτου καὶ ἡμολίου καὶ ἐναλλάξ τὸν διπλασίῳ πληροῦσα.

XX. Ἔστιν οὖν καὶ τῷ τοῦ παντὸς σώματι παράδειγμα
μουσικῆς ἐναργές· πάλιν γὰρ τὸ μὲν διὰ τεσσάρων τὴν ὕλικήν 15
ἐμφαίνει τετρακτύν, τὸ δὲ διὰ πέντε καὶ τὸ αἰθέριον προσημαί-
νει σῶμα, τὸ δὲ διὰ πασῶν τὴν τῶν πλανητῶν ἐμμελῆ κίνησιν,
περὶ ἧς μικρὰ διαλάβωμεν. ποιεῖται μὲν γὰρ ταύτην πνοῇ κινού-
μενοι μουσικῇ διὰ παντὸς ἄδουσιν ἄστρον χορὸν ἐπονομάζοντες,
σοφοὶ δὲ ἄνδρες καὶ ἀληθείας ἐγνευαὶ δι' ἀποδείξεων τοιῶνδε 20
ἐθήρασαν· πᾶν φασὶ σῶμα, τάχει πολλῶ φερόμενον καθ' ὁμοίου
καὶ ὑπέικοντος ἡρέμα κυμαινομένου τε ὑπὸ πληγῆς δίκην τῶν
ὑπὸ ψηφίδος ἐν ὕδασι κύκλων διαθεόντων, ἤχον ποιὸν ἀποτε-
λεῖν· ὥσπερ δὲ τὸν ἀέρα τόνδε, ἀπλοῦν τε ὄντα καὶ τοῖς ἡμε-
τέροις ὀργάνοις προσφυῶς ἔχοντα, διαφύρως ἡχεῖν συμβαίνει 25
(τῆς γὰρ ὁμοίας πληγῆς ὑπὸ τε ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, παιδὸς τε
καὶ πρεσβύτου γινόμενης ἀνόμοιον ἀποδίδυσθαι τὸν ἤχον), οὐ-
τωσὶ δὲ χάκειδι τὸν μὲν αἰθέρα τυγχάνειν ἀπλοῦν, τὰ δ' ἐν
αὐτῷ σώματα, πολλὰ τε ὄντα καὶ ποικίλα, ὡς δηλοῦνται, μετέ-
p. 146 θει τε καὶ χροιαῖς, || ἐνεργεαῖς τε καὶ ἀπορροαῖς, πλήττειν αὐτὸν 30
κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν καὶ φύσιν. ἡμῖν μὲν οὖν ἀνεπαισθή-
τους γίνεσθαι τοὺς ἤχους (οὐ γὰρ ἐπιτηδεῖως τὰς ἀκοὰς ἔχειν
ἔκ τε τῆς πολλῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς πρὸς τὸ σῶμα κράσεως
θυλερωτέρας, καθάπερ οἱ τὰ ὦτα χάκιον ἡμῶν διατέθενται οὕτε
τῆς ἡμετέρας ἐπαύουσι φωνῆς οὔτε, ὁ μέγιστον, βροντῶν τε καὶ 35
τοιούτων κτύπων), τοῖς δὲ βελτίοσι τῶν μὴ φαύλως ἐν ἀνθρώ-

1. Figura deest.

ποις βεβιωκότων ἐγγύς τε ἐλάσαι τῆς ἀκοῆς καὶ μηδαμῶς ἀμοί-
ρους γενέσθαι τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας· ὥσπερ γὰρ
καὶ τῶν χρεϊτόνων ἐπόπτας γενέσθαι φύσει μὲν ἡμῖν εἶναι δυ-
σερές, τοῖς δ' ἀρετῆς ἐς ἄκρον ἐλθούσι καὶ ἐπιστήμης τῆς ἐπι-
τηδείου δυνατῶς ἔχειν καὶ θεῶν μορφῶν ἀβλαβῶς θεωρῆσαι 5
παρουσίαν, οὕτω δὲ καὶ τῆς τοῦ παντός ἡχῆς ἀκοῦσαι μὲν ἀπὸ
ταῦτομάτου καὶ μάλιστα τοὺς ἀναξίους ἀμηχανώτατον, τοὺς δὲ
σπουδαίους καὶ ἐπιστήμονας ἀφθόνως τῆς τοιαύτης τιμῆς τε καὶ
εὐμοιρίας, σπανίως μὲν, ὅμως δ' οὖν μεταλαμβάνειν ὑπὸ τῶν
χρεϊτόνων. τούτους δὴ τοὺς ἥχους ὑπὸ τῶν ἀστέρων προφέρει- 10
σθαί φασι κατὰ τὴν ὑποκειμένην τοῖς φθόγγοις τάξιν· τῶν δὲ
φθόγγων ὧν μὲν ἀρρενικῶν, ἐτέρων δὲ θηλυτέρων, ἄλλων δὲ
ἐπικοινῶν ὄντων ἐκάστω δύναμιν τῶν πλανητῶν καὶ ἐνέργειαν
παρίσωσαν.

- p. 147 **XXI.** ||Πρότερον οὖν διοριστέον τί τὸ ἄρρεν φύσει καὶ 15
θῆλυ. τὸ μὲν οὖν ἄρρεν ἐν μὲν σώμασι σκληρόν τε καὶ ξηρόν,
ἐν δὲ ψυχαῖς πρακτικόν τε καὶ φιλόπονον, τὸ δὲ θῆλυ ὑγρόν, διει-
μένον, ἡρεμαῖόν τε καὶ φυγόπονον. τούτων δὲ κατακρατούντων
ἢ μινυμένων ἐπίσης τὰς τῶν ἐνεργειῶν διαφορὰς γίνεσθαι συμ-
βαίνει. ὁ μὲν οὖν τῆς Σελήνης κύκλος, ὑγρὸς τε ὢν καὶ διειμένος, 20
συμπάσης γενέσεως σωματικῆς αἰτιώτατος τὸν διὰ τοῦ εἰ θῆλυν
ἀφίησι φθόγγον, ἐπὶ μικρὸν ἡρρενωμένον· καὶ γὰρ αὕτη πλεῖστον
μὲν θηλυότητος ἐν τῷ δέχεσθαι τὰς παρὰ τῶν ἄλλων ἀπορροίας
ἔχει, μετέχει γε μὴν καὶ ἀρρενότητος, προῖεῖσα καὶ παρ' αὐτῆς
εἰς τὴν γῆν τὰς γεννητικὰς τε καὶ θρεπτικὰς δυνάμεις σωματίων. 25
δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ταύτης μυστιπόλοι τε καὶ ὀργασταί·
ἀρρενόθελόν τε γὰρ αὐτὴν προσειρήκασι, πλέον μετέχουσιν θη-
λυότητος, καὶ τὸν κερασφόρον αὐλὴν ἀνῆψαν αὐτῇ, τῷ τε μηνοει-
δεῖ τοῦ σχήματος παραπλήσιον ὄντα καὶ βαρύτατον ἐπίσης προσ-
λαμβανομένῳ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν. ὁ δὲ τοῦ Ἑρμοῦ, κατὰ μὲν 30
τὸ πλεῖστον ξηραντικὸς ὑπάρχων διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἥλιον κατὰ
μέγεθος ἐγγύτητα, δι' ὀλέγου δὲ ὢν ὑγραντικὸς, εἴ ποτε τούτου
χωρισθεῖη, καὶ νυκτεριναῖς σπανίως, ἡμεριναῖς δὲ ἐπὶ πλέον γε-
p. 148 γηθῶς φάσσει, τὸ ἀρρενόθελον καὶ αὐτὸς ἡγεῖ, ||πλέον μὴν ἡρρε- 35
νωμένον· τῷ καὶ αὐτὸς τῇ τε ξηρότητι μᾶλλον καὶ τοῖς ἡμερι-
νοῖς ὤκειώσθαι διαστήμασιν. ὁ δὲ δὴ τῆς Ἀφροδίτης, παιδρὸς
τε ὢν κατὰ τὴν θέαν καὶ ἡδὺς καὶ εὐφροσύνης ἀπεργαστικὸς,
καὶ ὑγρὸς τὸ πλέον νυκτί τε χαίρων, τὸν θῆλυν ἄκρως ἐπέχει

φθόγγον. ὁ δὲ τοῦ Ἑλίου, ξηρότερος καὶ καυστικός, διόλου τε θερμὸς καὶ δραστικός, ἔχει τὸν ἄρρενα. ὁ δὲ τοῦ Ἄρεος, θερμὸς τε ὢν καὶ ὀρμητικός, ὑγροῖς τε καὶ νυκτερινοῖς γεγηθὼς σχήμασι, τὸν ἐπαμφοτερίζοντα προΐησι, πλέον μὴν ἡρρενωμένον. ὁ δὲ τοῦ Διὸς, ἡδύς τε ἐν ἅπασιν ἐνεργήμασιν ὢν καὶ πάντα ὀλγίου δεῖν τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἐφάμιλλος, καὶ κατὰ ἄνεσιν πρὸς τοὺς παρ' ἐκάτερα θεωρούμενος, καὶ τοῦ μὲν Ἄρεος τὴν θερμὴν ἐλαττωῶν, τοῦ δὲ Κρόνου τὸ ψυχρὸν παραμυθούμενος, εὐχρατόν τε ἐξ ἀμφοῖν ἔχων μίξιν καὶ κατὰ ταῦτα τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἐν μὲν ἡμερίοις πνεύμασι γόνιμος ὢν, ἐν δὲ σωματίων συναφῆς τεκνοσπόρος τε καὶ γαμήλιος, οὐκ ἂν ἀπεικίτως ἡχοῖται τὸν θηλύτερον, τελευταῖος δὲ ὁ τοῦ Κρόνου, σκληρὸς τε ὢν καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἐπίπονός, τὸν ἄρρενα. λειπομένης δὴ τῆς διὰ τεσσάρων ἀπὸ μέσης κατὰ συνημμένων συμφωνίας εὐροῖμεν ἂν καὶ τὸν ζωδιακὸν ἐν τέτταρσι τόποις καὶ μεγέθεσι θεωρούμενον. 5

p. 149 τούτων οὖν εἰ τὸ μὲν πρῶτον ἀποδοίη||μεν τῇ μέσῃ, τὸ δὲ δευτέρον τῇ μετὰ ταύτην, καπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως, οὐκ ἂν ἄπο τρόπου λέγοιμεν· καὶ γὰρ τούτων ἕκαστοι φυσικῶς ἐκ τῆς πρὸς τοὺς πλανωμένους ὁμοιότητος καὶ τῶν ἐνεργειῶν ὁμοίως μετελήφασιν· ἐν οἷς καὶ τοὺς ἐλάσσων τῶν μεγεθῶν προειρημένων 10 ἢ καὶ μείζων τόπον ἐκάστου κατέχοντας καὶ τῶν διαστημάτων τὰς ὑπεροχὰς ἢ ἐλλείψεις ἔχειν οὐκ ἀπεικός, ὥς συνεστάναι παρὰ σφίσι καὶ τὴν ἐναρμόνιον μελωδίαν, ὢν τὰ παμμήκη σώματα καὶ τὰ σμικρότατα τῶν διαστημάτων ἔχειν δύναται. πάλιν τοίνυν ἐτέρων ἐπὶ λειπομένων φθόγγους τοῖς μὲν τοῦ ζωδιακοῦ 25 τόποις διανεμόντες πεπαύμεθα (ἅπλῃ γὰρ τούτων ἡ ἐνέργεια)· τῶν δὲ πλανωμένων διττὴν ἐχόντων δύναμιν (ἐτέρως γὰρ διὰ νυκτός, ἄλλως δὲ δι' ἡμέρας δύνανται) πάλιν αὐτοῖς ἕνα τῶν λοιπῶν κατ' ἐναντιότητα τῶν ἡμερινῶν δυνάμεων ἀποδώσωμεν, τοῖς μὲν γε δραστηρίοις αὐτῶν ἢ ἐπιπόνους τὸ ἄρρεν ἢ τὸ κατὰ 30 τὴν μίξιν ἄρρενότῃ πλεονάζον ἀπονέμοντες, τοῖς δ' ἀδρανεστέροις ἢ ὑγροτέροις τὸ θῆλυ προσάγοντες ἢ τὸ θηλύτῃ περιττεῦον. μόνον δὴ τὸν προσλαμβανόμενον ἐπὶ τῶν πλανητῶν διὰ τοῦ εἰ λεγόμενον ἔστιν εὐρεῖν· τὸ γὰρ δὴ στοιχεῖον τοῦτο, τῇ τῆς Σελήνης ἀναλογοῦν φύσει, γενέσεως εἶναι σύμβολον ἀν- 35

p. 150 θρώποις ἀρέσκει λέγειν, ἐξ ἀρτίου πρώτου||καὶ περιττοῦ κατ' ἀριθμὸν συντιθέμενον.

XXII. Ἐκ δὴ τούτων συνιδεῖν δυνατὸν ὥς καὶ συστήματα

καὶ τρόπους ἐκάστω τῶν θεῶν καὶ τοῖς τούτων ὁμοίοις ἀποδώ-
 σουμεν τοῖς ἰδίῳις φθόγγοις ἀναλογοῦντα, Σελήνην μὲν καὶ ταῖς
 ἀναλόγοις δυνάμεσι τὴν ἀπὸ προσλαμβανομένου νέμοντες ἁρμο-
 νίαν, Ἑρμῇ δὲ καὶ τοῖς ὁμοίοις τὸ δεῦτερον σύστημα, τρίτον δὲ
 τῷ τρίτῳ καὶ τοῖς παραπλησίῳις, τέταρτον τῷ τετάρτῳ καὶ τοῖς 5
 ἐμπερέσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἐξῆς ὁμοίως. τῷ δὲ ζωδιακῷ πᾶν μὲν
 εἶδος ἀποδώσομεν ἅπαντι, τοῖς δὲ παρὰ μέρος αὐτοῦ μεγέθεσι
 τὰ τοῖς φθόγγοις ἀναλογοῦντα, ἐπὶ τὸ βάρος χρώμενοι τῇ συμ-
 φωνίᾳ. πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν λοιπῶν φθόγγων, οὗς ταῖς νυκτεριναῖς
 ἐνεργείαις ἀφωρίσαμεν, τῇ μὲν τάξει καθάπερ ἐδόθη χρησόμεθα, 10
 τὴν δὲ ἁρμονίαν ἐπὶ τὸ βάρος συστησόμεθα. λοιπὸν δὲ οὐκ
 ἄδηλον ὡς ἐκάστω καὶ ρυθμῶν καὶ ὀργάνων φύσιν τοῖς συστή-
 μασι πρέπουσαν ἀποδώσομεν, ὅπου μὲν πλείονος ἐνεργείας χρεία,
 δι' ὁμοιότητος τὴν ἀκρότητα προσκαλούμενοι, ὅπου δὲ ὑφειμένης,
 διὰ τῆς τῶν ἀνομοίων μίξεως τὰς ὑπερβολὰς ἀνακεραυνῶντες. 15

XXIII. Τούτων γὰρ δὴ τῶν ἐναυθερίων ἤχων καὶ πρὸς
 ἀλλήλους γίνονται λόγοι. τὸν γὰρ δὴ ζωδιακὸν μερισθῆναι μὲν
 συμβέβηκεν εἰς μέρη δώδεκα, ἰσαριθμῶς τοῖς τε ἐν μουσικῇ
 p. 151 τόνοις καὶ τῇ περιμέτρῳ τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου· τοῦτο γὰρ
 ἐκ πασῶν ῥητῶν συνίσταμεν πρῶτον (τὰ γὰρ ἐξ ἐλαττόνων αὐ- 20
 τοῦ πλευρῶν ὀρθογώνια τρίγωνα μίαν πάντως ἄρρητον ἔξει,
 εἴ γε μέλλει τὴν ὑποτείνουσαν τὸ ἴσον δυναμένην δεῖξαι ταῖς
 τὴν ὀρθὴν περιεχούσαις· διὸ καὶ τὸν εἰς πρῶτόν φασι ῥητὴν ἐπι-
 δεῖξαι διάμετρον, τὴν τοῦ παραλληλογράμμου διαγώνιον, ἣ τὰς
 ὀρθὰς γωνίας ἐπιτίττω περιέχει λόγῳ, ῥητὴν διάμετρον προσ- 25
 ειπόντες)· τοῦ δὲ τοιούτου τριγώνου, συνεστῶτος, ὡς ἔφην, ἐκ
 γ' καὶ δ' καὶ ε', εἰ τὰς πλευρὰς ἀριθμητικῶς συνθείημεν, ἣ τῶν
 ιβ' πληροῦται ποσότης. ἔτι γε μὴν τὸν μὲν δ' πρὸς ἐκάτερον τῶν
 λοιπῶν ἀριθμητικῶς συνθέντες, ὅτε μὲν τὸν τῶν ἐπταμήνων,
 ὅτε δὲ τὸν τῶν ἐννεαμήνων ἀριθμὸν δηλοῦμεν, ὧν ἑκατέρῳ 30
 τελεσιουργεῖται τὸ ἀνθρώπινον, ἐξ ἄρρενος καὶ θήλεος τὴν σύ-
 στασιν ἔχον, ὡς ἣ τῶν συντιθεμένων ἀριθμῶν δείκνυσι φύσις.
 εἰ δὲ τὸν γ' τῷ ε' συνθείημεν, ἄμφω τυγχάνοντες ἄρρενες ἄτρο-
 φον γονὴν καὶ ἄζων τὴν τῶν ὀκταμήνων δηλοῦσιν. ἀλλ' εἰ καὶ
 τῶν πλευρῶν ἐκάστην κατὰ βάθος αὐξήσαιμεν (βάθος γὰρ ἡ 35
 σώματος φύσις), ποιήσαιμεν ἂν τὸν σις, ἰσαριθμὸν ὄντα σύν-
 εγγυς τῷ τῶν ἐπταμήνων. πάλιν δὲ τὰς τρεῖς ἐπαλλήλους κατὰ
 βάθος ποιήσαντες καὶ τῷ προειρημένῳ προσθέντες, τὸν τῶν

έννεαμήνων συντίθεμεν σοζ. ἐν ἀμφοτέροις δὲ ὁ ζ̄ περιττεύει,
 p. 152 || γαμικὸς τυγχάνων δι' ἣν εἴπομεν αἰτίαν. ἀλλὰ καὶ τῶν δ̄ ρυ-
 θμικῶν λόγων ἐστὶ τὸ σχῆμα δεκτικόν· ἡ μὲν γὰρ ἐκ τριῶν εὐ-
 θεΐα διαιροῖτ' ἂν ἐς τὸν διπλασίῳ λόγον, ἡ δὲ ἐκ δ̄ εἰς τὸν
 ἴσον, ἡ δὲ ἐκ ε̄ εἰς τὸν ἡμιόλιον· αἱ δὲ τὴν ὀρθὴν περιέχουσai 5
 δηλοῦσι τὸν ἐπίτριτον¹. τοῦτο δὴ καὶ Πλάτων φησὶν ἐπίτριτον
 πυθμένα πεντάδι συζυγέτα. διὰ ταῦτα δὴ τὴν εἰς ιβ̄ τοῦ παντὸς
 διαίρεσιν πεπονημένοι, πρώτῳ μὲν τελείῳ πολυπλασιάσαντες τὸν
 ιβ̄ τῷ γ̄, τὸν τῶν λζ̄, οὓς καὶ ὠρονόμους ἐπονομάζουσιν, ἀρι-
 θμὸν πεποιήκαμεν· τούτων δὲ κατὰ δεκάτην δύναμιν ἐχόντων 10
 πάλιν τῷ δέκα πολυπλασιάσαντες αὐτοὺς ἑτέρῳ τελείῳ, τὸν τῶν
 τξ̄ ποιοῦμεν ὄρον, ἰσάριθμον ὄντα ταῖς τοῦ κύκλου σύμπαντος
 μοίραις. τέσσαρες μὲν οὖν ὀρθαὶ περὶ τὸ κέντρον γίνονται μόναι
 γωνίαι· τούτων δὲ ἑκάστην ἀπὸ τῶν ἀγομένων διαμέτρων ἐκ
 τῶν ἐπὶ τῆς περιφερείας σημείων τῶν τὴν δωδεκάδα διακρι- 15
 νόντων εἰς τρεῖς ὀξείας τέμνεσθαι συμβαίνει². ὧν αἱ μὲν δύο,
 τὴν ἐξάγωνον ἔχουσαι φύσιν, τὸν ἴσον δηλοῦσι λόγον, αἱ δὲ τρεῖς
 τοῦ τετραγώνου πρὸς τὰς δύο τοῦ ἑξαγώνου τὸν ἡμιόλιον, αἱ
 δὲ τέτταρες τοῦ τριγώνου πρὸς ἅμφω τὰς προειρημένας, πῇ μὲν
 τὸν ἐπίτριτον, πῇ δὲ τὸν διπλασίῳ· αἱ δὲ ε̄, οὐδένα τῶν ἁρμο- 20
 νικῶν πρὸς τὰς προτέρας ἔχουσαι λόγον, ἀσύμφωνον καὶ ἀσύν-
 p. 153 δετον|| τοῦ κύκλου ποιοῦσιν εὐθεΐαν· αἱ δὲ ζ̄, πρὸς τὰς προειρη-
 μένας πάσας συμφωνοῦσαι ποιότητος, δηλοῦσι τὴν διάμετρον.
 λέγω δὲ ἁρμονικὸν μὲν λόγον τὸν καὶ δι' ἐνὸς ἀριθμοῦ μείζονος
 τὸν ἐλάττω δυνάμει καὶ ἀδαιρέτως δηλοῦντα κατὰ συμφωνίαν 25
 (καὶ γὰρ ἐν ὀξυτέρῳ φωνῇ δυνάμει περιέχεσθαι συμβέβηκε τὴν
 βαρύτεν), ῥυθμικὸν δέ, ἥνικα διωρισμένως εἰς ἀριθμὸς παρα-
 λαμβάνεται. τὸ μὲν εἰς θέσιν, τὸ δὲ εἰς ἄρσιν μεριζόμενος.

XXIV. Ἐκ δὴ τῶν προειρημένων συμφωνιῶν καὶ τῶν παρ-
 ειλημμένων κατὰ τοὺς φθόγγους δυνάμειν εἴ γε ἐθέλοις καὶ 30
 γενέσεων ἀνιχνεύειν προτελέσεις, οὐκ ἄπο σκόπου βάλλοις· ἀλλὰ
 κὰν σώματος κράσει, καὶ φυγῇ καὶ ἤθεσι, πράξει τε καὶ βίῳ

1. h m l in textu figuram habent; v. Tab. II, 11. ubi l. ἡμιόλιος.

2. Ad sqq. h in textu figuram habet, quam m l v item in textu, sed paulo inferiorius exhibent; v. Tab. II, 12, ubi l. ἀμβλεία, sicut scribitur in codd. o, qui testante Ma. p. 332 b. eandem figuram, quadrato insuper in circulo inscripto, iisdem cum verbis habent. In v vocis ἀμβλεία prima tantum littera exstat.

καὶ ζωῇ τό τε θῆλυ καὶ ἄρρεν καὶ μικτὸν ἐπισκοπῶν τῶν φθόγγων
καὶ τὸ τῶν σχημάτων σύμφωνον ἢ ἀσύμφωνον οὔτε ἄμουσον
οὔτε ἀληθείας πόρρω ποιήσει τὴν κατάληψιν. καὶ μὴν οὐ τὸ
σῶμα τοῦ παντὸς μῖνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν δι' ἀριθμῶν συμ-
φώνων συνεστάναι καὶ θεωρεῖσθαι παλαιοὶ τε ἄνδρες καὶ σοφοὶ 5
διουχυρίσαντο· λέγει γάρ πως καὶ ὁ θεῖος Πλάτων ἐν Τιμαίῳ
τάδε, ὡς τῆς ἀμερίστου καὶ μεριστῆς οὐσίας μέσσην οὐσίαν λα-
βῶν, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ καὶ θατέρου μεριστῆς τε καὶ ἀμερίστου
φύσεως τὰς μεσότητας τῇ τῶν οὐσιῶν μεσότητι συνθεῖς, καὶ
p. 154 τούτων τῶν τριῶν χρᾶσιν||ποιησάμενος ὁ ψυχῆς δημιουργὸς πάλιν 10
κατ' ἀριθμοὺς τούσδε τὸ σύμπαν χρᾶμα διείλεν, ἀρτίους τε καὶ
περιττούς· καὶ δῆτα τοὺς μὲν ἀρτίους ἄχρις ὀκτάδος αὖξει κατὰ
τὴν διπλασίω λόγον, τοὺς δὲ περιττοὺς ἕως εἰκοσάδος καὶ ἐπτά-
δος κατὰ τὴν τριπλασίω. ταῦτα δὲ οἱ μὲν διὰ τὸ τὴν ψυχὴν
ἀριθμοῖς ἐνεργεῖν, τὴν μὲν καθ' ἕκαστον τὰ κατὰ τὰς τεχνάς, 15
τὴν δὲ τοῦ παντὸς τὰ κατὰ φύσιν, οὕτως εἰρησθαί φασιν, οὐ
δὲ ἀκριβέστεροι τῆς τε δυνάμεως καὶ οὐσίας αὐτῆς παριστάναι
φασὶ τὴν ιδιότητα. αἱ μὲν γάρ ἐπ' ἀριθμῶν ἐκθέσεις, ὧν ἡ
φύσις ἕξω σωματίων, τὴν ἀσώματον αὐτῆς ἀρχὴν δεικνύουσιν, αἱ
δὲ διὰ τῶν λόγων καὶ ἀνολογιῶν ἀνέξεσιν τὴν ἐπὶ βάρους φο- 20
ρὰν, ἡ μὲν κατὰ δυάδα (κύβος γὰρ ἀπὸ δυάδος ἦ) τὸ σωματι-
κὸν βάρους, ἡ καλοῦμεν φυσικὴν (φθαρτὸν γὰρ τοῦτο καὶ διαί-
ρετόν), ἡ δὲ κατὰ τριάδα τὸ κατ' αὐτὴν ἀσώματον καὶ τὸ ἀδιαί-
ρετον καὶ τὸ ἐνεργητικόν· κύβος γὰρ ἀπὸ τριάδος ἐπτά καὶ εἴ-
κοσι. χρῆσθαι γὰρ αὐτὴν καὶ τῷ σωματικῷ βάθει, συμβαδυνό- 25
μένην αὐτῷ, καὶ ἐναντιοπαθεῖν πολλάκις τῷ ψυχικῷ (τοῦτο γὰρ
ἰσχυρότερον), καὶ ὅτε μὲν ἐς τὰ βελτίω τρέπεσθαι, ἢ ἤρεσεν
εἶναι πρὸς περιττοῦ διὰ τὸ ἀμέριστον, ᾧ προσεοίκε τὰ ἀσώματα,
p. 155 ὅτε δὲ πρὸς ἀνναντία, ὧν ἄρτιος ἡ φύσις καὶ ὡς σωμᾶ||των
διαιρετή. ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς τοῖς ἐκκειμέ- 30
νοις ὄροις παρόμοια προσειρήκασιν (τὰς γὰρ τέτταρις ἀρετὰς
οὐκ ἄλλο τυγχάνειν ἢ πρὸς ἀριθμοὺς ὁμοιότητος), τὴν μὲν γε
φρόνησιν ἀνάλογον μονάδι (μοναδικὴ γὰρ ἡ ἐκάστου καὶ ἀπλῆ
γνώσις), δυάδι δὲ ἀνδρίαν, καὶ δευτέρᾳ χώρα παραπλήσιον ὁρ-
μὴν ἀπὸ τινος ἐφ' ἑτέρον καὶ μετέβασιν ἐμφαίνουσιν, τριάδι 35
δὲ σωφροσύνην, ἐνδείας ἐν μέσῳ καὶ ὑπερβολῆς συμμετρίαν
κερασασμένην, τετράδι δὲ δικαιοσύνην (πρώτη γὰρ ἰσότης δείκ-
νυσιν, ἐξ ἰσάκων ἴσων πρώτη συνεστῶσα)· τῆς δὲ σωματικῆς

εὐποτίας ἰσχὺν μὲν ἀναλογεῖν ἀνδρία (διὸ καὶ δυάδι), κάλλος δὲ σωφροσύνη διὰ τὰς τῶν μερῶν συμμετρίας (διὸ καὶ τριάδι), ὑγίειαν δὲ δικαιοσύνη διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα ὁμόνοιαν τούτων· φρονήσει δὲ οὐδεμίαν ὀρῶντες ἐν σώμασιν ὁμοιότητα εὐλόγως διὰ τῆς ἐπτάδος *. ὁρᾷ μέντοι τὸν σοφὸν διχῶς τὸν περὶ ψυ- 5 χῆς συνιστάντα λόγον· τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὰς διπλασίους καὶ ἀρτίους χώρας τῷ παθητικῷ προσνέμει βάρει, τὸ δὲ κατὰ τὸ τριπλάσιον καὶ περιττὸν τῷ λογικῷ καὶ ἀσωμάτῳ, ἄμφω δὲ ἐκ μονάδος τῆς αὐτῆς ὡς μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας ἐξηρηγμένα. σαφηνίσει καὶ τοῦτο τὸ διάγραμμα¹, κατὰ τὴν διπλὴν τετρακτὺν 10 p. 156 πάσας ἀναλογίας γεωμετρικὰς καὶ μουσικὰς ἐπιδεχόμενον, καὶ τοὺς μὲν περιττοὺς τῶν ἀριθμῶν ἐπ' εὐθείας ἔχον, τοὺς δὲ ἀρτίους κατὰ περιφέρειαν. ἐν μὲν γὰρ σώματι τὸ κυκλικὸν τιμώτερον (τοῦτο γὰρ κουφότατόν τε καὶ καθαρώτερον), τὸ δ' εὐθύτερον βαρύτερον καὶ ὑλικώτερον· ἐν δὲ ψυχῇ τὸ μὲν εὐθὺ 15 καὶ ἀκλινὲς τάχαθόν (τοῦτ' ἂν ἰσότητι καὶ ταυτότητι πρεσβεῖον), θάτερον δὲ ὑποβεβηκός, τὸ πολύτροπον τοῦ παθητικοῦ διὰ τοῦ σχολιοῦ τῆς γραμμῆς αἰνιττόμενον, ἣ τοῦτο κατὰ ταῦτ' οὐλοσύνην τε ὁμοῦ καὶ κυρτότητος ἐμφαντικόν· διὸ καὶ τοὺς Ἑλλήνων λόγιους οὐκ ἄπο τρόπου τῷ Πανὶ περιάπτειν τὸν κα- 20 λαύροπα· τὸν γὰρ τῆς τοῦ παντὸς ἐμψυχίας ἐπώνυμον οὐκ ἀπεικὸς ὀργάνῳ ταύτης ἐνδεικτικῶς χρῆσθαι τε καὶ κοσμεῖσθαι. τῶν δὲ τοῦ ἐκκειμένου διαγράμματος ἀναλογιῶν αἱ μὲν ἀριθμητικαί, ταυτότητι τῶν ὑπεροχῶν θεωρούμεναι, τὸ τῆς ψυχῆς ὁμοιομερὲς ἐπιφαίνουσιν· αἱ δὲ γεωμετρικαί, μετέθεσι διαφέρου- 25σαι, τὴν σωματικὴν ἐπιφαίνουσι ποικιλότητα· αἱ δ' ἁρμονικαὶ συμμετρίαι, δι' ἀμφοῖν τυγχάνουσαι, τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιδείκνυνται ζώου σύστασιν. ἥ γε μὴν τούτου θεωρία περὶ τῶν διακοσίων πεντηκονταεξ πρὸς διακόσιαι τεσσαρακοντατρία προείρηται. τὴν γοῦν συμφωνίαν τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ 30

1. Ma. p. 334 b.: »Diagramma, quod in nullo codice adparet, ex mente Aristidis sic restituo: $\begin{matrix} 2 & 4 & 8 \\ 1 & 3 & 9 & 27 \end{matrix}$. Alias eiusdem diagrammatis expositiones vide apud Proclum in Platonis Timaeum l. III pagg. 192. 193. 198. Conf. Stallbaum. ad Plat. Tim. p. 35 B. p. 140sq. Cum figura, quam is ex Macrob. Comm. in S. Sc. 2, 2 adposuit, conf. figuras in Jani Macrobio vol. I, tab. I, 1 (ad Comm. 1, 6, 46) et 1a (ad 2, 2, 46). Verum enimvero ex iis quae apud Aristidem sequuntur manifesto adparet, figuram illi obversatam esse tam arithmetica, quam geometricam et harmonicam.

πρώτου συμφώνου, τοῦ ἐπιτρέτου, συνίστησιν· ὁ δὲ δὴ περὶ
 p. 157 τούτου λόγος τὴν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος|ἐμφύχωσιν σημαίνει,
 ἥπερ ἐν τῇ πρὸς πᾶν ἀποστάσει βάρους γίνεται συμπληρωτική.
 τῶν δὲ δύο κύκλων τὴν πρὸς τὸ ἡγεμονικὸν τῶν φαντασιῶν
 δηλούντων ἀνακύκλησιν ἀνυλόγως ταῖς τῆς φωνῆς ἐπιτάσσει καὶ 5
 ἀνέσσει· ὁ μὲν ἐκ τῆς ἀρτιάκις τετρακτύος τὸ πρακτικὸν τῆς
 τοῦ παντὸς δημοῦ ψυχῆς, δὲ καὶ συνείρχεται τῷ σώματι, ὁ δ' ἐκ
 τῆς κατὰ τοὺς περιπτὸς τὸ θεωρητικὸν καὶ θεϊότατον καὶ ἐκτὸς
 ὁμιλοῦν τῷ βελτίονι. οὕτω δὴ τὸν μὲν ταυτότητος ἐπιφημίζει,
 τῆς κατὰ φρόνησιν οὐσίας τὸ ἀμετάβλητον ἐμφαίνων, τὸν δὲ 10
 ὀνομάζει θατέρου, τὸ τῆς παθητικῆς καὶ ἀλόγου φύσεως ἀβέ-
 βαιον διοριζόμενος. ταῦτα μὲν οὖν ταῦτη.

XXV. Μελωδίας δὲ ὁ λόγος ἀρχὴν φυσικωτάτην καὶ πρω-
 τίστην τὸν ἐνθουσιασμόν δείκνυσι. τὴν γὰρ δὴ ψυχὴν ἐπὶ τὰδε
 ῥέψασαν, ἀποβολῇ φρονήσεως οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐν ἀγνωσίᾳ καὶ 15
 λήθῃ διὰ τὸν σωματικὸν γινομένην χάρον, ταραχῆς τε καὶ πτοίη-
 σεως ἐμπιπλάμενην παράφορον τέως ἐν αὐτῷ τε τῷ τῆς γε-
 νέσεως καθίστασθαι χροὸν καὶ τῷ δεῦρο βίῳ κατὰ τινὰς πε-
 ριόδους πλέον τε καὶ μείον * παραπολαύειν. ταύτην δὴ διὰ τὴν
 πολλὴν ἀγνωσίαν καὶ λήθην οὐδὲν μανίας ἀποδέουσιν κατασταλ- 20
 τέον φασὶν εἶναι τῇ μελωδίᾳ, ἥτοι καὶ αὐτοὺς μιμήσει τινὲς τὸ
 p. 158 τῆς φύσεως ἄλογον ἀπομειλιττομένους, οἷον||δοιοι γε ἄγριοι τὸ
 ἦθος καὶ ζωοδέστεροι, ἢ καὶ δι' ἀκοῆς ὄψεως τε φόβον τὸν
 τοιούδε ἀποτρεπομένους, οἷον δοιοι πεπαιδευμένοι καὶ φύσει
 κοσμώτεροι. διὸ καὶ τὰς βακχικὰς τελετὰς καὶ δοιοι ταύταις 25
 παραπλήσιοι λόγου τινὸς ἔχουσθαι φασιν, ὅπως ἂν ἡ τῶν ἀμα-
 θεστέρων πτοίησις διὰ βίον ἢ τύχην ὑπὸ τῶν ἐν ταύταις με-
 λωδιῶν τε καὶ ὀρχήσεων ἅμα παιδιαῖς ἐκκαθαίρηται. ὅτι δὲ πᾶν
 πάθος μανία, δημοῖ μὲν καὶ ὁ ποιητής, ἐπὶ μὲν τῆς δι' ἐπιθυμίαν
 ἐπτοημένης εἰπών·

30

τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο,

ἐπὶ δὲ τοῦ διὰ τὸν φόνον τοῦ παιδὸς σχετλιάζοντος λέγων·

μαινόμενε, φρένας ἤλέ,

δηλοῦσι δὲ καὶ ἄνδρες σοφοί, πᾶν πάθος μικρὰν ἐπιληψίαν ὀνο-
 μάσαντες, αἰρεῖ δὲ καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν ὑπερβολῶν· εἰ γὰρ 35
 παντὸς πάθους ἀκρότης μανία, ὁῦλον ὥς καὶ τὰ λοιπὰ μεγέθη

μανίαι μὲν εἰσι σμικραί, τῷ δὲ προσεῖναι τι φρονήσεως, ἢ μεῖζον ἢ ἔλαττον, τὸ δυστύχημα ἐπισκιάζεται.

Τῆς δὲ μελωδίας τῆς τε κατὰ μέρη συστηματικὰ καὶ τῆς ἀπάσης κατὰ τὴν ὅλην μελοποιίαν ἢ μὲν ἐπ' εὐθείας, ἢ δὲ κατὰ μεταβολὴν γίνεται τὴν τῶν στοιχείων· ὧν τὸ μὲν πρῶτον ὡς 5
 p. 159 γενέσεως σύμβολον γῆ προσ||νεμητέον, τὸ δὲ δεύτερον ὡς καὶ μέτοχον ἀρρενότητος ὕδατι, δι' οὗ τὰς περὶ τὴν γῆν ἐνεργεῖ γενέσεις ἢ φύσις, τὸ δὲ τρίτον ἀέρι θῆλυ τυγχάνον, τὸ εὐτρεπτον τοῦ στοιχείου καὶ παθητικώτατον ἐπιδεικνύον, τὸ δὲ τέταρτον πυρὶ τελέως ἄρρεν τυγχάνον ἐνεργητικωτάτῳ στοιχείῳ, 10
 τὸ δὲ τούτοις συνταττόμενον, λέγω δὲ τὸ τ, αἰθέρι· πλήκτρῳ τε γὰρ ἔστι τὸ σχῆμα παραπλήσιον, ἱερόν τέ ἐστι θεοῦ, ὃν τοῦ παντός εἶναι πλήκτρον ὁ τῶν σοφωτέρων ἀποφαίνεται λόγος· διὸ τοῖς ἅπασιν συντέτακται φωνήσῃ κατὰ τοὺς φθόγγους, ὥσπερ ὁ αἰθέρ τοῖς λοιποῖς ζωτικὴν δύναμιν μεταδίδους. διὸ κόσμος 15
 μὲν ὅλης ἢ ἐκείνων κίνησις, κόσμος δὲ ψυχῆς ἢ νουθετοῦσα μελωδία. καὶ μὴν καὶ τῶν ῥυθμῶν, ὧν ἐν ἄρσει καὶ θέσει τὴν ὑπόστασιν ἴσμεν, ἢ μὲν θέσις γένεσιν τὴν τῶν καθ' ἕκαστον, ἢ δὲ ἄρσει τὴν φθορὰν δηλοῖ (ὥσπερ γὰρ τούτων οὐδέτερον δίχα τοῦ λοιποῦ ῥυθμὸν ἐργάζεται, οὕτως οὐδὲ γένεσιν ἔστιν εὑρεῖν 20
 ἄνευ φθορᾶς· ἀλλὰ γὰρ πάντως ἢ μὲν τινων φθορὰ γενέσεως ἐτέροις ἀφορμή, ἢ δὲ γένεσις ἀπὸ τινων ἐφθαρμένων λαμβάνει σύστασιν)· καὶ τούτων δὲ οἱ μὲν ἀμετάβολοι καθεστᾶσιν, οἱ δὲ μετάβολοι γίνονται.

XXVI. Περὶ δὴ τῆς μεταβολῆς βραχεία εἰπόντες, καταπαύ- 25
 μεν τὸν λόγον. τῶν γὰρ δὴ τελείων μελῶν τὰ μὲν ἀκολούθως
 p. 160 ἔχει ταῖς πρώταις ἐπιβολαῖς,||τὰ δὲ ἐναλλάττει κατὰ τὸ ἐξῆς εἰς ἑτερότητα, ὥσπερ ἔστι καὶ τῷ παντὶ συνιδεῖν ἐν ταῖς μακροτάταις περιόδῳ βίων τε ἀλλαγὰς καὶ πολιτειῶν μεταβολὰς, εὐφορίας τε καὶ ἀφορίας ζώων τε καὶ φυτῶν, καὶ τοῖς καθ' ἕκα- 30
 στον, ὧν τὰ μὲν ταῖς τῆς πρώτης γενέσεως αἰτίαις ἡρτηταί τε καὶ συνέπεται, τὰ δ' ἐκ τεχνικῆς ἢ τυχερᾶς ἐναλλαγῆς μετέστη τε καὶ μετεσχηματίσθη. οὕτω δὴ καὶ βίων ἀρχαὶ καὶ πράξεις ὁρμαὶ καὶ ἐπιτηδευμάτων μελέται καὶ τόπων μεταστώσεις μὴ κατὰ τὰς πρώτας αἰτίας γινόμεναι τὴν σύμπασαν τῆς γενέσεως μετ- 35
 ἔβαλον ἰδιοτροπίαν. οὕτω γὰρ ταῦθ' οὕτως ἔχει, μάρτυς μὲν ἀξιώ-
 χρεως καὶ Ὀμηρος· ὅπου μὲν γὰρ φησι·

μοῖραν δ' οὐτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
 δπου δέ·

μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἄιδος εἰσαφίκηαι,
 ἥ τε ποιήσις αὐτῷ πᾶσα θρυλλεῖ τὰ τοιάδε· ἐν μὲν γὰρ Ἰλιά-
 δος ἀρχῇ φησι· 5

πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαφεν,
 ὥς τῆς μοιριδίου τῶν Ἀχαιῶν φθορᾶς διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλ-
 λέως καινοτομηθείσης, ἐν δὲ Ὀδυσσεΐα·

νήπιοι, οἱ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἡελίοιο
 ἥσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἥμαρ, 10

p. 161 || ὥς εἰ μὴ τοῦτο ἔδρασαν οὐκ ἂν τῆς οἴκαδε αὐτῶν ἀνακομιδῆς
 ἔστερημένων. ἀλλὰ καὶ οἱ σοφοὶ διττὴν τοῦ μέλλοντος εἶναί φασι
 τὴν ποιότητα, τὴν μὲν γε ἀναγκαίαν καὶ ἄτρεπτον, ἣν καλεῖ-
 σθαι γενησόμενον, τὴν δ' ἄλλοιωτὴν καὶ οὐ πάντως ἀφωρισμέ-
 νην, ἣν φασι μέλλον· τὴν μὲν οὖν ἀναγκαίαν τὰ ὑπὲρ σελήνην 15
 ἐπέχειν καὶ κατειληφέναι, τὴν δ' ἀμφίβολον καὶ ἐνδεχομένην τὰ
 ἐπὶ τὰδε· καὶ τὰ μὲν καθόλου συμβαίνοντα ἄτρεπτά τε εἶναι
 καὶ ἀναγκαῖα, τὰ δ' ἐπὶ μέρους εὐμετάβλητα διὰ παντός· καὶ
 μὴν ὅσα γινόμενα μὲν τῇ τοῦ παντός συνεργεῖ σωτηρίᾳ τε καὶ
 καὶ τάξει, μὴ γινόμενα δὲ ἐμποδίζει, ταῦτα τυγχάνειν ἀναγκαῖα· 20
 ὅσα δὲ οὔτε γινόμενα τῇ τῶν ὄλων διοικήσει συμβάλλεται οὔτε
 μὴ γινόμενα βλάπτει τὴν σύστασιν, ταῦτα δὲ ἐπαμφοτερίζειν
 κατὰ τὴν ἔκβασιν. μαρτυρεῖ δέ μοι ταῦθ' οὕτως ἔχειν καὶ
 λόγιον παλαιὸν, Πυθικῶν τριπόδων ἐκφοιτῆσαν, περὶ τῆς Μή-
 δων Πλαταιαῖσιν ἐπὶ τοῖς Ἑλλήνας στρατιῶς· φησὶ γάρ· 25

τῇ πολλοὶ πείσονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μῆδον τε
 τυξοφόρων Μήδων, ὅταν αἴσιμον ἥμαρ ἐπέλθῃ.

ὁῖλον μὲν οὖν ὥς διὰ τοῦ προτέρου τῶν ἐπῶν πρὸ μοίρας ἀπο-
 λέσθαι φησὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ εἰ μὲν αἴσιμον
 παρὰ τὴν ἐσομένην σημαίνειν μοῖραν ἐκδεξόμεθα (ὥς πού φησι 30
 καὶ ὁ ποιητής·

p. 162 || αἴσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι, ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
 δουράττον μέγαν ἵππον)

αὐτόθεν φανερόν τὸ τῶν λόγων διάφωνον· εἰ δ' ἐπὶ τοῦ προσ-
 ηκοντος λάβοιμεν (ὥς ἀλλαγοῦ φησιν· 35

Ἐκτορ, ἐπεὶ με κατ' αἴσαν ἐνεΐκεσας)

ταῖς τῶν σημαινόμενων ἐπόμενοι συμφωνίαις ἐς ταῦτ' ὅν κατα-
 τήσομεν· τὸ μὲν γὰρ θεία φήγῃ προσῆκον ἀποφανθὲν ὡς ἀκό-
 λουθον νενομοθέτῃται, τὸ δ' ἀκόλουθον θεῶν ἐπαυρούντων
 ἀναγκαῖον· τοῦτο δ' ἐξ ἀπαντος εἰμαρμένον, ὥστε ὁμοίως πάλιν
 εὐρηται τὸ λόγιον ταῦτ' ὅν παρὰ τὴν εἰμαρμένην καὶ καθ' εἰμαρ- 5
 μένην πάθος τοῖς Μήδοις προαγορευῶσαν. ἄρ' οὖν οὕτω περι-
 φανῶς ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ λόγους ἐναντίους αὐτοῖς ὁ τοῦ παντός
 ἐξηγεῖται προφήτης; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλὰ γὰρ ἔοικεν ἡμῖν
 ὑποδηλοῦν τὴν διδυμότητα τῆς πεπωμένης· τὸ μὲν γὰρ ὅπερ
 Λάχεσιν τε μόρον τε παρὰ τὴν πρώτην ἐκάστου φησὶ τῆς 10
 γενέσεως αἰτίαν, τὸ δ' ὅταν αἰσιμον ἤμαρ ἐπέλθῃ κατὰ
 τὴν ἀκολούθως τῇ προκειμένῃ πράξει συγκυρήσασαν εἰμαρμένην.

XXVII. Ἐνταῦθα δὴ μοι τοῦ λόγου γεγεννημένῳ τοῖόνδε
 τί καταφαίνεται, ὡς ἔστι μὲν καὶ τούτων ἀποφυγὴ τις ἐμμέ-
 θεδος τῶν τὸν ἀσύμφορον τῆς φύσεως εἰρμόν ἐτέραις ἀναλύον- 15
 των ἀκολουθίαις· ὥσπερ γὰρ καὶ κατὰ μουσικὴν ἐκ μικρᾶς ἀρ-
 χῆς τοῦ φθόγγου τὴν ἄπασαν ἁρμονίαν συμβαίνει μεθίστασθαι,
 p. 123 || οὕτως αἰ δὲ καὶ ταῖς πράξεσιν ἐκ μετρίας ἐπιβολῆς καὶ ὁ σύμ-
 πας βίος μετεσχηματίσθῃ· ἀλλ' οὔτε βεβαίους τὰς τοιαύτας
 ἀποφυγὰς οὔτε ἐνδόξους ἀποφαντέον· οὐδὲ γὰρ τελέως τὸν τῆς 20
 γενέσεως ταραχὸν φεύγουσιν οἱ ῥαστώνης ἔνεκεν τὰς τῶν ἀλ-
 γεινῶν ἀποφυγὰς μηχανώμενοι. μόνῃ δὴ τῇ θείᾳ διὰ φιλοσο-
 φίας μετὰ στάσις ἀτρεκῆς τε καὶ βέβαιος ἐς μεταβολήν, τῆς
 μὲν πρὸς τὰ σώματα προσπαθείας ἀπολύουσα τὴν ψυχὴν, τῇ
 δὲ μεθέξει τῆς ἀρετῆς ἄξιον τὸν τῶν τιμίων ἐπιστήμονα τῆς 25
 παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ ὁμοίου προνοίας ἀπεργαζομένη· αὕτη γὰρ
 διαπέφυγεν ὄντως γένεσιν, εἰ μὲν τι τῶν ἀτόπων συμβαίνει
 φέρουσα πρᾶως καὶ μετρίως, κακὸν δὲ οὐδὲν ἢ αἰσχρὸν πλὴν
 πονηρίας καὶ τοῦ κακῆ δουλεύειν διοριζομένη, πάντα δὲ ἐν
 ἀρετῇ λέγειν τε καὶ πράττειν εἰθισμένη· ἣν ἀδέσποτον εἶναι 30
 καὶ ὁ τοῦ θεοῦ Πλάτωνος ἡμῖν κηρύττει προφήτης. ταύτης οὖν,
 λέγω δὲ φιλοσοφίας, ὡς μεγίστην σύννομον καὶ ὁπαδὸν τὴν
 μουσικὴν ἀσκητέον τε καὶ παιδευτέον τελεώτατα, καὶ ὡς περὶ
 μικρῶν πρὸς μείζω μυστηρίων ἀμφοῖν λογιζομένους ἐκατέρω τὴν
 προσήκουσαν ἀξίαν καὶ τιμὴν ἀπονεμητέον, καὶ τὴν συζυγίαν 35
 ὡς πρεπωδέστατην καὶ γνησιωτάτην συναπτέον· ἡ μὲν γὰρ γνῶ-
 σεως ἀπάσης τελεσιουργός, ἡ δὲ προπαιδεία τυγχάνει, καὶ ἡ
 p. 124 μὲν ἀκριβὲς τῇ ὄντι τελετῇ, τὸ διὰ τὴν ἐν γενέσει συμφορὰν||

ταῖς ψυχαῖς ἀποβληθὲν δι' ἀναμνήσεων ἀναπληροῦσα, ἥ δὲ μου-
σταγωγίας τι προτέλειον εὐμενές, σμίκρ' ἅττα προφέρουσα καὶ
προγεύουσα τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ τελεσιουργουμένων· καὶ μου-
σικὴ μὲν πάσης μαθήσεως τὰς ἀρχάς, φιλοσοφία δὲ τὰς ἀκρό-
τητας παραδίδωσι.

5

Καὶ δὴ τοῦτ' ἐτέλος ἡμῖν οἱ περὶ μουσικῆς ἐχόντων λόγοι·
οὗς εἰ μὲν τελέως ἐκπεπονήκαμεν, πολλὴ χάρις μουσηγέτῃ θεῷ
τῷ τε ἐς τόδε τὴν ὁρμὴν προτρεψαμένῳ καὶ ἐς τέλος ἀγαθόντι
τὴν ἐπιχείρησιν· εἰ δέ τι τῶν ῥηθῆναι προσηκόντων παραλελοί-
παμεν, οὐδ' οὕτω, φασί, κακῶς· ὥδοποιῆται γὰρ ἱκανῶς τοῖς 10
ὑστερόν ποτε δυνησομένοις ἐντελῇ τὰ κατὰ μουσικὴν μᾶ κατα-
θέσθαι πραγματεία.

I N D E X.

	Pagg.
Praefatio	V—XI.
Introductio litteraria	XII. XIII.
Annotatio	XIV—XXXIX.
Corollarium introductionis	XL—XLIII.
Index codicum mss. Aristidis Quintiliani	XLIV. XLV.
Annotatio	XLVI—LVII.
Additamenta	LVIII—LXII.
Aristidis Quintiliani de musica lib. I	1—37.
» » » » lib. II	38—67.
» » » » lib. III	68—97.
Corrigenda.	
Binae tabulae lithographicae.	

CORRIGENDA.

Praefat. Pag. VII repone hunc paginae numerum pro V. — Introd. litt. Annot. P. XX lin. 6 ante fin. leg. iactet. — P. XXIII ann. 12 lin. 5 l. rumpente se. — P. XXV ann. 16 lin. 2 τὰ post κατὰ transpone. — Corollar. Introd. P. XLI ann. 5 lin. 6 l. Noster. — Ind. codd. Annot. P. XLVIII ann. 5 lin. 20 comma post »Eques« repone. — P. LIV lin. 5 l. viridi. — P. LVI ann. 16 lin. extrema l. Additamenta. — Additamenta. P. LX lin. 22 l. ιδιώτης. lin. 24 l. βραχύτητες. lin. 25 l. δξύτητες.

Aristid. Quintil. Lib. I. Pag. 6 lin. 19 post παρανήτη διεξ. leg. διεξευγμένων. — P. 6, 26. ante τὸ γὰρ repone semicolon. — P. 7, 30 extr. l. οἱ. — P. 8, 6 l. μὲν. — P. 9, 17 l. ἀρμονία. — P. 9 annot. 1 lin. 3 post alterum δ repone punctum. — P. 12 ann. 1 lin. 2 deleto lineolas || inculcatas socordia operae, qui corrigendi signa expressit. — P. 13 ann. 1 lin. 2. 3 l. χρώματος. — P. 15, 14 post ὑποδαρίου repone semicolon. — P. 19, 8 l. XII. — P. 20, 10 l. ὧς φάμεν. — P. 21, 13 l. αἰσθητηρίους. — P. 21 ann. l. τάξ. — P. 25, 17 post prius ὁ δὲ repone τρίτον. — P. 25, 30 l. παρακολούθησεως. — P. 17, 18 post τριάδα repone καὶ πεντάδα. — P. 31, 14 l. μακρός. — P. 32, 5 l. δὴ pro δέ. — P. 34, 33 numerum 3 ad lin. 34 post χοριαμβ. transpone. — P. 34 ann. 2 l. τροχαῖκοῦ. — Lib. II. P. 37, 11 l. Κωμικοῖς. — P. 40, 11 l. ἐνεργήσεις. — P. 43, 5 l. πείρα. — P. 43, 6 l. Πολιτεία. — P. 43, 25 interpunge ὧς, εἰ καὶ —. — P. 48, 16 l. θῆλυ. — P. 55, 5 post πόδες repone virgulam. — P. 59, 22 post μετεληφότες repone virgulam. — P. 62 ann. 2 deleto τῆς. — P. 74 ann. lin. 1 l. I pro 2. — P. 74 ann. lin. 6 deleto lineolam post ποιητικὴν. — Lib. III. P. 73, 22 l. σημείου. — P. 76, 38 l. μετοχὴν. — P. 80, 33 l. προσεξημένους. — P. 83, 20 l. καί. — P. 84, 12 l. ἦν. — P. 90, 28 ante τὸ μὲν repone virgulam. — P. 90 ann. 2 lin. 2 et 5 l. ἀμβλεία. — P. 91, 15 l. τέχνας. — P. 91, 16 repone οἱ. — P. 93, 25. 26 repone καταπαύσομεν. — P. 96 lin. 18 et 38 in marg. repone numeros 163 et 164. — Tab. lithogr. II fig. 12 l. ὀρθή. — Alia, ut syllabas in lineis exeuntibus secus divisas, interpungendi signa in Latinis evanida, notare supersedi.

Isthaec errata, et si quae alia, a me non animadversa, occurrunt, minus mirum est restitisse, quam plura non succrevisse; nam primum quidem ego, quippe procul Berolino habitans, editioni corrigendae et imprimendae praesens invigilare nequivi; deinde plagulae, propter litteras satis spissas ad corrigendum difficiles, mihi maximam partem bis tantum transmissae fuerunt, typographo, ceteroquin viro perhonesto, vel id aegre ferente, eas plus semel corrigi; denique, id quod gravissimum, officinarum typographicarum correctores et operae linguae graecae vel mediocriter gnari in dies rariores fieri videntur.

TABVLA I.

f. 252.
2, p. 22.

α ι 5 ι :

ο ρ π ι ζ ε δ θ λ γ κ υ ς π φ ς ω

ι γ υ χ σ ι : ι α 5 ι δ ι : φ ς ρ π ι ζ ε . 2 υ

ι γ π λ ζ γ λ γ ς η ε : μ ζ α λ υ δ ι 5 ι :

ι κ φ ς ς π ζ γ ρ υ ς μ ζ . 7 ε ς ω

ε

25

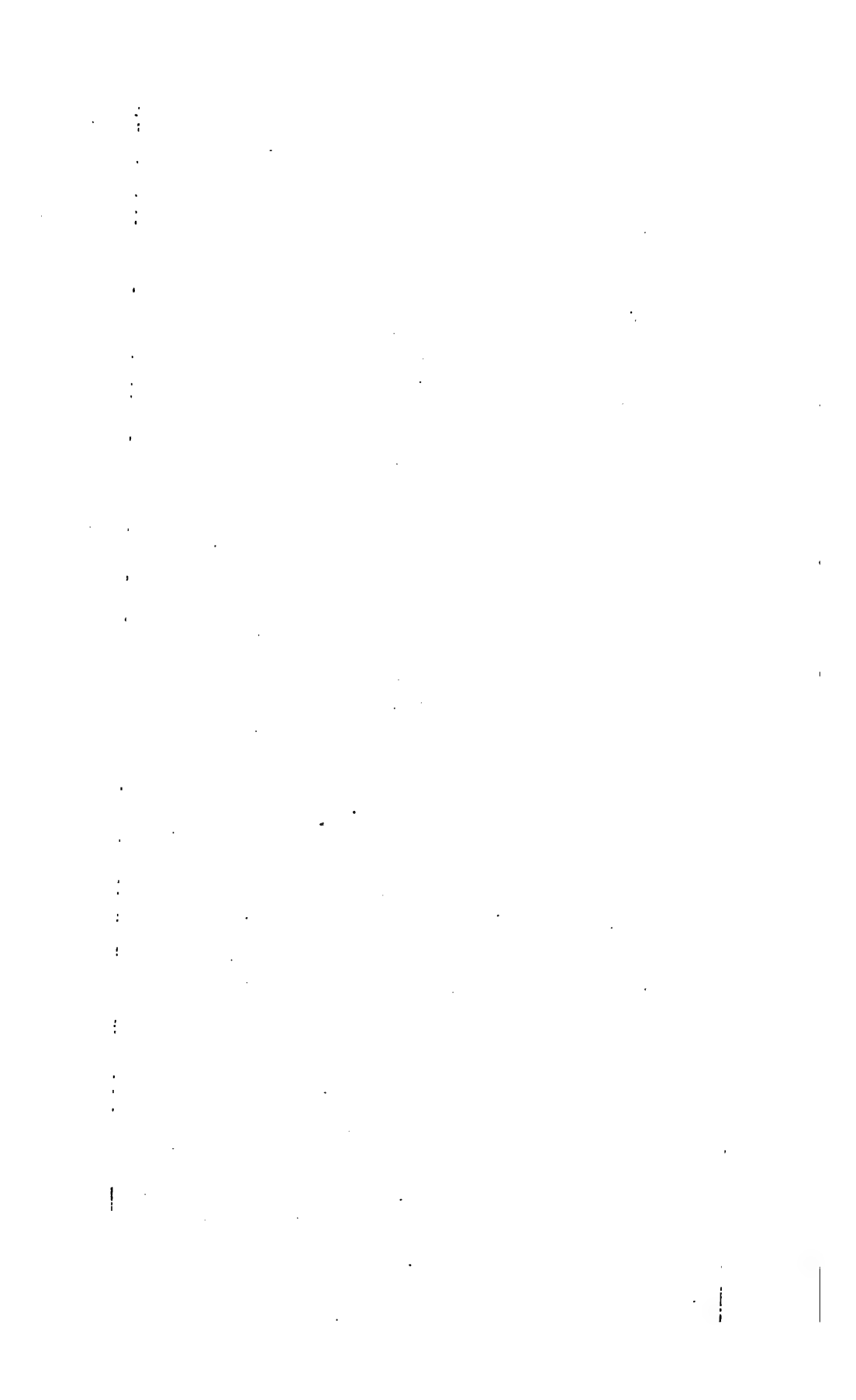
ι

ι

λ

α ι 5 ι :

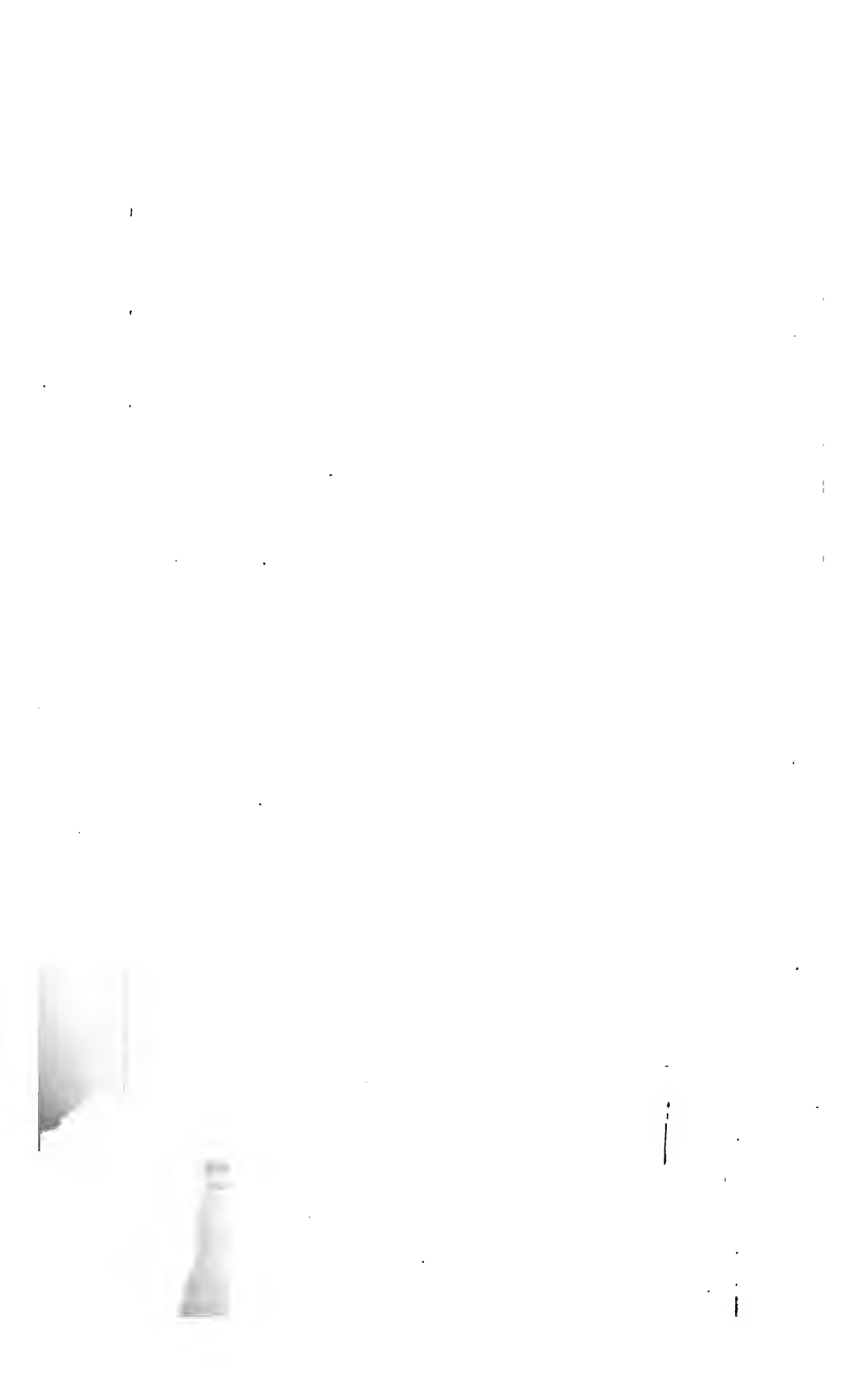
ι γ τ υ γ υ w η μ ρ π ς ι λ ρ χ ι υ

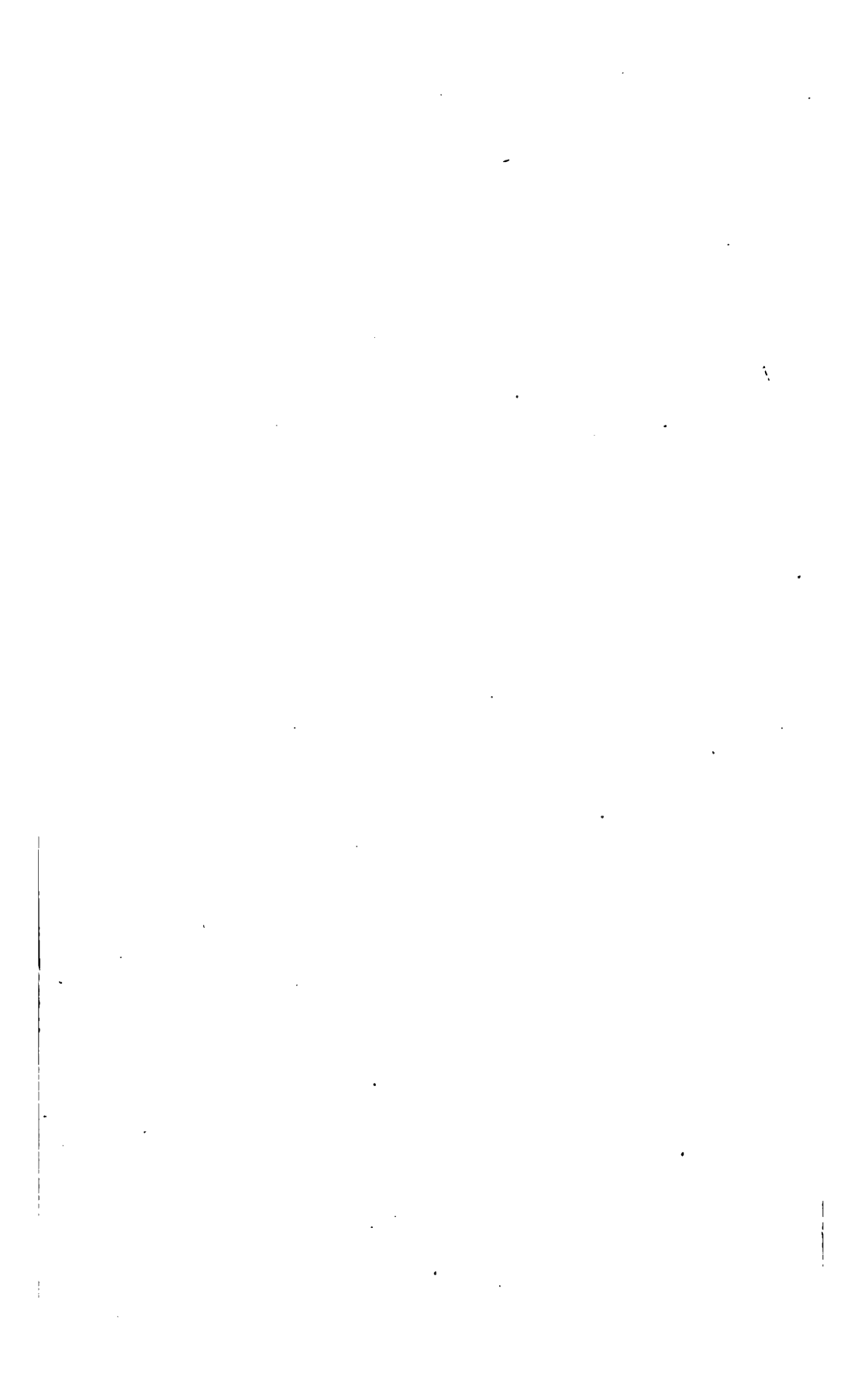

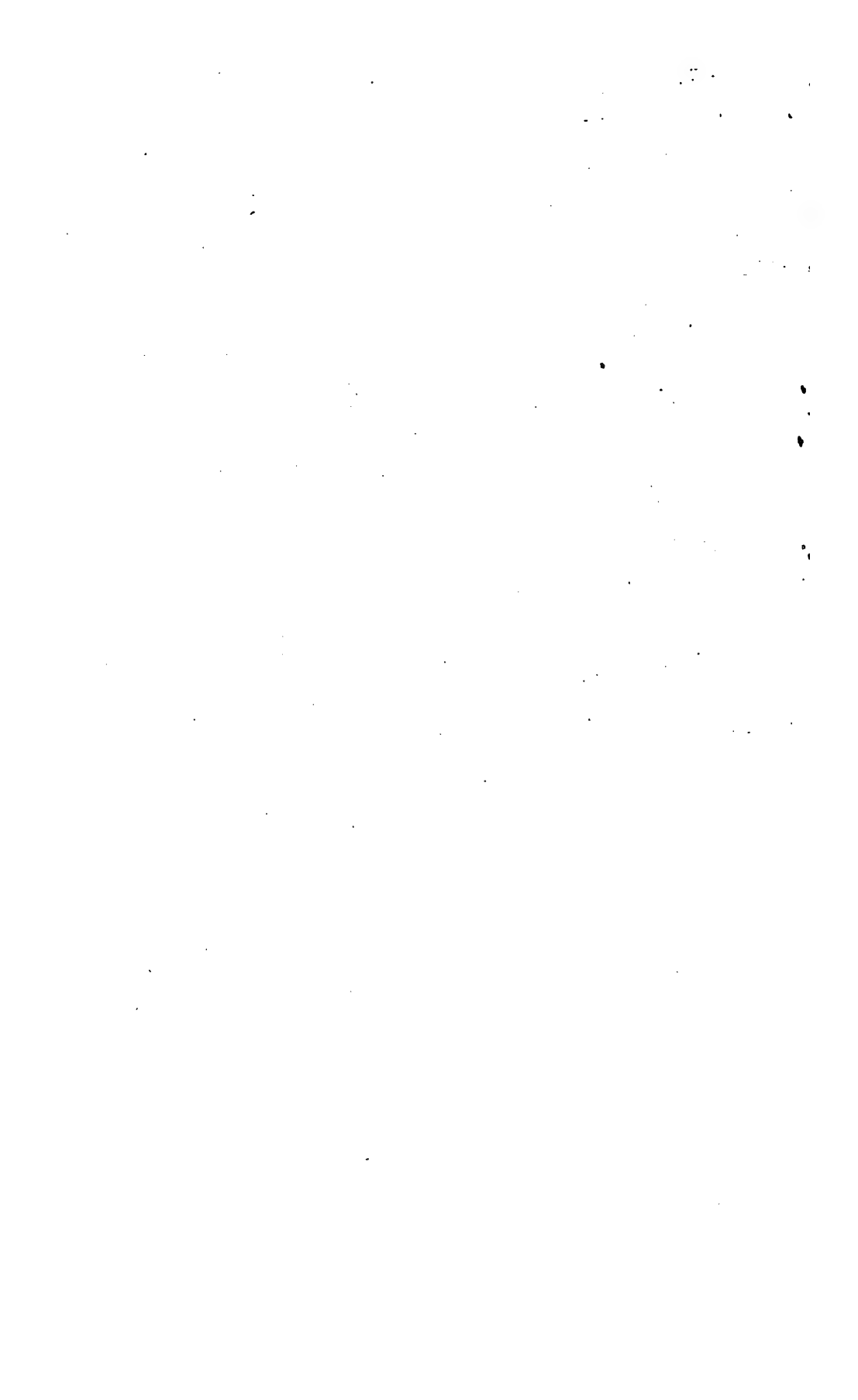
TABVLA II.

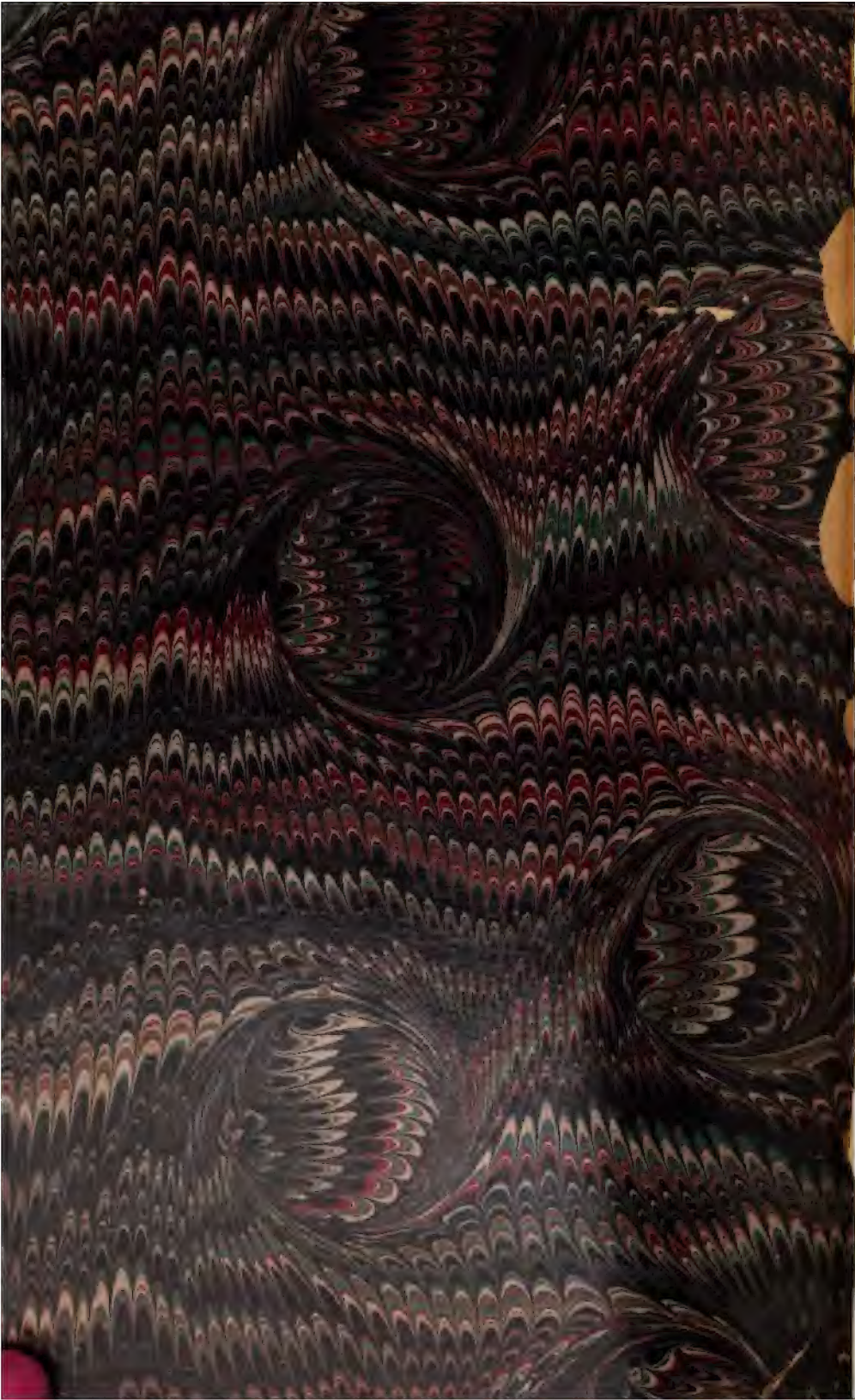
f. 270.
fol.
num. 1.

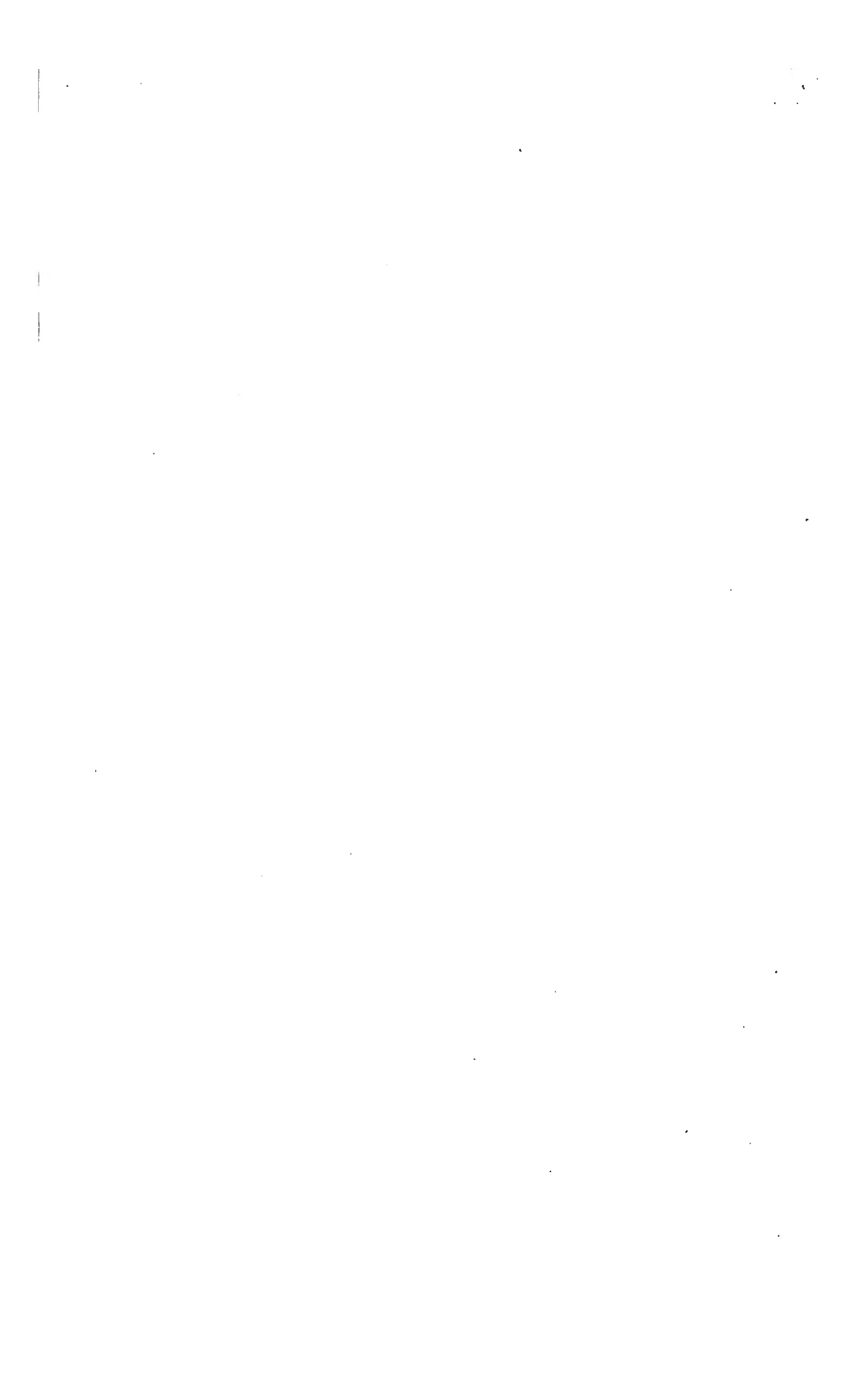

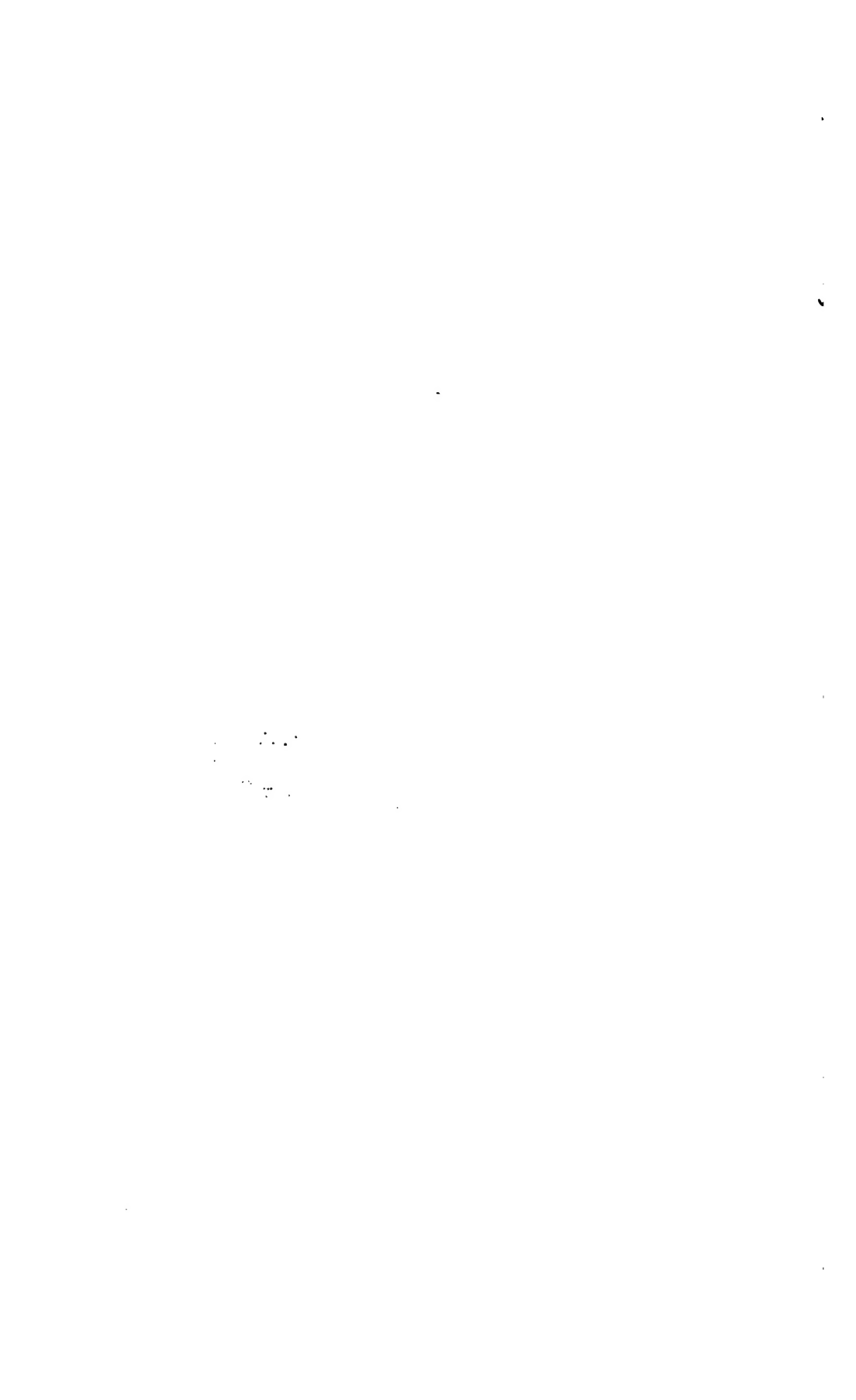

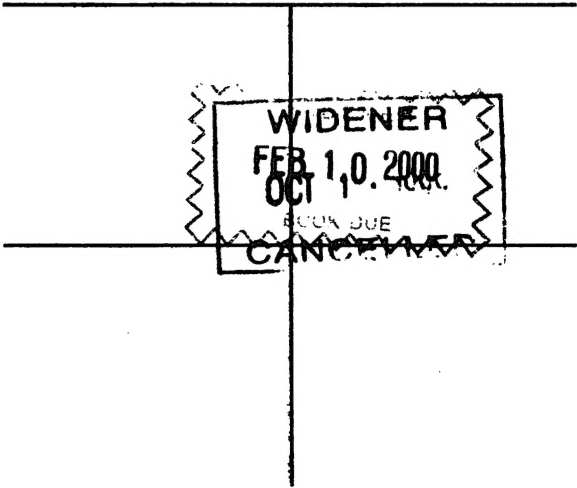

The borrower must return this item on or before the last date stamped below. If another user places a recall for this item, the borrower will be notified of the need for an earlier return.

*Non-receipt of overdue notices does **not** exempt the borrower from overdue fines.*

**Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 617-495-2413**

**Please handle with care.
Thank you for helping to preserve
library collections at Harvard.**

